

PREDGOVOR

...A iza vojske Sjevera dođe druga jedna vojska. Došlo ih je na stotine, ali je svaki putovao sam. Dođoše pješice, s mazgama, jašući na konjima, vozeći se na škripavim kolima ili na lijepim kočijama. Bilo ih je svakakvih oblića i veličina i od mnogih narodnosti. Nosili su crna odijela, obično zaprašena sivom prašinom s ceste, i crne šešire širokih oboda koji su im štitali bijela lica od jarkog sunca na koje nisu bili navikli. A na leđima im je, ili o sedlu ili na vrhu kola, bila neizbježiva izbljedjela šarena vreća sašivena od otrcanih dronjavih ostataka prostirača, u koju su trpali svu svoju imovinu. Po tim vrećama dobiše i ime. *Carpetbaggers* (vrećari).

...I koračali su po prašnim cestama i ulicama iscrpenog Juga, s pohlepno stisnutim usnama, gledajući na sve strane, tražeći, računajući, procjenjujući vrijednost onome što je zaostalo iza ratnog pustošenja.

...Ali, nisu oni svi bili zli, baš kao što ni svi ljudi nisu zli. Neki od njih čak zavolješe zemlju u koju su došli da pljačkaju, ostaše u njoj i postadoše ugledni građani...

JONAS — 1925

Knjiga prva

1

Sunce je tonulo u bijelu pustinju Nevade kad se Reno pojavio ispod mene. Polagano sam nagnuo na krilo Waco¹ i usmjerio ga na istok. Slušao sam kako upornice dvokrilca zvižde na vjetru i nasmiješio se. Stari će sigurno iskočiti iz kože kad ugleda ovaj avion. Ali se neće imati za što srditi. Nije ga ništa stajao. Dobio sam ga na kocki.

Pokrenuo sam palicu naprijed i spustio se polako na nekih pet stotina metara. Sad sam bio iznad magistrale 32 i pustinja s jedne i druge strane puta bila je nejasna, pješćana mrlja koja je brzo promicala. Upravio sam avionu nos na horizont, nagnuo se na stranu i pogledao. Tu je bila ona, oko dvanaest kilometara ispred mene. Sćućurena ružna žaba krastača u pustinji. Tvornica.

CORD EXPLOSIVES

Pomakao sam palicu ponovo naprijed, i kad sam projurio mimo, bio sam samo oko trista metara iznad tvornice. Uđoh u imelman² i osvrnuh se.

1 Marka aviona (Pre v.)

2 Immelmann Man (1890—1916), njemački avijatičar. Po njemu je nazvan izvjestan manevar avionom. (Prev.)

Bili su već na prozorima. Tamnopute djevojke Meksikanke i Indijanke u svojim jarko obojenim haljinama i muškarci u izbljedjelim plavim radnim odijelima. Samo što nisam vidio bjeloočnice njihovih uplašanih očiju kako me motre. Opet sam se nasmiješio. Život im je prilično dosadan. Neka se malo uzbude.

Istrgao sam se iz imelmana i popeo na oko sedam stotina pedeset metara. Tada sam gurnuo palicu i zaronio prema krovu preliveanom katranom.

Tutnjava velikog motora Pratt i Whitney sve je više rasla i zaglušivala me, a vjetar me šibao po očima i licu. Prižmirio sam i stisnuo usne. Osjetio sam kako mi krv struji žilama, srce udara, a životni sokovi penju u utrobi.

Moć, moć, moć! Ovdje gore gdje je svijet ispod mene ličio na malu igračku. Gdje sam držao palicu u rukama kao svoju budžu, i gdje nije bilo nikoga, pa ni oca, da mi kaže ne!

Crni tvornički krov ležao je na bijelom pijesku kao djevojka na bijelim plahtama u krevetu, a crna joj stidna mrlja šaputala je svoj poziv u noćnu tamu. Dah mi se gušio u grlu. Majka. Nisam htio otići. Htio sam kući.

Zviz! Jedna od tankih žica-zatega puče. Zatreptao sam očima i obliznuo usne. Slani okus suza dodirnu mi jezik. Sad sam razabirao blijedi sivi šljunak na crnom katranu krova. Vratio sam palicu i počeo se dizati. Kad sam se popeo na dvjesta pedeset metara, poletio sam vodoravno i ušao u široki okret koji će me dovesti do polja iza tvornice. Poletio sam uz vjetar i izveo savršeno spuštanje. Iznenada osjetih umor. Bio je to dug let, čak od Los Angelesa.

Nevada Smith išao je poljem prema meni dok je avion ru-lao i stao. Isključio sam prekidače i motor se ugasi iskaš-ljavajući posljednju kap goriva iz svojih karburatorskih pluća. Pogledao sam ga.

Nevada je ostao uvijek isti. Odonda kad mi je bilo pet godina i kad sam ga prvi put vidio gdje se penje na verandu, on se nije promijenio. Kruta, gegava i klecava hoda, kao da nikad nije silazio s konja, sa sitnim blijedim borama koje su mu oluje urezale u kutove očiju. Bilo je to prije šesnaest godina. Godine 1909.

Igrao sam se iza ugla verande dok je otac čitao tjednik iz Renoa sjedeći u velikom naslonjaču blizu ulaznih vrata. Bilo je oko osam sati ujutro i sunce je već odskočilo visoko na nebu. Začuo sam konjski topot i istrčao.

Neki je čovjek silazio s konja. Kretao se s naoko polaganom skladnošću. Prebaci uzde preko grede za koju su se vezali konji i pođe u kuću. Na podnožju stepenica stao je i pogledao na verandu.

Otac ostavi novine i ustade. Bio je visok čovjek. Oko 188 centimetara. Mišićav. Crveno lice ispečeno na suncu. Baci pogled na došljaka.

Nevada zirnu u njega.

— Jonas Cord?

Otac kimnu glavom.

— Da.

Čovjek zabaci svoj kaubojski šešir široka oboda na zatiljak otkrivši kosu crnu kao gavran.

— Čujem da tražite radnika.

Otac nije nikad odgovarao ni da ni ne ni na jedno pitanje.

— Što znaš raditi? — upita ga.

Čovjekov smiješak ostade bezizražajan. Baci polagano pogled na kuću i dalje na pustinju. Svrnu opet oči na oca.

— Znam čuvati stoku, ali vi je nemate. Znam popravljati ogradu, ali vi ni nje nemate.

Otac je šutio neko vrijeme.

— Kako se snalaziš s tim? — upita ga.

Istom sad sam spazio pištolj na čovjekovu bedru. Nosio ga je vrlo nisko i privezana za nogu. Ručka je bila crna i izlizana, a kokot i metal sjajili su se mutno od ulja.

— Još sam živ — odgovori.

— Kako ti je ime?

— Nevada.

— Koji Nevada?

Odgovorio je bez oklijevanja.

— Smith. Nevada Smith.

Otac ušutje ponovo. Ovaj put čovjek nije čekao daljnje pitanje.

Pokaza rukom na me.

— To je vaš mali?

Otac kimnu glavom.

— Gdje mu je mama?

Otac ga pogleda i onda me uze na ruke. Osjećao sam se lijepo u njegovu naručju. Glas mu je zvučao bez uzbuđenja.

— Umrla je prije nekoliko mjeseci.

Čovjek se zagleda u nas.

— O tome sam čuo.

I otac upilji pogled u njega na časak. Osjetih da mu se mišići na ruci napeše pod mojom stražnjicom. I onda, prije nego što sam uspio uhvatiti dah, odletio sam zrakom preko ograde verande.

Čovjek me uhvati jednom rukom i povuče me k sebi dok je kleknuo na jedno koljeno da ublaži sudar. Izdade me dah, i prije nego sam počeo plakati, otac je ponovo progovorio.

Slab osmijeh pojavi mu se na usnama.

— Nauči ga jahati — reče. Pokupio je svoje novine i ušao u kuću a da se više nije ni obazro.

Držeći me i dalje jednom rukom, čovjek zvan Nevada polako je ustajao. Oborio sam pogled. Pištolj u njegovoj drugoj ruci

bio je, poput žive crne zmije, uperen u mog oca. Dok sam još to promatrao, pištolj iščeznu opet u navlaku. Pogledao sam Nevadino lice.

Ono mu se razvuče u topao, blag smiješak. Postavio me je brižno na zemlju.

— Eto, mladiću — reče. — Čuo si svog tatu. Hajde.

Pogledao sam kuću, ali otac je već bio ušao. Nisam to onda još znao, ali tada me je posljednji put držao u svom naručju. Otada sam bio gotovo Nevadin dječak.

Jednom sam nogom iskoračio iz pilotske kabine kad pride Nevada. Zirnu na me.

— Bio si prilično zaposlen.

Skočio sam na zemlju pored njega i pogledao ga odozgo. Nikako se nisam mogao priviknuti na to. Da sam ja visok sto osamdeset i osam centimetara, kao otac mi, a Nevada, kao uvijek, sto sedamdeset pet.

— Prilično — složio sam se.

Nevada se protegnu i pogleda u zadnju kabinu.

— Krasan je — reče. — Kako si ga stekao?

Nasmiješio sam se.

— Na kocki.

Pogleda me upitno.

— Ne brini se — dodao sam brzo. — Pustio sam mu da nakon toga dobije pet stotina dolara.

Kimnu zadovoljno glavom. I to sam naučio od Nevade. Ne odustaj nikad od igre pošto si dobio konja od nekoga, a da mu ne pustiš da dobije bar jedan ulog za sutradan. To ti neće mnogo umanjiti dobitak, a mladac će otići s osjećajem da je bar nešto dobio.

Posegnuo sam u zadnju kabinu i izvadio dva podmetača. Dobacio sam jednoga Nevadi, obišao oko aviona i podmetnuo svoj pod kotač. Nevada učini to isto na drugoj strani.

— To se tvom tati neće svidjeti. Upropastio si cijelu dnevnu proizvodnju.

Ispravio sam se.

— Ne vidim da je to toliko važno. — Obišao sam oko propelera i pošao prema njemu. — Kako je on to čuo tako brzo? Nevadine usne rastegoše se u uobičajeni kiseli smiješak.

— Otpremio si djevojku u bolnicu. U bolnici su poslali po njezine. Ona im je sve rekla prije nego što je umrla.

— Koliko traže?

— Dvadeset tisuća.

— Kupit ću ih za pet.

On ne odgovori. Mjesto toga pogleda u moje noge.

— Obuj cipele i hajde — reče. — Čeka te otac.

Pođe nazad preko polja, a ja pogledah svoje noge. Topla zemlja godila mi je golim prstima. Ukopao sam ih načas u pijesak, onda se vratio do kabine i izvukao jedan par meksikanskih sandala. Navukao sam ih i pošao poljem za Nevadom.

Mrzim cipele. Neudobne su.

2

Dizao sam sandalama oblačiće pijeska dok sam išao prema tvornici. Nos mi zapahnu slab bolnički miris sumpora koji su upotrebljavali u proizvodnji baruta. Takav se miris osjećao i u bolnici one noći kad sam te tamo dopremio. To nije bio ni blizu onakav miris kao one noći kad smo napravili dijete.

Ona je noć bila hladna i vedra. A miris oceana i morske pjene ulazio je kroz otvorene prozore male kolibe koju sam iznajmio kod Malibua. Ali u sobi nije bilo ničega osim uzbudivog mirisa djevojačkog i njezine žudnje.

Ušli smo u spavaonicu i svukli se s divljom hitnjom do gola. Ona je bila brža od mene i već je ležala u krevetu gledajući me dok sam otvarao komodu i vadio paketić prezervativa.

Njezin je glas šaputao u noći.

— Nemoj, Joney. Ne ovaj put!

Pogledao sam je. Sjajni mjesec s Pacifika prosipao je svjetlo kroz prozor. Samo je njezino lice ostalo u sjeni. Nekako su me njezine riječi uzbudile ...

Čini se da je kučka to osjetila. Dohvati me i poljubi.

— Mrzim te gadarije, Joney. Hoću da te osjetim u sebi.

Oklijevao sam tren. Ona me povuče na sebe. Šaputala mi je u uho.

— Neće se ništa dogoditi, Joney. Pazit ću.

Onda više nisam mogao čekati, a njezin šapat izmetnu se u nenadani krik bola. Nisam mogao disati, a ona je nastavljala da mi kriči u uho.

— Volim te, Joney. Volim te, Joney.

Ona me je uistinu voljela. Voljela me je toliko da mi je pet tjedana kasnije rekla da treba da se vjenčamo. Taj smo put sjedili sprijeda u mojim kolima, vozeći se s neke utakmice.

Pogledao sam je.

— Zašto?

Ona baci pogled na me. Nije bila uplašena, tada još ne. Bila je i previše sigurna u sebe. Glas joj je bio gotovo nemaran.

— Radi čega se drugog mladić i djevojka uzimaju?

Glas mi postade gorak. Znao sam da sam bio nasamaren.

— Nekad je to zato što oboje žele da se uzmu.

— Pa, eto, ja želim. — I primaknu se bliže k meni. Gurnuo sam je nazad na sjedalo.

— Ali, eto, ja ne želim. Onda ona zaplaka.

— Ali, ti si rekao da me voliš. Nisam je pogledao.

— Čovjek kaže mnogo toga kad spava sa ženom. Prišao sam kolima uz rub pločnika i parkirao. Okrenuo sam joj se.

— Mislim da si rekla da ćeš paziti.

Brisala je suze malim neprikladnim rupčićem.

— Volim te, Joney. Hoću da imam dijete od tebe. Prvi put, otkad mi se očitovala, počeo sam se osjećati

bolje. To je bila jedna od nevolja zbog toga što se netko zvao Jonas Cord ml. Previše djevojaka, a i njihovih majki, vjerovalo je da to ime znači novac. Velik novac. Sve to nakon rata kad je moj otac postao kralj baruta. Pogledao sam je.

— Onda je stvar jednostavna. Pa imaj ga. Izraz joj se lica promijenili. Okrene mi se.

— Ti misliš... ti misliš... da se uzmemo?

Slab tračak likovanja u njezinim očima izbljeduje kad sam odmahnuo glavom.

— Uh, uh. Mislio sam, neka ti bude to dijete kad već toliko želiš da ga imaš.

Odmaknu se ponovo. Iznenada, lice joj postade ukočeno i hladno. Glas joj je bio miran i praktičan.

— Ne želim ga baš tako jako. Ne bez prstena na ruci. Morat ću ga se osloboditi.

Iscerio sam se i ponudio joj cigaretu.

— Sad govoriš kako treba, mala moja. Ona uze cigaretu i ja joj je zapalim.

— Ali to će, čini se, biti skupo — reče ona.

— Koliko? — upitao sam je. Ona uvuče dim punim ustima.

— Ima neki liječnik u Mexican Townu. Djevojke kažu da je vrlo dobar. — Pogledala me je upitno. — Dvije stotine?

— U redu, dobit ćeš ih — rekao sam brzo. Bilo je jeftino. Posljednja me je stajala tristo pedeset. Bacio sam cigaretu pored auta i upalio motor. Izvezao sam auto na cestu i uputio se prema Malibuu.

— Hej, kamo ćeš? — ona upita.

Pogledao sam je.

— U kuću na žalu — odgovorio sam joj. — Da iskoristimo situaciju do kraja.

Počela se smijati i primakla mi se bliže. Pogleda me u lice.

— Baš me zanima što bi majka rekla kad bi znala kako sam daleko išla da te dobijem. Rekla mi je da ne propustim da se poslužim lukavštinom.

— Smijao sam se.

— I nisi.

Ona odmahnu glavom.

— Jadna mama. Već je bila isplanirala cijelu svadbu.

Jadna mama. Da je stara kučka držala jezik za zubima, možda bi joj kći danas bila na životu.

Noć poslije te, oko jedanaest i trideset, telefon je počeo zvoniti. Bio sam sav zbunjen i opsovao sam dok sam dizao slušalicu.

Čuo joj se stravičan šapat.

— Joney, krvarim.

— Što se dogodilo?

San mi iskoči iz glave kao tane.

— Otišla sam u Mexican Town danas popodne i sad je nešto pošlo po zlu. Ne mogu zaustaviti krvarenje i u silnom sam strahu.

Sjeo sam u krevetu.

– Gdje se nalaziš?

– Odsjela sam u hotelu Westwood danas poslije podne. Soba broj devetsto jedan.

– Odmah nazad u krevet! Smjesta dolazim.

– Molim te, požuri, Joney! Molim te!

Westwood je hotel za prolazne goste u poslovnom dijelu Los Angelesa. Nezapažen se popeh liftom a da se nisam ni prijavio u recepciji. Stao sam pred sobom 901 i pokucao na vrata. Bila su nezaključana. Uđoh.

Nikad u svom životu nisam vidio toliko krvi. Sve je bilo krvavo: jeftin sag na podu, stolica na kojoj je sjedila dok me nazivala i bijela posteljina.

Ležala je na krevetu a lice joj je bilo bijelo poput jastuka pod glavom. Oči su joj bile zatvorene, ali zatreptaše i otvoriše se kad sam prišao. Usne se pomakoše, ali bez glasa.

Nagnuo sam se.

– Ne govori, draga. Pozvat ću liječnika. Bit će sve u redu.

Ona zatvori oči i ja odoh na telefon. Nije vrijedilo neposredno zvati liječnika. Moj otac sigurno ne bi bio sretan kad bih naše ime opet povlačio po novinama. Nazvao sam McAllistera. To je bio advokat koji je upravljao poslovima poduzeća u Kaliforniji. Njegov sluga pozva ga na telefon. Pokušao sam da mi glas bude miran.

– Treba mi liječnik i bolničko vozilo, hitno!

Nije prošao ni pun časak i ja sam razumio zašto je ocu uvijek trebao baš McAllister. Nije trošio ni trunu vremena na beskorisna pitanja. Samo: gdje, kad i tko. Nikakav zašto. Glas mu je bio vrlo odmjeren.

– Liječnik i bolničko vozilo bit će ondje za deset minuta. Savjetujem vam da sad odete. Nema smisla da se više miješate u to.

Zahvalio sam mu i spustio slušalicu. Bacio sam pogled na krevet. Oči su joj bile zatvorene pa se činilo da spava. Pošao sam prema vratima, a ona otvori oči.

— Nemoj ići, Joney! Strah me je.

Vratio sam se krevetu i sjeo pored nje. Uzeo sam je za ruku i ona opet zatvori oči. Bolničko vozilo dođe za deset minuta. A ona nije ispuštala moju ruku sve do bolnice.

3

Ušao sam u tvornicu a buka i miris sklopiše se oko mene. Osjetio sam da je rad stao na časak dok sam prolazio mimo, i čuh prigušen žamor glasova koji me je slijedio.

— El *hijo*.

Sin. Tako su me poznavali. Govorili su o meni s ljubavlju i ponosom, kao što su njihovi očevi govorili o djeci njihovih *patrona*. To im je davalo osjećaj istovjetnosti i pripadanja obitelji i pomoglo im da zaborave bijedne prilike u kojima su bili prisiljeni da žive.

Prolazio sam pored bačava za miješanje, preša i kalupa i dospio do stražnjih stepenica koje su vodile u očev ured. Počeo sam se penjati uza stepenice i osvrnuh se na njih. Stotina lica smiješila mi se. Mahnuo sam im rukom i odvratio im smiješkom kako sam uvijek činio otkad sam se prvi put uspeo uz te stepenice dok sam još bio dječčić.

Ušao sam na vrata na vrhu stepenica i buka prestade čim su se vrata za mnom zatvorila. Pošao sam kratkim hodnikom do predsoblja očeva ureda.

Denby je sjedio za svojim stolom črčkajući nekakvu bilješku na svoj uobičajeni lepršavi način.

Neka djevojka sjedila je za stolom nasuprot njemu lupajući paklenski bučno po pisaćem stroju. Dvije druge osobe sjedile su na sofi za stranke. Muškarac i žena.

Žena je bila u crnom i vrtjela je rukama mali bijeli rupčić. Pogledala me je dok sam stajao u dovratku. Nije mi trebalo reći tko je ona. Moja djevojka prilično je nalikovala na svoju majku. Oči nam se sretoše i ona otkrenu glavu. i

Denby ustade nervozno.

— Otac vas čeka.

Nisam odgovorio. Otvorio je vrata očeva ureda i ja prođoh. On zatvori za mnom vrata. Ogledao sam se po uredu.

Nevada se naslonio na lijevi zidni ormar za knjige, s očima napola zatvorenim na onaj njegov varavi oprezni način. McAllister je sjedio na stolici nasuprot mom ocu. Okrenuo se i pogledao me. Moj je otac sjedio za ogromnim stolom od stare hrastovine i bijesno me motrio. Inače, ured je bio upravo onakav kakvog sam ga se sjećao.

Zidovi od tamnog orahovog furnira, teške kožne stolice. Na prozorima zastori od zelenog baršuna i slika mog oca i Predsjednika Wilsona na zidu iza stola. Pored oca bio je stolić sa tri telefona i odmah uza nj stol s uvijek prisutnim vrčem vode, bocom burbona i dvije čaše. Viskija je bilo oko jedne trećine boce. Bilo je, znači, tri sata. Pogledao sam na sat. Tri i deset. Moj je otac pio po jednu bocu na dan.

Prešao sam preko cijele sobe i stao preda nj. Oborio sam oči i sreo se s njegovim srditim pogledom.

— Zdravo, tata.

Crveno lice postade mu još crvenije. Vratne mu žile iskočiše dok je vikao.

— Je li to sve što imaš da kažeš pošto si upropastio cijelu dnevnu proizvodnju i svojim luđačkim akrobacijama natjerao polovicu šihte da se usere od straha?

– Poručio si da najhitnije dođem ovamo. Došao sam što sam brže mogao, gospodine.

Ali više se nije dao zaustaviti. Bjesnio je. Moj je otac bio naprašite čudi. Načasak bi bio tih i miran, a zatim bi planuo.

– Zašto, do vraga, nisi otišao iz hotela kad ti je rekao McAllister? Zašto si išao u bolnicu? Znaš li što si učinio? Izložio si se optužbama da si zločinački sudionik u pomaganju pobačaja.

Sad sam se ja rasrdio. I ja sam bio isto tako naprasit kao i otac.

– Što je trebalo da uradim? Djevojka je krvarila i bila nasmrt ustrašena. Zar da sam otišao odande i ostavio je da umre sama?

– Da. Da si imao imalo pameti, upravo si to morao da uradiš. Djevojka je ionako umrla, i ti nisi ništa izmijenio time što si ostao ondje. Sad ti prokleti gadovi, što sjede vani, traže dvadeset tisuća dolara ili će zvati policiju! Zar misliš da ja mogu dati dvadeset tisuća dolara za svaku drolju koju napumpaš? To je već treća djevojka ove godine s kojom imaš neprilika!

Njemu nije ništa značilo što je djevojka umrla. Za njega je nešto značilo dvadeset somova. Ali onda sam shvatio da nije u pitanju novac, ne, nikako. Stvar je bila mnogo dublja.

Gorčina koja se uvlačila u njegov glas prelila se. Pogledao sam ga s nenadanim razumijevanjem. Moj je otac stario i žderao sama sebe. Mora da je Rina bila opet kod njega. Prošlo je više od godine dana od one velike svadbe u Renou i odonda se ništa nije dogodilo.

Okrenuo sam se i pošao prema vratima bez riječi. Otac vi-knu za mnom.

– Kamo misliš da ideš?

— Nazad u Los Angeles. Ne trebam ti da doneseš odluku. Ili ćeš im platiti ili nećeš. Za mene je sve svejedno. Osim toga, imam spoj.

On obiđe stol za mnom.

— Što? — poviče. — Da napumpaš opet neku curu?

Pogledao sam ga izazovno. Dosta mi je bilo njegovog zabadanja.

— Ne zvrndaj, stari! Budi sretan što ti je netko u obitelji još muško. Inače bi Rina mogla misliti da nitko od nas nije ni za što.

Lice mu se izobličilo od bijesa. Podigao je obje ruke kao da će me udariti. Usne mu se iskesiše režeći, žile na čelu iskočiše kao crvene jarosne masnice. Onda, iznenada, kao kad električni prekidač ugasi svjetlo, s lica mu nestade svakog izražaja. Zatetura i pade prema meni.

I ne misleći, ispružio sam ruke i uhvatio ga. Na jedan tren oči su mu bile bistre, gledajući u moje. Usne mu se poma-koše.

— Jonase, sine moj!

Onda mu se oči zamutiše i svom težinom pade na me i zatim kliznu na pod. Pogledao sam ga. Znao sam da je mrtav i prije nego što ga je Nevada prevrnuo i razderao mu košulju. Nevada je klečao na podu pored očeva tijela, McAllister je bio na telefonu zovući liječnika, a ja sam dohvatio bocu viskija, kad Denby uđe na vrata.

Povuče se nazjrd prema vratima, papiri su mu se tresli u rukama.

— Bože moj, mladi gospodine — reče užasnutim glasom. Oči mu se podigoše s poda na me. — Tko će sad potpisati ugovore s Nijemcima?

Bacio sam pogled na McAllistera. On nezamjetno kimnu glavom.

– Ja ću — odgovorio sam.

Dolje na podu Nevada je zaklapao oči mom ocu. Odložio sam bocu s viskijem neotvorenu i pogledao ponovo Denbyja.

– I više me ne zovite mladi gospodine — rekoh mu.

4

Dok je liječnik stigao, podignuli smo očevo tijelo na kauč i pokrili ga. Liječnik je bio vitak, snažan čovjek, ćelav, s naočalima debelih stakala. Podigao je pokrivač i pogledao. Spustio je pokrivač.

– Mrtav je.

Nisam govorio. Pitanje je postavio McAllister dok sam se ja ljuljao tamo-amo u naslonjaču svog oca.

– Od čega?

Liječnik je prišao stolu.

– Embolia encaefalica. Kap. Grudica zgrušene krvi doprla je u mozak, sudeći po svemu. — Pogledao me je. — Možete biti sretni što je bilo brzo. Nije se mučio.

Bilo je uistinu brzo. Pred jednu minutu otac je bio živ, slijedećeg trena bio je ništa, čak bez snage da otjera radoznanu muhu koja je puzila po rubu pokrivača iznad pokrivenog lica. Šutio sam.

Liječnik sjede teško u stolicu prema meni. Izvadio je pero i list papira. Papir položi na stol. Pročitao sam unaopako za glavlje pri vrhu odštampano debelim masnim slovima. SMRTOVNICA. Pero poče grepsti po papiru.

Nakon jednog časka podiže pogled.

– Je li u redu ako navedem emboliju za uzrok smrti, ili tražite autopsiju?

Zavrtio sam glavom.

– Embolija, dobro. Ni autopsija sad ne bi značila ništa.

Liječnik je pisao dalje. Tren kasnije završi i gurnu smrtovnicu do mene.

– Pregledajte i vidite jesam li sve dobro naveo.

Pogledao sam. Sve je bilo dobro. Vrlo dobro za liječnika koji do danas nije vidio nikoga od nas. Ali svatko je u Nevadi znao sve o Cordima. Dob 67. Nasljednici: žena, Rina Marlowe Cord; sin, Jonas Cord ml. Smrtovnicu sam gurnuo nazad po stolu do njega.

– Sve je u redu.

Uzeo ju je i ustao.

– Registrirat ću je i po svojoj djevojci poslat ću vam kopiju.

— Stajao je oklijevajući kao da pokušava da se odluči da li da izrazi sažaljenje. Očito, predomislio se, jer je izašao na vrata bez riječi.

Onda Denby uđe ponovo.

— Što ćemo s tima ljudima napolju? Da li da ih otpremim? Odmahnuo sam glavom.

— Oni bi se svejedno vratili. Pošaljite ih unutra!

Udoše na vrata, djevojčin otac i majka, s ukočenim izrazom na licu, čudnom mješavinom optužbe i sućuti!

Njezin me otac pogleda.

— Zao mi je što se nismo sreli u sretnijim prilikama, gospodine Corde.

Pogledao sam ga. Lice mu je, čini se, pošteno. Vjerujem da je uistinu tako mislio.

— I ja — odgovorio sam mu.

Žena poče smjesta jecati.

— To je strašno, strašno — kukala je pogledavajući pokriveno tijelo očevo na kauču.

Promatrao sam je. Kćerka je nalikovala na nju, ali sličnost se zadržala na površini. Dijete joj je sijalo samim poštenjem; ta je žena bila rođena oštrokonda.

— Zašto plaćete? — upitao sam je. Niste nikad ni znali za njega do danas. A i sad ste došli samo zato da tražite novaca.

Buljila je u mene zaprepašteno. Sve je više kriještala.

— Kako možete tako govoriti? Pored rođenog oca koji leži tu na kauču i nakon svega onog što ste učinili mojoj kćeri!

Ustao sam. Ima nešto što ne mogu podnijeti: podvalu.

— Što sam ja to učinio vašoj kćeri? — Vikao sam. — Vašoj kćeri nisam učinio ništa što ona nije tražila od mene. Da joj niste rekli da ne stane ni pred čim dok me ne upeca, možda bi danas bila živa. Ali ne, vi ste joj rekli da smota Jonasa Corda ml. pod svaku cijenu. Rekla mi je da ste već planirali svadbu!

Muž joj se obrati. Glas mu je drhtao.

— Zašto mi nisi rekla da si znala za njezinu trudnoću?

Ona ga pogleda ustrašeno.

— Ne, Henry, nisam znala. Samo sam joj rekla kako bi to bilo lijepo kad bi se on njome oženio. To je sve što sam rekla. Njemu se usne stegoše i na tren sam pomislio kao da će je udariti. Ali nije. Mjesto toga okrene se opet meni.

— Oprostite, gospodine Corde. Nećemo vam više dosadivati.

Ponosno pođe prema vratima. Njegova je žena požurila za njim.

— Ali, Henry — plakala je. — Henry!

— Zaveži! — okosi se, otvarajući vrata i gotovo je gurajući ispred sebe. — Zar nisi već dosta govorila?

Vrata se zatvoriše za njima i ja se obratih McAllisteru.

— Je li to sad gotovo ili nije?

Odmahnuo je glavom.

Razmišljao sam.

— Najbolje će biti da odete sutra na njegovo radno mjesto. Mislim da će sad povući zahtjev. Čini mi se da je častan čovjek.

McAllister se lagano smiješio.

— I vi tako zamišljate da postupa častan čovjek?

— To sam naučio od svog oca. — I preko volje pogledao sam na kauč. — Govorio je da svaki čovjek ima svoju cijenu. Za nekog je to novac, za nekog žena, za druge slava. Ali časna čovjeka ne treba da kupujete — njega dobijete a da vas ne stoji ništa.

— Vaš je otac bio praktičan čovjek — napomenu McAllister.

Zurio sam u advokata.

— Moj je otac bio sebičan, lakom kučkin sin koji je htio da ščepa sve na svijetu — rekao sam. — Želim samo da budem dostojan da stanem na njegovo mjesto.

McAllister je trljao zamišljeno bradu.

— Već ćete se snaći.

Pokazao sam rukom na kauč.

— Neću ga uvijek imati ovdje da mi pomaže.

McAllister je šutio. Bacio sam pogled na Nevadu. Oslonio se o zid i šutio. Cijelo to vrijeme oči su mu svjetlucale pod napola sklopljenim vjeđama. Izvadio je paketić duhana i cigaretni papir i počeo motati cigaretu. Okrenuo sam se ponovo McAllisteru.

— Trebat ću mnogo pomoći.

McAllister je samo očima pokazao interes. Šutio je.

— Trebat će mi savjetnik, konzultant i advokat — nastavio sam. — Jeste li slobodni?

Govorio je polako.

— Ne znam hoću li naći vremena, Jonase — odgovori. — Imam vrlo veliku praksu.

– Koliku?

– Oko šezdeset tisuća na godinu.

– Bi li za sto tisuća došli u Nevadu?

Odgovorio je brzo.

– Ako sklopimo ugovor.

Izvadio sam paketić cigareta i ponudio mu jednu. Uzeo je, a drugu sam stavio sebi u usta. Zapalio sam šibicu i ponudio mu.

– Hvala — reče.

Dok je pripaljivao cigaretu, zastao je. Pogledao me obješenjački.

– Kako znate da me možete toliko platiti?

Zapalio sam svoju cigaretu i nasmiješio se.

– Nisam znao dok niste pristali. Kad ste preuzeli posao, bio sam siguran.

Smiješak se povratio, sijevnuo mu na licu i iščezao. Zatim se zdušno dao na posao.

Najprije treba da sazovemo sjednicu Upravnog odbora i da vas službeno izaberemo za direktora kompanije. Što mislite, bi li moglo biti kakvih poteškoća?

Odmahnuo sam glavom.

– Ne vjerujem. Otac nije vjerovao dioničarima. Zadržao je devedeset posto dionica za sebe i prema njegovoj oporuci to prelazi na mene po njegovoj smrti.

– Imate li kopiju oporuke?

– Ne — odgovorio sam. Ali Denby mora da ima. On ima registrirano sve što je moj otac ikad uradio.

Pritisnuo sam zvonce i Denby uđe.

– Molim vas kopiju očeve oporuke — naredio sam.

Čas kasnije oporuka je bila na stolu — sve službeno, s plavim advokatskim uvezom. Gurnuo sam je pred McAlistera. On je brzo prelista.

— To je u redu — reče. — Dionice su vaše. Najbolje da oporuku damo smjesta sudbeno ovjeriti.

Obratio sam se Denbyju upitno. Denby nije imao strpljenja da pričeka s odgovorom, nego izbacila kao iz puške:

— Sudac Haskel iz Renoa ima je u svom registru.

— Pozovite ga i recite mu da smjesta nastavi dalje — rekao sam. Denby pođe. Zaustavio sam ga. — A kad s njim svršite, pozovite šefove odjela i recite im da sazivam izvanrednu sjednicu Upravnog odbora za sutra ujutro. U mojoj kući.

Denby iziđe i ja se obratih ponovo McAllisteru.

— Treba li još što da uradim, gospodine?

Polako je odmahnuo glavom.

— Ne, ništa više zasad. Ima samo ugovor s Nijemcima. Ne znam bogzna što o tome, ali sam čuo kad je vaš otac rekao da je to sjajan posao. Radi se o nekom proizvodu. Plastika ... mislim da je to tako nazvao.

Zgnječio sam cigaretu u pepeljari na stolu.

— Tražite Denbyja da vam da dokumente o tome. Pogledajte ih večeras i dajte mi analizu sutra ujutro prije odborske sjednice. Ustat ću u pet sati.

Čudan izraz prijeđe preko lica McAllistera. Nisam znao što je to, ali sam se odmah dosjetio. Poštovanje.

— Bit ću ondje u pet, Jonase.

Podigao se i pošao prema vratima. Pozvao sam ga prije nego što ih je dohvatio.

— Kad ste već pri tome, Mac, recite Denbyju da vam da popis ostalih dioničara kompanije. Mislim da moram znati njihova imena prije sjednice.

Izraz poštovanja na njegovu licu postade još jači.

— Hoću, Jonase — reče i iziđe na vrata.

Okrenuo sam se Nevadi i pogledao ga.

— Što ti misliš? — upitao sam ga.

Dugo je oklijevao s odgovorom. Onda ispljunu komadić cigaretnog papira koji mu se prilijepio za usnicu.

– Mislim da tvoj stari može mirno počivati.

Te me riječi na nešto podsjetiše. Bio sam gotovo zaboravio. Ustao sam sa stolice, obišao oko stola i došao do kauča. Podigao sam pokrivač i pogledao ga.

Oči su mu bile zatvorene a usta iskrivljena. Pod kožom desne sljepoočnice vidjela se blijeda krvava mrlja, koja se protezala sve do ruba kose. Zacijelo embolija, pomislio sam. Nekako, duboko u sebi, osjetio sam potrebu da mi provale suze. Ali ih nije bilo. Previše davno bio me je napustio — onog dana kad me je s verande bacio Nevadi.

Čuo sam gdje se otvaraju vrata iza mene, spustio sam pokrivač i okrenuo se. Na vratima je stajao Denby.

– Jake Platt želi da vas vidi, gospodine.

Jake je bio upravitelj tvornice. On je pazio da se kotači okreću. A pazio je i na to kakav vjetar puše, a sad mora da su brujali glasovi po svojoj tvornici.

– Pošalji ga ovamo — odvratio sam.

Pojavio se na vratima pored Denbyja, čim mi riječi siđoše s usana. Bio je krupan, težak čovjek. I hodao je teško. Ušao je u moj ured s ispruženom rukom.

– Baš sam čuo za žalosnu vijest. — Pride kauču i pogleda očevu tijelo a lice mu zauze izraz dostojan irske mrtvačke straže.

– Strašan je to gubitak. Vaš je otac bio velik čovjek. — Turobno je klimao glavom. — Velik čovjek.

Vratio sam se stolu. A ti si velik glumac, Jake Platt, pomislio sam. Naglas rekoh.

– Hvala vam, Jake.

Okrenuo mi se; lice mu se zasjalo na pomisao da je njegova predstava završena.

— A sad hoću da vam kažem, ako nešto trebate od mene, bilo što, samo me zovite!

— Hvala vam, Jake — ponovo reko. — Dobro je kad čovjek zna da ima pri ruci ljude kao što ste vi.

Gotovo vidljivo ponese se na te riječi. Glas mu se snizi do povjerljivog tona.

— Glasovi bruje po čitavoj tvornici. Što mislite, treba li da im nešto govorim o tome? Vi znate te Meksikance i Indijance. Vrlo su osjetljivi i nervozni, pa ih treba malo smiriti. Pogledao sam ga. Možda je u pravu.

— To je dobra ideja, Jake. Ali držim da bi možda bilo bolje da im ja sam govorim.

Jake se morao složiti sa mnom, sviđalo mu se to ili ne. Toga se on pridržavao. Ne protiviti se svom gospodararu.

— Svakako, Jonase — reče, prikrivajući svoje nezadovoljstvo. — Ako vi tako mislite.

— Mislim — odvratio sam pošavši prema vratima.

Nevadin glas začu se iza mene.

— Što ćemo s njim?

Okrenuo sam se slijedeći njegov pogled prema kauču.

— Pozovi pogrebneke da ga preuzmu. Reci im da naručujemo najbolji lijes u državi.

Nevada kimnu glavom.

— Onda me pričekaj s kolima vani pa ćemo kući. — Izišao sam na vrata i ne pričekavši njegov odgovor. Jake je klipsao za mnom dok sam krenuo stražnjim hodnikom i izišao na stepenice koje su vodile u tvornicu.

Sve oči tvornice bile su Uprte u mene dok sam prolazio kroz vrata koja vode na malu platformu na vrhu stepenica. Jake podiže ruku i tišina poče da-obuzima tvornicu. Pričekao sam s govorom dok se nisu svi strojevi zaustavili. Bilo je nešto sablasno u tome. Prvi put sam vidio tvornicu u potpunoj ti-

šini. Počeo sam govoriti i glas mi je zaneseno odjekivao zgradom.

— Mi padre ha muerto.¹ — Govorio sam španjolski. Moj španjolski nije bio ne znam kakav, ali je to bio njihov jezik i ja sam nastavio na njemu.

— Ali ja, njegov sin, sad sam ovdje i nadam se da ću dobro nastaviti njegov posao. Doduše, prevelika je šteta što otac nije ovdje da sam izrazi svoje priznanje svima vama, dobrim radnicima, za sve ono što ste učinili da bi ova kompanija uspijevala. Nadam se da vam je dovoljno ako kažem da je upravo pred smrt odobrio povišicu plaća od pet posto za svakog od vas koji radi u ovoj tvornici.

Jake me bijesno ščepa za ruku. Odbio sam mu ruku i nastavio.

— Moja je usrdna želja da se nastavi ona ista dobrovoljna pomoć koju ste pružali mom ocu. Nadam se da ćete biti strpljivi sa mnom, jer imam još mnogo da učim. Velika vam hvala i sve vas čuvao bog!

Sišao sam niza stepenice a Jake je pošao za mnom. Radnici mi napraviše prolaz. Uglavnom su šutjeli; tek ponetko bi me se kao slučajno, ohrabrujući me, dotakao dok sam prolazio mimo. Dvaput sam spazio suze u nečijim očima. Bar mi tako otac nije ostao neoplakan, mada su se te suze lile iz očiju nekoga koji ga nije ni poznavao.

Izišao sam iz tvornice na danje svjetlo i žmirkao. Sunce je još bilo na nebu. Bio sam gotovo zaboravio da se to sve sad zbililo, činilo mi se tako davno.

¹ Moj otac je mrtav. (P r e v.)

Veliki Pierce-Arrow bio je upravo pred vratima, a Nevada za upravljačem. Prišao sam mu. Jakeova ruka pade mi na rame i zaustavi se. Okrenuo sam se.

Glas mu je bio napola plačan.

— Zašto ste to učinili, Jonase? Ne poznajete vi te gadove kao ja. Dajte im palac, uzet će vam ruku. Vaš me je otac uvijek podržavao kad sam se borio protiv povišice plaća.

Hladno sam ga pogledao.

— Neki ljudi ne uče dovoljno brzo neke stvari. Jeste li čuli, Jake, što sam rekao ondje unutra?

— Čuo sam, Jonase. To je baš ono o čemu sam govorio. Ja...

Prekinuo sam ga.

— Ne vjerujem da jeste, Jake — rekao sam tiho. — Moje su prve riječi bile: Mi padre ha muerto. Moj otac je mrtav.

— Da, ali...

— To znači točno ono što znači, Jake. On je mrtav. Ali ja nisam. Ja sam ovdje, i jedina stvar koju treba da što bolje zapamtite jest ta da sam ja potpuno sličan njemu samo u jednom. Neću podnositi zanovijetanja ni od koga tko radi za mene, a tko god ne voli ono što ja radim, neka ide do vraga!

Jake je brzo učio. Stao je pored vrata od vozila i držao ih otvorena da mogu ući.

— Nisam mislio ništa loše, Jonase. Samo sam...

Bilo je besmisleno tumačiti mu, ako više platiš, da ćeš više dobiti. Ford je to dokazao kad je dao svojim radnicima povišicu prije godinu dana. Više je nego potrostručio proizvodnju. Ušao sam u auto i osvrnuo se na tvornicu. Crn, odvratan katran na krovu zape mi za oko. Sjetih ga se iz aviona.

— Jake — rekao sam. — Vidite li onaj krov? Okrenuo se prema krovu i zurio u njega. Glas mu je bio zbunjen.

– Vidim, gospodine.

Iznenada sam osjetio silan umor. Naslonio sam se na jastuk i zatvorio oči.

– Oličite ga bijelom bojom.

5

Dremuckao sam dok je veliki Pierce progutao dvadesetak kilometara između očeve nove kuće i tvornice. Za to vrijeme svako malo otvorio bih oči i uhvatio Nevadin pogled kojim me promatrao u retrovizoru, i onda bi mi se ponovo zaklopile oči, teške kao od olova.

Mrzim oca, mrzim majku, a da sam imao sestara i braće, mrzio bih i njih. Ne, nisam mrzio oca. Ne, nikako. On je mrtav. Mrtvace ne možeš mrziti. Samo ih se sjećaš. A nisam mrzio ni majku. Ona i nije bila moja majka. Ja sam imao maćehu. A nju nisam mrzio. Nju sam volio.

Radi toga sam je dopremio kući. Htio sam je uzeti za ženu. Samo, otac je rekao da sam premlad. Sa devetnaest godina bio sam premlad, rekao je. Ali on nije bio premlad. Oženio se njome tjedan dana nakon mog povratka u koledž.

Upoznao sam Rinu u klubu u predgrađu dva tjedna prije svršetka ferija. Došla je s istoka, iz nekog mjesta u Massachusettsu, zvanog Brookline, i nije bila nalik ni na jednu od onih koje sam dosad upoznao. Sve su ovdašnje djevojke crnopute i preplanule od sunca, koračaju kao muškarci, govore kao muškarci, čak i jašu kao muškarci. Jedino ste navečer sigurni da su nešto drugo, kad nose suknje mjesto traperica, jer čak i u bazenu za plivanje, prema modi, čine se kao dječaci. Plosnatih prsa i uskih bokova.

Ali Rina je bila djevojka. Niste se mogli prevariti. Osobito u kupaćem kostimu, onakva kakvu sam je prvi put vidio. Bila

je vitka, doduše, i ramena su joj bila široka, možda preširoka za ženu. Ali prsa su joj bila jaka i puna, napinjući haljinu od svilenog džersija koja je tjerala u laž modu. Niste ih mogli gledati a da niste okusili med i mlijeko njihove strasti u ustima. Lako su počivale na visokom prsnom košu koji je nestajao u uskom struku što se, zauzvrat, raširio u nježna ali zaobljena bedra i stražnjicu.

Kosa joj je bila blijedoplava, duga, vezana straga, također mimo modu. Obrve su joj bile visoke, oči širom otvorene i malo kose, a plavetnilo im je odražavalo vatru ispod leda. Nos joj je bio pravilan i ne pretanak, odajući njeno finsko porijeklo. Jedina mana bila su joj možda usta. Bila su široka — ne plemenito široka, jer joj usnice nisu bile dovoljno pune. Bila su to obuzdavana usta iznad zašiljene, odlučne brade.

Pohađala je švicarsku djevojačku školu, bila je škrta u osmjesima i suzdržljiva vladanja. Za dva dana potpuno me bila zaludila. Glas joj je bio blag i tih, sa slabim stranim prizvukom koji mi je žuborio u uhu.

Nakon deset dana otprilike, na subotnjem plesu u klubu, prvi put sam spoznao koliko žudim za njom. Valcer je bio polagan i lijep, a svjetla prigušena i plava. Ona iznenada izgubi korak. Pogleda me i nasmiješi se onim svojim tihim smiješkom.

— Vrlo ste snažni! — reče i pritisnu se ponovo uza me.

Osjećao sam kako toplina struji iz njezinih slabina u mene kad smo ponovo zaplesali. Napokon, više nisam mogao izdržati. Uzeo sam je za ruku i pošao iz plesne dvorane.

Šutke me je slijedila van do auta. Popeli smo se u otvoreni veliki dvosjedni Duesenberg, ubacili brzinu i pojurili na glavnu cestu. Pustinjski noćni zrak bio je topao. Pogledao sam je krajičkom oka. Glavu je zabacila na sjedalo, oči zatvorila prepustivši se vjetru.

Skrenuo sam u gaj s datuljama i ugasio motor. Još je sjedila zavaljena u sjedalu. Sagnuo sam se preko sjedala i poljubio je u usta.

Usta joj nisu ništa davala ni uzimala. Bila su kao izvor u pustinjskoj oazi. Bila su tu kad su bila potrebna. Uhvatio sam je za grudi. Sklonila mi je ruku i držala je.

Podigao sam glavu i pogledao je. Oči su joj bile otvorene a ipak oprezne. Nisam mogao proniknuti u njih.

— Želim te — rekao sam joj.

Oči joj ne izmijeniše izraz. Jedva sam joj čuo glas.

— Znam.

Pomakao sam se opet k njoj. Ovaj put, s rukom na mojim prsima, ona me zaustavi.

— Pozajmite mi svoj rupčić — reče mi, vadeći ga iz džepića. Lepršao je bjelasajući se u noći, onda se izgubi iz vida zajedno s njezinom rukom. Nije podizala glave s naslona, nije govorila, samo me motrila onim svojim opreznim očima.

Osjetio sam gdje mi traži prste i nagnuo se prema njoj, ali ona me nekako zadržavala da joj se više ne približim. Onda iznenada osjetih oštar bol gdje mi se penje od dna kičme i ja gotovo napola spuznuh s sjedala.

Izvadio sam cigaretu i zapalio je drhtavim prstima dok je ona zgužvala rupčić u lopticu i bacila ga preko stranice automobila. Onda uze cigaretu iz mojih usta i stavi je sebi među usnice.

— Još te želim — rekao sam.

Povratila mi je cigaretu i odmahнула glavom.

— Zašto? — upitao sam.

Okrenula se licem prema meni. Sjalo je blijedim sjajem u tami.

— Zato što se za dva dana vraćam kući. Zato što je u burzovnom slomu godine 1923. moj otac izgubio sve. Zato što

moram naći bogatog muža i udati se za njega. Ne smijem učiniti ništa što bi ugrozilo taj plan.

Zagledao sam se časak u nju, onda sam pokrenuo auto. Povratio sam ih iz datuljinog gaja i uputio se cestom kući. Ništa nisam rekao, ali sam za nju spremio odgovor na sve. Bio sam bogat. Ili ću to biti jednog dana.

Rinu sam ostavio u salonu a ja sam otišao u očevu radnu sobu. On je, kao i obično, radio za svojim stolom, a jedna jedina svjetiljka bacala je svoje svjetlo na papire po stolu. Pogleda me kad sam ušao.

— Što hoćeš? — upita me, kao nekoga koji je upao u ured usred rješavanja nekog problema.

Dodirnuo sam prekidač na zidu i preplavio sobu svjetlom.

— Hoću da se oženim — rekao sam mu.

Pogledao me je na časak kao da je odsutan negdje daleko. I bio je, ali se brzo vratio.

— Ti si lud — reče bez uzbuđenja. Spustio je ponovo pogled na svoj stol. — Idi u krevet i ne dosađuj mi.

Stajao sam i dalje.

— Ne šalim se, tata — rekao sam. Prvi put sam ga tako nazvao još od vremena kad sam bio dječak.

Polako je ustao.

— Ni govora — odvrati. — Premlad si.

To je bilo sve. Nikad ne bi pitao tko, što, zašto. Ništa, samo da sam premlad.

— Dobro, oče — rekao sam mu okrenuvši se vratima. — Ne zaboravi samo da sam te pitao.

— Čekaj malo — reče mi. Stao sam, s rukom na kvaki od vrata.

— Gdje je ona?

— Čeka u salonu — odvratio sam mu.

Pogledao me je lukavo.

– Kad si se odlučio?

– Noćas — odgovorio sam. — Upravo noćas.

– Pretpostavljam da je to jedna od onih luckastih djevojčica koje se pokazuju na plesu i koje obuzimaju trnci čekajući nekog starca da se s njim upoznaju.

Ustao sam u njezinu obranu.

– Nije ona takva. Čak i ne zna da sam došao ovamo da tražim od tebe pristanak.

– Hoćeš da kažeš da je nisi još ni pitao.

– Nije trebalo — odvratio sam s nadmoćnom samosvijesti, svojstvenom mojim godinama. — Znam njezin odgovor.

Otac odmahne glavom.

– Samo radi provjere, zar ne misliš da bi bolje uradio da je pitaš?

Izišao sam i doveo Rinu u sobu.

– Rino, to je moj otac, oče, ovo je Rina Marlowe.

Rina se uljudno nakloni. Prema cijelom njezinom vladanju moglo je biti podne mjesto dva sata ujutro.

Otac ju je gledao zamišljeno. Na licu mu je bio čudan izraz kakav dotad nisam nikad vidio.

– Dobro jutro, gospođice Marlowe — reče joj nježnim glasom. Promatrao sam ga. Nikad ranije ni s jednim mojim prijateljem nije tako postupao.

Ona mu stisnu ruku.

– Dobro jutro.

Držeći je i dalje za ruku, počeo govoriti nekako pomalo razdragano.

– Moj sin drži da treba da se oženi vama, a ja mislim da je premlad. Što vi kažete?

Rina me pogleda. Zavirio sam joj načas u oči. Bile su svijetle i sijale su, ali onda postadoše ponovo oprezne.

Okrenula se ocu.

— Vrlo mi je neugodno, gospodine Corde. Molim vas da me odvedete kući.

Osupnut, bez riječi, promatrao sam oca kako ju je uzeo pod ruku i izišao s njom iz sobe. Trenutak kasnije ogledao sam se za nečim na čemu bih se iskaliio. Pri ruci mi je bila jedino svjetiljka na stolu. Smrskao sam je o zid.

Nakon dva tjedna, u koledžu, primio sam brzojav od oca.

RINA I JA VJENČANI. NALAZIMO SE U WALDORF-ASTORIJI, NEW YORK. SUTRA PUTUJEMO LEVIATHANOM U EVROPU NA MEDENI MJESEC.

Uzeo sam telefon i nazvao ga.

— Nema veće budale od stare budale! — grmio sam kroz pet tisuća kilometara žice između nas. — Zar ne znaš da se ona udala za te samo radi tvog novca?

Otac se čak nije ni srdio. Hihotao je.

— Ti si budala. Ona je trebala čovjeka, a ne dječaka. Čak je tražila da sklopimo predbračni imovinski ugovor prije nego što je pošla za me.

— Ma nemoj — rekao sam. — Tko je sastavio ugovor? Njezin advokat?

Otac se ponovo smijao.

— Nije, nego moj. — Glas mu se naglo izmijenio. Postao je ozbiljan i grub. — A sad nazad svojim studijama, sine, i ne miješaj se u ono što te se ne tiče! Ovdje je sad ponoć, i upravo se spremam na spavanje.

Slušalica umuknu u mojoj ruci. Zurio sam u nju časak, i onda je polako spustio. Te noći nisam spavao. U mašti su mi promicale pornografske slike o Rini i ocu u divljem razbludnom zagrljaju. Nekoliko puta probudio sam se sav u hladnom znoju.

Nečija ruka zadrmla me nježno. Polako sam otvorio oči. Najprije sam ugledao Nevadino lice.

— Probudi se, Jonase — reče. — Kod kuće smo.

Protrljao sam oči da se rasanim. Posljednja zraka sunca tonula je iza velike kuće. Odmahnuo sam glavom i iskočio iz vozila. Pogledao sam kuću. Čudna kuća. Mislim da nisu prošla ni dva tjedna kako ju je sagradio otac, a sad je moja. Kao i sve drugo što je učinio.

Podoh uza stepenice. Rina je na sve mislila. Osim na ovo. Otac je mrtav. A ja idem da joj to kažem.

6

Ulazna se vrata otvoriše kad sam prelazio preko verande. Otac je sagradio tradicionalnu južnoplantažersku kuću, a da bi je vodio, dobio je Robaira čak iz New Orleansa. Robair je bio pravi tradicionalni kreolski sluga.

To je bio ljudina, nadmašujući me za čitavu glavu i toliko plemenit i sposoban koliko je bio velik. Njegov otac i djed bili su sluge prije njega, pa iako su bili robovi, usadili su u njega ponos na svoj posao. Imao je šesto osjetilo za svoje dužnosti. Uspijevao je da uvijek bude tu, kad je trebalo da bude.

Odmaknu se da me pusti da uđem.

— Dobar dan, mladi gospon Cord. — Pozdravio me je svojom zvučnom kreolskom engleštinom.

— Zdravo, Robaire — odzdravio sam mu obraćajući mu se dok je zatvarao vrata. — Hodite sa mnom.

Išao je za mnom šuteći u očev ured. Ravnodušna lica, zatvori za sobom vrata.

— Izvolite, gospodine Corde?

Prvi put me je nazvao gospodine, umjesto mladi gospodine. Pogledao sam ga.

– Otac je mrtav — rekao sam mu.

– Znam — reče. — Telefonirao je gospodin Denby.

– Znadu li drugi? — upitao sam ga.

Odmahnu glavom.

– Rekao sam gospodinu Denbyju da je gospođa Cord vani, a drugim slugama nisam ništa rekao.

Začu se slab zvuk iza zatvorenih vrata. Robair nastavi govoriti dok se brzo kretao prema vratima.

– Mislilo sam da vi treba sami da saopćite žalosnu vijest.

— Naglo otvori vrata.

Nije bilo nikoga. Izađe brzo napolje. Slijedio sam ga. Neki lik jurio je uz duge stepenice koje su zavijale oko ulaznog predvorja i vodile na kat.

Robairov glas bio je tih, ali je zadržao oštrinu autoriteta.

– Louise!

Lik stade. Bila je to Rinina djevojka.

– Sidi ovamo — zapovjedio je.

Louise siđe niz stepenice oklijevajući. Ugledah ustrašen pogled na njezinu licu dok se približavala.

– Izvolite, gospodine Robaire? — I glas joj je bio preplašen.

Prvi put sam vidio kako Robair postupa sa slugama. Prišao je gotovo lijeno, ali joj opali čušku tako snažno kao da puče pištolj. Glas mu je bio pun prijezira.

– Koliko ću ti puta morati reći da ne prisluškuješ na vratima?

Stajala je držeći se rukom za obraz. Suze joj potekoše niz lice.

– Sad se vrati u kuhinju! Govorit ću s tobom poslije.

Pošla je u kuhinju držeći se još za lice. Robair mi se ponovo obrati.

— Molim vas da mi oprostite radi nje, gospodine Corde — reče mi s još dubljim i tišim glasom. — Moje sluge inače ne rade takve stvari, ali ovu je teško zauzdati.

Izvadio sam cigaretu i, gotovo prije nego sam je stavio u usta, Robair zapali šibicu i pridrži mi je. Duboko sam uvukao.

— U redu, Robaire. Ne vjerujem da će još dugo biti kod nas.

Robair ugasi šibicu i brižno je odloži u pepeljaru.

— Dobro, gospodine.

Pogledao sam na stepenice razmišljajući. Osjećao sam se prilično nezgodno i oklijevao sam.

Robair mi dobaci:

— Gospođa Cord je u svojoj sobi.

Pogledao sam ga. Lice mu je bilo neprodorna maska jednog sluge.

— Hvala vam, Robaire. Otići ću gore i reći joj.

Podoh uza stube. Njegov glas me zadrža.

— Gospodine Corde!

Okrenuo sam se i bacio pogled na njega.

Crno mu lice zasja.

— U koliko sati da serviram ručak?

Promislio sam malo.

— Oko osam — odvratio sam.

— Hvala vam, gospodine — reče i pođe u kuhinju.

Pokucao sam lagano na Rinina vrata. Nema odgovora.

Otvorio sam ih i ušao. Začu joj se glas iz kupaonice.

— Louise, donesi mi ručnik!

Ušao sam u kupaonicu i uzeo veliki ručnik s hrpe na polici iznad toaletnog stolića. Pođoh prema ograđenoj kadi upravo kad je otvorila staklena vrata.

Bila je zlatna i bijela i blistava od vode koja joj se slijevala niz tijelo. Stajala je časak iznenađena. Većina bi žena pokušala da se pokrije. Ali Rina nije. Ispruži ruku za ručnikom.

Omota ga oko sebe i iskorači iz kade.

— Gdje je Louise — upita i sjede za toaletni stolić.

— Dolje — odvratio sam.

Počela je brisati lice drugim ručnikom.

— Tvom ocu ne bi ovo bilo drago.

— Neće nikad saznati — odgovorio sam.

— Kako znaš da mu neću reći?

— Nećeš — rekao sam odlučno.

Tad ona nasluti da nešto nije u redu. Pogledala me u ogledalu. Lice joj se iznenada uozbilji.

— Zar se nešto dogodilo između tebe i tvog oca, Jonase?

Promatrala me malo, još je bilo nečeg zbunjenog u njezinim očima. Doda mi mali ručnik.

— Budi dobar dečko, Jonase, hoćeš li, i obrisi mi leđa. Ne mogu ih dohvatiti. — Nasmiješila mi se u ogledalu.

— Eto vidiš da mi je Louise doista potrebna.

Uzeo sam ručnik i primaknuo joj se bliže. Ona pusti da joj veliki ručnik spuzne s ramena. Brisao sam kapljice vode s njezine besprijekorne kože. Miris parfema doprije do me, oštar od topline njezine kupke.

Pritisnuo sam usne o njezin vrat. Okrenula se prema meni iznenađena.

— Prestani s tim, Jonase. Tvoj je otac jutros rekao da si ti seksualni manijak; ne pokušavaj to dokazati!

Zagledao sam joj se u oči. Nikakvog straha nije bilo u njima. Bila je vrlo sigurna u sebe. Nasmiješio sam se nečujno.

— Možda je otac bio u pravu — rekao sam. — Ili je valjda zaboravio kako je to kad je čovjek mlad.

Povukao sam je sa stolice k sebi. Ručnik pade još dalje dok nije visio pritisnut samo našim tjelesima. Pokrio sam joj usta svojim i mašio joj se prsa. Bila su tvrda i čvrsta i snažna i osjećao sam kako joj srce tuče pod njima.

Možda nisam bio u pravu, ali, na tren, učini mi se kao da sam osjetio gdje vatra prodire iz nje u mene. Onda se srdito otrgne. Ručnik je sada ležao na podu.

— Jesi li poludio? — siknu na mene, a prsa su joj se nadržala.

— Znaš dobro da bi on sad mogao svakog časa na vrata.

Stajao sam časak vrlo mirno.

Onda sam lagano izdahnuo dah iz pluća.

— Neće on više nikada doći na ta vrata — odvratio sam joj. Rumenilo joj počeo polako otjecati iz lica.

— Što... što misliš reći time? — zamuckivala je.

Oči mi se upiše ravno u njezine. Prvi put sam ih prozro. Bila je u strahu. Kao i svatko drugi tko je morao gledati u nepoznatu budućnost.

— Gospođo Cord — rekao sam polako — vaš je muž mrtav. Zjenice joj se načas divlje raširiše, i ona se spusti nazad na sjedalo. Nesvjesno, podiže ručnik i omota ga opet oko sebe.

— Ne mogu vjerovati — odvrati tupo.

— Što to ne možeš vjerovati, Rina? — upitao sam je okrutno. — Da je on mrtav ili da si pogriješila kad si se udala za njega mjesto za mene?

Ne znam je li me i čula. Pogleda me, suhih očiju, ali u njima je bilo suzdržane tuge i sućuti, osjećanja za koja nisam nikad ni slutio da je ona za njih sposobna.

— Je li se mnogo mučio? — upita me.

— Nije — odvratio sam joj. — Bilo je brzo. Kap. U jednoj minuti bio je pun života i rikao kao lav, a slijedeće — pucnuo sam prstima — eto tako.

Oči su joj bile još uprte u moje.

— Drago mi je što se njega tiče — reče nježno. — Ne bih voljela da je patio.

Polako ustade. Veo joj ponovo prekri oči.

— Mislim da bi bilo najbolje da sad odeš — napomenu.

Bila je to ona poznata Rina, ona koju sam htio rastrgati. Udaljena, nedostižna, proračunata.

— Neću — rekao sam. — Još nisam završio.

Ona pođe mimo mene.

— Što ima da se završi?

Uhvatio sam je za ruku i povukao je nazad sebi.

— Nismo završili — rekao sam joj u lice koje sam joj podigao uvis. — Ti i ja. One noći doveo sam te kući jer sam te želio. Ali ti si izabrala moga oca jer je značio za tebe bržu dobit. Držim da sam čekao dosta dugo!

Iskolačila je opet oči. Sad se nije plašila. Bila je na tlu na kojem je naučila da se bori.

— Da se nisi usudio!

Mjesto odgovora, strgao sam s nje ručnik. Ona se okrenula da pobjegne iz sobe, ali sam je uhvatio za ruku i povukao nazad, tako da se njezino lice sudarilo s mojim.

— Zar zbilja?

— Vikat ću — soptala je grubo. — Dotrčat će slugе.

Kesio sam se.

— Ne, neće. Mislit će oni da je to samo vapaj od žalosti. Robair ih je poslao u kuhinju i nitko neće doći ako ja ne pošaljem po njega.

— Čekaj! — molila je. — Molim te, čekaj! Za volju tvoga oca.

— Zašto bih? — upitao sam. — Nije ni on čekao meni za volju. — Podigao sam je i odnio u spavaonicu. Grebla me noktima po licu i tukla šakama po prsima.

Bacio sam je na krevet, još pokriven satenskim pokrivačem. Pokušala je da se prebaci na drugu stranu. Zgrabio sam je za rame i povukao je. Ugrizla me za ruku i pokušala da se otrgne, ali sam je povukao nazad. Pritisnuo sam joj koljenom bedra i pljusnuo žestoko po licu. Udarac je oborio na jastuk. Spazio sam bijele otiske svojih prstiju na njezinu licu.

Ona zatvori oči načas, a kad ih otvori, bile su zamagljene nekakvom divljinom kakve nikad prije nisam vidio. Smiješila se ovivši mi ruke oko vrata, privlačeći me k sebi. Usne su joj se pripile o moje. Osjetio sam kako joj se tijelo počelo micati poda mnom.

— Uzmi me, Jonase! — dahtala mi je u usta. — Odmah sad! Ne mogu više čekati ni časak. Čekala sam tako dugo. Prsti su joj pipajućí zašli niz moje bedro i nađoše ono glavno. Zabila je glavu u jastuk, a kretnje su joj postajale sve bješnje. Jedva sam joj čuo bijesan, žustar šapat.

— Brže, Jonase! Brže!

Htio sam ustati, ali ona nije mogla čekati da se svučem. Povučé me ponovo sebi i dade mi se. Gorjela je kao živa žeravica. Privučé mi glavu.

— Daj da zatrudnim, Jonase — šaptala mi je u uhu. — Daj da zatrudnim kao što su i one tri djevojke u Los Angelesu. Usadi svoj život u mene!

Pogledao sam je u lice. Oči su joj bile jasne, s podrugljivim slavljem. Bez odražaja ma i traga od strasti onog tijela što se previjalo preda mnom. Ruke i noge čvrsto su me obuhvatile.

Smiješila se očima uperenim u moje.

– Daj da zatrudnim, Jonase — šaptala mi je u uho. Kao što od tvog oca nikad ne bih. Bojao se da netko ne oduzme nešto od tebe.

– Što ... što? — Pokušao sam ustati, ali ona je bila kao bunar bez dna iz kojeg nisam mogao izaći.

– Da, Jonase — reče, još se smiješeći, a njezino me tijelo proždimalo. — Tvoj otac nije nikad ni pokušao. Radi toga mi je i pustio da potpišem ugovor prije nego smo se vjenčali. Čuvao je sve za svog voljenog sina!

Pokušao sam ustati, ali ona je pomicala noge na neki tajanstveni način. Smijući se, likujuć, reče:

– Ali ti ćeš me oploditi, zar ne, Jonase? Tko će znati osim nas dvoje? Ti ćeš dijeliti svoj imetak sa svojim djetetom, iako će cijeli svijet vjerovati da je to dijete tvoga oca.

Podiže se ispod mene, tražeći i zahtijevajući od mene moju životnu snagu. U nenadanom bijesu otrgao sam se od nje, baš kad je snaga potekla iz mene. Pao sam preko kreveta u dno njezinih nogu.

Strast je prošla i ja sam otvorio oči. Ona je plakala, s glavom u jastuku. Šutke sam ustao i izišao iz sobe.

Cijelim putem, niz predvorje do sobe, razmišljao sam: mom ocu bilo je stalo do mene, uistinu je bilo. Iako to nisam znao, volio me je.

Volio me je. Ali nikad toliko da to pokaže.

Kad sam upao u svoju sobu, suze su mi tekle niz obraze.

7

Na malom indijanskom poniju, kojeg sam dobio kad mi je bilo deset godina, bijesno sam jahao preko prudova. Grdan strah od bijega rastao je u meni, ali nisam znao od čega sam bježao. Obazro sam se.

Otac me slijedio na velikom riđanu. Kaput mu je bio ras-kopčan i vijorio je na vjetru. Spazio sam težak lanac od sata čvrsto nategnut preko prsa. Čuo sam mu glas, strašan i je-zovit na vjetru.

– Vрати se, Jonase. Do vraga, vrati se!

Okrenuo sam se i potjerao ponija još jače. Šibao sam ga nemilice i od udaraca ostale su po konju tanke crvene mas-nice. Postepeno sam se udaljavao od oca.

Iznenada, kao da je pao s neba, stvori se Nevada pored mene, jašući mirno na svom velikom vrancu. Pogleda me iskosa spokojno. Glas mu je bio dubok.

– Vрати se, Jonase. Otac te zove. Kakav si to sin?

Nisam mu odgovorio, samo sam nastavio tjerati konja. Obazro sam se ponovo.

Otac je zaustavljao konja. Lice mu je bilo vrlo žalosno.

– Pazi na njega, Nevada! — Jedva sam ga čuo, jer je iz-među nas bila velika razdaljina. — Pazi na njega jer ja ne-mam vremena.

Zaustavio sam svog ponija i gledao za njim. Udaljavao se postajući sve manji, dok nije iščezao. I obris mu je sve više blijedio, kad mi udariše iznenada suze na oči. Poželio sam da vičem za njim: »-Ne idi, tata.« Ali su mi riječi zapele u grlu.

Sjeo sam, sav u goloj vodi. Odmahnuo sam glavom da is-tresem iz nje odjeke sna. Kroz otvoren prozor čuo sam topot konja iz obora iza kuće.

Prišao sam prozoru i izvirió. Bilo je pet sati i sunce je bacalo dugu jutarnju sjenu. U oboru se nekoliko slugu naslonilo na ogradu promatrajući jahača kako pokušava ukrotiti tvrdokorno doratasto ždrijebe. Škiljio sam na jarkom suncu.

Brzo sam se odmakao od prozora. Trebalo mi je neko sredstvo. Nešto što bi istreslo iz mene osjećaj praznine, što bi mi uklonilo gorak okus iz usta. Navukao sam na noge papuče i staru plavu košulju i pošao iz sobe.

Uputio sam se hodnikom do stražnjih stepenica. Susreo sam Robaira baš kad sam pošao k njima. Nosio je poslužavnik s čašom narančina soka i lončićem vrele kave. Gledao me bez iznenađenja.

– Dobro jutro, gospodine Jonase!

– Dobro jutro, Robaire — odvratio sam.

– Gospodin McAllister je tu; hoće da vas vidi. Odveo sam ga u radnu sobu.

Oklijevao sam časak. Obor može čekati. Imam važnijih stvari koje treba da obavim.

– Hvala vam, Robaire — rekao sam mu i pošao prema prednjem stubištu.

– Gospodine Jonase — pozva me.

Stao sam i obazro se na njega.

– Ako kanite govoriti o poslovima, gospodine Jonase, znam da uvijek bolje govorite kad nešto založite.

Pogledao sam u njega pa u poslužavnik. Kimnuo sam glavom i sjeo na gornju stepenicu. Robair odloži poslužavnik pored mene. Uzeo sam čašu narančina soka i iskapio je. Robair natoči kavu i skine poklopac s posude s prepečenjem. Srkao sam kavu. Robair je imao pravo. Osjećaj praznine dolazio mi je iz želuca. Sad je nestajao. Uzeo sam krišku prepečenca.

Iako je McAllister vidio kako sam obučen, ne reče ništa. Prešao je ravno na stvar.

— Deset posto manjinskog dijela dionica podijeljen je kako slijedi — rekao je razastirući po stolu nekakve papire.

— Po dva i pol posto Rina Cord i Nevada Smith; po dva posto sudac Samuel Haskell i Peter Commack, predsjednik Industrijske banke u Renou; s jedan posto ima Eugen Denby.

Pogledao sam ga.

— Koliko vrijede te dionice?

— Na kojoj osnovi? — upita on. — Dobit ili čista vrijednost?

— Oboje — odvratio sam.

Pogledao je ponovo u papire. Na osnovi prosječne dobiti u posljednjih pet godina manjinska glavica dionica vrijedi četrdeset tisuća dolara; na osnovi čiste vrijednosti možda šezdeset tisuća dolara. — Zapali cigaretu. — Potencijal dobiti društva opao je nakon rata.

— Što to znači?

— Nema tolike potražnje za naš proizvod u mirnom vremenu koliko u ratu — odvrati on.

Izvadio sam cigaretu i pripalio je. Počeo sam sumnjati u onih stotinu tisuća dolara što sam mu ih plaćao.

— Recite mi nešto o tome jer to ne razumijem — kazao sam.

Ponovo je pogledao u papire pa u mene.

— Commackova banka odbila je da nam da zajam od dvije stotine tisuća dolara koji je vaš otac tražio da može financirati njemački ugovor koji ste jučer potpisali.

Polako sam odložio cigaretu u pepeljaru.

— Znači, tu sam malo srezan, zar ne?

McAllister kimnu glavom.

– Da.

Moje slijedeće pitanje dočekaao je s iznenađenjem.

– Dobro, a što ste vi onda učinili s tim?

Buljio je u mene kao u sablast.

– A zašto vi mislite da sam nešto učinio s tim?

– Bili ste u očevu uredu kad sam došao i znam da ga niste posjetili samo zato da se nagađate s onim djevojčiniim roditeljima. To bi on mogao i sam. A ovamo, prihvatili ste zaposlenje. To znači da ste bili sigurni za svoj novac.

Nasmija se.

– Nabavio sam drugi zajam, u National Trust Company u Los Angelosu. Izradio sam zajam od tri stotine tisuća, za veću sigurnost.

– Dobro — rekao sam. — Tim novcem moći ću isplatiti dioničare.

Još je buljio u mene, s izrazom iznenađenja u očima, kad sam se spustio u stolicu iza njega.

– Sad mi — rekao sam — recite sve što ste uspjeli pronaći o onom novom proizvodu za koji se moj otac onako zagrijao. Kako ste ono rekli da se zove? Plastika?

8

Robair je servirao doručak u rančerskom stilu: odrezak i jaja, vruć biskvit. Pogledao sam po stolu. Posljednji tanjur bio je očišćen i onda se Robair diskretno povukao zatvorivši velika vrata za sobom. Iskapio sam šalicu kave i ustao.

– Gospodo — počeo sam — ne treba da vam kažem kakav je udarac bio jučer za mene kad sam se iznenada sukobio s odgovornošću za vođenje tako velike kompanije kao što je Cord Explosives. Radi toga sam vas, gospodo, sakupio jutros ovdje da mi pomognete odlučiti što je najbolje za kompaniju.

Commackov tanak glas doprije do stola.

– Možeš računati s nama, pa ćeš sve učiniti kako treba, sinko.

– Hvala vam, gospodine Commack — odgovorio sam mu. — Po mom mišljenju, treba najprije da izaberemo novog direktora. Nekoga tko će se predati kompaniji isto onako kako joj se predao moj otac.

Pogledao sam ih. Denby je sjedio na kraju stola, črkajući bilješke u blok. Nevada je frkao cigaretu. Zirkao je na me, sa smiješkom u očima. McAllister je sjedio spokojno pored mene. Haskell i Commack su šutjeli. Čekao sam da nastane još veća tišina. Nastala je. Nije mi trebalo reći tko su mi prijatelji.

– Imate li neke prijedloge, gospodo? — upitao sam ih.

Commack me pogleda.

– Imate li vi?

– Mislio sam o njima jučer — rekao sam. — Ali sam ih prespavao i jutros sam došao do zaključka da je to prilično tvrd orah za nekog s mojim iskustvom.

Prvi su se put tog jutra Haskell, Commack i Denby razvedrili. Izmijeniše brze poglede. Commack jasno i glasno reče:

– To je vrlo razborito od tebe, sinko. Što misliš za suca Haskella? On je umirovljen, ali držim da bi mogao preuzeti dužnost da ti pomaže?

Obratio sam se sucu.

– Hoćete li, gospodine suče?

Sudac se smiješkao lagano.

– Samo da ti pomazem, sinko — odvrati. — Samo da ti pomazem.

Pogledao sam prema Nevadi. On se široko osmijehivao. Uzvratilo sam mu osmijehom i obratio se ostalima.

– Hoćemo li glasati o tome, gospodo?

Prvi put se Denby izjasni.

— Prema statutu kompanije, direktor se može izabrati samo na skupštini dioničara. A i onda samo većinom dionica.

— Održimo onda skupštinu dioničara — reče Commack. — Većina dioničara ovdje je predstavljena.

— Dobra ideja — napomenuo sam. Okrenuh se sucu smiješći se. — To jest, ako ja mogu glasati za svoje dionice — dodao sam.

— Sigurno možeš, sinko — sudac se razgalami izvadiвши nekakav papir iz džepa i uručivši mi ga. — To je oporuka tvog oca. Bio sam slobodan da je jutros sudbeno potvrdim. Sve je to sad po zakonu tvoje.

Uzeo sam oporuku i nastavio.

— Dobro onda, sjednica šefova odjela odgađa se i saziva se skupština dioničara. Prva točka dnevnog reda jest izbor direktora i blagajnika kompanije, mjesto pokojnog Jonasa Corda.

Commack se smiješio.

— Predlažem suca Samuela Haskell.

Denby prihvati brzo. I prebrzo.

— Prijedlog se podržava.

Kimnuo sam glavom.

— Prijedlog suca Haskell prima se na znanje. Ima li koji drugi kandidat prije nego se lista kandidata zaključí?

Ustade Nevada.

— Predlažem Jonasa Corda mlađeg — reče lijeno.

Nasmiješio sam se.

— Hvala ti. — Okrenuo sam se sucu i glas mi postade tvrd i grub.

— Podržava li se prijedlog?

Sučevo lice planu. Baci letimičan pogled na Commacka pa na Denbyja.

Denbyjevo lice bilo je bijelo.

— Podržava li se prijedlog? — ponovio sam hladno.

Znao je da ih držim u šaci.

— Prijedlog se podržava — reče sudac nevoljko.

— Hvala vam — rekoh mu.

Poslije toga bilo je lako. Kupio sam njihove dionice za dvadeset pet tisuća dolara i prvo što sam napravio — bio je otkaz Denbyju.

Ako već hoću da imam tajnika, ne treba mi uštogljeni mali podlac poput njega. Treba mi nešto sisato.

Robair uđe u radnu sobu gdje smo radili McAllister i ja.

Pogledao sam.

— Izvolite, Robaire.

Nakloni se s poštovanjem.

— Gospođa Rina željela bi da se sastane s vama u svojoj sobi.

Ustao sam i protegnuo se. To sjedenje za stolom pola dana gore je od ičega što sam ikad radio.

— Dobro, sad ću doći.

McAllister me pogleda upitno.

— Pričekajte me — rekao sam. — Neće dugo trajati.

Robair mi je pridržao vrata. Prošao sam uza stepenice u Rininu sobu. Pokucao sam.

— Slobodno — začuo sam njen glas.

— Sjedila je za stolom pred ogledalom. Louise joj je četkala kosu velikom bijelom četkom. Rinine oči gledale su me u ogledalu.

— Tražila si me?

— Da — odvratila je. Okrene se Louisi.

— To je sve zasad — reče. — Ostavi nas.

Djevojka kimne glavom šuteći i pođe na vrata. Rinin je glas dostiže.

— I čekaj dolje. Zvat ću te kad mi zatrebaš.

Rina me pogleda i nasmiješi se.

— Ona ima običaj da prisluškuje pred vratima.

— Znam — rekao sam, zatvarajući za sobom vrata.

— Radi čega si se htjela sastati sa mnom?

Rina ustade. Crni negliže lepršao je oko nje. Kroz njega sam vidio da joj je i donje rublje crno. Oči su joj se srele s mojim.

Nasmiješi se opet.

— Što držiš o mojoj udovičkoj crnini?

— Vrlo zgodno ... udovički — odvratio sam. — Ali nisi me valjda za to zvala gore.

Uzela je cigaretu i zapalila je.

— Hoću da odem odavde odmah poslije pogreba.

— Zašto? — upitao sam. — To je tvoja kuća. On ti ju je ostavio.

Oči joj se sretoše s mojima kroz oblak dima koji je otpuh-nula.

— Želim da kupiš od mene kuću.

— Otkud mi novac?

— Naći ćeš ga — reče jednostavno. — Tvoj ga je otac uvijek našao za ono za što ga je trebao.

— Proučavao sam je. Činilo se da točno zna što radi.

— Koliko tražiš? — upitao sam oprezno.

— Što tisuća dolara? — odgovori mirnim glasom.

— Što? — uzviknuh. — Ne vrijedi više od pedeset.

— Znam — odvrati. — Ali dodajem još nešto... svoje dionice u Cord Explosives Company.

— Dionice ne nadoknađuju razliku! — planuo sam. — Upravo sam kupio jutros dvaput toliko za dvadeset pet tisuća.

Ona ustade. Oči su joj zurile hladno u mene.

— Gledaj, Jonase — poče ledenim glasom — ja sam susretljiva u tome. Po zakonu Nevade, meni pripada jedna trećina imetka tvoga oca, bila oporuka ili ne bila. Mogu poništiti odredbu oporuke, ako hoću. A kad i ne bih mogla, mogla bih zavlačiti sudom pet godina. A što će se onda dogoditi sa svim tvojim planovima?

Zurio sam u nju šuteći.

— Ako mi ne vjeruješ, zašto ne pitaš svog prijatelja advokata koji već dolje čeka? — doda.

— Već si provjerila? — upitao sam.

— Dabome da jesam! — okosi se. — Sudac Haskell nazvao me čim se vratio u svoj ured.

Duboko sam uzdahnuo. Trebalo je da računam s tim, da stari ipak neće to pustiti tek tako.

— Nemam toliko novaca — odvratio sam. — A nema ni kompanija.

— Znam — odgovori ona. — Ali, ja sam uviđavna. Tražim pedeset tisuća dan nakon pogreba i tvoju obveznicu s potpisom kompanije za deset tisuća na godinu slijedećih pet godina.

Nije mi trebao advokat da mi kaže kako mi je dala dobar savjet.

— U redu — rekoh i pođoh prema vratima. — Hajdemo dolje. Reći ću McAllisteru da pripremi papire.

Nasmiješila se ponovo.

— Ne bih mogla.

— Zašto ne? — upitao sam.

— Ja sam u koroti — reče. — Kako bi to bilo da udovica Jonasa Corda silazi da sklapa poslove? — Povrati se svom toaletnom stolu i sjede.

— Kad papiri budu gotovi, pošalji ih ovamo.

9

Bilo je pet sati kad smo izašli iz taksija ispred banke u poslovnoj četvrti Los Angelesa. Uđosmo na vrata i vratismo se u upravu u stražnjem dijelu banke. McAllister povede me na druga vrata s natpisom »Nezaposlenima ulaz zabranjen«. Bila je to soba za primanje.

Tajnica me pogleda.

— Gospodin McAllister. — Nasmiješila se. — Mislili smo da ste u Nevadi.

— Bio sam — odvrati. — Je li gospodin Moroni unutra?

— Da vidim — reče. — Ponekad običava da izađe iz ureda a da mi i ne kaže. — Iščezla je na druga vrata.

Pogledam McAllistera.

— Takva mi tajnica treba. Ta ima soli u glavi i lijep par sisa kojima se ponosi.

Nasmiješio se.

— Takva ima sedamdeset pet, osamdeset dolara na nedjelju. Nisu jeftine.

— Sve što je dobro treba i platiti — rekoh.

Tajnica se pojavi na vratima smiješeći se.

— Gospodin vas Moroni moli da uđete, gospodina McAllister.

Slijedio sam ga. Ured je bio prostran, sa zidovima obloženim tamnim drvom. U samoj sredini sobe bijaše velik stol a za njim je sjedio malen čovjek sa čeličnosivom kosom i lukavim tamnim očima. Diže se kad smo ušli u sobu.

— Gospodine Moroni — reče McAllister — ovo je Jonas Cord.

Moroni ispruži ruku. Prihvatio sam je. Nije bila, kao obično, meka bankarska ruka. Bila je čvrsta i tvrda i stisak je bio jak. Mnogo godina rada sabilo se u toj ruci i većina tog rada nije bila obavljena za pisaćim stolom.

— Drago mi je što sam vas upoznao, gospodine Corde — reče mi, sa slabim tragom talijanskog naglaska u govoru.

— Isto tako, gospodine — rekao sam uljudno.

Pokaza nam na stolice ispred svog stola i mi sjedosmo.

McAllister prijeđe odmah na stvar. Kad je završio, Moroni se nasloni na stol promatrajući me.

— Moja sućut — reče. — Sve sam čuo, bio je to neobičan čovjek.

Kimnuh glavom.

— Tako je, gospodine.

— Vi shvaćate, dakako, da je sad sasvim druga situacija?

Pogledao sam ga.

— 1 bez pokušaja da ustrajem na tehničkim pojedinostima, gospodine Moroni, držim da je zajam dan kompaniji Cord Explosives, a ne ni mom ocu ni meni.

Moroni se nasmiješio.

— Dobar bankar daje zajmove kompanijama, ali uvijek vidi čovjeka iza kompanije.

— Moje je iskustvo skućeno, gospodine, ali držim da je prva dužnost dobrog bankara da pribavi odgovarajuće nuzjamstvo za zajam. Vjerujem da je to bitno u ugovoru o zajmu koji je McAllister sklopio s vama.

Moroni se smiješio. Naslonio se na naslon svoje stolice i izvadio cigaretu. Zapalio ju je i gledao me kroz oblake dima.

— Gospodine Corde, recite mi što vi držite da je prvenstvena odgovornost zajmoprimca.

Pogledao sam ga.

– Da od svog zajma izbije dobit.

– Rekao sam zajmoprimca, gospodine Corde, a ne zajmoprimca.

– Znam što ste rekli, gospodine Moroni — odgovorih mu.

— Ali ako se ja ne uzdam da ću izbiti dobit iz novca koji mi kanite pozajmiti, nema svrhe da ga uzimam.

– A kako vi zapravo mislite da izbijete tu dobit? — upita.

— Koliko poznajete svoj posao, gospodine Corde?

– Ne toliko koliko bi trebalo, gospodine Moroni. Sigurno ne toliko koliko ću znati slijedećeg tjedna, slijedećeg mjeseca, slijedeće godine. Ali mnogo toga znam. Dolazi sutrašnjica i čitav nov svijet s njom. Nastat će prilike za zgrtanje novca kakve nisu nikad postojale za života mog oca. I ja ću iskoristiti njihove prednosti.

– Pretpostavljam da govorite o novom proizvodu koji dobivate njemačkim ugovorom?

– Samo djelomično — odgovorih, iako nisam mislio na njega dok ga nije spomenuo.

– A koliko zapravo znate o plastici? — upitao me je.

– Vrlo malo — priznao sam.

– Radi čega ste onda tako sigurni da to nešto vrijedi?

– Zanimanje Du Ponta i Eastmana za američka prava. Za što god oni pokažu zanimanje, to treba da nešto vrijedi. Zatim, vaš pristanak da mi pozajmite novac da pribavim ta prava. Čim raščistim neke stvari ovdje, namjeravam ostati dva-tri mjeseca u Njemačkoj i naučiti sve što se ondje može naučiti o plastici.

– Tko će voditi kompaniju dok vas ne bude ovdje?

– upita Moroni. — Mnogo se toga može dogoditi za tri mjeseca.

– Gospodin McAllister, gospodine — odvratio sam mu.

– Već se složio s tim da pristupi kompaniji.

Neka vrsta poštovanja pojavi se na bankarevu licu.

– Znam da se moji šefovi odjela neće sa mnom složiti, gospodine Corde, ali ja sam odlučio da vam dam zajam. Ima u tom poslu izvjesnih elemenata spekulacije koji možda nisu u skladu s onim što oni smatraju zdravom bankarskom praksom, ali i Pioneer National Trust Company izgrađena je na takvim zajmovima. Mi smo bili prva banka koja je pozajmila novac proizvođačima filmova, a ništa nema riskantnije od tako nečega.

– Hvala vam, gospodine Moroni — odgovorih mu.

Podigao je telefonsku slušalicu na stolu.

– Donesite ugovor za Cordov zajam i ček.

– Primijetit ćete — reče — iako zajam iznosi tri stotine tisuća dolara, da smo vam povećali kredit po ovom ugovoru na maksimum od pet stotina tisuća dolara. — Nasmiješio mi se. — Jedan od mojih bankarskih principa, gospodine Corde. Nisam sklon prevelikom ograničavanju svojih klijenata. Ponekad nekoliko dolara više pretvara neuspjeh u uspjeh. Svidio mi se taj čovjek. Treba sam da budeš kockar da bi upoznao drugog. A taj je čovjek to bio. Nasmiješio sam mu se.

– Hvala vam, gospodine Moroni. Nadajmo se da ću zaraditi mnogo novaca za nas obojicu.

Sagnuo sam se i potpisao molbu za zajam.

– Sigurno hoćete — Moroni odvrati i gurnu ček preko stola do mene.

– Uzeo sam ga i dao McAllisteru i ne pogledavši ga. Ustadoh.

– Još jednom hvala, gospodine Moroni! Zao mi je što odlazim, ali noćas treba da se vratimo u Nevadu.

– Noćas? Ali, nema nikakvog vlaka do ujutro.

– Imam svoj avion, gospodine Moroni. Njim smo i doletjeli. Bit ćemo kod kuće u devet sati.

Moroni obide oko stola. Na licu mu se ukaza neki nemir.

– Bilo bi bolje da polaganije letite, gospodine Corde — reče mi. — Na koncu konca, dali smo vam, eto, masu novca.

Nasmijao sam se glasno.

– Ne bojte se, gospodine Moroni! Avion je siguran koliko i automobil. Pored toga, ako nam se nešto dogodi na putu, obustavite isplatu čeka!

Obojica se nasmijaše. Zapazio sam izraz nervoze na McAlisterovu licu, ali, čast mu, ne reče ništa.

Rukovasio se i Moroni nas isprati do vrata.

– Sretno — reče kad smo prešli u salon.

Na sofi je sjedio neki čovjek. Polako ustade. Prepoznao sam Buzza Daltona čiji sam avion dobio na kocki.

– Hej, Buzze — zovnuh ga — zar nećeš pozdraviti prijatelja?

Na licu mu se pojavi smiješak.

– Jonase! — uzviknu. — Koga vruga radiš tu?

– Da iščeprkam malo love — odvratio sam mu, stiskajući mu ruku. — A ti?

– I ja — odgovori sa snuždenim izrazom na licu. — Ali, dosad nisam imao sreće.

– Zašto? — upitao sam ga.

Buzz slegnu ramenima.

– Imao sam ugovor za prijevoz pošte od Los Angelesa do San Francisca. Dvanaest mjeseci garantirano po deset tisuća na mjesec. Ali po svoj prilici morat ću to napustiti. Ne mogu smoći novaca za kupnju tri aviona koji su mi potrebni. Banka drži da je to previše riskantno.

– Koliko ti treba zajma?

– Oko dvadeset pet tisuća — odgovori. — Dvadeset za avione i pet za troškove dok ne stigne prvi ček.

– Imaš li ugovor?

– Evo ga u džepu — odvrati vadeći ga.

Pogledao sam ga.

– Čini mi se da bi to bio dobar posao za mene.

– I bi — odvrati. — Sve sam dobro isplanirao. Mogu zaraditi pet tisuća na mjesec po odbitku troškova i amortizacije. Evo proračuna!

Činilo mi se da su cifre u redu. Znao sam dobro koliko stoji vožnja avionom. Okrenuo sam se i pogledao Moronija.

– Sjećate se što ste mi rekli ondje u sobi? O dodatnom kreditu? Je li to bez ograničenja?

Nasmiješio se.

– Bez ikakva ograničenja.

Okrenuo sam se ponovo Buzzu.

– Dobit ćeš novac uz dva uvjeta — rekoh mu. Ja dobivam pedeset posto dionica u tvojoj kompaniji i zalog pokretnina na tvoje avione amortiziran u dvanaest mjeseci, oboje plativo na Cord Explosives Company.

Buzzovim se licem razli smiješak.

– Momče, napravio si dobar posao!

– Dobro — odvratio sam. Okrenuh se gospodinu Moroniju.

– Biste li bili tako ljubazni da uredite detalje? Moram se noćas vratiti.

– Bit će mi drago, gospodine Corde. — Smiješio se.

– Dajte mu zajam od trideset tisuća dolara — rekao sam.

– Hej, čekaj malo — prekide me Buzz. — Ja sam tražio samo dvadeset pet.

– Znam — rekoh i okrenuh mu se smiješeći. — Ali sam danas nešto naučio.

– Što to? — upita Buzz.

– Loš je posao posuditi momku baš točno onoliko koliko mu treba. Tako mu se uskraćuje prilika da uspije, i obadvojica mogu izgubiti. Ako uistinu želiš da uspije, pozajmi mu dovoljno da budeš siguran da će uspješno izvesti svoj posao.

Otac je imao najveći pogreb koji je ikad održan u tom dijelu države, čak je došao i guverner. Zatvorio sam tvornicu pa je crkvice bila nagnjetena do krova i masa se prelijevala na ulicu.

Rina i ja stajali smo sami sprijeda za klecalom. Stajala je uspravna i visoka u crnoj haljini, plava kosa i lice bili su joj pokriveni crnim velom. Pogledao sam nove crne cipele na svojim nogama. Bile su to očeve cipele i žuljale su me. U posljednji čas otkrio sam da u cijeloj kući nisam imao nikakve obuće osim meksikanskih sandala. Robair je donio cipele iz očeva ormara. Nije ih nikad nosio. Zarekao sam se da ih ni ja neću nikad više nositi.

Začuo sam uzdah koji se pronio skupom, i pogledao. Zatvarali su očev lijes. Letimično sam mu posljednji put pogledao lice, i onda sve prođe, i u mojoj duši nastade neka čudna pustoš, i načasak se ne mogoh čak sjetiti kakav je bio.

Onda mi doprije do ušiju jecaj, obazro sam se i pogledao krajičkom oka. Meksikanske žene iz tvornice plakale su. Začuo sam šmrcanje za sobom. Okrenuo sam se. Bio je to Jake Platt, sa suzama u očima, upaljenim od viskija.

Pogledao sam Rinu koja je stajala pored mene. Gledao sam joj oči kroz tamni veo. Bile su bistre i mirne. Mnogi ljudi u skupu plakali su za mojim ocem.

Ali Rina, njegova žena, nije plakala. A ni ja nisam, njegov sin.

10

Noć je bila topla, iako je na otvorene prozore puhao povjetarac iz pustinje. Prevrtao sam se nemirno po krevetu, poskidavši plahte sa sebe. Bio je to dug dan, koji je počeo pogrebom i onda se nastavio pregledom planova s McAllisterom dok nije došlo vrijeme da on ode. Bio sam umoran, ali nisam mogao spavati. Previše misli prelijetalo mi je mozgom. Pitao sam se je li to bio razlog što je moj otac, kako sam često čuo, koračao dugo gore-dolje po svoj sobi pošto su ostali u kući bili u krevetu.

– Nešto se čulo na vratima. Sjeo sam. Glas mi propara tišinu. Tko je?

Vrata se otvoriše i ja joj ugledah lice; ostalo se rasplinulo u tami zajedno s njenim negližeom. Glas joj je bio vrlo tih dok je zatvarala vrata za sobom.

– Mislila sam da si možda budan, Jonase. Ni ja nisam mogla spavati.

– Bojiš se za svoj novac? — upitao sam je sarkastično. — Ček je eno ondje na ormaru zajedno s obveznicama. Potpiši dokument o odricanju i on je tvoj.

– Ne radi se o novcu — odgovori ona zašavši još dalje u sobu.

– Nego o čemu? — upitao sam hladno. — Došla si da mi kažeš kako ti je žao. Da izraziš svoju sućut. Je li to posjet za izražavanje sućuti?

Stajala je uz krevet i gledala u mene.

– Ne govori tako, Jonase — reče jednostavno. — Ako ti je i bio otac, ja sam mu bila žena. Jest, došla sam da ti kažem da mi je žao.

Ali tim se nisam zadovoljio.

— Za čim žao? — oborio sam se na nju. — Zao ti je što ti nije dao više novaca? Zao ti je što se nisi udala za mene a ne za njega? — Nasmijao sam se gorko. — Nisi ga voljela?

— Ne, nisam ga voljela — reče tvrdo. — Ali sam ga poštovala. Bio je bolji čovjek od ikoga kog sam ikad poznavala.

Šutio sam.

Iznenada proplače. Sjedne na rub kreveta i sakri lice rukama.

— Prestani — rekoh grubo. — Kasno je za suze.

Spustila je ruke i zagledala se u mene. U tami sam vidio vlažnu srebrnu iskru gdje joj klizi niz obraz.

— Što ti znaš za što je kasno? — plakala je. — Kasno da ga volim? Nije da nisam pokušala. To je zato što nisam sposobna za ljubav. Ne znam zašto. Takva sam, i to je sve. Tvoj je otac to znao i imao razumijevanja. Zato sam se udala za njega. Ne radi njegova novca. I on je to znao. I bio je zadovoljan onim što sam mu pružala.

— Ako je to istina — napomenuo sam — zašto si onda plakala?

— Jer sam u strahu — odgovorila je.

— U strahu? — nasmijao sam se. To joj nikako nije pristajalo. — Čega se bojiš?

Izvadila je cigaretu odnekud iz negližea i stavila je nezapaljenu u usta. Oči su joj sjale kao panterine dok gleda u pustinjsku logorsku vatru u noći.

— Ljudi — odgovori kratko.

— Ljudi? — ponovio sam. — Ti u strahu od ljudi? Kako to, pa ti si rođeni podrugljivac ...

— Istina je, budalo! — viknu ljutito. Bojim se ljudi slušajući njihove žudnje, podnoseći njihove pohotne ruke i jednostrane misli. I slušajući ih kako prikrivaju svoju želju riječima ljubavi dok zapravo žele samo jedno. Da im se dam.

— Ti si luda! — rekoj joj srdito. — Nije to jedino na što mislimo!

— Nije? — upitala je. Začuh struganje šibice i plamen razbita. Pogledala me.

— Pogledaj onda sama sebe, Jonase! Pogledaj sama sebe kako žudiš za ženom svoga oca.

Nije trebalo da se gledam da mi bude jasno kako ima pravo. Izbio sam joj srdito šibicu iz ruke.

Tada, odjednom, pripi se uza me, obasipajući mi nježnim poljupcima lice i bradu dok joj se tijelo treslo od straha.

— Jonase, Jonase, molim te, dopusti mi da ostanem s tobom! Samo noćas — plakala je. — Bojim se da ostanem sama!

Podigoh ruke da je odgurnem. Bijaše gola ispod negligea. Put joj je bila hladna i meka kao ljetni pustinjski povjetarac a nabubrele bradavice zabodoše mi se u dlanove uzdignutih ruku.

Ukočih se zureći u nju u tami. Preda mnom je bilo samo njezino lice, zatim slani okus suza na usnama njezinim i mojim. Srdžba mi se zbrisa u bijesnoj bujici strasti. I vođeni jedino mojim đavlom, utonusmo u divlju slast našeg, samo našeg pakla.

Probudih se i zirnuh na prozor. Prva zraka zore prolila se u sobu. Okrenuo sam se da pogledam Rinu. Ležala je na mom jastuku, s rukom preko očiju. Lagano joj dodirnuh rame.

Smače ruke. Oči joj bijahu otvorene; bile su bistre i mirne. Izvuče se iz kreveta glatkim, fluidnim pokretom. Tijelo joj je sjalo svježom, zlatnom providnosti. Podiže crni negligee s podnožja kreveta i kliznu u njega. Sjedio sam i promatrao je dok je išla prema ormariću.

— Tu je pero, u gornjoj desnoj ladici — rekoh joj.

Izvadila je pero i potpisala dokument o ustupanju prava.

— Zar ga nećeš pročitati? — upitao sam je.

Odmahnu glavom.

— Zašto? Ne možeš uzeti ništa više od onoga na što sam pristala da ti dam.

Imala je pravo. Odrekla se svih prava na daljnja potraživanja imovine. Uzevši ček i novčanice, pođe prema vratima.

Okrenu se i obazre na me.

— Neće me više biti ovdje kad se vratiš iz tvornice.

Pogledao sam je letimično.

— Ostani — rekao sam.

Oči joj se susretoše s mojima. Učini mi se da sam spazio trag tuge u njima.

— Neću, Jonase — reče nježno — od toga ne bi ništa bilo.

— Možda — odvratio sam.

— Nemoj, Jonase — reče ona. — Vrijeme je da se izvučeš ispod očeva skuta. On je bio velik čovjek, ali ćeš i ti biti velik. Na svoj način.

Dohvatio sam cigaretu s noćnog ormarića i zapalio je bez riječi. Dim mi zapahnu pluća.

— Zbogom, Jonase — reče — Sretno!

Zurio sam neko vrijeme i onda progovorio. Glas mi je bio promukao od cigarete.

— Hvala ti — rekoh. — Zbogom, Rino!

Vrata se otvoriše i brzo zatvoriše i ona je nestala. Izadoh iz kreveta i odoh do prozora. Prvo jutarnje rumenilo pokazalo se na obzoru. Rađao se vruć dan.

Začuo sam gdje se vrata otvoriše iza mene i srce mi poskoči u grudima. Vratila se. Okrenuh se.

Robair uđe u sobu noseći poslužavnik. Bijeli mu zubi bljesnuše u ljubaznom smiješku.

— Mislio sam da će vam dobro doći šalica kave.

Kad sam sišao u tvornicu, Jake Platt je bio sa skupinom ljudi na krovu ličeći ga bijelom bojom. Nacerio sam se i ušao. Prvi je dan bio naporan. Činilo se kao da ništa ne ide kako treba. Kapice za detonatore koje smo poslali u rudnike Endicotte bile su pokvarene pa smo morali navratnanos otpremiti druge. Treći put ove godine Du Pont nas je nižom cijenom isključio iz sklapanja ugovora s vladom za isporuku prešanog kordita.

Pola sam dana utrošio u pregledanju brojki i konačno se okomio na naše određivanje postotka profita. Kad sam predložio da će biti najbolje da revidiramo poslovnu politiku ako nas ona stoji našeg posla, Jake Platt je prosvjedovao. Moj otac, kaže, govorio je uvijek da im se ne isplati da rade na osnovi manjoj od dvanaest posto. Planuo sam i rekao Jaku Plattu da sad ja upravljam tvornicom, a ono što je radio moj otac bio je njegov posao. Na slijedećoj licitaciji, neka me vrag odnese ako ne izbacim Du Ponta s ponudom barem tri posto jeftinijom po kilogramu.

Bilo je pet sati kad je poslovođa ušao s ciframa proizvodnje. Upravo sam ih počeo pregledavati kad me Nevada prekinu.

— Jonase — pozva me.

Pogledao sam ga. Bio je u uredu cijelog dana, ali je mirno sjedio u kutu pa sam čak zaboravio da je tu.

— Izvoli — odvratio sam mu.

— Mogu li da odem nešto ranije? — upitao me je. — Morao bih nešto uraditi.

— Svakako — rekoh mu pregledajući ponovo liste proizvodnje. — Povezi se Duesenbergom. Mene će odvesti kući Jake.

— Nije potrebno — odgovori — ostavio sam svoja kola u dvorištu.

— Nevada — pozvah ga. — Reci Robairu da ću doći kući na večeru u osam sati.

Malo je oklijevao i onda začuh njegov odgovor.

— Dobro, Jonase. Reći ću mu.

Posao sam završio ranije nego što sam se nadao, i odvezoh se Duesenbergom pred kuću u sedam i pol, baš kad je Nevada silazio niz stepenice s po jednom putnom torbom u svakoj ruci.

Zagledao se u mene iznenađen.

— Rano si se vratio.

— Da — odgovorio sam. — Završio sam posao ranije nego što sam mislio.

— Oh — reče i nastavi silaziti niz stepenice do svog auta. Stavi torbe u prtljažnik.

Slijedio sam ga i vidjeh da je prtljažnik krcat prtljagom.

— Kamo ćeš sa svim tim, Nevada?

— To je moje — odvrati mrzovoljno.

— Nisam rekao da nije — odvratih. — Samo sam pitao kamo ćeš.

— Odlazim.

— U lov? — upitah. Bilo je godišnje doba kad smo Nevada i ja uvijek običavali ići u brda dok sam još bio deran.

— Ne — odvrati. — Zauvijek.

— Čekaj malo — rekoh. — Ne možeš samo tako otići.

Svojim crnim očima upiljio se u mene.

— Tko kaže da ne mogu?

— Ja — odgovorih. — Kako ću bez tebe?

Smješкао se.

— Vrlo dobro, po mojoj ocjeni. — Ne treba ti više dadilja. Dobro sam te promatrao ovih nekoliko dana.

— Ali, ali — bunio sam se.

Nevada se smješкао.

— Sve se jednom svrši, Jonase. Oko šesnaest godina utrošio sam za ovaj posao i sad mi nije ništa više ostalo da radim. Ne volim primati plaću a da ne znam kako bih je zaradio.

Promatrao sam ga časak. Imao je pravo. Imao je i previše ljudskog dostojanstva da bi dangubio kao čankoliz.

— Imaš li dosta novaca?

Kimnuo je glavom.

— Nikad nisam potrošio ni centa svojega u dvanaest godina. Tvoj mi tata nije dopustio.

— Što ćeš raditi?

— Udružiti ću se s nekoliko starih drugova. Prikazivat ćemo na obalama Kalifornije predstave Divljeg zapada. Nadam se da ću se dobro zabaviti.

Stajali smo nespretno neko vrijeme, zatim Nevada ispruži ruku.

— Zbogom, Jonase!

Zadržao sam mu ruku. Osjećao sam kako mi naviru suze.

— Zbogom, Nevada!

Obišao je vozilo, ušao u njih i sjeo za volan. Upalio je motor i ubacio u brzinu. Mahnuo je rukom na pozdrav kad je pošao.

— Pa javi se, Nevada — vikao sam za njim i gledao dok ga nije nestalo iz vida.

Vratio sam se u kuću i ušao u blagovaonicu. Sjedoh za prazan stol.

Uđe Robair noseći pismo.

— Ovo je ostavio gospodin Nevada za vas — reče.

Tupo ga otvorih i izvadih pismo nevješto napisano olovkom:

»Dragi sinko!

Ja ti nisam od velikih rastanaka, zato ovako. Za me ovdje nema više posla i stoga smatram da je došlo vrijeme da odem. Cijelog života želio sam da ti nešto poklonim za rođendan, ali me tvoj tata uvijek nadmašio. Tvoj tata dao ti je sve. I tako sve dosad ničeg nije bilo što bi ti poželio, a što bih ti ja mogao dati. U ovoj kuverti naći ćeš nešto što uistinu želiš. Ne brini se za ovo. Bio sam kod advokata u Renou i sve dobro i propisno potpisao.

Sretan rođendan!

Tvoj prijatelj Nevada Smith-«

Pogledah druge papire u kuverti. Bile su to dionice Cord Explosives Company prenesene na moje ime.

Odložih ih na stol i nešto mi zape u grlu. Kuća mi iznenada opustje. Svi su otišli. Otac, Rina, Nevada. Svi. Kuća poče odjekivati uspomenama.

Sjećao sam se onoga što je Rina govorila o izvlačenju ispod očeva skuta. Imala je pravo. Ne bih mogao živjeti u toj kući. To nije moja kuća, nego njegova. Za mene bi to uvijek bila njegova kuća.

Donio sam čvrstu odluku. Našao sam stan u Renou. U stanu neće biti uspomena. Kuću sam predao McAllisteru. On ima obitelj i tako ću mu uštedjeti napor da traži stan.

Pogledao sam ponovo Nevadino pismo. Posljednji redak teško me pogodi. Sretan rođendan! Bol me ujede za srce. Sam sam zaboravio, a Nevada je bio jedini koji se sjetio.

Danas mi je rođendan.

Dvadeset jedna mi je godina.

PRIČA O NEVADI SMITHU

Knjiga druga

1

Prošlo je bilo devet sati kad je Nevada skrenuo s glavne ceste na blatani put. Put je vodio na ranč. Zaustavio je auto ispred glavne zgrade i izašao. Stajao je i osluškivao smijeh koji se čuo iz kasina.

Neki čovjek izašao je na verandu i pogledao ga.

— Zdravo, Nevada!

Nevada mu je odgovorio a da se nije ni okrenuo.

— Zdravo, Charlie! Rekao bih da se raspuštenice dobro zabavljaju?

Charlie se smiješio.

— A zašto ne bi? Rastava je za većinu njih prilično dobar posao.

Nevada se okrenu i pogleda ga.

— Mislim da je tako. Samo, ne mogu se priviknuti na to da timarim žene namjesto stoke.

— Pa, možda ćeš se priučiti — reče Charlie. — Napokon, tebi pripada polovica ovoga imanja. Već je vrijeme da se smiriš i prihvatiš posla.

— Ne znam — odvrati Nevada. — Uхватила me neka čežnja za putovanjem. Mislim da me je bilo već dosta na jednom mjestu.

— A kamo misliš? — upita ga Charlie. — Nemaš više kamo. Sva je zemlja iskrižana cestama koje vode do svakog mjesta. Zakasnio si trideset godina.

Nevada kimnu glavom šuteći. Charlie je imao pravo, ali, začudo, nije se osjećao kao da je zakasnio trideset godina. Osjećao se kao i uvijek. Sav u sadašnjosti.

— Smjestio sam ženu u tvoju kolibu — reče Charlie. — Marta i ja priredili smo vam večeru.

Nevada se vrati u kolibu.

— Onda je najbolje da idem i da je dovedem. Vratit ćemo se čim se operem.

Charlie kimnu glavom i vrati se u kuću dok su kola kretala. Na vratima se okrenuo i gledao kako se penju vijugavim putem na brežuljak iza ranča. Odmahnu glavom i uđe.

Marta ga je čekala.

— Kako mu je? — upitala je zabrinuto.

— Ne znam — odgovorio je mašući ponovo glavom. — Čini mi se nekako smušen i izgubljen. Ništa ne znam.

Koliba je bila utonula u tamu kad je Nevada ušao. Dohvati petrolejku koja je stajala pokraj vrata i postavi je na stol. Upali šibicu i prinese je stijenju. Stijenj je pucketao i onda planuo. Stavi nazad cilindar i premjesti svjetiljku na policu. Začu Rinin glas iza sebe.

— Zašto nisi upalio elektriku, Nevada?

— Volim petrolejku. Električno svjetlo nije prirodno. Umara oči.

Sjedila je na stolcu nasuprot vratima, lice joj je bilo blijedo i prozirno. Nosila je debeo sveter preko izbljedjelih traperica.

— Je li ti hladno? — upita je. — Sad ću naložiti.

Odmahnula je glavom.

— Nije mi hladno.

Stajao je tako, šuteći, a onda je rekao.

— Unijet ću svoje stvari i oprati se. Charlie i Marta priredili su nam večeru.

— Pomoći ću ti.

— U redu.

Izašli su u noć. Zvijezde su utonule u tamu, a muzika i smijeh jedva su se čuli s brežuljka.

Ona pogleda prema kasinu.

— Drago mi je što nisam jedna od njih.

On joj dade kovčeg.

— Ti to nikad ne bi mogla biti. Nisi takav tip.

— Mislila sam da se rastanem s njim — odvrati. — Ali mi nešto nije dalo, iako sam znala da je sve pošlo krivo od početka.

— Posao je posao — napomenuo je dok se vraćao u kolibu punih ruku.

— Slažem se.

Još su dvaput izlazili šutke a onda je ona sjela na rub kreveta dok je on skidao košulju i pošao prema umivaoniku u kutu male spavaonice.

Mišići mu iskočiše pod nevjerojatno bijelom kožom. Prsa su mu bila obrasla crnom mekom dlakom koja je sezala sve do ravnog tvrdog trbuha. Nasapunao je lice i vrat i izaprao vodom. Posegnu, žmireći, za ručnikom.

Ona mu ga doda i on se živo istrlja. Ostavi ručnik i uze čistu košulju. Navuče je i poče je zakopčavati.

— Stani malo — reče mu ona iznenada. — Daj da ti je ja zakopčam.

Prsti su joj bili hitri i laki. Osjećao im je svjež dodir na koži kao lak dašak povjetarca. Zagleda mu se u lice, s čuđenjem u očima.

— Koliko ti je godina, Nevada? Koža ti je kao u mladića. Nasmiješio se.

— Koliko ti je godina? — ponovila je.

— Rođen sam osamdeset druge, prema mom računu — odgovori. — Majka mi je iz plemena Kiowa, a oni nisu vodili toliko računa o rođendanima. Prema tome, sad mi je četrdeset tri.

Ugurao je košulju u hlače.

— Ne bih rekla da ti je više od trideset.

Nasmijao se, obradovan i protiv svoje volje.

— Hajde da nešto pojedemo.

Uzela ga je pod ruku.

— Hajdemo — reče. — Ogladnjela sam.

Vratili su se u kolibu poslije ponoći. Otvorio je vrata i pustio je da uđe ispred njega. Prišao je peći i šibicom potpalio vatru. Stala je iza njega i on ju je pogledao.

— Hajde u krevet — reče joj.

Šutke je otišla u spavaonicu, a on je raspalio vatru. Drvo je uhvatilo i plamen je buknuo. Bacio je nekoliko cjepanica na vatru, ustao i prišao kredencu. Izvadio je bocu burbona i čašu i sjeo ispred vatre.

Natočio je piće i pogledao viski u čaši. Vatra iz pozadine davala mu je jarki sjaj. Pio je polako. Kad je svršio, ostavio je praznu čašu i stao izuvati čizme. Ostavio ih je pokraj stolca, prišao ležaju i pružio se na nj. Upravo je zapalio cigaretu kad se začuo glas iz spavaonice.

— Nevada!

Sjeo je i okrenuo se prema njoj.

– Što hoćeš?

– Je li Jonas što rekao o meni?

– Nije.

– Dao mi je sto tisuća dolara za dionice i kuću.

– Znam — odvratio je.

Malo je oklijevala a onda je stupila u sobu.

– Ne treba mi sav taj novac. Ako tebi nešto treba . . .

Nasmijao se bez glasa.

– Meni ne treba. Ipak, hvala.

– Zbilja?

Ponovo se našmijao pitajući se što bi ona rekla kad bi znala za ranč od šest tisuća rali koje je imao u Texasu, i za polovicu udjela u reviji »Divlji zapad«. I on je mnogo naučio od staroga. Novac je dobar samo onda kad se promeće.

– Zbilja — odgovori. Ustao je i pošao prema njoj.

– Hajde sad u krevet, Rino. Umorna si.

Išao je za njom u spavaonicu i uzeo pokrivač iz ormara dok je ona lijegala u krevet. Uхватила ga je za ruke kad je prišao krevetu.

– Pričaj mi nešto dok ne zaspim.

Sjeo je pokraj kreveta.

– O čemu? — upita je.

Još ga je držala za ruku.

– O sebi. Gdje si rođen, odakle si došao... bilo što.

Smiješio se u tami.

– Nemam mnogo što da ti pričam — odvrati. — Koliko znam, rođen sam u Zapadnom Texasu. Otac mi je bio lovac na bivole, zvao se John Smith, a majka mi je bila princeza plemena Kiowa, po imenu ...

– Nije potrebno da mi kažeš — prekinula ga je tonući u san. — Znam joj ime. Pocahontas.

Smijao se tiho.

— Netko ti je rekao — pravio se kao da prigovara. — Pocahontas. Tako se zvala.

— Nitko mi nije rekao — šaputala je jedva čujno. — Negdje sam pročitala.

Ruka joj polako kliznu s njegove. Pogleda je. Oči su joj bile zatvorene, tonula je u san.

Mirno je ustao i popravio pokrivač na njoj, zatim se okrenuo i otišao u drugu sobu. Razastro je gunj na ležaj i brzo se svukao. Ispružio se i omotao gunjem.

John Smith i Pocahontas. Pitao se koliko je već puta u šali pričao tu priču. Ali istina je bila još čudnija. I, vjerojatno nitko joj ne bi povjerovao.

Bilo je to toliko davno da ponekad nije više ni sam sebi vjerovao. On se onda nije zvao Nevada Smith, nego Max Sand.

I za njim je bila raspisana tjeratica zbog oružanog razbojstva i umorstva koje je počinio u tri države.

2

Bio je svibanj 1882. Samuel Sand uđe u kolibicu, koju je on nazivao kućom, i umorno sjede na sanduk koji mu je služio umjesto stolca. Žena mu je, Indijanka, šutke prigrrijala kavu i stavila preda nj. Kretala se teško; bila je u drugom stanju.

Sjedio je dugo tako i kava se ohladila pred njim. Ponekad bi bacio pogled kroz vrata na preriju u kojoj su se neznatne krpice zaostalog snijega još skrivale u udubinama brežuljaka.

Indijanka pristavi večeru. Grah i soljeno bivolje meso. Bilo je prerano za kuhanje večere, jer sunce još nije prešlo podne, ali ona je bila uznemirena pa je morala nešto raditi. S vre-

mena na vrijeme bacila bi pogled na Sama, ali on je bio izgubljen u turobnom svijetu u koji ženama nije bilo dopušteno ući. Zato je nastavila miješati grah i meso u loncu, čekajući da se on raspoloži i da prođe ovaj dan.

Kaneha je onog proljeća bila navršila šesnaest godina, i tek je prošla godina dana kako je lovac na bivole došao do šatora njezina plemena, da kupi ženu. Došao je na vrancu, vodeći mazgu teško natovarenu prtljagom.

Poglavica plemena i ratničko vijeće izišli su da ga pozdrave. Posjedaše u mirovnom krugu oko vatre na kojoj se kuhalo meso u loncu. Poglavica izvadi lulu a Sam bocu s viskijem. Poglavica šuteći primaknu lulu žeravici, i kad se lula zapali, prinese je ustima i odbi dim. Pruži lulu Samu koji odbi dim i doda je dalje ratniku koji je sjedio u krugu do njega.

Kad se lula vratila poglavici, Sam odčepi bocu s viskijem. Obrisa pažljivo rub grljka, nategnu i zatim pruži bocu poglavici. Poglavica učini to isto i gutnu dobar gutljaj viskija. Viski mu opali grlo, oči mu zasuziše i nada mu se na kašalj, ali ga zatomi i dade bocu ratniku koji je sjedio pokraj njega.

Kad se boca vratila Samu, ostavio ju je na zemlju ispred poglavice. Zatim se nagnu naprijed i izvadi komad mesa iz lonca. Sažvakao je temeljito mastan zalogaj, mljaskajući neprestano ustima, i onda ga progutao.

Pogledao je poglavicu.

– Dobra ova paščetina.

Poglavica kimnu glavom.

– Odrezali smo mu, jezik i držali ga svezana o kolac, da bi se utovio.

Šutjeli su časak, pa se poglavica ponovo maši boce s viskijem. Sam je znao da je sad vrijeme da govori.

— Ja sam moćan lovac — hvalio se. — Moja puška ubila je na tisuće bivola. Moja je hrabrost poznata po svim razbojištima. Nema ratnika koji može hraniti toliko čeljadi koliko ja.

Poglavica svečano kimnu glavom.

— Djela Crvene Brade poznata su nam dobro. Bit će nam čast da ga primimo u svoje pleme.

— Došao sam svojoj braći radi djevojke poznate pod imenom Kaneha — izjavi Sam. — Htio bih je uzeti za ženu.

Poglavica odahnu s olakšanjem. Kaneha je bila najmlađa njegova kći i najmanje ju je volio. Bila je, naime, previsoka za djevojku, gotovo koliko najviši ratnik, i tanka. U struku je bila toliko tanka da se mogla obuhvatiti dvjema šakama. Nije bila dovoljna krupna da bi se u njoj moglo razvijati dijete, lice i tijelo bili su joj ravni i plosnati, a ne okrugli i debeli kako u djevojke treba da budu. Poglavica odahnu ponovo. Kaneha mu neće više pričinjati poteškoće.

— Mudar izbor — reče glasno. — Djevojka je zrela za rađanje. Krv joj već uvelike teče o punom mjesecu.

Sam ustade i priđe muli. Odveza jedan zavežljaj i izvadi šest boca viskija i drveni sandučić. Donese ih u krug i postavi na zemlju ispred sebe. Ponovo sjede.

— Donio sam darove svojoj braći Kiowa plemena — reče. — Zbog toga što cijenim čast koju mi iskazuju time što mi dopuštaju da sjedim u njihovu vijeću.

Stavi boce s viskijem ispred poglavice i otvori sandučić. Bio je pun đerdana i jeftina nakita obojenog živim bojama. Držao je sandučić tako da su ga svi mogli vidjeti, pa onda i njega stavi ispred poglavice.

Poglavica ponovo kimnu glavom.

— Pleme Kiowa zahvaljuje na darovima Crvenoj Bradi. Ali, gubitak djevojke Kanehe teško će pleme podnijeti. Ona je već

zauzela svoje mjesto među nama svojom vještinom u ženskim poslovima. U kuhanju, švellu i učinjanju kože.

— Dobro znam koliko Kiowa pleme cijeni svoju kćer Kanehu — nastavi Sam svečano. — I spreman sam da im nadoknadim taj gubitak.

Diže se ponovo.

— Za gubitak njezine pomoći u prehrani plemena dajem u zalag meso od dva bivola — nastavi pogledajući ih. — Za gubitak njezina rada dajem svojoj braći ovu mulu koju sam ovamo dotjerao, a da im nadoknadim njezinu ljepotu, dajem im...

Prekide govor teatralno i ponovo ode do mule. Šutke odveza smotan zavežljaj i skide s leđa muli. Donese ga vijeću koje je zasjedalo i položi na zemlju ispred njih. Polako ga odmota.

Uzdah strahopoštovanja razlijegnu se nenadano krugom. Poglavičine oči zasjaše.

— ... kožu svetog bijelog bivola — napomenu Sam. Pogleda po skupu. Oči su im bile prikovane za krasnu bijelu kožu koja je blistala pred njima kao snijeg na zemlji.

Bivol albin bila je rijetkost. Poglavica koji bi mogao leći i počivati na takvoj svetoj koži bio bi siguran da će mu duša stići u sretna lovišta. Za lovce na kože takva koža vrijedila je gotovo koliko i deset običnih koža. Ali Sam je znao što hoće.

Htio je ženu. U pet godina, koliko je živio na tim poljanama, mogao se koristiti uslugama kurve jedanput na godinu u doba prodaje koža u sobici iza stanice trgovca kožama. Došlo je vrijeme da ima svoju ženu.

Poglavica, pod utiskom tolike darežljivosti Samove ponude, zaboravi da se dalje cjenka.

— Čast nam je dati moćnom lovcu Crvenoj Bradi djevojku Kanehu za suprugu.

Podiže se, u znak da je vijećanje završeno.

– Pripravite kćer Kanehu za njezina muža — naredi, okrenu se i ode svom šatoru a Sam za njim.

U drugom šatoru Kaneha je sjedila i čekala. Ona je nekako saznala da je Crvena Brada došao radi nje. U skladu s djevojačkom čednošću, otišla je u drugi šator i čekala, da ne čuje kako se pogađaju. Sjedila je ondje mirno, jer se nije plašila Crvene Brade. Više ga je puta gledala kad je dolazio u pohode njezinu ocu.

Najednom se začu žamor žena koje su brbljale idući šatoru. Pogleda na ulaz. Pogađanje je bilo gotovo. Nadala se tek da je Crvena Brada ponudio za nju bar jednog bivola. Žene provališe u šator. Sve su govorile u isti mah. Nijedna nevjesta nije nikad pribavila veće darove. Mazgu. Đerdane. Viski. Kožu svetog bijelog bivola. Dva bivola za klanje.

Kaneha se ponosno smiješila. Tog je časa znala da je Crvena Brada voli. Izvana je dopirao glas bubnjeva, počinjući svadbenu pjesmu. Žene se skupiše u krug oko nje, udarajući nogama u ritmu bubnjeva.

Ona otkopča košulju koja joj pade na zemlju, a žene se približiše. Sa svake joj strane po jedna stade plesti dugu pletenicu koja joj je visila niz pleća. Druge joj dvije namazaše tijelo medvjedom masti, da bude plodna. Napokon je sve bilo gotovo, i one se povukoše.

Stajala je gola usred šatora, licem okrenuta ulazu. Tijelo joj se sijalo od masti, a bila je uspravna i visoka, prsa uzdignutih, a trbuha plosnata, nogu ravnih i dugih.

Zastor se rastvori i vrač uđe. U jednoj ruci nosio je čarobni štapić, u drugoj ženidbenu palicu.

Vrač zamahnu čarobnim štapićem u sva četiri kuta šatora i skoči dvaput u zrak, da bude siguran da nikakvi demoni ne lebde iznad njega, i onda stupi pred djevojku. Ženidbenu palicu držao joj je iznad glave.

Ona je pogleda. Palica je bila napravljena od vrlo uglade-nog drveta, izrađenog u obliku nabreklog falusa i testisa. Vrač polako spusti palicu dok joj ne dodirnu čelo. Ona zatvori oči, jer djevojci nije dolikovalo da tako duboko zagleda u izvor ratnikove snage.

Vrač zaplesa oko nje, skaćući visoko u zrak i mrmljajući vračke iznad nje. Pritisnu joj ženidbenu palicu na prsa, na trbuh, na leđa i na stražnjicu, na obraze i na oči, dok se palica ne omasti medvjedom masti s njezina tijela. Napokon skoči u zrak i strahovito kriknu, a kad mu se noge ponovo dotakoše zemlje, sve umuknu, pa i bubnjevi.

Sva u nekom zanosu, uze od vrača ženidbenu palicu. Šutke ju je prinijela licu, zatim prsima, pa trbuhu.

Bubnjevi ponovo polagano zabubnjaše. U skladu s njihovim ritmom, ona spusti palicu među noge. Noge joj se stadoše kretati u ritmu bubnjeva, najprije polako, zatim brže, kako su bubnjevi pojačavali tempo. Crna joj se kosa, koja je raspuštena visila niz tijelo sve do bokova, divlje ustalasala dok je obilazila oko kruga žena, pružajući ženidbenu palicu da je blagoslove, i izazivajući uzvike zavisti.

Krug se zatvorio, i ona je opet ostala sama u njegovu središtu, a noge su joj se kretale u ritmu bubnjeva. Držeći ženidbenu palicu između nogu, čučne polako, spuštajući se na nju.

— Ej- ii! uzdisale su žene njišući se u tempu bubnjeva.

— Ej- ii! — uzdahnuše ponovo odobravajući kad se ona podiže s palice. Ne pristoji se djevojci da previše pohlepno proguta svog muža.

Žene sustegoše dah kad palica ponovo uđe u nju. Svaka se sjećala svoje udaje, kad je i ona ovako motrila krug žena, a oči joj vapile za pomoći. Ali nitko se nije usudio pomaknuti. Nevjesta je to morala sama obaviti.

Dok se Kaneha previ jala od bola, bubnjevi su bubnjali. Usne joj se stisnuše. Za njezina muža, Crvenu Bradu, moćnog lovca. Ne smije ga osramotiti tu, u ženskom šatoru. A kad je on sam uzme, mjesto njegova duha, mora mu put biti lak i brz.

Zatvori oči i iznenada se zgrči. Himen se razderao a ona zateturala kad ju je prevladao bol. Bubnjevi podivljaše. Polako se uspravila i sklonila ženidbenu palicu. Pruži je ponosno vraču.

On je uze i izađe brzo iz šatora. Žene je šutke okružiše. Gola, usred žena, tako da je zaštite od radoznalih pogleda, pođe u šator poglavici.

Žene stadoše u stranu kad su ušle u šator. U polumraku poglavica i Sam promatrali su Kanehu. Stajala je ponosna, uzdignute glave, dok su joj oči, s puno poštovanja, gledale iznad njih. Prsa su joj se nadimala a noge slabo podrhtavale. Zaklinjala je boga da Crvena Brada bude zadovoljan onim što vidi.

Poglavica progovori prvi, kao što je običaj.

— Pogledaj kako obilno krvvari. Izrodit će ti mnogo sinova.

— Zaista, izrodit će mi mnogo sinova — odvrati Sam, gledajući je u lice. — I budući da sam s njom zadovoljan, dajem svojoj braći meso od još jednog bivola.

Kaneha se nasmiješi, izađe iz šatora i ode na rijeku da se okupa. Njezina je molba uslišana. Crvena je Brada zadovoljan njome.

A sad se, evo, jedva kreće, otežala njegovim djetetom, dok je on sjedio za stolom pitajući se zašto bivoli nisu došli. Nešto mu je govorilo da nikad više neće doći. Previše ih je pobijeno u ovo posljednjih nekoliko godina.

Naposljedku podiže glavu sa stola.

— Kupi prnje — reče. — Selimo odavde.

Kaneha kimnu glavom i poslušno poče kupiti stvari, a on iziđe i upregnu mule pod kola. Kad je završio posao, vrati se u kolibu.

Kaneha podiže prvi zavežljaj i pođe na vrata, kad je prostrijeli jak bol. Zavežljaj joj ispade iz ruku. Pogleda ga, a njene oči sve mu rekoše.

— Misliš da će sad? — upita je Sam s nevjericom.

Ona kimnu glavom.

— Daj da ti pomognem.

Ona se ispravi jer su joj prvi trudovi popustili.

— Nećeš — reče mu odlučno na jeziku Kiowa. — To je za žene, a ne za ratnika.

Sam kimnu. Pođe na vrata.

— Čekat ću vani.

U dva sata ujutro začuo je prvi djetetov plač iz kolibe. Djetetov glas probudio ga je iz poludrijemeža u noći punoj zvi jezda. Sjedio je uzbuđen, osluškujući.

Kad je prošlo dvadesetak minuta, otvorila su se na kolibi vrata i pojavila se Kaneha. S naporom je ustao i ušao u kolibu.

U kutu na prostiraču ispred vatre ležalo je golo dijete. Sam je stajao i gledao ga.

— Sin — reče Kaneha ponosno.

— Ma, bogamu. — Sam ga dodirnu, a dijete vrisnu i otvori oči.

— Sin — potvrdi Sam. — Što veliš? — Sagnuo se i pomno ga promotrio.

Brada mu pošaklja dijete i ono se ponovo javi. Koža mu je bila bijela a oči plave, na oca, ali kosa je bila crna i gusta.

Sutradan su se odselili iz kolibe.

3

Nastaniše se oko trideset kilometara izvan Dodge Cityja i Sam se zaposlio prevozeci poštanske terete. Budući da je on jedini u tom kraju držao mule, posao mu je upravo cvao.

Živjeli su u maloj kolibici, i tu je Max odrastao. Kaneha je bila vrlo sretna sa svojim sinom. Ponekad se pitala zašto joj dusi nisu dali više djece, ali se radi toga nije mnogo žalostila. Budući da je ona bila Indijanka, živjeli su povučeno.

A i Sam je to volio. Po svojoj prirodi bio je vrlo povučen i tolike godine koje je proveo u osami na tim poljanama nisu mu pomogle da se izliječi od te svoje povučенosti. U gradu je stekao glas da je šutljiv i škrt. Šaputalo se da zaista ima gomilu zlata dobro sakrivenu još odonda kad je bio lovac na bivole.

Kad je Max navršio jedanaest godina, bio je okretan i brzonog poput svojih indijanskih predaka. Umio je jahati bez sedla svakog konja koga bi izabrao, i izbiti oko prerijskej kornjači na udaljenosti od stotinu metara svojom puškom kalibra 0.22. Crna mu je kosa bila glatka i duga, po indijanski, a oči su mu bile tamnoplave, gotovo crne, na prep-lanulu licu.

Sjedili su jedne večeri za stolom i večerali, kad Sam pogleda sina.

— Otvorili su školu u Dodgeu — reče

Max pogleda u oca, a Kaneha priđe stolu. Nije znao je li otac očekivao da on nešto kaže ili nije. Nastavio je šutke jesti.

— Upisao sam te — opet će Sam. — Platilo sam deset dolara.

Sad Max osjeti da je vrijeme da nešto kaže.

— Zašto?

— Da te nauče čitati i pisati — odvrati mu otac.

- Zašto ja to moram znati? — upita Max.
- Čovjek mora znati te stvari — odgovori Sam.
- Pa ti ne znaš — odvrati Max s onom posebnom dječjom logikom. — A to ti nimalo ne smeta.
- Sad su druga vremena — reče Sam. — Kad sam ja bio dječak, nije trebalo tako nešto. A sad je sve u čitanju i pisanju.
- Neću da idem.
- Ići ćeš — poviknu Sam. — Već sam sve uredio. Spavat ćeš preko tjedna u sobici iza Olsenove konjušnice. Kaneha kao da nije razumjela što to govori njezin suprug.
- O čemu ti to? — upita ga na jeziku Kiowa. Sam odgovori na istom jeziku.
- Izvor velikog znanja. Bez njega naš sin ne može nikad postati veliki poglavica među bljedolikima. To je za Kanehu bio dovoljan razlog.
- Ići će — reče jednostavno. — Veliko znanje isto je što i velika vračka. — Vрати se peći.
- Prvog ponedjeljka Sam odvede Maxa u školu. Učiteljica, neka osiromašena dama s Juga, stupi na vrata i nasmiješi se Samu.
- Dobro jutro, gospodine Sande — pozdravi ga.
- Brojtro, gospojo. Doveo sam sina u školu. Učiteljica ga pogleda, zatim pogleda Maxa, pa onda uokolo po dvorištu ispred školske zgrade.
- Gdje je? — upita u nedoumici. Sam gurnu Maxa naprijed. Max malo posrnu i pogleda učiteljicu.
- Pozdravi svoju učiteljicu — reče mu Sam. Osjećajući se neudobno u novoj bluzi od jelenje kože, Max je kopao bosom nogom po blatu i pozdravio plašljivo.
- Brojtro, gospojo.

Učiteljica ga pogleda zabezeknuto, iznenađena. Nos joj se prezirno nabra.

— Što, pa on je Indijanac! — zavika. — Ne primamo Indijance u školu.

Sam je buljio u nju.

— On je moj sin, gospojo.

Učiteljica jetko iskrivi usne.

— Ne primamo ni mješance u ovu školu. To je škola samo za bijelce.

I okrenu im leđa.

Ali je Samov glas zaustavi. Bio je hladan kao led dok je izgovarao vjerojatno najdulji govor u svom životu.

— Ništa ne znam o vašoj vjeri, gospojo, niti me je briga u što vjerujete. Znam samo da ste preko tri tisuće milja daleko od Virginije i da ste primili od mene deset dolara da poučavate mog dječaka, kao što ste primili novac od svakog drugog na onom sastanku u dućanu. Ako ne mislite da ga poučavate onako kako ste rekli, bit će najbolje da hvatate prva kola nazad na Istok.

Učiteljica ga je ogorčeno gledala.

— Gospodine Sande, kako se usuđujete tako sa mnom govoriti? Zar vi mislite da će roditelji druge djece pristati da im djeca idu u školu s vašim sinom?

— Svi su bili na sastanku — odvrati Sam. — Nisam čuo ni jednog od njih da se protivio.

Učiteljica ga pogleda. Sam je vidio da ju je ostavila borbenost.

— Nikad neću razumjeti vas zapadnjake — reče bespomoćno.

Zatim pogleda Maxa nezadovoljna.

— U svakom slučaju, ne možemo ga pustiti u školu u takvoj odjeći. Morat će se obući kao ostala djeca.

— Dobro, gospojo — složi se Sam i okrenu se Maxu. 'Ajde, idemo u dućan da ti kupim propisno odijelo.

— Kad smo već na tome — napomenu ona — i ošišajte ga! Pa se onda neće nimalo razlikovati od drugih.

Sam se složi. Znao je na što cilja.

— 'Oću, gospojo — reče joj. — Hvala vam gospojo.

Max je kaskao pokraj njega dok su grabili prema trgovini mješovite robe. Mali pogleda oca. Prvi put je o nečemu razmišljao.

— Zar sam ja drukčiji od drugih, tata?

Sam ga pogleda. I on je sad prvi put razmišljao o nečemu. Iznenada ga obuze neka tuga. Kleknu u prašinu na cesti pokraj sina. Govorio mu je s nenadanom spoznajom čovjeka koji živi od zemlje.

— Dakako da si drukčiji — odgovori gledajući Maxu u oči. — Svatko je na ovom svijetu drukčiji, kao što ni dva bivola nisu jednaka ili dvije mazge. Svi su ljudi nalik jedan na drugoga, a opet je svatko drukčiji.

Na koncu prve godine Maxova školovanja učiteljica je bila njime vrlo ponosna. Na njezino veliko iznenađenje, pokazao se najboljim učenikom. Um mu je bio brz i bistar, i učio je lako. Kad se obuka završila, pobrinula se da Sam obeća da će mu se sin vratiti na jesen u školu.

Kad se škola zatvorila radi ljetnih praznika, Max pokupi svoju odjeću od Olsena i vrati se prijašnjem životu. Prvog tjedna popravljao je sve što se na kolibi oštetilo preko zime. Jedne večeri, pošto je Max otišao u krevet, Kaneha se obrati mužu.

— Same — reče mu na engleskom.

Samu umalo što ne ispade iz ruku kožna orma koju je popravljao. Prvi put za ovih svih godina zajedničkog života nazvala ga je imenom.

Kaneha osjeti kako joj navali krv u lice. Snebivala se zbog svoje smjelosti. Indijanke nikad ne razgovaraju sa svojim muževima, osim kad odgovaraju na pitanja. Gledala je u pod ispred sebe.

— Je li istina da je naš sin dobro učio u školi bljedolikih?

Osjećala je kako je njegov pogled prožiže.

— Istina je — čula je gdje joj odgovara njegov glas.

— Ponosim se našim sinom — napomenu prešavši na jezik Kiowa. — I zahvalna sam njegovu ocu koji je moćan lovac i veliki zaštitnik.

— Pa onda? — Sam upita, slušajući dalje pažljivo.

— Istina je da naš sin uči mnogo toga u školi bljedolikih što će biti moćna vračka, ali je saznao i ono što ga mnogo uznemiruje.

— Što to? — Sam je nježno upita.

Ona ga pogleda ponosno.

— Ima ih među bljedolikima koji kažu našem sinu da on manje vrijedi od njih, da njegova krv nije crvena kao njihova.

Samu se usnice stisnuše. Pitao se kako je ona mogla to saznati. Nikad nije išla u grad, nikad se nije makla s ovog mjesta. Osjeti kako se neki neodređeni osjećaj krivnje burka u njemu.

— To govore glupa djeca — odvrati joj.

— Znam — rekla je jednostavno.

Ispruži ruku i nježno joj dodirnu lice. Ona mu uhvati ruku i zadrža je na svom obrazu.

— Mislim da je vrijeme da pošaljemo svoga sina pod šatore moćnog poglavice, njegova djeda, da nauči pravu snagu svoje krvi.

Sam je pogleda. To je svakako bio mudar prijedlog. Za jednog ljeta u plemenu Kiowa Max će naučiti sve što mu je potrebno da se održi na životu u ovoj zemlji. Naučit će i to da potječe od obitelji koja vuče svoju lozu iz davnije davnine nego obitelj i jednog od onih šakala koji su ga kinjili. Kimnuo je glavom odobravajući.

— Odvest ću našeg sina do šatora moje braće Kiowa — reče.

Pogleda je ponovo. Sad mu je bilo pedeset dvije godine a njoj gotovo upola manje. Još je bila uspravna, vitka i jaka; nikad nije bila sklona debljanju kao što obično jesu Indijanke. Osjeti kako mu se srce nadima od miline.

Ispusti ormu iz ruku i nasloni njezinu glavu sebi na prsa. Rukom joj je nježno gladio kosu. Iznenada je saznao ono što je osjećao duboko u sebi svih tih godina. Okrenuo joj je lice sebi.

— Volim te, Kaneha — prošapta.

Oči su joj bile tamne i pune suza.

— Volim te, dragi moj.

I prvi put je poljubi u usta.

4

Okolo dva sata u subotu poslije podne, nakon tri godine, Max je stajao na kolima u dvorištu iza Olsenove konjušnjice i bacao sijeno iznad sebe na tavan. Nosio je samo kratke hlače od jelenje kože, a tijelo mu je sjalo bakrenotamnom bojom, upaljeno žarkim suncem koje ga je žeglo po tjemenu. Mišići na kičmi poigravali su mu dok je podizao vilama sijeno i bacao ga s kola.

Najednom dojahaše tri čovjeka u dvorište i dotjeraše konje blizu kola. Nisu sjahali, nego su i dalje sjedili na konjima i gledali ga.

Max nije prekidao posla i nakon časka-dva jedan od njih progovori.

— Hej, Indijance — reče — gdje je Sandov dječak?

Max baci još jedan naviljak na tavan. Zatim zabode vile u sijeno i pogleda ih.

— Ja sam Max Sand — odgovori mirno naslonivši se na držalo vila.

Oni izmijeniše značajne poglede.

— Tražimo tvog tatu — reče onaj isti.

Max ih je šutke promatrao. Njegove plave oči bile su tamne i zagonetne.

— Bili smo na pošti, ali je zatvorena. Ondje piše da tvoj tata vozi poštu.

— Tako je — odvrati Max. — Ali sad je subota po podne, i on je ošo kući.

Jedan od njih pođe naprijed.

— Imamo kola s teretom koji treba prevesti u Virginia City — reče. — Zuri nam se. Rado bismo govorili s njim.

Max ponovo zabode vile. Podiže i baci drugi naviljak sijena na tavan.

— Reći ću mu kad se vratim večeras kući.

— Ne možemo toliko čekati — odvrati onaj prvi. — Moramo se pogoditi i noćas poći odavde. Kako bismo našli vašu kuću?

Max ih pogleda radoznalo. Nisu bili nalik ni na rudare a ni na onakve ljude kakvima otac prevozi teret. Više su naličivali na revolveraše ili skitnice, prema onome kako su

sjedili u sedlu, s revolverima privezanim nisko uz nogu, i sa šeširom navučenim na oči.

— Svršit ću ovo za dva sata — reče Max. — Odvest ću vas.

— Već sam rekao da nam se žuri, momče. Tvom tati neće biti drago kad čuje da smo svoj teret dali nekom drugom.

Max slegnu ramenima.

— 'Ajte odavde sjevernom cestom oko 30 kilometara.

Njih trojica bez riječi okrenuše konje i izjahaše iz dvorišta. Slab povjetarac donese nazad, do Maxa, njihov razgovor.

— Zar ne misliš da je stari Sand trebalo da uradi nešto bolje nego što se, uza sve svoje blago koje je zakopao, oženio Indijankom?

Max začu ostale kako se smiju, pa srdito podiže naviljak sijena i baci ga na tavan.

Kaneha ih je prva čula. Uši su joj svake subote poslije podne bile okrenute cesti, jer u to je doba Max dolazio kući iz škole. Prišla je vratima i otvorila ih.

— Dolaze tri čovjeka — reče, izvirujući.

Sam ustade od stola, stade iza nje i pogleda van.

— Tako je — reče. — Što li samo traže? Kaneha je slutila pogibao.

— Zakračunaj vrata i ne puštaj ih unutra — reče mu.

— Jašu šutke poput Apaša na bojnom pohodu, a ne slobodno kao pošteni ljudi.

Sam se nasmija.

— Nisi navikla na ljude — odvrati joj. — Oni vjerojatno traže samo put u grad.

— Pa vidiš da dolaze iz grada — reče Kaneha. Ali, bilo je prekasno. Sam je već bio vani.

— Zdravo — pozdravi ih kad su dojahali pred kolibu.

- Jesi li ti Sam Sand? — upita ga vođa. Sam potvrdi.
 - Ja sam. Što 'oćete, gospodo?
 - Treba da prevezemo jedan tovar u Virginia City
 - odvrati mu čovjek, skide šešir i obrisa lice rukavom.
 - Vrlo je vruće danas.
 - I te kako — Sam potvrdi. — Uđite i ohladite se malo dok se porazgovorimo o poslu.
- Ljudi sjahaše, a Sam uđe u kolibu.
- Donesi viskija — reče Kanehi. Tad se okrenu ljudima.
 - Sjedite. Kakav teret vozite?
 - Zlato.
 - Zlato? — Sam upita. — Nema ovdje toliko zlata da se vozi na kolima.
 - Mi smo čuli drukčije — odvrati jedan od njih. Ujedanput im se revolveri nađoše u rukama. — Čujemo da imaš zakopanog zlata toliko da se mogu natovariti puna kola.
- Sam ih je gledao neko vrijeme i zatim se nasmijao.
- Ostavite se revolvera, gospodo — reče im. — Ne vjerujete valjda u takve lude bajke, zar ne da ne vjerujete?
- Voda pođe polako k njemu. Zamahnu rukom i revolverom udari Sama posred lica. Sam pade poledice prema zidu. Gledao ga je u nevjerici.
- Reći ćeš nam gdje je zlato ili ćemo te dotući — reče mu okrutnim glasom.

Zrak u kolibi bio je gotovo nepodnosivo vruć. Ona trojica povukla su se u kut i nešto se došaptavala. Ponekad su bacili pogled preko sobe na svoje zarobljenike.

Sam je visio mlitavo, privezan o stup usred kolibe. Glava mu je klonula na gola prsa, a krv mu je curila niz lice i sli-

jevala se na riđu bradu i prsa. Oči su mu bile otečene i napola zatvorene, nos slomljen i zgnječen.

Kaneha je bila privezana za stolac. Pogled joj je bio prikovan na mužu. Trudila se da okrene glavu da bi čula što oni govore iza nje, ali se nije mogla ni maknuti; bila je čvrsto svezana.

— A možda zbilja nema zlata — šaputao je jedan od njih.

— Ima ga svakako — reče vođa. — Samo je tvrdoglav. Ne poznaješ ti takve stare lovce na bivole kao što ih ja poznajem.

— Ali nikad ga nećeš natjerati da progovori na taj svoj način — odvrati mu onaj niži. — Prije će umrijeti.

— Propjevat će on već — odgovori vođa. Priđe peći i uze mašicama živu žeravicu. Povrati se Samu i podiže mu glavu uza stup, uhvativši ga za kosu. Mašice sa žeravicom prinese Samu uz lice.

— 'De je zlato?

Sam otvori oči. Glas mu je bio promukao i hrapav.

— Nemam ga. Za ime božje, zar vam ne bi' 'kazo da ga imam?

Čovjek pritisnu žeravicu Samu uz vrat i rame. Sam kriknu od bola.

— Nemam zlata! — glava mu pade na stranu. Čovjek odmaknu žeravicu, a krv šiknu ispod sprženog mesa i poteče niz prsa i mišicu.

Čovjek uze bocu s viskijem sa stola i otpi gutljaj.

— Polij ga vodom — naredi. — Kad nije htio govoriti da poštedi sebe, možda će govoriti radi svoje Indijanke.

Najmlađi uze vedro i poli vodom Sama. Sam strese glavom i otvori oči. Zurio je u njih.

Najstariji ostavi bocu i priđe Kanehi. Izvadi iza pasa lovački nož. Drugi su ga promatrali. Prereza uže kojim je žena bila privezana za stolac.

— Ustani — naredi strogo.

Kaneha se šutke podiže. Čovjek je brzo baratao nožem iza nje, i košulja joj pade na pod. Stajala je gola pred njima. Najmlađi obliza usne. Maši se viskija i otpi, ne skidajući očiju s nje.

Držeći Kanehu za kosu, upirući joj nož u leđa, najstariji je gurnu pred Sama. Stadoše.

— Prošlo je petnaest godina kako sam odero kožu s Indijanke — reče. — Ali još nisam zaboravio kako se to radi. — Okrenu se brzo ispred nje, pa stade povlačiti polako nožem uz kožu i niz kožu.

— Slab, tanak mlaz krvi pojavi se ondje gdje je nož ostavio trag, od brade niz vrat, kroz udubinu između dojki preko trbuha sve do stidnog mjesta.

Sam zaplaka, zaboravljajući svoje muke, i tijelo mu se stade trzati u gorkim jecajima.

— Ostavite je na životu — zaklinjao ih je. — Kao boga vas molim, ostavite je na životu. Nemamo nikakvog zlata.

Kaneha ispruži ruku i nježno dodirnu mužu lice.

— Ne bojim se, dragi mužu — reče mu na jeziku Kiowa. — Dusi će zlo vratiti zlim.

Samova glava klonu, a suze mu ćurkom potekoše po obraštenom krvavom licu.

— Oprosti, draga moja — reče joj na Kiowa jeziku.

— Priveži joj ruke za noge od stola — zapovjedi onaj stariji. Učiniše to brzo, a onaj kleknu na nju i pritisnu joj nož na grlo.

— Gdje je zlato? — upita.

Sam odmahnu glavom. Više nije mogao govoriti.

— Bože moj! — začudi se najmlađi. — Digao mi se.

— To je ideja — reče čovjek s nožem. Pogleda Sama. — Siguran sam da neće mariti ako se malo poslužimo njegovom Indijankom prije nego što joj oderemo kožu. Indijanke su u tome zbilja gostoljubive.

Ustade, ostavi nož na stolu i otpasa pojas s revolverom.

Kaneha povuče noge nazad i žestoko ga udari.

On tiho opsova.

— Drži joj noge — reče. — Ja ću prvi.

Bilo je oko sedam sati kad je Max dojahao do kolibe na doratu kojeg mu je posudio Olsen. U kolibi je vladala tišina, a iz dimnjaka se nije penjao dim. To je bilo neobično. Majka je obično kuhala večeru kad je on dolazio kući.

Sjaha s konja i pođe u kolibu. Najednom stade i zagleda se unutra. Vrata su bila otvorena i polako se kretala na povjearcu. Obuze ga neshvatljiv strah pa se nada u trk.

Provalio je kroz vrata i stao iznenađen od prepasti, a oči mu se iskolačiše od užasa. Otac je visio privezan za stup u sredini kolibe, s ustima i očima širom otvorenim u smrtnoj mucu, a zatiljak mu je bio raznesen pucnjem iz revolvera 0.45, koji mu je netko bio gurnuo u usta i ispalio.

Max polako spusti pogled na pod. Bezlična masa ležala je u lokvi krvi, s obrisima tijela njegove majke.

Nemoć ga je ostavila čim je kriknuo, ali mučnina koja mu se penjala u grlo ugušila mu je glas. Povraćao je i povraćao dok nije i dušu povratio. Uhvatio se, onako slab, za vrata, a kiseli zadah iz želuca širio se oko njega.

Okrenu se i istetura obnevidio iz kolibe. Složi se na zemlju i zaplaka. Nakon nekog vremena suze mu prestadoše teći. Podiže se umoran i ode za kuću do valova s vodom.

Uronio je glavu u vodu i oprao lice i odjeću od bljuvotine. Zatim se, još mokar, ispravi i ogleda uokolo.

Očeva je konja nestalo, ali šest mula bezbrižno je paslo u oboru, a kola su bila u kolnici prigradenoj uz kolibu. Četiri ovce i kokoši, kojima se majka toliko ponosila, bile su još u staji.

Rukom obrisa oči. Nešto treba da učini, razmišljao je sav smućen. Ali se nije mogao nagnati da zakopava ono što je bilo u kolibi. To nisu njegovi otac i majka, ne, to nisu njegovi roditelji. Trebalo je učiniti samo jedno.

Otišao je do hrpe drva i uzeo jedan naramak. Zatim se vratio u kuću i složio drva na pod. Trebalo mu je oko pola sata dok nije sav pod pokrio sa tri sloja drva. Promatrao je sve to zamišljeno, zatim se okrenuo i ponovo izašao.

Uzeo je ormu iz kolnice i upregao mule pod kola. Otišao je u kokošinjac i strpao kokoši u drvenu gajbu, zatim je gajbu stavio u kola. Ovce je dizao jednu po jednu u kola i vezao ih za karike na podu.

Mule s kolima otjerao je okolo pred kolibu i privezao dorata ularom straga za kola. Onda je sve to otjerao do ceste, oko dvjesto metara daleko od kuće, svezao mule za neko drvo i vratio se.

Zatim je uzeo vedro pakline i ušao u kuću. Polako je lijevao paklinu po drvima na podu. Oči je oborio i čuvao se da ne gleda tijela svojih roditelja. Stao je uz vrata i ostatak pakline izlio po njima.

Porazmislio je, zatim se nečeg sjetio i vratio u kolibu. Segnu na policu gdje mu je otac čuvao pušku i revolver, ali ih ondje nije bilo. Gurnu ruku dalje u policu i osjeti nešto meko. Izvuče to iz police.

Našao je novu bluzu i kratke hlače od jelenske kože koje je majka bila sašila za njega. Odjeća je bila sjajna i meka, lijepo

obojena. Ponovo mu suze udariše na oči. Smota to, uze pod ruku i iziđe.

Držao je zapaljenu šibicu uza štap namazan paklinom dok se štap nije dobro razgorio. Pričekao je još malo, da bude sigurniji, i bacio štap u kolibu. Iskoračio je napolje.

Pogledao je u nebo, i iznenadio se. Sunce je upravo zašlo i noć se tmurna spustila. Zvijezde su ga turobno motrile. Oblak teškog dima u valovima sukljao je na vrata. Iznenada puče nešto kao grom i plamen suknu na vrata. Drvo suho kao barut proždirao je oganj.

Otišao je na cestu, popeo se na kola i odvezao prema gradu. Nije se osvrtao dok nije prešao oko pet kilometara i stigao do vrha male uzvišice.

Svijetlonarančasti plamen dizao se visoko u nebo i proždirao njegov dom.

5

Dovezao je kola u dvorište iza Olsenove konjušnice. Sišao je s kola i otišao do kuće koja je stajala tik do konjušnice. Uspeo se stražnjim stepenicama i pokucao na vrata.

— Gospodine Olsene — zazvao je.

Sjena zakri svjetlo s prozora. Vrata se otvoriše i Olsen iziđe.

— Max — reče mu. — Otkud ti ovdje?

Max je netremice gledao Olsenu u lice.

— Ubili su mi mamu i tatu — odgovori.

— Ubili! — zavika Olsen iznenađen. — Tko ih je ubio?

Gospođa Olsen, privučena muževim uzvikom, pojavi se na ulazu, iza njega.

— Nekakva trojica — odvrati Max. — Pitali su za oca i ja sam im pokazao put do kuće. I onda su ih ubili. — Postaja

malo pa nastavi napola skršenim glasom. — I onda su ukrali tati konja i odnijeli pušku i revolver.

Gospođa Olsen sagledavala je sav užas koji se krio iza dječakova prividnog mira. Odgurnu muža u stranu i priđe Maxu.

— Hajde sa mnom u kuću pa ću ti spremi nešto toplo da popiješ — pozva ga ona.

On je pogleda.

— Nemam vremena, gospođo — reče joj. — Moram za njima. — Okrenu se Olsenu. — Imam mule i kola, četir ovce i šesnajst kokoši, eno onđe u dvorištu. Hoćete li mi dati za njih stotinu dolara i ponija?

Olsen kimnu glavom.

— Svakako, sinko — odgovori mu. Samo mule i kola vrijedili su tripot toliko. — Dat ću ti velikog dorata, ako ti treba. To je dobar konj. A dat ću još i sedlo pride.

Max odmahnu glavom.

— Neću, hvala vam, gospodine Olsene. Treba mi poni na kojem mogu jahati bez sedla i koji je dobar za ravnice. Neće biti nikakvog velikog tereta pa ću tako brže odmicati.

— U redu, ako ti tako odgovara.

— Mogu li odma' dobiti novac? — upita ga Max.

— Svakako, sinko — Olsen mu odvrati. Okrenu se da će nazad u sobu.

Ali ga zaustavi glas gospođe Olsen.

— E, nećeš, ne — reče i povuče Maxa snažno u sobu. — Najprije će nešto pojesti. Onda će ići spavati. Ima dosta vremena i sutra da nastavi potjeru.

— Ali dotle će oni daleko odmaknuti — bunio se Max.

— Neće, bome — reče ona sa svojom ženskom logikom.

— I njima treba sna. Neće biti ništa dalje od tebe nego što su sad.

Zatvori vrata za njim i povede ga stolu. Posjede ga na stolac i stavi preda nj tanjur juhe. Nesvjesno je zagrabio žlicom.

— Idem ispregnuti mule — napomenu gospodin Olsen.

Kad se vratio u kuću, Max je već spavao, glava mu je pala po prekriženim rukama na stolu.

Gospođa Olsen domahnu mu rukom da šuti.

— Nećeš ga valjda pustiti da sam traži one ljude — šaputala je.

— Moram, gospođo — začu se Maxov glas.

Ona se okrenu i pogleda ga.

— Ne možeš! — uzviknu. — To su odrasli ljudi i oni će ti nanijeti zlo. Pa ti si još dijete!

Pogleda je u lice, a ona postade prvi put svjesna iz kolike je dubine žario ponos u onim tamnoplavim očima.

— Neka samo pokušaju, gospojo — odvrati. — Meni je sad oko šesnajst godina, a u narodu moje majke dječak nije više dječak kad namiri šesnajst godina. Onda je on čovjek.

Drugog dana kako je otišao iz Dodgea potjerao je poni ja korakom i brižno promatrao put kojim je išao. Nakon nekoliko minuta stao je i sjahao. Pomno je gledao rubom ceste.

Tu su stala četiri konja. Malo su se zadržavali i onda su dva pošla cestom nazad u Virginia City. Druga dva otišla su na istok preko prerije.

Uzjaha ponovo i pođe prerijom, prateći očima trag, dok nije našao ono što je tražio. Jedan je konj bio očev. Prepoznao je trag od potkove na mekoj zemlji. Bio je plići od ostalih tragova, što je značilo da ga nisu jahali,

nego su ga vodili. A značilo je i to da je čovjek koji ga je vodio bio vođa jer mu inače ne bi prepustili konja, najvrednije od svega što su ukrali.

Nekoliko kilometara dalje na cesti ugledao je konjsku baglegu. Ustavio je konja i skočio na zemlju. Udari nogom u

balegu. Nije bila starija od sedam sati. Potrošili su bili više vremena na putu nego što je mislio. Uzjaha ponovo ponija i potjera ga.

Jahao je najveći dio te noći prateći trag na jasnoj mjesecini. Navečer drugog dana nije bio udaljen od svoje lovine više od jedan sat jahanja.

Pogleda na nebo. Bilo je oko sedam sati. Naskoro će mrak. Čovjek će stati da se ulogori, ako već nije. Max sjaha s konja da pričeka dok ne padne noć.

Dok je sjedio i čekao, odrezao je s nekog zakržljalog drveta rašljastu granu i u rašlje namjestio okrugao kamen. Zatim je kamen svezao za rašlje kožnim remenčićima i omotao ih oko grane i tako je napravio držak. Kad je svršio, imao je bojnu toljagu isto tako dobru kao što su bile i one koje je naučio izrađivati onog ljeta koje je proveo s plemenom Kiowa.

Napokon se smrklo. Ustao je i pričvrstio batinu za pojas. Uhvati konja za ular i pođe dalje oprezno pješice.

Išao je polako, pomno osluškujući svaki čudan zvuk, njušeći svaki miris, neće li mu možda povjetarac donijeti miris od logorske vatre.

Imao je sreće, jer je nanjušio dim oko pola kilometra daleko. Priveza ponija za grm i izvuče pušku iz prtljage natovarene na konja. Šutke krenu naprijed.

Do ušiju mu doprije konjsko rzanje, i on se baci na zemlju. Ležao je i izvirivao. Razaznao je konje koji su bili svezani oko tri stotine metara ispred njega. Tražio je pogledom logorsku vatru, ali je nije mogao naći.

Oprezno se uputi uz vjetar obilazeći u širokom krugu konje. Sad je dobro osjećao u nosnicama miris logorske vatre. Podigao je glavu i izvirio iz visoke prerijske trave. Logorsku vatru vidio je oko dvije stotine metara ispred sebe. Gledao je čovjeka kako čući pokraj vatre i nešto jede iz tave. Čovo nije

bio budala. Izabrao je logorište između dvije stijene. Tako mu se moglo približiti samo sprijeda.

Max utonu ponovo u travu. Trebalo je pričekati dok čovjek ne zaspi. Pružio se i pogledao u nebo. Kad mjesec iziđe, još za nekoliko sati, bit će vrijeme da krene. Dotle mu neće škoditi malo sna. Zaklopi oči. Začas je spavao kao zaklan.

Iznenada otvori oči i zagleda se ravno u mjesec. Šetao se, blijed, visoko na nebu iznad njega. Sjede polako i izviri iz trave.

Logorska vatra sad je samo tinjala i polako se gasila. Razabirao je čovjekovu sjenu; ležao je blizu stijene. Puzao je malo-pomalo. Čovjek je tiho hrkao i okrenuo se u snu. Max se ukoči načas, zatim se prilika opet utiša i Max otpuza malo dalje. Vidio je čovjekovu ispruženu ruku i revolver nadohvat ruke.

Otpuzao je nazad i uzeo sa zemlje pokraj sebe mali kamen oblutak. Šutke izvuče iza pasa toljagu. Zaustavi disanje i baci kamen čovjeku blizu nogu. Gundajući neku psovku, čovjek sjede i pogleda ispred sebe, s revolverom u ruci. Nije uopće znao što ga je udarilo kad ga je Max dohvati toljagom posred glave.

Max se vratio s ponijem kad je već zora rudila s istoka. Sveza konja za grm blizu drugih konja i pođe da pogleda zarobljenika.

Oči su mu još bile zaklopljene. Disao je pravilno, ali se na obrazu i uhu vidjela krvava mrlja gdje ga je dohvatila toljaga. Ležao je gol, poleđice, a ruke i noge bile su mu ras-krečene i čvrsto svezane za zemlju.

Max sjede na kamen i stade na njegovoj glatkoj površini oštriti nož. Kad je sunce odskočilo, čovjek je otvorio oči. Bile

su mu najprije mutne, ali su se postepeno razbistrile. Po-kuša se podići, ali vidje da je privezan. Okrenu glavu i pogleda Maxa.

– Što je to? — upita ga.

Max ga je gledao. Nije prestao oštriti nož.

– Ja sam Max Sand — reče mu. — Sjećaš li me se?

Priđe mu. Stajao je i gledao ga držeći nehajno nož u ruci. Obuze ga mučan osjećaj dok je gledao u čovjeka i zamišljao što se sve zbivalo u kolibi. I ispred te slike iščeznu svaki trag osjećanja. Kad je progovorio, glas mu je bio miran i bez uzbuđenja.

– Zašto si ubio moje stare?

– Nisam im ja ništa učinio — odvrati promatrajući nož.

– Uzo si konja mog tate.

– On mi ga je prodao — odgovori čovjek.

– Tata ne bi nikad prodo svog jedinog konja — odvrati Max.

– Pusti me — kriknu odjednom.

Max mu prinese nož uz vrat.

– Moraš mi reći što se dogodilo.

– To su drugi učinili — procvili. — Neman ja s tim ništa. Tražili su zlato. — Oči su mu se histerički iskolačile. Od straha se pomokrio i mokraća mu je tekla niz gole noge. — Pusti me, ludi indijanski gade! — viknuo je.

Sad se Max naglo trže. Prođe ga svako oklijevanje. On je sin Crvene Brade i Kanehe i u sebi nosi strahovitu indijansku osvetu. Nož mu bijesnu na jutarnjem suncu. A kad se uspravio, čovjek je šutio.

Max ga pogleda ravnodušno. Samo se onesvijestio, iako su mu oči buljile uvis, otvorene i slijepe. Vjeđe su mu bile izreckane tako da se više nisu mogle zaklopiti, a koža mu je visila u trakama niz tijelo od ramena do bedara.

Max se okrenu i pođe da traži mravinjak. Zagradi rukama vrh mravinjaka i vrati se čovjeku. Pomno mu ga postavi na mali trbuh. Začas se silni crveni mravi razmilješe po čovjeku. Uvukoše se svuda po tijelu, u sve pukotine i zarezoine, natopljene krvlju, sve do očiju i u otvorena usta i nosnice.

Čovjek je kašljao i stenjao. Tijelo mu se trzalo. Max ga je šutke promatrao. To je bila indijanska kazna za lopova, oskvrnitelja i ubojicu.

Tri dana je umirao. Tri dana jarkog sunca koje mu je sažimalo otvorene oči i pržilo izderano meso, a mravi se marljivo gostili njegovim tijelom. Tri dana zapomaganja za vodom i tri noći patnje, a kukci se i komarči, namamljeni mirisom krvi, častili na njemu.

Napokon je sišao s uma, a četvrtog dana, kad se Max vratio da ga pogleda, bio je mrtav. Max ga je časak promatrao, zatim je uzeo nož i skinuo mu skalp.

Vratio se do konja i uzjahao svog ponija. Vodeći druge dvije životinje, okrenuo se i odjahao na sjever u zemlju Kiowa.

Stari poglavica, njegov djed, izišao je iz kolibe i promatrao ga dok je silazio s konja. Čekao je i šutio, dok mu Max nije pristupio.

Pogledao je starcu u oči.

— U žalosti dođoh šatorima svog naroda — reče na jeziku Kiowa.

Poglavica je šutio.

— Otac i majka su mi mrtvi — nastavi.

Poglavica je i dalje šutio.

Max se maši pojasa i skide skalp. Baci ga pred poglavicu.

— Oderao sam sklap s jednog ubojice — reče. — I došao sam do šatora svog djeda, moćnog poglavice, da obavim svoju korotu.

Poglavica pogleda skalp, pa Maxa.

— Ne smijemo više slobodno lutati prerijom. Živimo na zemlji koju su nam dali bljedoliki. Je li te tko od njih vidio kad si išao ovamo?

— Nije me nitko vidio — odvrati Max. — Došao sam s brda koja su iza njih.

Poglavica pogleda ponovo skalp. Već dugo nije neprijateljski skalp visio na stupu pred njegovim šatorom. Srce mu je raslo od ponosa. Pogleda Maxa. Bljedoliki mogu zarobiti tijelo, ali ne mogu i duh. Uze skalp i objesi ga o stup, pa se okrenu Maxu.

— Drvo ima mnogo grana — reče tiho. — I kad neke grane otpadnu ili se odsijeku, druge grane moraju narasti da ih nadomjeste, tako da njihovi dusi nađu mjesto gdje da žive. Uze jedno pero iz svog nakita na glavi i pruži ga Maxu.

— Ima jedna djevojka kojoj je ratnik prije dvije godine poginuo kad je pao s konja. Već je upotrijebila ženidbenu palicu, a sad mora živjeti sama u šatoru pokraj rijeke dok njegov duh netko ne nadomjesti u njoj. Hajde odmah k njoj i uzmi je.

Max se zagleda u njega.

— Zar odmah? — zapita ga.

Poglavica mu utisnu pero u ruku.

— Odmah — odgovori mu iskusni starac. To je najbolje vrijeme, dok još ratnički duh i osveta haraju kao bujica u tvojoj krvi. To je najbolje vrijeme da uzmeš ženu.

Max se okrenu, uhvati ular i ode s konjima kroz logor. Indijanci su ga šutke promatrali dok je prolazio. Išao je polako, visoko uzdignute glave. Došao je do obale rječice i nastavio oko okuke.

Ondje je ugledao jedan šator gdje stoji sam, izvan vidok-ruga ostalog logora. Max pođe tom šatoru. Priveza konja za grmlje, podiže zastor na šatoru i uđe.

Šator je bio prazan. Podiže ponovo zastor i izviri. Nigdje ni žive duše. Spusti zastor. Ode u stražnji dio šatora i sjede na ležaj od koža rasprostrtih po podu.

Časak zatim uđe djevojka. Sva je bila mokra, a odjeća joj pripijena uz tijelo. Iznenadi se kad ga ugleda. Stajala je tako, ne znajući da li da pobjegne.

Max je vidio da je još pravo dijete. Četrnaest godina, možda najviše petnaest. Iznenada se sjeti zašto ga je poglavica ovamo poslao. Uze pero i pruži joj ga.

— Ne boj se — reče joj nježno. — Moćni poglavica sastavio nas je da izgonimo đavle jedno iz drugoga.

6

Jašući na žilavom poniju, Max iziđe iz željezničkih kola i pogna u tor zadnja grla stoke. Pričeka časak, dok i posljednji junac nije ušao. Zatim spusti za njim vratnice. Skide šešir i obrisa rukavom znoj sa čela, pa pogleda u sunce.

Stajalo mu je nad samom glavom, užareno do bjeline, pržeći sve u kasnoj, proljetnoj prašini u dvorištu. Stoka je tiho polijegala, kao da je i ona znala da je na kraju puta. Dugog puta, od Texasa do željezničke pruge koja ju je dovela do Kansas Cityja, i njezine neizbježive sudbine.

Max gurnu šešir na zatiljak i zirnu niz ogradu do mjesta gdje je sjedio gazda s kupcima stoke. Odjaha do njih.

Farrar se okrenuo kad je ustavio konja ispred njih.

— Jesu li sva utovarena?

— Sva, gospodine Farrare — odgovori Max.

— Dobro — odvrati Farrar. Okrenu se jednom od kupaca.
— Je li račun u redu? Tisuću i sto deset somova po mom računu.

— I po mom — odvrati kupac.

Farrar siđe s ograde.

— Doći ću u vaš ured danas poslije podne po ček.

Kupac kimnu glavom.

— Čekat ću vas.

Farrar uzjaha na konja.

— Hajdemo, momče — dobaci — da speremo sa sebe taj smrad od balege.

— Čovječe — viknu Farrar pošto se okupao. — Sad sam deset kila lakši.

Max obu čizme, ispravi se i okrenu.

— Istina je — reče — i meni se tako čini.

Farrar razrogači oči i zazviždi. Max je obukao bluzu i hlače od svijetle jelenske kože. Kaubojske čizme visokih peta blistale su kao ogledalo, a rubac oko vrata sjao se kao žuto zlato na tamnoj preplanuloj koži. Kosa, gotovo plavocrna, padala mu je do ramena.

Farrar ponovo zazviždi.

— Momče, otkud ti ta odjeća?

Max se nasmiješio.

— To je posljednje odijelo koje mi je sašila mama.

Farrar se smijao.

— Vala, u tome si poput Indijanca.

Max mu se osmjehnu.

— Ja i jesam Indijanac — odvrati mirno.

Farrar se naglo prestade smijati.

— Poluindijanac, momče — ispravi ga. — Tvoj je tata bio bijelac i dobar čovjek. I predugo sam lovio sa Samom San-

dom da bih sad mogao mirno slušati kako se ti njime ne ponosiš.

— Ponosim se ja njime, gospodine Farrare — reče Max. —

Ali još se sjećam da su bijelci ubili i njega i mamu.

Uze sa stolca pojas s revolverom i opasa ga. Farrar ga je promatrao kako se saginje da priveže navlaku za bedro.

— Još se nisi okanio da ih tražiš — upita.

Max ga pogleda.

— Nisam još, gospodine.

— Kansas City veliko je mjesto — napomenu Farrar.

— Kako znaš da ćeš ga ovdje naći?

— Ako je ovdje, naći ću ga — odvrati Max. — Sve mi se čini da je ovdje. Zatim ću otići u zapadni Texas i naći onog drugog.

Farrar je šutio, pa reče:

— Bogami, dok si u tom odijelu, čuvaj se dobro da on tebe ne prepozna i ne nađe te prvi.

— Nadam se da hoće — odvrati Max spokojno. — Hoću da zna zašto mora umrijeti.

Farrar se zgrozi od ledena pogleda dječakovih očiju. Okrenu glavu i uze košulju. Max je mirno čekao da se Farrar obuče.

— Molim vas da me sad isplatite, gospodine Farrare — reče Max Farraru koji je oblačio hlače.

Farrar ode do ormara i uze kesu.

— Evo ti — reče mu. — Za četiri mjeseca ... osamdeset dolara... a šezdeset si dobio na pokeru.

Max spremi novac u stražnji džep a da ga nije ni brojio.

— Hvala, gospodine Farrare.

— Zar se zbilja nećeš vratiti sa mnom? — upita Farrar.

— Neću, hvala vam, gospodine Farrare.

— Pa ne možeš živjeti, sinko, s tolikom mržnjom u duši — reče mu stari. — Nije to zdravo. Samo ćeš sam sebi naškoditi.

— Nema tome pomoći, gospodine Farrare — reče Max tiho. Oči su mu bile puste i hladne. — Ne mogu zaboraviti da taj gad drži duhan u dojci koja je mene othranila.

Vrata se za njim zatvoriše, a Farrar osta zureći u njih.

Mary se Grady nasmiješila dječaku.

— Popij viski — reče — dok se svučem.

Dječak ju je promatrao, a zatim brzo ispi viski. Zakašljao se, prišao krevetu i sjeo.

Mary ga je pogledala, svlačeći haljinu preko glave.

— Kako ti je?

Dječak je pogleda. Oči su mu već bile zamucene.

— Dobro — odvrati. — Nisam navikao na toliko piće.

Prišla je i stala, gledajući ga; odjeću je prebacila preko ruke.

— Ispruži se i zatvori oči. Za nekoliko minuta bit će ti dobro.

Pogleda je tupo, bez odgovora.

Pružila je ruku i uhvatila ga za rame. Tračak svijesti bijesnu mu u očima. Pokušao je ustati, rukom je obuhvatio držak revolvera, ali taj mu je napor bio pretežak. Skljokao se preko kreveta.

Mary se nagnu stručno nad njim i zavrnu mu očni kapak. Dječak je bio gotov. Nasmiješila se, prišla prozoru i pogledala na ulicu.

Njezin svodnik stajao je preko ulice ispred krčme. Podiže i spusti zastor dva puta, što je bio dogovoreni znak. Pošao je u hotel.

Ona se obukla dok se on popeo u sobu.

— Trebalo ti je dosta vremena dok si ga namamila ovamo — reče joj osorno.

— Što sam mogla? — odvrtila je. — Nije htio piti. Još je pravo dijete.

— Koliko je imao uza se? — upita je svodnik.

— Ne znam — odvrati Mary. — Novac mu je u stražnjem džepu. Uzmi ga pa da odemo odavde. Od ovog hotela uvijek me hvata groza.

Svodnik priđe krevetu i izvuče novac iz dječakova stražnjega džepa. Prebroji ga brzo.

— Što trideset dolara — reče.

Mary mu priđe i zagrli ga.

— Što trideset dolara. Možda bismo sad mogli prekinuti za noćas — napomenula je i poljubila ga u bradu. — Pa da prijedemo k meni i provedemo zajedno čitavu noć.

Svodnik je pogleda.

— Noćas možeš još trojicu obraditi.

On se okrenu da pogleda dječaka dok je ona uzimala svoju torbicu.

— Ne zaboravi viski — dobaci joj.

— Neću — odvrtila je.

— Pa on nije ni nalik na kauboja — reče on. — Prije bih rekao da je Indijanac.

— Pa i jest — odgovorila je. — Traži momka koji je načinio duhankesu od kože neke Indijanke. — Nasmija se. — Vjerujem da nije ni htio sa mnom leći. Domamila sam ga ovamo samo tako što sam mu nagovijestila da poznajem onoga koga traži.

Svodnik je gledao zamišljeno.

— Ima i revolver. Čovjeku koga traži vrijedilo bi da to sazna.

— Znaš li za kim to traga?

— Možda. — Odvrati svodnik. — Hajdemo.

Istom oko dva sata po ponoći svodnik ga je našao. Kartao se u stražnjoj sobi »Zlatnog orla«.

Svodnik mu oprezno dotaknu rame.

— Gospodine Dorte — šapnu.

— Što, do vraga, hoćeš?

Svodnik nervozno obliza usne.

— Oprostite, gospodine Dorte — brzo se ispriča. — Dobio sam neku obavijest za koju mislim da treba da je saznate.

Svodnik nervozno pogleda ljude oko stola. Zurili su u njega.

— Možda bi bilo bolje, gospodine Dorte, da porazgovaramo nasamo — napomenu. — Radi se o ovoj duhankesi.

Pokaza prstom u duhankesu koja je ležala na stolu.

Dort se nasmija.

— O mojoj duhankesi izrađenoj od Indijankine sise? Zar netko hoće da je kupi? Nije za prodaju.

— Ne radi se o tome, gospodine Dorte — šapnu svodnik.

Dort mu okrenu leđa.

— Kog vraga hoćeš da mi kažeš?

— Držim da to treba nešto platiti...

Dort naglo ustade. Uhvati svodnika za prsa i čvrsto ga pritisnu uza zid.

— Što treba da saznam? — upita.

— To treba nešto platiti, gospodine Dorte — reče svodnik, očiju iskolačenih od straha. Dort je bio jedan od najopasnijih ubojica u gradu.

— I platit ću ti — reče Dort prijeteći. Ako smjesta ne kažeš

...

— U gradu je neki dječak Indijanac koji vas traži — reče svodnik sav uplašen. — Nosi revolver.

— Dječak Indijanac? — zapita Dort. Napetost mu popusti. — Kakav je?

Svodnik brzo opisa Maxa.

— A oči plave, je li? — Dort upita osorno.

Svodnik kimnu glavom.

— Jesu. Zapazio sam to kad je pokupio jednu moju djevojku u krčmi. Zato u početku nisam ni znao da je Indijanac. Dort kimnu glavom bez razmišljanja.

— Poznajem ga — napomenu. — Duhankesa je od sise njegove matere.

Sve se oči uperiše u duhankesu. Dort je strpa u džep.

— Što ćete sad? — Upita svodnik.

— Što ću sad? — ponovi Dort tupo. Pogleda svodnika, zatim ljude oko stola. Sad ne smije pobjeći. Ako pobjegne, sve će biti gotovo. Njegov ugled, njegov položaj u tom lopovskom društvu.

— Što ću sad? — reče ponovo, ovaj put s većom snagom i uvjerenjem.

— Učinit ću ono što je trebalo da učinim prije godinu dana. Ubit ću ga. — Okrenu se ponovo svodniku. — Gdje je sad?

— Odvest ću vas do njega — spremno odvrati svodnik. Ostali se malo zgledaše, zatim šutke ustadoše.

— Pričekaj nas, Tome — reče jedan od njih. — Bit će veselo.

Kad su došli u hotel, Max je već bio otišao. Ali im je recepcionar rekao gdje bi ga mogli sutra naći. U oborima za stoku u dva sata. Recepcionar je trebalo da se sastane s njim ondje i ubere od njega dolar za sobu.

— Dort baci srebrn dolar na tezgu.

— Eto ti dolar — reče. — Ja ću ga naplatiti mjesto tebe.

Farrar se naslonio na ogradu promatrajući Maxa kako ugoni junce u obor za hranjenje. Neki čovjek naslonio se pokraj njega.

— Taj dječak ima šesto osjetilo za konje. — Farrar reče i ne gledajući ga.

Čovjekov glas bio je neodređen.

— Aha.

Smota cigaretu i stavi je u usta.

— Imaš li šibicu?

— Svakako — reče Farrar i maši se za džep. Zapali šibicu i pruži je čovjeku. Ruka mu se ukočila kad je ugledao duhankesu čovjeku u ruci.

Čovjek opazi u što se on zagledao.

— Što to gledaš?

— Duhankesu — odvrati Farrar. — Ništa slično nisam vidio.

Čovjek se nasmija.

— To je samo sisa jedne stare Indijanke — odgovori. U njoj se najbolje duhan održi vlažan i svjež. Samo nije dugovječna. Već je vrlo tanka.

Farrar se ujednom okrenu od ograde da bi dao znak Maxu.

— Da sam na tvom mjestu, ne bih to radio — reče čovjek.

Ćulo se neko komešanje i Farrar osjeti da mu za leđima stoji više ljudi. Promatrao je nemoćno kako je Slax spustio vratnice za zadnjim juncima i dojahao do njih.

Max sjaha i priveza konja za stup.

— Sve je gotovo, gospodine Farrare — reče smiješeći se.

— Dobro si to izveo, sinko — reče čovjek. I dobaci Maxu duhankesu. — Zapali.

Max je vješto uhvati.

— Hvala, gospodine — reče. Baci pogled na duhankesu da je otvori. Iznenada problijedje.

Duhankesa mu ispuznu iz ruke i duhan se prosu po zemlji. Zurio je u čovjeka.

— Nikad te ne bih prepoznao da nisi to učinio — reče tiho.

Dort se osorno nasmija.

— Zbog brade, valjda.

Max se stao polako povlačiti.

— Ti si jedan od onih, tako je. Sad te prepoznajem.

— Ja sam jedan od onih — odvrati Dort, s rukom iznad revolvera. — A što ćeš sad?

Farrar i ostali nesvjesno se ukloniše u stranu.

— Okani se Maxe — viknu Farrar muklo. — To je Tom Dort. Nemaš pojma kako je on brz.

Max nije skidao pogleda s Dorta.

— Neka bude brz koliko god hoće, gospodine Farrare — odvrati. — Ja ću njega ubiti.

— Mašaj se revolvera, Indijance — viknu Dort grubo.

— Pričekat ću — odvrati Max tiho. — Hoću da umireš polako, poput moje mame.

Dortovo se lice zacrvenje i on se zajapuri na vrelom suncu.

— Poteži — zareža. — Poteži, prokleti nakote nikakve indijanske kurve. Poteži, boga ti tvoga!

— Meni se ne žuri da te ubijem — odgovori Max tiho. — Meni čak nije ni do tvoje glave ni do tvog srca. Pucat ću ti najprije u muda, a onda dva puta u trbušinu. Hoću da gledam kako umireš.

Dort osjeti da ga obuzima strah. Krajičkom oka nazro je ljude koji su stajali i promatrali ih. Pogleda Maxa. Dječakovo lice sjalo je od mržnje; usne su mu se stegle, zubi iskesili.

Sad, pomisli Dort, sad! Najbolje da s tim završim. Ruka mu se naglo tržnu prema revolveru.

Farrar spazi pokret, ali još i ne svrnu pogled, a Maxu se nađe revolver u ruci. Začu se prasak gotovo prije nego što se Dortov revolver oslobodio navlake.

Revolver ispade Dortu iz ruke, on se složi na koljena u prašinu, a rukama se uhvati među noge.

Max se polako uputi do njega.

Dort je klečao kao da se moli. Zatim dignu ruku i pogleda je. Krv mu je tekla između prstiju. Izbulji se u Maxa.

— Kučkin sine! — kriknu i zgrabi revolver koji je ležao u prašini ispred njega.

Max pričekava dok Dort ne uperi cijev u njega. Zatim opali ponovo dva puta.

Meci prebaciše Dorta na leđa i on ostade na zemlji, a tijelo mu se slabo trzalo. Max priđe bliže i stade nad njim. Pro-matrao ga je držeći u ruci revolver koji se još dimio.

Nakon dva dana Max je mogao birati ili u vojsku ili na sud. Mnogo se naklapalo o ratu s Kubom, pa je sud bio vrlo rodoljubno raspoložen. Max bi se po svoj prilici mogao izvući tvrdnjom da je ubojstvo počinio u nužnoj samoobrani, ali nije se usudio riskirati, iako je imao svjedoke.

Još ga je čekao susret i s trećim, kojem ni imena nije znao.

7

Nevada se nemirno pomaknuo, s neodređenim osjećajem da je još netko s njim u sobi. Nesvjesno se maši cigarete, a kad mu ruka pogodi prazan zrak i pade na stranicu kauča, probudi se.

Odmah zatim sjeti se gdje je, spusti noge s kauča i dohvati hlače. Cigarete su mu bile u desnom džepu. Stavi jednu u usta i zapali je.

Plamen sinu u tami i on spazi Rinu gdje sjedi u naslonjaču i gleda ga. Povuče dim i ugasi šibicu.

— Zašto ne spavaš? — upita je.

Ona duboko uzdahnu.

— Ne mogu — odvrati. Bojim se.

Pogleda je radoznalo.

— Bojiš se, Rino? Čega?

Ona se ne pomaknu.

— Bojim se onoga što će mi se dogoditi.

Mirno se nasmijao, sokoleći je.

— Spremna si i mlada. Cijeli je život pred tobom.

Lice joj se naziralo kao svijetao odraz u tami.

— Znam — prošapta. — To i sama sebi govorim. Ali je nesreća u tome što se ne mogu prisiliti da u to vjerujem.

Najednom se nađe na podu, na koljenima pred njim.

— Moraš mi pomoći, Nevada!

Ispružio je ruku i pogladio joj kosu.

— Za sve treba vremena, Rino — odgovorio je.

Uhvati ga za ruku.

— Ne razumiješ me, Nevada — reče oporo. — Uvijek sam se tako osjećala. Prije nego što sam se udala za Corda, prije nego što sam došla ovamo. Još dok sam bila djevojčica.

— Kad-tad, svakog nekad uhvati strah, Rino.

Glas joj je još drhtao od groze.

— Ali ne tako kao mene. Sa mnom je to drukčije. Umrijet ću mlada od neke grozne bolesti. Znam to, Nevada. Osjećam.

Nevada je sjedio mirno, rastreseno joj gladio kosu, a ona je plakala.

— Sve će se promijeniti kad se jednom vratiš na istočnu obalu — reče joj nježno. — Upoznat ćeš mladiće ...

— Mladiće, Nevada? ¹ — upita glasom punim poruge. — Njih se i bojim. Da se ne bojim, zar misliš da ne bih uzela Jonasa mjesto njegova oca?

On je šutio.

— Mladići su svi jednaki — nastavi. — Oni traže od mene samo jedno. Iskesi bijele zube i siknu. — Fukati! Samo fukati, fukati, fukati.

Zurio je u nju i neka prepast obuzimala ga je dok je slušao kako njezin jasan i jedak ugladjeni glas izgovara tako proste riječi. Zatim to prođe i on se nasmiješi.

— A što bi ti htjela, Rino? — upita. — Zašto mi govoriš sve to?

Pogledala ga je u lice.

— Zato što hoću da me upoznaš — odvrati. — Hoću da shvatiš kakva sam. Nikad me nitko nije shvatio.

Cigareta mu oprži usne. Brzo je ugasi.

— Zašto baš ja?

— Radi toga što nisi dječak — odgovori mu brzo. — Odra-
stao si.

— A ti, Rina?

Oči su joj bljesnule drsko, ali glas joj je odavao nesigurnost.

— Mislim da sam lezbijka.

On se nasmija.

— Ne smij se — doda brzo. — Nije to tako ludo. Spavala sam s djevojkama, a spavala sam i s muškarcima. I nikad to nisam radila s muškarcem, ni s jednim muškarcem, kao što sam s djevojkama. — Smijala se gorko. — Muškarci su velike budale. Tako ih je lako uvjeriti da vjeruju u ono u što žele da vjeruju. A ja znam sve te majstorije.

U njemu se probudi muškaračka taština.

— Možda se još nisi namjerila na pravog muškarca.

Izazivački prizvuk javi joj se u glasu.

– Zar zbilja nisam?

Osjetio je gdje joj prsti lagano prebirus po njegovu bedru ispod pokrivača dok mu nije našla falus. Brzo je odbacila u stranu pokrivač i zaronila glavu njemu u krilo. Osjetio je pokret njezinih usnica i naljutio se.

Uhvati je za kosu i odmaknu joj glavu.

– Što hoćeš time da dokažeš? — upita je grubo.

Disala je teško i isprekidano.

— Da si ti taj muškarac — prošaputa. — Jedini muškarac koji mi može pomoći da nešto osjetim.

Promatrao ju je, bez riječi.

— Ti si taj jedini muškarac, Nevada — šapnu. — Znam to. Osjećam to duboko u sebi. Samo ti me možeš izliječiti. Nikad se više neću bojati.

Htjela je ponovo okrenuti glavu, ali on ju je čvrsto držao. Očajno ga je gledala.

— Molim te, Nevada, molim te! Daj da ti dokažem koliko te mogu voljeti! — Ponovo zaplaka.

Nevada naglo ustade i priđe ognjištu. Potakne žeravicu i doda drva. Začas zapucketa vatra i zasja po sobi. Okrenu se i pogleda je. Još je sjedila na podu ispred kauča i promatrala ga.

Polako se vrati do nje.

— Kad sam ti rekao da dođeš ovamo, Rino, mislio sam da postupam pravilno.

Sjede i dohvati cigaretu. Prije nego što je stigao da je upali, ona mu pruži šibicu.

— O čemu ti to, Nevada? — upita ga tiho.

Plamen joj planu u očima i ugasi se kad i šibica.

— Nisam ja muškarac kakvog ti tražiš, Rino.

Prstima mu dodirnu obraz.

— Nemoj, Nevada, nije to istina.

— Možda nije — napomenu, i slab smiješak pojavi mu se na usnama. — Samo mislim da sam premlad. Eto, s tobom ne želim raditi ništa drugo nego: fukati, fukati, fukati!

Gledala je časak u njega a onda se nasmijala. Skoči i istragne mu cigaretu iz usta. Usne joj se ovlaš dotakoše njegovih, zatim ode do vatre i osvrnu se na njega. Turi cigaretu u usta i uvuče duboko dim.

Zatim se malo trgnu i odjeća spade s nje na pod. Titraj vatre preobrati joj golo tijelo u crvenkasto zlato. Baci brzo cigaretu u ognjište i vrati se njemu.

— Možda je bolje tako — reče i baci mu se u naručaj. Sad ćemo biti prijatelji.

8

— Revija je zapala u nepriliku — izjavi blagajnik.

Nevada baci pogled na Rinu. Ona je gledala kroz prozor iz kola s blagajnikom, promatrajući posljednji čin revije »Divlji zapad«, koji se odigravao u areni. Slabi glasovi vike dopirali su do njih. Zrak je bio tih i topao.

— U veliku nepriliku? — upita Nevada i odvrati pogled s Rine.

— Priličnu — odgovori blagajnik. — Predbilježeni smo na tjedan dana poslije revije »Buffalo Bili« za cijelo ljeto. Ako se može suditi prema dva posljednja tjedna, bit ćemo na gubitku ove sezone za četrdeset tisuća.

Začu se prodoran glas trube koji je naviještao juriš. Nevada se promeškolji na svojoj neudobnoj drvenoj stolici i smota cigaretu. Predstava samo što se nije završila. Konjanici su stizali da oslobode opsjednute pionire. Turi cigaretu u usta.

— Kako ste dopustili da se dogodi takva glupost? — Upitao je, a cigareta mu je nezapaljena visila na usnici.

— Nisam ja kriv, Nevada — odgovori blagajnik. — Agent nas je nasamario.

Nevada ništa ne odgovori. Zapali cigaretu.

— Što ćete sad? — upita blagajnik usplahirano.

Nevada uvuče dim punim plućima.

— Igrat ćemo cijele sezone.

— Za četrdeset somova gubitka? — upita blagajnik užasnut. — Ne smijemo izgubiti toliko novaca.

Nevada ga je promatrao. Blagajnik je bio uzbuđen i zbunjnjen. Pitao se zašto se toliko uzrujava. Ta, neće izgubiti svoj novac.

— Moramo igrati. Ako zatvorimo, izgubit ćemo najbolje ljude. Ako im sad otkazemo, neće nam potpisati slijedeću sezonu.

Nevada ustade, priđe prozoru i izviri. Indijanci su jašući odlazili iz arene s konjanicima koji su im vrištali za petama. Okrenu se blagajniku.

— Odvest ću gospođu Cord na kolodvor. Zatim ću skoknuti u agentov ured. Čekajte me ovdje! Brzo ću se vratiti.

— Dobro, Nevada — odvrati blagajnik.

Nevada uze Rinu pod ruku dok su silazili niza stepenice. Priđoše automobilu. Svud oko njih gurali su se izvođači predstave, tjerajući konje u obor, trčeći u kola da se presvuku, dovikujući jedan drugome o svojim planovima za večeras.

Kad su stigli do kola, Rina mu se obrati.

— Daj da ostanem s tobom, Nevada, molim te!

Smješkao se.

— A ja sam mislio da smo se sporazumjeli.

— Čuj, Nevada — ona se uozbilji. — Za me nema povratka na Istok. Uistinu. Ovdje bar znam da živim, uzbuđenja...

— Ne budi dijete — reče Nevada. — Ti si sad zrela žena. Nije ovo život za tebe. Bilo bi ti ga dosta nakon tjedan dana.

— Preuzet ću polovicu tvog gubitka ove sezone ako pristaneš da ostanem — reče brzo.

On je strogo pogleda. Mislio je da nije čula onaj razgovor u kolima, činilo mu se da se sva bila zadubila u predstavu.

— Ne možeš to sebi dopustiti.

— A ti možeš — uzvratila mu ona.

— Lakše od tebe — rekao je. — Imam ja i drugih mogućnosti.

Zagledala se načas u njega, zatim ušla u kola. Šutjela je dok nisu došli na kolodvor i ona se spremila da se popne u vlak.

— Piši mi, Nevada — reče mu.

— Ne volim baš pisati — odvrati.

— Ali. hoćemo li održavati vezu? — nije popuštala. — Hoćeš li mi odgovoriti ako ti budem pisala?

Kimnuo je glavom.

— Hoćeš li da te ponekad posjetim? — upita. — Ako budem osamljena i ustrašena?

— Za takve časove i jesu prijatelji — odgovori.

Oči joj se ovlažiše.

— Dobar si prijatelj, Nevada — uozbilji se.

Poljubi ga u obraz i uspe se uza stepenice Pullmanova vagona. Na vratima se obazre i živahno mu mahnu rukom, zatim nestade u vagonu. Spazio joj je lice na prozoru kad je vlak kretao. Zatim iščeznu, a on se okrenu i ode.

Popeo se klimavim stepenicama koje su vodile u prašan hodnik. Boja na vratima bila je oguljena i otrcana, natpis jednostavan i izbljedio.

DANIEL PIERCE — KAZALIŠNI AGENT

Ni ured nije bio ugledniji od hodnika. Za neurednim stolom sjedila je djevojka. Pogledala ga je. Kosa joj je odavala tragove posljednjeg bojenja. Zvačući gumu, upitala ga je, gotovo neprijateljski.

— Što želite?

— Je li Dan Pierce tu? — upita Nevada. Promatrala ga je pogledajući u iznošeni kožni kaput, izbljijedjele traperice, kaubojski šešir širokog oboda.

— Ako tražite posla — reče — nema ga.

— Ne tražim posla — odvrati. — Tražim gospodina Piercea.

— Imate li ugovoreni sastanak? Nevada odmahnu glavom.

— Nemam.

— On ne prima nikoga bez dogovora — reče osorno.

— Ja sam od revije »Divlji zapad« — odvrati Nevada. — Primit će me.

Na licu joj se pojavi trunak zanimanja.

— Revija »Buffalo Bili«? Nevada odmahnu glavom.

— Nije. Veliki jugozapadni rodeo.

— Tako? Njeno zanimanje splasnu. — Znači, neka druga revija.

Nevada potvrdi.

— Tako je. Neka druga.

— Samo, njega nema ovdje — reče ona.

— A gdje ga mogu naći?

— Ne znam. Otišao je na neki sastanak. Nevada nije popuštao.

— Kamo?

Izraz njegovih očiju nagna je da odgovori.

— Otišao je u kompaniju »Norman Pictures«. Vani je, gdje snimaju, pokušava da im utrapa nekog klijenta za vestern.

– Kako ću doći tamo?

– Lankershimovim bulevarom, mimo Universala pa onda mimo Warnera.

– Hvala — odvrati i iziđe.

Čim se uputio Lankershimovim bulevarom, spazio je veliku oglasnu ploču ispred Universala.

UNIVERSAL PICTURES

DOM TOMA MIXA I TONYJA POGLEDAJTE

JAHAĆE RUMENE KADULJE FILM UNIVERSALA

Nakon nekoliko minuta prođe pokraj druge ploče ispred kompanije Warner Bros.

WARNER BROS. PRIKAZUJE MILTON SILLS u

GALEBU GRABEŽLJIVOJ FILM VITAGRAPH

Normanov studio nalazio se oko osam kilometara dalje. Kad je stigao, spazio je uobičajenu reklamnu ploču.

BERNARD B. NORMAN PRIKAZUJE ŠERIF MIROLJUBIVOG SELA

IGRAJU ČUVENE ZVIJEZDE

Na velikim ulaznim vratima zaustavi ga vratar.

– Je li Dan Pierce unutra? — Obrati mu se Nevada.

– Samo malo, da vidim. — Vratar se vrati u svoju kućicu i pogleda nekakav papir. — Vi ste valjda onaj koga on očekuje — reče. — Eno ga straga gdje se snima. Idite samo desno! Ne možete zalutati.

Nevada mu zahvali i pokrene kola. Vozio je polako jer je cesta bila puna ljudi. Bilo je mnogo glumaca u različitim kostimima, ali se većina — čini se — sastojala od običnih

radnika u radnim odijelima. Prošao je mimo neke vrlo velike zgrade i za nekoliko minuta bio je na čistini. Tu nije bilo ničeg osim kržljave trave i brežuljaka.

Kad je došao do podnožja prvog brežuljka, naiđe opet na jednu ploču.

EKIPA »MIROLJUBIVIH« PARKIRAJ OVDJE

Pošao je kamo ga je upućivala strelica. Odmah tu, pokraj ceste bilo je nekoliko automobila i kamiona. Parkirao je i izišao.

— Je li Dan Pierce tu? — upita Nevada nekog čovjeka koji je sjedio na kamionu.

— Je li on u ekipi *Miroljubivih*? — upita vozač.

— Mislim da jest — odvrati Nevada.

— Eno ih ondje, preko brda.

Nevada stade na vrhu brda i pogleda u dolinu. Malo niže vidio je skupinu ljudi.

— Krenite, dolaze! — dreknu neka glasina.

Iznenada se ispod njega stvori poštanska kočija i protutnja blatnom cestom. Baš kad je zaokretala, Nevada spazi kočijaša kako je iskočio i otkotrljao se u stranu. Malo zatim konji potrgaše ormu i oslobodiše se, a kočija se nagnu na stranu, prevrnu se i otkotrlja s ceste niz brežuljak.

Prašina se jedva slegla, a glas dreknu.

— Stop! Stop! Boga ti tvoga, Russele! Prerano si skočio. Kočija se prevrnula punih četrdeset kadrova nakon tvog skoka.

Kočijaš se diže s ceste i pođe polako skupu ljudi, otresajući šeširom prašinu s odijela.

Nevada se uputi niz brežuljak. Tražio je među ljudima Piercea, ali ga nigdje nije vidio.

Jedan čovjek prođe s kutijom za filmove.

— Je li Dan Pierce tu negdje? — upita Nevada.

Čovjek slegnu ramenima.

— Ne znam. — Pitajte onog ondje — odgovori pokazujući na nekog mladića koji je nosio pumperice.

— Je li tu negdje Dan Pierce?

Mladić ga pogleda.

— Morao je otići u ured na telefon.

— Hvala — reče Nevada. — Čekat ću ga.

Poče savijati cigaretu. Jaki glas dreknu opet.

— Je li se Pierce već vratio s onim prokletim akrobatom?

— Otišao je da mu telefonira — odvrti mladić. I najednom se iznenadi kad ponovo pogleda Nevadu.

— Pričekajte malo, gospodine — dreknu i pođe Nevada.

— Jeste li vi onaj koga Pierce očekuje?

— Čini mi se.

— Hajte sa mnom — reče mladić.

Nevada pođe za njim u skup koji se zbio oko nekog dugajlije uza samu kameru.

Mladić stade pred njim.

— Evo onoga koga Pierce očekuje, gospodine.

Čovjek se okrenu i pogleda Nevadu, zatim pokaza na greben najbližeg brda. Ispod grebena tekla je široka rijeka.

— Možeš li skočiti na konju s tog grebena u vodu?

Nevada pogleda u smjeru kažiprsta. Ponor je bio dubok oko osamnaest metara i konj bi trebalo da skoči bar četiri metra da dospije u vodu.

— Iskopali smo vir osam metara dubok upravo ondje — napomenu režiser.

Nevada kimnu glavom. Bilo je dosta duboko.

— Mislim da se može.

Režiser se nasmiješi.

— Hajde de, boga mu dragoga — zagrmi. — Konačno smo našli pravog čovu — pljesnu Nevadu po plećima. — Hajde tamo prijeko i konjušar će ti dati konja. Bit ćemo gotovi čim još to snimimo.

Okrenu se kamermanu. Nevada ga lupnu po ramenu.

— Rekao sam da mogu — reče. — Nisam rekao da hoću.

Režiser ga je promatrao u čudu.

— Plaćamo tripot više nego što plaćamo akrobatu; zar ti nije dosta dvadeset dolara? U redu, povisujem na stotinu.

Nevada se smješкао.

— Krivo ste me razumjeli. Došao sam ovamo radi Dana Piercea. Nisam akrobat.

Režiser se prezirno isceri.

— Svi ste vi kauboји jednaki. Samo pričate, a nemate petlje.

Nevada ga pogleda. Naljutio se. Bio je sit svega toga, tog lutanja uokolo kako je izišao iz ureda agenta Piercea. Glas mu se sledi.

— Platit ćete mi pet stotina dolara da skočim s konjem niz tu stijenu.

Režiser ga je gledao, a onda prasnuo u smijeh.

— Mora da si čuo da su svi holivudski akrobati već odbili da skaču.

Nevada nije ništa odgovorio.

— Dobro, dobit ćeš pet stotina dolara — reče režiser ravnodušno i vrati se kamermanu.

Nevada stade konju blizu glave, dajući mu po koju kocku šećera. Konj mu je gubicom gurkao ruku. Potapša ga po vratu. Bio je to dobar konj. Životinja je brzo reagirala i nije se bojala.

— Bit ćemo odmah pripravnici — napomenu režiser. — Kamera će snimati iz svakog kuta, pa ne treba da vodiš računa o tome kamo ćeš gledati. Počet ćeš kad ti dam znak.

Nevada kimnu glavom i uzjaha. Režiser je stajao uz rub stijene, s rukom u zraku. Naglo spusti ruku, a Nevada podbode konja mamuzama. Životinja poskoči i otisnu se upropanj. Nevada pusti konju uzde i natjera ga da skoči.

Nevada skoči s konjem uvis i konj zatim počeo padati ukočenih nogu, spremnih za kratak pad. Nevada je osjetio među nogama kako je konju naglo zakazalo srce kad nije potkovama dočekao tlo kako je očekivao.

Životinja se skvrčila u divljem strahu kad se počela prevrtati naglavce. Nevada se brzo oslobodi stremena i baci se pokraj konja. Spazio je kako je voda pljusnula po njemu i nadao se da je skočio dovoljno daleko tako da se konj ne svali na njega.

Uroni u vodu lijepim skokom i načas potonu u dubinu. Čuo je prasak vode u blizini. To će biti konj. Žeglo ga je u plućima, ali je ostao u dubini dokle god je mogao izdržati.

Napokon je morao izroniti. Činilo mu se da mu je trebala čitava vječnost dok je dašćući izronio. Okrenuo se i spazi konja kako pliva porebarke, vrteći nekako čudno glavom. U očima mu se ogledala samrtna borba.

Okrenu se i otpliva brzo na obalu. Uputi se, srdit, režiseru.

Režiser se smiješio.

— Bilo je sjajno. Najljepša snimka koja je ikad snimljena!

— Konj je vjerojatno slomio kičmu — reče Nevada. Obazre se i ponovo pogleda konja. Životinja je jedva držala glavu nad vodom. — Zašto netko ne ustrijeli tu jadnu mrcinu? — upita.

— Već smo poslali po konjušara da donese pušku. Samo, on je ondje, na drugom brdu.

— Konj će se utopiti prije nego taj stigne — Nevada se okosi. — Ima li tko revolver?

— Ima, ali tko će ga pogoditi? Ne pogađa se revolverom na tolikoj udaljenosti.

Nevada je gledao režisera.

— Dajte mi revolver.

Uze revolver i odvagnu ga u ruci. Okrenu bubanj.

— To su slijepi meci — reče.

Netko mu doda oštire. Ponovo napuni brzo revolver i ode na obalu rijeke. Nacilja i opali u komadić drveta na vodi. Revolver je zanosio malo ulijevo. Pričeka čas dok konj ponovo ne podiže glavu i zatim pogodi životinju među oči.

Nevada se vrati i preda režiseru revolver. Dugajlija ga šutke prihvati i izvuče paketić cigareta. Nevada uze jednu a režiser mu pripali. Nevada uvuče dim punim plućima.

Uto dotrča neki čovjek jedva hvatajući dah.

— Oprostite, gospodine Von Elsteru — reče. — Nigdje nisam mogao pronaći tog akrobata. Ali sutra ću vam nabaviti drugoga.

— Zar vam nitko nije rekao? Već je tu, gospodine Pierce. Upravo smo snimili njegov skok.

Pierce se zabezeknu.

— Kad brže? Sad sam ga ostavio straga u...

Režiser se skloni u stranu i pokaza Nevadu.

— Evo ga. Vidite i sami.

Pierce pogleda Nevadu, pa režisera.

— Pa to nije on. To je Nevada Smith. Vlasnik Velikog jugozapadnog rodea i zabavne revije »Divlji zapad«. Okrenu se Nevadi i pruži mu ruku. — Drago mi je što te vidim, Nevada. — Smiješio se. — Koje te dobro nosi ovamo?

Nevada sijevnu pogledom. Gnjev mu ponovo uskipi. Zamahnu naglo i Pierce ljosnu o zemlju strašno iznenađen.

— Što ti je, Nevada?

— Hoću da znam s kolikom te je svotom podmitila revija »Buffalo Bili«?

Von Elster ih razdvoji.

— Već odavno tražim tako nekog kao što ste vi, Smithe. Prodajte svoju reviju i dođite k nama. Plaćat ću vam za početak dvjesta pedeset na tjedan.

Pierce se javi sa zemlje.

— Ma kakvi, Von Elsteru! Tisuću na tjedan ili ništa.

Nevada progovori.

— Ti šuti! — Dan Pierce mu odgovori odlučno. — Ja sam tvoj agent i to ne zaboravi! — Okrenu se Von Elsteru. — O ovoj akrobaciji za jedan sat znat će cijeli Hollywood — napomenu. — Odvest ću ga Universalu ili Warner u. Otimat će se za njega.

Von Elster se zamislio.

— Pet stotina — okosi se. — I to je moja posljednja riječ.

Pierce zgrabi Nevadu za ruku.

— Hajdemo, Nevada! Otići ćemo do Warnera. Svaki studio traži tako nekog da konkurira malo Tomu Mixu.

— Sedamsto pedeset — doda Elster.

— Sest mjeseci, zatim tisuću na tjedan i onda redovne povišice svako pola godine.

— Pristajem — odgovori Von Elster. Rukova se s Pierceom i zatim se obrati Nevadi. Smiješio se pružajući mu ruku. — Kako ste ono rekli da se zovete?

— Smith, Nevada Smith.

Rukovaše se.

— A koliko vam je godina, mladi prijatelju?

Pierce preteče Nevadu odgovorom.

— Trideset, gospodine Von Elsteru.

Nevada zinu da prosvjeduje, ali ga Pierce stisnu za mišicu i on ušutje.

— Neka bude dvadeset devet za javnost. — Von Elster se nasmiješi. — Sad hajdete vas dvojica sa mnom u ured! Hoću da kažem Normanu da smo konačno našli šerifa Miroljubivog sela!

Nevada suspregnu smiješak. Pitao se što bi nekad rekli njegovi drugovi u kaznionici da su znali da će on konačno jednom okrenuti list i nositi šerifovu zvijezdu. Iako samo na filmu.

9

— Bože moj! — rekao je upravitelj kaznionice kad su mu dotjerali Maxa u ured. — Što oni misle, što će ovi ovdje? Pa to je zatvor a ne popravilište!

— Neka te ne vara njegova vanjština, upravitelju — reče mu pomoćnik šerifa žvačući gumu, i baci na stol papire upravitelju na potpis. — To je pravi razbojnik. Ubio je čovjeka negdje u New Orleansu.

Upravitelj uze spise.

— Zbog čega je optužen? Umorstvo?

— Nije — odgovori pomoćnik. — Nezakonito nošenje oružja. Hotimično ubojstvo nije dokazano, nego se radilo o samoobrani. — Ispljunu gvalu bazuša u pljuvačnicu. — Uхватili su ga u spavaonici neke fine dame.

Upravitelj ga oštro pogleda.

— Bio sam gospodin osobni čuvar, gospodine upravitelju — reče Max.

- To ti nije davalo prava da ubiješ čovjeka.
- Morao sam, gospodine upravitelju — odgovori Max. — Pošao je na me nožem i ja sam se morao braniti. Nisam bio obučen.
- Istina je, upravitelju. — Pomoćnik se hihotao razuzdano. — Bio je gol kao od majke rođen.
- Kao što čujem, pravi slučaj samoobrane — reče upravitelj. — Kako su mu onda objesili takvu bijedu o vrat?
- Onaj koga je ucmekao bio je Darcyjev rođak — priklopi pomoćnik.
- Oh — reče upravitelj. — Sad razumijem. Darcyjevi su vrlo utjecajni ljudi u New Orleansu. Kad je tako, još si sretan što nisi omastio uže. — Potpisao je spise i gurnuo ih preko stola. — Evo ti, pomoćnice.
- Pomoćnik uze spise i otključa Maxu lisice.
- Do viđenja, pijetliću.
- Upravitelj se teško pridiže.
- Koliko ti je godina, momče?
- Tako, oko devetnaest — odgovori Max.
- Prilično si mlad za osobnog čuvara takve fine dame u New Orleansu — reče upravitelj. — Kad si se toga dočepao?
- Trebalo mi je zaposlenje kad sam se vratio iz vojske — odgovori Max. — A njoj je trebao netko tko je brz na revolveru. Mislim da sam bio dosta brz.
- I prebrz — napomenu upravitelj. Obiđe oko stola. — Ja sam pravedan, ali ne volim ljude koji prave nered. Ustaj na vrijeme svako jutro, radi ono što ti se kaže, i nećeš imati sa mnom nikakvih neprilika.
- Razumijem, gospodine upravitelju — odvrati Max.
- Upravitelj ode do vrata.
- Mike! — zagrmlje.
- Divovski Crnac slobodnjak pomoli glavu na vratima.

– Izvolite, gospodine upravitelju.

– Vodi ovog novajliju i odrapi mu deset batina.

Na Maxovu licu ukaza se iznenađenje.

– Nema tu ništa osobno — doda upravitelj. — Malo preventive, to ja tako nazivam. Nekako ti se ureže u pamet ako ikad pomisliš da napraviš neku nepriliku.

Povrati se stolu.

– Aj'mo, momče — pozva ga Crnac.

Vrata se za njima zatvoriše i oni pođoše hodnikom. Crnčev glas bio je topao i utješljiv.

– Ne brini se ništa za te batine, momče — reče. — Već te prvim udarcem onesvijestim pa onih drugih devet uopće i ne osjetiš.

Max je stigao u New Orleans oko Poklada koje su te godine padale rano. Ulice su bile pune nasmijanih ljudi koji su se gurali i on se predao srdačnosti njihova raspoloženja. Obuzelo ga je veselje koje je vladalo cijelim gradom i odlučio je ostati dan-dva prije nego što odjaše u Zapadni Texas.

Ostavio je konja u konjušnici za iznajmljivanje, odsjeo u nekom malom hotelu i pošao u Latinsku četvrt tražeći razonode.

Nakon šest sati pokazao je dvije desetice nasuprot tri sedmice i sve je bilo gotovo. Izgubio je novac, konja i sve osim kaputa na leđima. Odgurnuo je stolac i ustao.

– Čist sam kao puška, gospodo — reče. — Idem u konjušnicu da dotjeram konja.

Jedan od kartaša obrati mu se.

– Mogu li biti toliko slobodan da te upitam što kaniš nakon svega ovoga? — upita ga svojim mekim južnjačkim naglaskom.

Max slegnu ramenima i nasmiješi mu se.

– Ne znam. Potražit ću valjda neko zaposlenje.

– Kakvo zaposlenje?

– Kakvo god. Prilično se razumijem u konje. Ili za goniča stoke. Bilo što.

Kartaš pokaza u Maxov revolver.

– Razumiješ li se u to?

– Donekle.

Kartaš ustade ravnodušno.

– Dobra vila ne bijaše ti večeras sklona.

– A ni ti joj nisi baš mnogo pomagao.

Kartaš strelovito segnu rukom u kaput. Sledio se buljeći u cijev Maxova revolvera. Max ga je izvukao toliko brzo da kartaš nije ni opazio tog pokreta.

– Možeš lako poginuti ako izvodiš takve gluposti — reče Max mirno.

Kartašu odlanu i lice mu se razvuče u smiješak.

– Dobar si — napomenu s poštovanjem.

Max vrati revolver u navlaku.

– Imao bih za tebe zaposlenje — reče kartaš. — To jest, ako nemaš ništa protiv toga što bi radio za jednu damu.

– Posao je posao — odvrati Max. — Nemam vremena da biram.

Sutradan su Max i kartaš sjedili u salonu najluksuznije javne kuće u New Orleansu. Djevojka kreolka uđe u sobu.

– Gospođica Pluvier moli vas da dođete. — Nakloni se. — Izvolite za mnom!

Podošte za njom uz duge krasne stepenice. Djevojka otvori vrata i nakloni se dok su oni prolazili. Zatim zatvori vrata. Max zakorači u sobu i zaustavi se, sav smeten.

Takve sobe nikad nije vidio. Sve je bilo bijelo. Židovi obloženi svilom, zastori na prozorima, izrezbarena drvenina, pokućstvo, baldahin od blistave svile iznad kreveta. Pa i raskošan sag na podu bio je bijel.

— Je li to taj mladić? — upita nježan glas.

Max se okrenu i pogleda. Žena ga je iznenadila još i više od sobe. Bila je visoka, gotovo koliko i on, a lice joj je bilo mlado, vrlo mlado; ali istom kosa! Bila je duga, sve do struka, i bijela, plavobijela, poput vlakna blještavog satena. Kartaš progovori glasom punim poštovanja.

— Gospođice Pluvier, da vam predstavim Maxa Sanda.

Gospođica Pluvier promatrala je Maxa.

— Dobar dan.

— Dobar dan, gospojo.

Gospođica ga je promatrala sa svih strana.

— Čini mi se da je premlad — reče sumnjičavo.

— Izvanredno je sposoban, uvjeravam vas — odvrati kartaš. — Veteran iz nedavnog rata sa Španjolskom.

Podigla je nehajno ruku i prekinula ga.

— Uvjerena sam da je sposoban kad ga ti preporučuješ — reče. — Ali, čini mi se da je prilično prljav.

— Upravo sam dojahao iz Floride, gospojo — reče Max jedva se oporavivši od iznenađenja.

— Stasa je dosta dobrog, mora se priznati. — Nastavila je kao da ga i nema. Ponovo ga je promatrala. — Vrlo plećat, bokova gotovo nikakvih. Odišla bi mu dobro pristajala. Mislim da će ići.

Vrati se toaletnom stoliću i stade. Okrenu mu se.

— Mladiću — upita ga — znaš li što bi trebalo da radiš?

Max odmahnu glavom.

— Ne znam, gospojo.

— Bit ćeš mi osobni čuvar — reče tako kao da se to samo po sebi razumije. — Imam priličan posao. U prizemlju imam više soba gdje se kartaju gospoda. Upriličujemo, naravno, i druge diskretne zabave. Naša kuća ima vrlo velik ugled u cijelom ovom kraju i radi toga su nam mnogi ljudi zavidni. Pa nekad i pretjeraju u svojoj želji da nam prirede neprilike. Zbog toga su me prijatelji nagovorili da potražim zaštitu.

— Razumijem, gospojo — potvrdi Max.

Glas joj postade poslovniji.

— Moje radno vrijeme bit će i tvoje radno vrijeme — reče — i ti ćeš živjeti ovdje s nama. Plaća će ti biti sto dolara na mjesec. Dvadeset dolara sustezat će ti se za stan i hranu. I nipošto ne smiješ ništa imati ni s jednom od ovdašnjih mladih dama.

Max kimnu glavom.

— Razumijem, gospojo.

Gospođica Pluvier se nasmiješi. Obrati se kartašu.

— A sad, budi tako ljubazan i povedi ga svom krojaču da mu sašije šest odijela — tri svijetla i tri tamna, mislim da će onda biti sve u redu.

Kartaš se nasmiješi.

— Odmah ću se za to pobrinuti.

Max pođe za njim. Na vratima stade i obazre se. Ona je sjedila za toaletnim stolicem ispred ogledala i češljala kosu. Baci pogled na njega i srete s njegovim.

— Hvala vam, gospojo.*

— Molim te da me zoveš gospođica Pluvier — reče hladno.

Jednoga jutra nakon tri sata Max uđe u predvorje kartašnice na svom noćnom obilasku. Čistačice su već bile na poslu u prizemlju. Zastade na prednjim vratima.

— Je li sve zaključano, Jakobe? — upita visokog Crnca, vratara.

— Čvršće ne može, gospodine Sande.

— Dobro je — Max se nasmiješi i pođe uza stepenice. Zatim stade i obazre se. — Je li otišao gospodin Darcy?

— Nije, gospodine — odgovori Crnac. — Noćas spava s gospođicom Eleonorom. Ali, ništa se ne brinite! Smjestio sam ih u zlatnu sobu.

Max kimnu glavom i pođe uza stepenice. Darcy mu je bio jedini problem posljednjih nekoliko mjeseci. Mladić se zainatio da se ne zadovolji dok ne bude spavao s gazdaricom. I noćas je bio prilično neugodan.

Max stade na vrhu stepenica. Pokuca na vrata i uđe. Njegova poslodavka sjedila je za toaletnim stolićem, a djevojka ju je češljala. Oči im se sretoše u ogledalu.

— Sve je zaključano, gospođice Pluvier.

Obrve joj se podigoše i ona upita.

— A Darcy?

— U zlatnoj je sobi s Eleonorom, u drugom krilu kuće.

— *Bon* — kimnula je glavom.

Max je stajao i gledao je. Bio je zabrinut. Spazila mu je u ogledalu izraz lica i mahnula djevojci da iziđe.

— U neprilici si, *cheri*?

Kimnuo je glavom.

— Zbog Darcyja. Ne sviđa mi se njegovo vladanje. Mislim da mu moramo zabraniti pristup.

— Što god. — Nasmijala se. — Ne možemo. Obitelj mu je previše utjecajna.

Ponovo se nasmijala razdragana i pošla k njemu. Zagrlila ga je i poljubila.

— Moj mladi *Indien* je ljubomoran. — Smijala se. — Ne brini se zbog toga. Brzo će on to zaboraviti. Kao i svi mladi ljudi. Nije mi se to prvi put dogodilo.

Malo zatim ležao je pokraj nje na velikom bijelom krevetu, a oči su mu se naslađivale njezinim krasnim tijelom. Nježno milovanje njezinih prstiju razbuktavalo je ogranj u njemu. Zatvorio je oči.

Osjeti kako mu njezine nježne usne dodiruju put, a šapat njezina glasa kao da ga zapljuskuje.

— *Mon coeur, mon indien, mon cheri.*¹ Slušao je nježne zvuke njezine strasti dok je dizala svoje usnice s njega. Kroz napola zaklopljene vjeđe nazrijevao je zamagljenu putenost njezina lica.

— Oružje ti se pretvorilo u top — mrmrljala je, a njeni prsti još su ga nježno milovali.

Pruži ruku i pomilova je po kosi. Izraz gotovo ustrašena zanosa pojavi joj se na licu i ona zaklopi oči. Osjećao je jak treptaj duboko u sebi. Kako žena zna toliko? Iz kakva duboka izvora može poteći takav vodoskok naslade? Zaustavi dah. Upravo nepodnosiva bila je ta čudna naslada. Tako nešto nije nikad doživio.

Na vratima se začu slab šum. Podiže glavu pitajući se što bi to moglo biti. Vrata se naglo otvoriše i u sobu upade Darcy. Ona se odmaknu od njega a on sjede; onda se začu njezin glas s podnožja kreveta.

— Odlazi odatle, prokleti idiote!

¹ Srce moje, Indijanče moj, zlato moje (Prev.)

Darcy je blesavo buljio u nju. Polako se ljuljao sav zbunjen. Izvuče ruku iz džepa i novčanice se prosuše po podu kao kiša.

— Pogledaj, donio sam tisuću dolara — reče pijano.

Ona ustade iz kreveta. Jurnu k njemu ponosno, ne vodeći računa o tome što je gola. Podiže ruku i pokaza mu vrata.

— Napolje, kad ti kažem!

Darcy je stajao kao ukopan i zurio u nju.

— Bože moj — mucao je muklo. — Da znaš koliko te želim! Max se napokon snađe.

— Čuo si što ti je rekla gospodica Pluvier. Napolje!

Tek sad ga Darcy spazi. Lice mu planu od srdžbe.

— Ti — reče grubo. — Ti! Ti si taj, a ja toliko molim i preklinjem! Ti si me ismjevivao cijelo ovo vrijeme!

Iznenada mu se stvori nož u ruci. Hitnu se brzo na Maxa, ali se Max otkotrlja s kreveta na pod, a nož se zabi u atlasne plahte. Max zgrabi jastuk s kreveta, stavi ga preda se i vrati se do stolca na kojem mu je visio revolver.

Darcyjeve oči pomutiše se od bijesa.

— Sve to vrijeme ti si se smijao — mumljao je. — Sve to vrijeme, dok si spavao s njom, smijao si mi se!

— Najbolje će biti da se kupiš odavde dok si čitav — reče Max.

Darcy odmahnu glavom.

— Pa da mi se opet smiješ? E, nećemo tako. Ovaj put ću se ja smijati.

Hitnu se ponovo nožem. Nož se zabi u jastuk, a on pade na Maxa i gurnu ga uza zid. Revolver opali, a Darcy, iznenađen, skljoka se na koljena i zatim pruži po podu. Gola žena zurila je u Maxa. Zatim kleknu pokraj Darcyja. Opipa mu puis pa ispusti ruku.

– Nisi ga smio ubiti, budalo.

Max je pogleda. Prsa su joj se nadimala uzbuđeno, a udu-bina između dojki bila joj je vlažna. Nikad je nije vidio tako lijepu.

– A što je trebalo da uradim? — upita. — Navalio je na mene nožem.

– Trebao si ga odalamiti — okosi se na njega.

– A čime? — povrati joj istom mjerom, osjećajući kako ga obuzima bijes. — Zar ovim svojim topom?

Stajala je tako, nepomično, buljeći u njega. Zatim se okrenu i pođe vratima. Izviri u hodnik. U kući je vladala tišina. Pucanj je bio prigušen jastukom. Polako zatvori vrata i vrati se do njega.

Stajao je i promatrao kako joj se vraća zamagljen, požudan pogled. Spustila se na koljena pred njim i usne pritisnula o njegovo bedro.

– Ne srdi se na Anne-Louise, snažni moj, divlji ždrijepče — šaputala je. Lezi sa mnom.

Htio ju je dignuti na krevet. Ali ona se nije dala.

– Nemoj — reče vukući ga na pod pokraj sebe. — Ovdje ćemo.

I oblubiše se, posljednji put, na podu, ležeći pokraj mrtva-ca. Sutradan, Anne-Louise Pluvier hladnokrvno ga je izru-čila policiji.

10

S istoka, zapada i juga kaznionica je bila okružena močva-rom nad kojom su se uzdizali čempresi i prosipali svoje ig-lice po tamnoj površini vode. Izići se moglo samo na sjever

preko rižinih polja koja su obrađivali napoličari Cajuni¹. Oko tridesetak kilometara sjeverno od kaznionice nalazilo se seoce i baš tu su većinu kažnjenika, koji su pokušali bježati, pohvatali Cajuni i dotjerali nazad u kaznionicu, za nagradu od deset dolara po glavi koju im je isplaćivala država. Za one koji nisu bili pohvatani smatralo se da su se podavili u močvari. U dvadeset godina, koliko je postojala kaznionica, dogodila su se samo dva takva slučaja.

Jednog jutra u svibnju, pošto je Max već boravio nekoliko mjeseci u kaznionici, čuvar je, pregledajući baraku, opazio da je nestao kažnjenik Jim Reeves, i nestanak prijavio jednom slobodnjaku.

Slobodnjak se obazre.

– Zar ga zbilja nema?

– Nema, nije ni u zahodu — reče čuvar. — Pogledao sam.

– Onda je sigurno pobjegao — slobodnjak će. — Vjerojatno je noćas preskočio preko zida.

– Taj Jim Reeves prava je budala — reče čuvar tiho, okrenu se i pođe. — Najbolje će biti da javim upravitelju.

Upravo su ih postrojili ispred kuhinje da prime kavu i kašu, kad Max vidje jednog čuvara kako je izjahao iz kaznionice i uputio se cestom prema selu.

Sjeo je uza zid jedne barake i jedući gledao kako stražar jaše cestom. Mike, divovski Crnac slobodnjak, koji mu je odrapio deset batina onog dana kad je prispio u kaznionicu, priđe i sjede pokraj njega.

Max pogleda slobodnjaka.

– Je li to sve što se poduzima kad netko pobjegne?

¹ Cajuni (Kejđuni), mješanci, potomci bijelaca, Indijanaca i Crnaca u jugozapadnoj Alabami i u okolici rijeke Mississippija. Potječu od doseljenika bijelaca iz nekadašnje francuske kolonije Akapdije (Acadie), sadašnje Nove Škotske. (Pre v.)

Mike kimnu glavom, daveći se kašom.

— A što bi još htio? — upita. Vratit će ga. Čekaj pa ćeš vidjeti.

Imao je pravo. Sutradan ujutro, kad su se opet sakupili na doručak, Jim Reeves se vratio. Sjedio je u kolima između dva Cajuna koji su nosili dugačke puške preko ruku. Kažnjenici su ga gledali šutke dok je prolazio.

Kad su se navečer vratili s rada, Jim Reeves je bio privezan gol o stup za bičevanje. Slobodnjaci su šutke vodili kažnjениke na dvorište da prisustvuju kažnjavanju prije nego što prime večeru.

Upravitelj kaznionice čekao je dok se svi kažnjenici nisu postrojili.

— Vi znate kakva je kazna za pokušaj bijega: deset udaraca bičem i petnaest dana u kavezu za svaki dan proveden u bijegu. — Obrati se Mikeu koji je stajao do njega. — Neću da ga odmah onesvijestiš. Mora ostati pri svijesti, tako da požali svoju ludost.

Mike kimnu ravnodušno glavom i istupi. Mišići mu na leđima iskočiše a dugi bič omota se lagano oko kažnjenika. Činilo se kao da ga nježno miluje, ali kad Mike podiže bič s leđa žrtvi, duga krvava masnica odskoči na koži.

Časak zatim kažnjenik vrisnu. Bič se omota ponovo oko njega. Sad mu se vrisak pretvori u hropac. Kažnjenik se tri puta onesvijestio prije nego što se bičevanje završilo. Svaki put je upravitelj istupio i naredio da mu se izlije vedro vode na glavu, da se osvijesti, i zatim naredio da se bičevanje nastavi.

Na koncu je Jim Reeves visio na stupu onesviješten.

Krv mu je curila niz leđa, s ramena, po stražnjici i niz be-dra.

— Skinite ga sa stupa i bacite u kavez — naredi upravitelj.

Kažnjenici se šutke razidoše i stadoše u red za hranu. Max je pogledao kavez dok je išao u red. Bio je to pravi kavez — kocka od čeličnih šipki s dimenzijama od 120 centimetara. U njemu se nije moglo ni hodati, ni sjediti ni ispružen ležati. Bilo je prostora samo za sjedenje ili čučanje, poput životinje. Nije bilo nikakva zaklona ni od sunca ni od nevremena.

— Daljnjih trideset dana Jim Reeves živjet će tu poput životinje: bez odjeće, bez liječničke njege, samo na kruhu i vodi. Živjet će tu u svojoj mucu i svojem izmetu i nikog neće biti da s njim govori niti će se tko usuditi da mu pomogne, jer bi ga stigla ista kazna.

Max uze svoj tanjur s mesom i grahom i zađe za baraku gdje neće vidjeti kavez. Spusti se na zemlju i prihvati polako jela.

Mike sjede do njega. Lice mu se sjalo od znoja. Jeo je šutke. Max ga je pogledao i više nije mogao jesti. Odgurnu tanjur od sebe, smota cigaretu i zapali je.

— Zar nisi gladan? — Mike ga upita. — Onda ću ja to jesti.

Max ga pogleda a zatim, šuteći, prevrnu tanjur i prosu sve na zemlju.

Mike je buljio u njega iznenađen.

— Zašto si to napravio? — upita.

— Sad znam zašto si ostao ovdje i postao slobodnjak, mjesto da si otišao kući — Max će njemu. — Kad fijučesh onim bičem, ti se obračunavaš sa čitavim svijetom.

Po slobodnjakovu pogledu vidjelo se da je shvatio.

— A tako ti misliš — slobodnjak će tiho.

— Tako mislim — odvrati Max hladno.

Crnac pogleda Maxa u oči.

— Ti ne znaš ništa — reče tiho. — Prije mnogo godina, kad sam prvi put dospio ovamo, vidio sam isto ovakvo bičevanje.

Kad su jadnika skinuli, bio je sav isječen, i sprijeda i straga. Ni dva dana nije živio nakon toga. A otkad sam ja uzeo bič, nije umro ni jedan. Tome je više od dvanaest godina. I]sad bi sad pogledao izbliza, vidio bi da nema nijedne masnice na prednjem dijelu tijela i da ga nijednom nisam udario po istom mjestu. Znam da mnogo toga ne valja u mom poslu, ali netko to mora raditi. A onda mogu i ja; bar ih neću unesrećiti. Pa ni takvo govno kao što je Jim Reeves.

Max je zurio u zemlju razmišljajući o onome što je upravo čuo. Tračak razumijevanja ublažio mu je onu gorčinu koja se nakupila u njemu. Šuteći pruži kesu s duhanom slobodnjaku. Mike je uze bez riječi i smota cigaretu. I tako su njih dvojica mirno pušila, sjedeći naslonjeni na baraku.

Jim Reeves uđe u baraku. Prošao je mjesec dana kako je bio pušten iz kaveza, ulijepljen svojem izmetom, skvrčen, očiju podivljalih kao u zvijeri. Kad su mu se oči privikle na tamu, priđe ležaju, na kojem se Max bio ispružio, i lupnu ga po ramenu. Max sjede.

— Moram odavde — reče.

— A zar ne moramo svi?

— Ne tjeraj šegu sa mnom, Indijance — reče Reeves grubo. — Ja to mislim ozbiljno.

— I ja — Max će njemu. — Samo, to još nitko nije izveo.

— Nešto sam isplanirao — reče Reeves. — Ali za taj plan trebaju dvojica. Zbog toga sam došao tebi.

— Zašto baš meni? — upita Max. — Zašto ne nekom koji ima još dugo da sjedi?

— Jer su većina njih građani — odvrati Reeves — pa ne bismo izdržali ni dva dana u močvari.

Max se uspravi i sjede.

— Sad znam da si lud — reče. — Nitko ne može kroz tu močvaru. Šezdeset kilometara živog pijeska, krokodili, zmije otrovnice i divlje svinje. Jedini put ostaje onaj na sjever, pokraj sela.

Na Reevesovu licu ukaza se gorak smiješak.

— To sam i ja mislio — on će. — Lako je to, preko ograde pa cestom. Lako, mislio sam. Nisu čak ni pse pustili za mnom. Nisu morali. Svaki me prokleti Cajun vrebao iz susjedstva. Kleknu pokraj Maxova ležaja.

— Močvara — on će. — To je jedini put. Sve sam proračunao. Imat ćemo čamac, i onda ...

— Čamac! — uzviknu Max. — Odakle ćemo, do vraga, nabaviti čamac?

— Treba vremena — reče Reeves oprezno. — Ali dolazi naskoro žetva riže. Upravitelj nas onda daje u najam velikim plantažerima. Kažnjički je rad jeftin, i upravitelj zgrće novce. Rižina su polja napola pod vodom. Ondje uvijek ima čamaca.

— Ne znam — Max će sumnjičavo.

Reevesove oči plamtjele su kao u zvijeri.

— Zar hoćeš da izgubiš dvije pune godine života u tom zatvoru, mladiću? Imaš valjda previše vremena da ga samo tako potražiš?

— Daj mi da malo razmislim — Max će neodlučno. — Već ću ti kazati.

Reeves šmugnu u tamu kad Mike uđe u baraku. Slobodnjak se uputi ravno Maxovu ležaju.

— Je li ti dolazio da ideš s njim kroz močvaru? — upita.

Max se iznenadi.

— Kako znaš?

— Išao je već svima i svi su ga odbili. Mislio sam da će doći i do tebe.

– Aha — reče Max.

– Ne upuštaj se u to, sinko — reče tiho divovski slobodnjak. — Bez obzira koliko ti se to sviđalo, nemoj! Reeves je pun mržnje i njemu nije stalo hoće li tko nastradati, samo da on iziđe!

Max se ispruži na ležaju. Zurio je u tamu. One dvije godine bile su jedina misao koja mu se urezala u mozak od svega onoga što mu je Reeves govorio. Max nije smio potratiti te dvije godine. Jer, za dvije godine bit će mu dvadeset jedna.

11

– Momče, to ti je jelo — Mike će oduševljeno kad je sjeo pokraj Maxa s tanjurom punim na vrh masnog mesa, iznutrica, zelja i krumpira.

Max ga pogleda umorno. Ravnodušno je trpao hranu u usta. Hrana je bila bolja od kaznioničke. Ni u tjedan dana nisu vidjeli toliko mesa koliko su ga sad ujedanput imali na tanjuru. Ali, nije bio gladan. Bio je mrtav umoran od čupanja riže cijelog dana. Mislio je da se više nikad neće uspraviti.

Reeves i neki drugi kažnjenici sjedili su sučelice jedan drugom. Reeves ga pogleda preko tanjura, zabavljen masnim zalogaj em mesa.

– Jesi li, momče, našao već kakvu djevojku?

Max odmahnu glavom. A bilo ih je. Cajunske djevojke, mlade i snažne, s kratkim suknjama i mišićavim bedrima. Bilo ih je vrlo mnogo, po cijelom polju, radile su s muškarcima. Kosa im je vijorila, zubi bljeskali, a ženski miris dražio ti neprestano nosnice. Vjerojatno im nije ništa smetalo što su oni kažnjenici. Samo neka su muškarci i neka ih ima dosta.

— Previše sam umoran — reče Max. Odloži tanjur i protrlja koljeno. Boljelo ga je od okova i stajanja u vodi cijelog dana.

— Ja bome nisam — odvrati kažnjenik koji je sjedio pokraj Reevesa. — Štedio sam ja njega cijele godine za ovaj tjedan. Priuštiti ću sebi dovoljno za cijelu godinu.

— Ne propuštaj priliku, Indijance — nastavi Reeves. — Nema na svijetu ništa bolje od cajunskih djevojaka.

— Živa istina, momče — reče uzbuđeno drugi kažnjenik.

— Jesi li koju izabrao? — upita Reeves Mikea. Oči su mu bile hladne i zle.

Mike je šutio. Samo je jeo.

Reeves se smrknu.

— Vidio sam te u polju. Šetao si se gore-dolje s puškom u rukama. Pokazivao si djevojkama što imaš u tim tijesnim hlačama.

Mike je i dalje šutio. Sabirao je sok po tanjuru komadićima kruha.

Reevesov smijeh bio je ružan.

— Uvijek se nađe glupava djevojka koja traži kakvog golemog crnčinu s budžom dugačkom koliko moja ruka. A gdje ti možeš čekati da ga metneš nekoj bijeloj djevojci? Vi crnci mislite samo na to kako ćete ga staviti bijeloj ženi.

Mike gurnu posljednji komadić kruha u usta i proguta ga. Žalosno pogleda u prazan tanjur i ustade.

— Pobro, ovo je bilo baš potaman.

— Tebi sam ovo govorio, crnče — reče Reeves.

Sad ga istom Mike pogleda. Lijeno se sagnu preko Maxa i jednom rukom zgrabi Reevesa za grlo. Držao ga je u zraku, a on se koprcalo.

— Govoriš li to meni, zatvorska ptičice?

Reeves se tresao, a glas mu se gušio u grlu.

Mike ga polako prodrma.

— Ne zaboravi jedno, ptičice! Ja sam slobodnjak, a ti samo kažnjenik. Ako hoćeš da ostaneš čitav, nauči se držati jezik za zubima.

Reeves je bespomoćno mlatarao rukama po zraku. Lice mu se zarumenjelo. Mike ga prodrma još nekoliko puta pa ga nemarno baci na zid barake, oko metar i pol daleko.

Reeves tresnu o zid i spuznu na pod. Očima je bijesno sijevao na Mikea. Usne mu se pomakoše, ali ostaše nijeme.

Mike mu se smiješio.

— Nauči se, ptičice. Nauči se. — Uze prazan tanjur.

— Idem da vidim mogu li zgepiti još toga jela. Tako mi boga, to je najbolje od svega što sam ikad kušao.

Reeves jedva ustade kad je slobodnjak otišao.

— Ubit ću ga! — zaklinjao se ležeći. — Imena mi božjeg, prije nego što odem odavde, ubit ću tog crnca!

Te noći sve je u baraci bilo u nekom očekivanju. Max se ispružio na svom ležaju, i sam zahvaćen tim uzbuđenjem. I, odjednom, više nije bio uopće umoran. Nije mogao zaspati.

Čuvar je došao, pogledao okove na nogama i privezao svakog kažnjenika za nogu od kreveta. Otišao je do vrata i stajao ondje časak-dva. Zatim se nasmijao u tamu i izišao.

Gotovo u isto vrijeme Max začu gdje se zapali šibica i slabo svjetlo razli se po tami. Max se okrenu svjetlu. Jedan kažnjenik dobavio je odnekud svijeću. Gorjela mu je pomalo veselo na uzglavlju.

U sobi se čuo prigušen smijeh. Max začu nečiji glas.

— Bar ćemo ih sad vidjeti kakve su.

— Baš me briga kakve su — brzo odgovori drugi glas

— glavno da su im velike sise.

Drugi se opet, javi hrapavim glasom.

— Djetlić ti neće znati što da radi, jer je previše navikao na tvoju finu bijelu ručicu.

Pritajen smijeh zažubori po sobi. Prošlo je oko pola sata. Max je osluškiavao zvuke nemirnog meškoljenja. Ljudi su se mučno prevrtali po ležajevima.

— Što misliš, možda neće ni doći? — nervozno će jedan glas.

— Doći će, ne brini se — odvrati drugi. — One to čekaju koliko i mi.

— Bože moj! — začu se tjeskoban glas s drugog kraja sobe. — Ne mogu više izdržati. Cijelog bogovetnog dana mislio sam na žene, na ovu noć. — I glas mu se izgubi u muklom stenjanju.

Začas se soba ispuni glasovima ljudi koji su se nemirno prevrtali po ležajevima. Maxu se orosilo čelo znojem, a srce mu je žestoko udaralo. Prevrnu se na trbuh i osjeti kako mu slabine poduzima požudna toplina. Načas se sav strese, obuzet ognjem divlje žudnje, zatim se, srdit, prisili da se okrene. Smota cigaretu drhtavim prstima. Duhan se rasu oko njega, ali, napokon, zapali i uvuče dim duboko u pluća.

— Neće doći — začu se jedan glas, i samo što mu ne udariše suze. — One nisu ništa drugo nego čopor furbi. Neka idu u vražju mater.

Max je ležao mirno na svom ležaju, puštajući dim kroz nosnice. Svijeća je pucketala i ugasila se, pa baraka utonu u gustu tamu. Mike se tiho javi sa susjednog ležaja.

— Kako si, momče?

— Dobro.

— Daj mi taj tvoj čik da povučem dim.

Ruke im se dotakoše i Max šutke dade cigaretu. Cigaretu se zažari i slabašno obasja Mikeovo lice dok je povlačio dim.

— Ne brini se, sinko! — Glas mu je bio tih i ohrabrujući. — Sad će one svaki čas kad se svijeća ugasila. Ove proklete budale kao da ne shvaćaju da žene ne mare da ih gledaju, kao što ne žele ni da oni gledaju njih.

Nakon jednog časka vrata se na baraci otvoriše i žene stadoše ulaziti. Uđoše šutke, šušajući jedva čujno bosim nogama po podu.

Max se okrenu na svom ležaju nadajući se da bi mogao uhvatiti pogled neke od njih koja će možda doći njemu. Ali je vidio samo sjene koje su ulazile i gubile se u mraku. Nečija ruka dodirnu mu lice. Lecnu se.

— Jesi li mlad ili star — šapnu mu nečiji glas.

— Mlad — odvrati šapatom.

Ruka joj nađe njegovu ruku i prinesse je svom licu. Prsti su mu nježno prelazili po njezinu obrazu. Koža joj je bila nježna i topla. Osjetio je kako joj dršću usnice pod njegovim prstima.

— Hoćeš li da ostanem s tobom? — šapnula je.

— Hoću.

Ona brzo legnu u krevet pokraj njega i on zari svoju glavu u njezina meka njedra. Silna toplina i nježnost obuze ga svega.

Kao izdaleka, čuo je nekog s druge strane sobe kako je tiho zaplakao.

— Draga moja — reče — draga moja djevojko! Ti i ne slutiš kako si mi nedostajala.

Max se okrenu ženi. Kad se sagnula da mu poljubi usne, osjetio je da joj suze teku niz obraze i po tome je znao da je i ona ono čula.

Zatvorio je oči. Kako da kaže toj ženi koju nije ni vidio što osjeća? Kako da joj kaže da je unijela nježnost i ljubav u tu sobu?

— Hvala ti — šaptao je zahvalno. — Hvali ti, hvala, hvala.

Četvrtog dana kako su radili na rižinim poljima priđe mu Reeves.

— Htio sam govoriti s tobom — reče mu na brzinu. — Ali sam morao čekati dok nije otišla ona prokleta crnčina. Imam čamac!

— Što?

— Tiše — reče Reeves grubo. — Sve je uređeno. Bit će u onom velikom čempresovu guštiku južno od kaznionice, jedan dan nakon našeg odlaska oдавde.

— Kako znaš?

— Sve sam utanačio sa svojom djevojkom — odvrati Reeves.

— Jesi li siguran da te neće nasamariti?

— Siguran sam — odgovori Reeves žurno. — Te caj unske djevojke sve traže isto. Rekao sam joj da ću je povesti u New Orleans ako mi pomogne da pobjegnem. Čamac će ondje čekati. Ona živi negdje usred te pustinje. Ondje ćemo biti savršeno sakriveni dok ne prestane potjera za nama.

Obazre se i ode.

Te večeri Mike je sjedio pokraj Maxa i večerao. Dugo se nije čulo ništa osim klepeta žlica po tanjurima.

— Hoćeš li sad ići s Reevesom kad je dobio čamac? — iznenada ga upita Mike.

Max se izbulji u njega.

— Zar već i to znaš?

Mike se smiješio.

— Nema tajne na ovakvom mjestu.

— Ne znam — odvrati Max.

— Vjeruj meni, sinko — reče Crnac iskreno — trideset dana u kavezu mnogo je dulje od godine i pol koju treba da odsjediš.

— Ali možda ćemo uspjeti.

— Nećete uspjeti — reče Mike žalosno. — Upravitelj će odmah pustiti pse. Oni vas neće uhvatiti, ali močvara hoće.

— Kako će znati da smo pobjegli preko močvare? — Max upita. — Nećeš mu valjda kazati?

Na Crncu se vidjelo da je uvrijeđen.

— Ti to znaš dobro, sinko. Mogu biti ulizica, ali nisam cinkaroš. Upravitelj će znati sve i sam. Kad je bjegunac jedan, uvijek bježi cestom. Dvojica uvijek idu preko močvare. To ti je već neko pravilo.

Max je šutio i povlačio dimove.

— Molim te, sinko, ne idi — reče Mike. — Ne čini ništa čime bi me mogao natjerati da te povrijedim. Želim ti ostati prijatelj.

Max ga pogleda i tiho se nasmiješi. Pruži ruku i položi je Mikeu na rame.

— Neka se dogodi što mu drago — odvrati ozbiljno — ostaješ mi prijatelj.

Otići ćeš — Mike će. — Odlučio si se.

Mike se diže i polako ode. Max je gledao za njim, u nepravilici. Kako je Mike mogao znati ono što ni on sam nije znao? Ustade i opra tanjur.

Ali istom kad je druge noći preskočio preko ograde i kao lud potrčao u čempresovu šumicu, s Reevesom pokraj sebe, shvatio je kako je Mike imao pravo.

Reeves je puzao podno čempresa, utonuo do koljena u crn gust močvarni mulj, psujući i proklinjajući.

– Kučka! Prokleta lažljiva cajunska kurva!
Čamca nije bilo.

12

Probijali su se kroz trsku, bućajući po vodi do pasa, dok nisu izbili na neku uzvisinu. Upadali su u močvaru do trbuha, prsa su im se nadimala a pluća žestoko hvatala zrak. Izdaleka se čuo lavež.

Reeves je mlatarao rukama oko glave braneći se od insekata.

– Svladat će nas — mrmljao je natečenim usnama.

Max pogleda svog druga. Reevesu je lice bilo otečeno i izujedano, odjeća izderana. Reeves uzvratil bolnim pogledom.

– Kako znaš da se ne vrtimo u krugu? Već tri dana idemo a još ništa ne vidimo.

– Tako, znam. Da idemo u krugu, već bismo im sigurno bili u rukama.

– Neću moći još dugo izdržati — reče Reeves. — Izludjet ću od ujeda te gamadi. Još malo pa ću im se predati.

– Ti možda hoćeš, ali ja neću. Ni pomisliti ne smijem da se vratim i čučim u kavezu. — Ustade. — Hajdemo, dosta smo počivali.

Reeves ga pogleda.

– Kako to da tebe gamad ne napada? — upita ga prijekorno. — Valjda zbog tvoje indijanske krvi ili zbog nečeg drugog?

– Možda — odvrati Max. — A možda i zbog toga što se ne češem. Hajdemo!

– Zar ne bismo mogli ovdje zanoćiti? — jadao se Reeves.

– Uh — okosi se Max — Još dva sata imamo do mraka. To su još dva kilometra. Hajdemo!

Zagazi u vodu. Nije se obziraio, ali uskoro začu kako Reeves bućnu u vodu iza njega. Pao je mračak kad je našao drugu uzvisinu.

Reeves se pruži na tlo kolik je dug i širok. Max ga pogleda. Noćas se umalo nije sažalio nad njim, zatim se sjetio okrutne mržnje koja je obuzimala Reevesa i više mu nije bilo nimalo žao. Znao je točno što treba da radi.

Max izvadi nož i vješto odreza dugu trsku. Zašilji je na jednoj strani poput koplja i ugazi u vodu. Stajao je nepomično oko petnaest minuta a zatim spazi nešto neodređeno kako pliva u vodi. Suspregnu dah i počeka da se ono približi. Kad se približilo zamahnu strelovito. Koplje sunu u vodu.

Osjeti pod rukom potezanje i izdignu koplje iz vode. Veliki som koprcao se naboden na koplju.

— Ovaj put nam se posrećilo — on će, okrenuvši se Reevesu. Čučnu pokraj njega da očisti ribu.

Reeves sjede.

— Naloži vatru — reče — Skuhat ćemo je.

Max je već žvakao komadić ribe. Odmahnuo je glavom.

— Miris vatre osjeća se na kilometre.

Reeves ustade, srdit.

— Nije me briga — zareža zajapuren. — Nisam ja nikakav usrani Indijanac kao ti. Skuhat ću si tu ribu.

Pođe da sakupi granja. Napokon je imao dovoljno za malu vatru. Posegnu u džep za šibicama. Nađe ih i pokuša zapaliti jednu povukavši njome po kladi. Šibica se nije upalila. Rasrdi se i povuče ponovo. Pogleda šibice.

— Mokre su — reče.

— Svakako — potvrdi Max žvačući i dalje ravnodušno zalogaj ribe. Bila je žilava i masna, ali ju je žvakao polako, gutajući samo pomalo.

— Ti bi mogao upaliti vatru — navali Reeves.

Max ga pogleda.

— Kako?

— Po indijanski — odvrati Reeves — trljajući drvo o drvo.

Max se nasmija.

— Ne ide. Drvo je previše vlažno. — Uze komadić ribe i pruži ga Reevesu. — Evo ti, jedi! Nije tako loše ako dobro sažvačeš.

Reeves uze ribu, čučnu pokraj Maxa i pokuša je sažvakati.

Odmah je zatim ispljunu.

— Ne mogu. — Ušutio je i obuhvatio se rukama. — što je hladno ovdje — napomenu drhtureći.

Max ga pogleda. Nije bilo baš hladno. Sitne kaplje znoja orosile su Reevesu lice i on se tresao u groznici.

— Lezi samo — Max će mu. — Pokrit ću te travom pa ćeš se ugrijati.

Reeves se ispruži a Max se sagnu i opipa mu lice. Gorio je u groznici. Max se podiže polako i pođe da sakupi više trave. I baš sad je Reevesa morala skršiti malarija! Nerado izvadi šibice zamotane u nepromočivo platno i zapali vatru.

Reeves se i dalje grčevito tresao pod pokrovom od močvarne trave i stenjao cvokoćući zubima. Max pogleda u nebo. Noć je bila na izmaku. I nesvjesno uzdahnu. Pitao se koliko će sad vremena trebati upravitelju da ih pohvata.

Drijemao je sjedeći i ljuljajući se polako. Neki čudan šum javi mu se u podsvijesti i on se smjesta razbudi.

Dohvati koplje kojim je ulovio ribu i čučnu. Ponovo začu šum. Što god da je, ozbiljno je. Začu opet taj šuštaj, sad bliže. Noge mu se ukočiše. Bio je pripravan da navali kopljem. Nije to bilo bogzna što, ali mu je bilo jedino oružje.

Pred njim je stajao Mike ravnodušno, s puškom preko ruke.

— Baš si prava budala, sinko — reče. — Nisi smio paliti vatru.

Max ustade. Osjetio je kako ga umor svega obuzima, sad kad je sve gotovo. Pokaza na bolesnika

— Uхватила ga je groznica.

Mike priđe Reevesu.

Jasno — reče zadivljeno. — Upravitelj je pogodio. Računao je da će Reevesa u močvari svladati groznica za tri dana.

Mike je sjeo uz vatru da se ogrije.

— Momče, kako godi ova vatra — reče. — Nisi se smio movati ovuda i čekati.

— Što sam drugo mogao?

— Da si ti bio na njegovu mjestu, on ne bi čekao.

Ali nisam — odvrati Max.

Crnac pogleda na zemlju.

— Možda bi bilo najbolje da sad odeš, sinko.

Max je zurio u njega.

— Kako to misliš?

— Da odeš — odbrusi Mike grubo.

— Ali oni drugi u potjeri?

— Neće stići dovde još za dva sata — odgovori Mike. — Zadovoljit će se kad uhvate Reevesa.

Max ga je promatrao a onda baci pogled na močvaru. Zatim odmahnu glavom

— Ne mogu — reče.

— Sinko, veća si budala nego što sam mislio — reče Mike tmurno. — On bi sad već bio daleko u močvari.

— Zajedno smo fulali — odgovori Max. — Red je da se zajedno i vratimo.

— U redu, sinko — Mike se pomiri i ustade. — Pogasi tu vatru!

Max pobaca razgorjela drva u vodu, ona zacvrčaše i ugasiše se. Obazre se i vidje kako Mike podiže Reevesa kao djetesce i prebaci ga preko ramena. Max naperi nazad u močvaru prema kaznionici.

— Kamo ćeš, sinko? — začu Mikeov glas iza leđa.

Max se okrenu i zagleda u njega.

Mike pokaza protivni pravac.

— Na ovu stranu ima do kraja močvare još oko četrdeset kilometara.

Tek tad Max shvati.

— Ne smiješ tako, Mike. Pa ti nisi više ni službeno kažnjenik.

Ljudina kimnu glavom.

— Imaš pravo, sinko. Nisam kažnjenik To znači da mogu ići kamo me volja, a ako neću da se vratim, ne moru mi ništa.

Ali nije tako ako te uhvate da mi pomažeš.

— Ako nas uhvate, neka nas uhvate — Mike će jednostavno. — U svakom slučaju neću da budem onaj koji će bičevati. Ne mogu. Eto vidiš da smo pravi prijatelji.

Nakon osam dana izišli su iz močvare. Ispružiše se na tvrdoj suhoj zemlji, hvatajući dah, Max podiže glavu. Daleko negdje, gledao je kako se diže dim na obzoru.

— Ondje je grad — reče uzbuđeno i skoči na noge. — Dočepat ćemo se prave njupaže.

— Polako — reče Reeves i povuče ga na zemlju. Reeves je još bio žut od groznice, ali bolest je prošla. — Ako je ono grad, bit će u njemu sigurno kakva trgovina. Noćas ćemo provaliti u nju. Nećemo se upuštati ni u kakav rizik. Možda nas vrebaju.

Max pogleda Mikea. Divovski se Crnac složi.

Provalili su u dućan u dva sata ujutru. Kad su izišli, bila su sva trojica u novim odijelima, revolvere su zatakli za pojas, a u priručnoj blagajni našli su blizu osamnaest dolara.

Max je htio da ukrade tri konja iz konjušnice za pozajmljivanje konja i da od jašu.

— Pa zar tako radi Indijanac? — Reeves će zajedljivo. — Konje će lakše slijediti po tragu nego nas. Pješačit ćemo stranputicama dva-tri dana a zatim ćemo se pobrinuti za konje.

Nakon dva dana nabavili su konje. Nakon četiri dana provalili su u banku u nekom gradiću i odnijeli tisuću i osam stotina dolara, deset minuta nakon toga uputiše se u Texas.

13

Max je došao u Fort Worth da dočeka vlak kojim je trebalo da doputuje kćerka Jima Reevesa iz New Orleansa. Sjedio je na brijačkoj stolici i promatrao se u ogledalu. Lice koje ga je gledalo iz ogledala nije bilo više dječaćko. Podrezana crna brada skrivala mu je visoke jagodice. Nije više bio nalik na Indijanca. Max ustade sa stolice. — Koliko sam dužan?

— Pedeset centi za šišanje a dvadeset pet što sam podšišao bradu.

Max mu dobaci srebrn dolar.

Mike dođe iza zgrade, gdje je čekao naslonjen na zid, i pođe u korak s Maxom.

— Vrijeme je da vlak dođe — reče Max. — Mislim da bismo mogli na kolodvor.

Već su prošle tri godine kako su jedne noći stigli u Fort Worth sa sedam stotina dolara u bisagama. Na duši su im bile dvije prazne blagajne i dva mrtvaca. Ali, pratila ih je

sreća. Ni za jednog od njih nije bilo utvrđeno tko je. Počinitelji su ostali nepoznati.

— Ovo kao da je neki dobar grad — Max će oduševljeno. —
Već na ulazu spazio sam dvije banke.

Reeves ga pogleda sa stolca; sjedili su u sobi u jeftinom hotelu.

— Gotovo je s tim — reče.

Max ga je promatrao.

— Zašto? Čini mi se da su kako treba.

Reeves odmahnu glavom.

— Baš sam tu posljednji put pogriješio. Nisam znao kad je trebalo stati.

Uze cigaretu.

— A što ćemo onda? — upita Max.

Reeves zapali cigaretu.

— Potražiti neki pošten posao. Ima ovdje mnogo prilika. Zemlja je jeftina, a Texas u procvatu.

Reeves potraži i nađe posao u gradiću sto dvadeset kilometara južno od Fort Wortha. Krčma i kartašnica. Za manje od dvije godine postade jedan od najuglednijih građana. Zatim otvori banku u jednom kutu kartašnice i malo poslije nakupova zemlje. Čak se govorilo da će ga izabrati za načelnika.

Kupio je mali ranč izvan grada, uredio kuću i preselio se iz stana iznad krčme. Malo poslije preselio je banku iz krčme (krčmu je vodio Max) i smjestio je u malu zgradu u glavnoj ulici. Za nepunu godinu dana ljudi su zaboravili da je ikad imao krčmu i mislili da je oduvijek bio gradski bankar. Mirno se bogatio.

Ali nešto mu je još trebalo da bi popunio sliku svog ugleda. Obitelj. Oprezno se raspitivao u New Orleansu. Saznao je da mu je žena umrla a da mu kći živi kod majčine rodbine.

Poslao joj je brzojav i primio odgovor da će kći stići u Fort Worth peti ožujka.

Max je stajao i promatrao putnike koji su silazili s vlaka na peron.

— Znaš li kako izgleda? — upita Mike.

— Samo onoliko koliko mi je Jim rekao, a već je prošlo deset godina kako ju je vidio.

Malo-pomalo putnici su odlazili dok nije ostala samo neka mlada žena, okružena putnim torbama i krcatim kovčegom. Obzirala se po peronu. Mike pogleda Maxa kao da će ga nešto upitati.

— Što misliš, bi li to mogla biti ona?

Max slegnu ramenima.

Podošte pred nju. Max skide svoj kaubojski šešir.

— Gospođica Reeves?

Mlada se žena nasmiješi, očito joj je odlanulo.

— Drago mi je što smo se upoznali — reče radosno. — Već sam mislila da tata nije dobio moj brzojav.

Max uzvratu smiješkom.

— Ja sam Max Sand — reče. Vaš me je otac poslao da vas dočekam.

Sjena razočaranja mjnu djevojčinim licem.

— To sam i očekivala — ona će. — Tata je bio previše zaposlen pa ni za deset godina nije stigao da dođe kući.

Max zaključu da ona ne zna da joj je otac bio u zatvoru.

— Hajdemo — reče blago. — Uzeo sam vam sobu u Palace hotelu. Možete se urediti i spavati ovdje noćas. Imamo dva dana puta do kuće, tako da nećemo poći do ujutro.

Nakon tih dvadeset minuta, koliko im je trebalo do hotela, Max je bio zaljubljen prvi put u životu.

Max priveza konja za stup ispred kuće na Reevesovu ranču. Pope se stepenicama i pokuca na vrata. Otvorila mu je Reevesova kći. Lice joj je bilo umorno i napeto, kao da je plakala.

— Oh, to si ti — reče tiho. — Uđi.

Pošao je za njom u sobu. Zagrlj je, iznenađen i zabrinut.

— Betty, što se dogodilo?

Ona mu se izvi iz zagrljaja.

— Zašto mi nisi rekao da si pobjegao iz zatvora? — upita a da ga i ne pogleda.

Lice mu se smiri, izraz ohladi.

— Bi li se time nešto promijenilo?

Ona dostojanstveno dočeka njegov pogled.

— Bi — odgovori. — Nikad se ne bih s tobom upustila da sam to znala.

— Sad znaš — ustrajao je. — Pa zar je to važno?

— Dabome — odvрати ponovo. — Oh, ne pitaj me ništa! Tako sam zbunjena.

— Što ti je otac još rekao?

Pogledala je u ruke.

— Rekao je da se ne mogu udati za te. Ne samo radi toga nego i radi toga što si Poluindijanac.

— I samo zbog toga prestala si da me voliš?

Promatrala je ruke koje su joj se preplitale, i šutjela.

— Ne znam što osjećam — konačno odgovori.

Uhvati je i privuče sebi.

— Betty, Betty — zovnu muklo. — Noćas si me na plesu poljubila. Rekla si da me voliš. A ja se nisam odonda promijenio.

Stajala je mirno neko vrijeme, a onda mu se istrgnula.

— Ne diraj me! — povika.

Max ju je gledao začuđeno.

— Zašto me se bojiš?

Ona ustuknu.

— Ne diraj me — ponovi. Sad je njezin strah bio Maxu i previše poznat da ga ne bi shvatio. Okrenu se bez riječi i iziđe iz sobe.

Odjahao je ravno u grad i ušao u banku, u zadnju sobu gdje je Reeves imao ured. Reeves ga pogleda; sjedio je za velikim pisaćim stolom s rolo-poklopcem.

— Koji ti je vrug kad tako provaljuješ ovamo? — upita ga. Max ga je gledao.

— Ne seri, Reevese! Već si stvar udesio kod svoje kćeri. Reeves se zavalio na naslon stolca i smijao se.

— Je li to sve? — upita.

— Dovoljno — odvrati Max. — Noćas mi je obećala da će se udati za me.

Reeves se nasloni na stol.

— Mislio sam, Maxe, da si pametniji.

— Sad je svejedno, Reevese. Odlazim.

Reeves ga je promatrao.

— Ozbiljno?

Max kimnu glavom.

— Ozbiljno.

— Povest ćeš i Crnca?

— Hoću — odgovori Max. — Kad ćeš mi isplatiti moj dio?

Reeves se okrenu zajedno sa stolcem i izvadi nekoliko novčanica iz blagajne koja mu je bila za leđima. Baci ih na stol pred Maxa.

— Evo ti.

Max pogleda novac pa Reevesa. Uze novac i izbroji ga.

— Tu je samo pet stotina dolara — reče.

— A što bi ti htio?

— Došli smo u Fort Worth sa sedam tisuća. Samo moj dio od te svote bio je dvije tisuće i tri stotine, a mi baš nismo gubili u krčmi. — Max uze cigaretu s Reevesova stola i zapali je. — Računam da Mikeu i meni pripada bar pet tisuća.

Reeves slegnu ramenima.

— Neću se svađati — uzvрати. — Na koncu konca, svašta smo prebacili preko glave, zajedno, ti i ja. Kako si izračunao, tako ću ti i dati.

Izbroji novac na stolu. Max ga uze i spremi u džep.

— Nisam vjerovao da ćeš se tako lako rastati s ovim parama.

Kad je bio na pola puta do krčme, netko ga straga zovnu. Okrenu se.

Serif i dva pomoćnika žurili su se prema njemu s naperenim revolverima. S njima je bio Reeves.

— Što je to, šerife? — upita Max.

— Pretražite ga — uzviknu Reeves sav uzbuđen. — Još je u njega novac koji mi je ukrao.

— Ukrao? — uzviknu Max. — Pa on je poludio! Novac je moj. Dugovao mi ga je.

— Ne diraj revolver — naredi šerif primičući se oprezno. Turnu ruku Maxu u džep. Izvuče svežanj novčanica.

— Eto vidite — viknu Reeves. — Što sam vam rekao?

— Kućkin sine — planu Max i nasrnu na Reevesa. Ali prije nego što ga je dohvatio, udari ga šerif drškom revolvera po glavi. U taj mah izviri Mike kroz prozor iz sobe preko puta krčme.

Reeves priđe Maxu koji je ležao na zemlji i pogleda ga.

— Nisam smio vjerovati takvom nevaljalcu.

— Podignite ga, momci, i prebacite u zatvor — naredi šerif.

— Bolje bi bilo da odete prijeko u krčmu i da uhvatite i njegova prijatelja Crnca — napomenu Reeves. I on je, vjerojatno, bio u to umiješan.

Mike je vidio kako šerif pogledava na krčmu i kako se zatim uputio tamo. Nije dalje čekao. Spustio se niz zadnje stepenice i uhvatio maglu.

Reeves je jahao cestom prema svom ranču, mumljajući nešto sam sa sobom. Dobro se osjećao. Napokon je bio siguran. Max se ne usuditi govoriti; loše bi prošao. A Crnac je pobjegao. Kad nešto pođe po zlu, Crnac bježi. Bio je tako zadubljen u misli da nije ni čuo pucanj biča koji je zviznuo iza nekog stabla i zdrljao ga s konja.

S mukom se podiže i maši se revolvera, ali novi pucanj izbacila mu ga iz ruke. Mike je išao polako prema njemu i vitlao velikim bičem iznad glave.

Reeves kriknu od užasa.

Bič puknu ponovo, a Reeves se okrenu oko sebe i skljoka opet u prašinu. Podiže se na ruke i na noge i stade puzati, a onda se jedva nekako podiže na noge i pokuša bježati. Bič ga stiže na cesti, zaplete mu se među noge i zbacila ga na zemlju. Okrenu se i vidje Mikeovu ruku kako se diže u zrak i vitla bičem.

Vrisnu kad ga bič ponovo dohvati.

Sutradan rano ujutro šerif i njegovi pomoćnici natrapaše na tijelo koje je ležalo pokraj ceste. A po noći netko je istrkao rešetku s prozora na jednoj zatvorskoj ćeliji i Max je pobjegao.

Jedan od pomoćnika spazio je prvi tijelo. Zaustavio je konja i promatrao.

Šerif i drugi pomoćnik također stadoše. Dugo su stajali i promatrali iznakaženo tijelo. Onda jedan od njih skide šešir i obrisu hladan rosan znoj sa čela.

– Rekao bih da je bankar Reeves.

Šerif se okrenu i pogleda ga.

– To je bio bankar Reeves — odvrati. Onda i on skide šešir i obrisu lice. — Čudno — doda. — Koliko ja znam, tako može udesiti čovjeka samo zatvorski bič iz Louisiane.

14

Ime tome selu na španjolskom bilo je vrlo dugo i Amerikanci su ga teško izgovarali pa su mu radi toga nakon kratkog vremena dali svoje ime. Utočište. Ovamo se dolazilo kad se nije moglo nikamo, kad te je zakon furio po petama i kad ti je već dojadilo spavanje svake noći u hladnoj preriji i jelo od suhe govedine i hladnog graha iz konzerve. Bilo je skupo, ali je vrijedilo. Šest-sedam kilometara preko granice i ruka zakona nije te više mogla dosegnuti.

I, bilo je to jedino mjesto u Mexiku gdje si uvijek mogao dobiti američkog viskija. Iako je bio četiri puta skuplji-

*Alcalde*¹ je sjedio za svojim stolom straga u kantini i promatrao dva *americanosa* kako ulaze. Sjeli su za stol blizu vrata. Manji je naručio *tekilu*².

Alcalde je sa zanimanjem promatrao tu dvojicu. Naskoro će otići. Uvijek je tako. Kad dođu prvi put, biraju sve samo najbolje. Najfiniji viski, najbolje sobe u hotelu, najskuplje djevojke. Zatim bi novca brzo nestalo, pa bi smanjivali iz-

¹ Administrativni i sudski organ u selima gradićima i okruzima u španjolskoj i krajevima pod Španjolskim utjecajem. (Prev.)

² Meksikanska rakija od biljke *Agave tequilana*. (Prev.)

datke. Najprije bi sobu zamijenili za jeftiniju, zatim bi ostali bez djevojke. Najzad, viski. Kad spadnu na to da piju tekilu, znači da će naskoro otići.

Podigao je čašu i istrusio tekilu. Tako je to na svijetu. Pogleda ponovo onog manjeg. Bilo je nešto na njemu što mu je privlačilo pažnju. Uzdahnu jer se sjetio svoje mladosti. Ovoga bi Juárez ¹volio: indijanska krv u jefea ² rekla mu je instinktivno kakav je tko ratnik. Ponovo uzdahnu. Siromah Juárez toliko je tražio za narod, a tako malo dobio. Pitao se je li *jefe*, prije nego što je umro, spoznao da se sav razlog neuspjehu sastojao samo u tom što narod nije tražio za sebe toliko koliko je on tražio za njega. Promatrao je *americanose* sjećajući se kad ih je prvi put vidio. Bilo je to prije nepune tri godine.

Došli su tiho u kantu, otrcani i prašni s dugih putovanja. Zatim su, evo kao sad, sjeli za stol blizu vrata.

Boca i čaše bili su na stolu kad li neki visoki čovjek, koji je stajao uza šank, dođe do njih. Razgovarao je s onim manjim, a da nije ni pogledao drugog.

– Ne dopuštamo Crncima da dolaze u ovu gostionicu.

Manji ga nije ni pogledao. Nali čašu najprije prijatelju pa onda sebi. Prinese je ustima.

Čaša se sasu na podu a u kantini nastala grobna tišina.

– Miči tog tvog crnčinu odavde — reče visoki. Promatrao ih je malo a onda se vratio šanku.

Crnac htjede ustati, ali ga manji zaustavi namignuvši mu. Crnac se polako zavalio nazad na stolac.

¹ Juárez Benito Pablo, 1086—1872. Meksički odvjetnik, predsjednik Meksika (1857—1872). (Prev.)

² Šef, vođa. (Prev.)

Istom kad se mali digao od stola i pošao šanku, *alcalde* je vidio da nije tako nizak kako je prije mislio. Samo se pored Crnca činio mali.

— Tko ovdje kroji zakone? — upita gostioničara.

Gostioničar pokaza straga.

— *Alcalde, señor.*

Americano se okrenu i pođe stolu. *Alcalde* se iznenadio kad mu je vidio oči; bile su oštre, tamnoplave. Govorio je španjolski sa slabim kubanskim naglaskom.

— Govori li ta svinja istinu, *senor!*

— Ne govori, *senor* — odvrati *alcalde*. — Svak je dobro došao tko ima novaca da plati što potroši.

Čovjek kimnu glavom i vrati se šanku. Stade pred onim koji je prišao njegovu stolu.

— *Alcalde* kaže da moj prijatelj može ostati.

Onaj mu se okrenu, bijesan.

— Tko, do vraga, mari što misli taj Meksikanac? Zar samo zato što smo s ove strane granice moram piti s Crncima?

Onaj manji reče ledenim glasom.

— Moj prijatelj jede sa mnom, pije sa mnom, spava sa mnom, i on neće otići. — Okrenu mu mirno leđa i vrati se stolu.

Sjedao je, a srditi *americano*, pođe k njemu.

— Kad toliko voliš Crnce, valjda ćeš voljeti spavati i s jednim pokojnim! — dreknu i izvuče revolver.

Manji *americano* jedva da se i pomakao, kako se činilo, a revolver mu se već stvori u ruci. Iz cijevi se dizao dim, pucanj je odjeknuo i utihnuo pod gredama kantine. A galamdžija je ležao mrtav na podu pred šankom.

— Ispričavam se što sam povrijedio gostoljubivost vašeg mjesta — reče na svom čudnom španjolskom.

Alcalde pogleda čovjeka na podu i slegnu ramenima.

— *De nada* — odvrati. — Nije to ništa. Imao si pravo. Svinja se nije znala vladati.

A sad, nakon nepune tri godine, alcalde uzdahnu, ophrvan uspomenama. Mali se znao vladati — i te kako znao — prirodno, kao pantera. A revolver. *Caramba!* Nikad ništa nije bilo brže. Kao da je i sam bio živ. Kakvu bi taj *pistoleru* priredio. Juárez bi se ponosio njim.

Svake godine po više puta dva bi prijatelja nečujno nestala iz sela i isto tako nečujno iskrsla — nakon više tjedana a nekad i više mjeseci. I svaki put bi se vratili s novcem i plaćali svoje sobe, žene, viski.

Ali svaki put *alcalde* bi vidio da su sve osamljeniji, sve otuđeniji. Bilo je dana kad bi osjetio neko čudno sažaljenje prema njima. Nisu bili poput drugih koji su dolazili u selo. Nisu uživali u tom svom načinu života.

A sad su ponovo pili tekilu. Koliko će još puta piti kao danas, prije nego što odu da se više nikad ne vrate? Ne samo u ovo selo nego ni u jedno na ovoj zemlji.

Max ispi tekilu i zagriže *limelu*¹. Opori sok navre mu u grlo a u ustima osjeti svježinu. Pogleda Mikea.

— Koliko još imamo?

Mike je razmišljao.

— Možda za još tri mjeseca.

Max smota cigaretu i zapali je.

— Moramo povući velik potez. Zatim bismo možda mogli otići u Kaliforniju, ili Nevadu, ili nekamo gdje nas ne poznaju, i ondje poći pravim putem. Novac nam ovdje dugo ne traje.

Crnac kimnu glavom.

¹ Plod sličan limunu, samo oporiji

— Sigurno da ne traje — složi se. — Ali nije to najvažnije. Moramo se razdvojiti. Za nama dvojicom tragaju. Kad vide mene, kao da vide tebe gdje nosiš veliki stari cimer sa svojim imenom.

Max ponovo napuni čašu.

— Hoćeš da me se oslobodiš?

Nasmiješi se, gutnu piće i maši se limele. Mike se uozbilji i odvraća.

— Ti bi se možda bez mene negdje smirio i otpočeo novi život. Ne bi više morao biti bjegunac.

Max ispljunu sjemenku.

— Sklopili smo ugovor da se držimo zajedno. Kad sad namaknemo dosta novaca, otići ćemo u Kaliforniju.

Vrata se otvoriše i u sobu upade visok riđ kauboj. Priđe njihovu stolu i uvali se u prazan stolac.

— Stari Charlie Dobbos došao je baš u pravi čas. Bar ja tako mislim. — Nasmija se. — Ta će ti vražja tekila izgristi želudac. Konobaru, donesi nam bocu viskija!

Konobar stavi viski i čaše na stol i ode. Charlie napuni čaše i oni ispiše.

— Što te nosi nazad, Charlie? — upita Max. — Mislio sam da si otišao u Reno.

— I jesam. Ali sad sam nanjušio nešto krupno, krupnije nego ikad. I previše je dobro da to propustim.

— A o kakvom se poslu radi? — upitao je Max dok se nagnuo preko stola.

Charlie snizi glas.

— Jedna nova banka. Sjećate li se da sam vam rekao kako sam lani čuo da buše naftu u Texasu? Odlučio sam putem, dok sam išao na sjever, da obiđem bušotinu. — Natoči po drugi put i naglo ispi. — Dakle, našli su je. To je nešto

najluđe što sam ikad vidio. Izbušili su bunar u zemlji, i mjesto vode potekla je nafta. I sad je crpu, lijevaju u bačve i otpremaju na istok. Nafta ima na sve strane i ta banka ne zna kamo će s novcem.

— Bogami dobro — dobaci Max. — Kakav je dogovor?

— Jedan mještatin sve je uredio, samo treba pomoć. Traži polovinu, nama svakom daje po četvrtinu.

— Pošteno — reče Max. Okrenu se Mikeu. — Što ti misliš? Mike kimnu glavom.

— Kad ćemo na posao? — upita.

Charlie ga pogleda.

— Odmah po Novoj godini. Onda će banka imati masu novaca za nova bušenja. — Napuni ponovo svima čaše. — Sutra polazimo. Trebalo mi je tri tjedna dovde.

15

Max se progurao u gostionicu iza Charlieja Dobbsa. Gostionica je bila dupkom puna naftaša i kauboja, i stolovi za kocku i kartanje radili su punom parom. Iza njih su stajali ljudi u tri reda i čekali na priliku da se uključe u igru.

— Što sam ti rekao? — Charlie je hohotao. — Taj je grad sila.

Uputi se šanku gdje je stajao neki čovjek sam. Čovjek se okrenu i pogleda ih.

— Dugo vas nije bilo — reče tiho.

— Dalek je to put, Ede — reče Charlie.

— Čekat ću vas vani — doda Ed, baci srebrn dolar na šank i pođe. Prolazeći, letimično pogleda Maxa.

Max spazi bljesak blijedih, prodornih, bezizražajnih očiju. Čovjek je bio otprilike u kasnim četrdesetim godinama.

Nosio je dug, pješčanožučkast brk. Bio mu je nekako poznat, ali nije znao odakle. Samo je imao osjećaj da ga je već negdje vidio.

Čekao ih je ispred gostionice. Pošao je naprijed u taman drvored a oni za njim. Okrenuo im se.

— Rekao sam da nam trebaju četvorica — srdio se Ed.

— Ima još jedan, Ede — Charlie će brzo. — Krije se izvan grada.

— Dobro. Stigli ste na vrijeme. Sutra navečer, znači u petak, direktor banke i blagajnik radit će do kasno, pripremat će plaće za subotnju isplatu radnika. Posao završavaju obično oko deset sati. Uхватit ćemo ih na vratima kad budu izlazili i ugrat ćemo ih nazad. Otvorit će nam blagajnu pa je nećemo morati provaljivati.

— Što se mene tiče, u redu — odvrati Charlie. — Što ti misliš, Maxe?

Max pogleda Eda.

— Imaju li revolvere?

— Pretpostavljam. Što, bojiš se pucnjave?

Max odmahnu glavom.

— Ne bojim. Samo volim da znam što me čeka.

— Što misliš, koliko ćemo ugrabiti? — upade Charlie.

— Petnaest tisuća, a možda i više.

Charlie zazviždi.

— Petnaest tisuća!

— Prebacivat ćete se ovamo jedan po jedan. U tišini. Nikakvog traženja. Skupit ćemo se iza banke točno u deset i trideset. — Ed ih pogleda a oni ponovo kimnuše glavom. Pode pa se povrati. Zagledao se u Maxa. — Kao da sam te već negdje vidio?

Max slegnu ramenima.

— Možda. Bilo me je svugdje. I ti si meni odnekle poznat.

— Možda ću se sjetiti do sutra navečer.

Pođe drvoredom. Max ga je promatrao dok nije skrenuo u ulicu. Okrenu se polako Charlieju.

— Ma nešto sam imao s tim čovjekom. Sve mi se čini da bih morao znati tko je on.

Charlie se nasmija.

— Hajdemo. Mike će se zabrinuti da nam se nije što dogodilo.

— Pazite! — šapnu Ed oštro. — Dolaze!

Max se pripi čvrsto uza zid blizu vrata. S druge strane ulaza čekali su Ed i Charlie. Čuli su glasove dvojice ljudi koji su se iznutra približavali vratima.

Čim se vrata otvoriše, navališe svi gurajući vrata unutra svom snagom.

— Što se to, do vraga, događa... — reče neki glas iznutra iz tame. Zatim se ču tup udarac i nečije se tijelo skljoka na pod.

— Jezik za zube, gospodine, ako ti je mila glava!

Netko je ustrašeno soptao i onda je nastala tišina.

— Ovamo s njim, u stražnju sobu — začu se Edov grub glas.

Max se brzo sagnu i stade vući po podu onog srušenoga. Začu se struganje šibice i zatim svjetiljka osvijetli slabim tračkom zadnju sobu. Uvuče čovjeka u sobu. Kad ga Max podignu, sruši se opet na pod i nije se micao.

— Čuvaj stražu na prednjim vratima! — psiknu Ed.

Max se brzo vrati na vrata i izviri. Ulica je bila tiha i pusta.

— Ni žive duše — reče.

— Dobro — odvrati Ed. — Na posao. — Okrenu se onom drugom. — Otvori blagajnu.

Čovjeku je bilo oko pedeset godina. Buljio je u onoga na podu, sav premro od straha.

— Ne ... ne znam ... odvrati. — Samo gospodin Gordon zna. On je direktor, samo on zna šifru.

Ed se okrene Maxu.

— Probudi ga!

Max kleknu pokraj njega i okrenu ga. Glava mu je bila nekako čudna, vilica mu je labavo visila. Max pogleda Eda.

— Ništa ga više neće probuditi. Probio si mu glavu.

— Bože moj — jadikovao je onaj drugi. Svaki čas se mogao onesvijestiti.

Ed stupi pred njega.

— Vidim ja da ti moraš otvoriti blagajnu na koncu konca.

— A... ali ne mogu — reče bankovni činovnik. — Ne znam šifru.

Ed ga udari žestoko po licu. Čovjek se skljoka na stol.

— Nauči, ako ne znaš!

— Časna riječ, gospodine — jecao je. — Ne znam. Gospodin Gordon jedini je znao. On je...

Ed ga udari ponovo.

— Otvaraj blagajnu!

— Nemojte, gospodine — molio je. — Eno ondje u onom stolu ima preko četiri tisuće dolara. Uzmite ih i ne tucite me više, molim vas. Ja ne znam šifru ...

Ed ode stolu i otvori srednju ladicu. Izvadi paket novčanica i strpa ga u kaput. Obiđe oko stola i stade ispred bankovnog činovnika koji je klečao.

— A sad, otvaraj blagajnu! — dreknu na njega i opet ga udari.

Čovjek se složi na pod.

— Ne znam, gospodine, ne znam!

Kad Ed podiže nogu da ga udari, Max ga lupnu po ramenu.

— Možda zbilja govori istinu.

Ed ga je promatrao trenutak, zatim spusti nogu.

— Možda. Znam kako ćemo to brzo doznati. — Pokaza na Maxa. — Nazad na vrata!

Max se vrati kroz banku na prednja vrata i ponovo izviri.

Ulica je i dalje bila pusta. Stajao je ondje tih i budan.

Iz stražnje sobe čuo se Edov glas.

— Sveži gada za stolac!

— Što to namjeravate? — bunio se bankovni činovnik slabim glasom.

Max se vrati i pogleda u sobu. Ed je klečao ispred trbušaste peći i držao žarač u živoj žeravici. Charlie prestade vezati bankara, ispravi se i pogleda radoznalo Eda.

— Što to radiš?

— Već će on propjevati kad mu ovaj užareni vatralj prinesem očima — reče Ed okrutno.

— Čekaj malo — pobuni se Charlie. — Ako misliš da laže, ubij ga.

Ed skoči na noge i sav bijesan izdera se na Charlieja.

— Teško je s vama žutokljuncima. Slabe ste petlje i još slabijeg želuca. Kako će ti otvoriti blagajnu kad ga ubiješ?

— Bogami je neće otvoriti ni ako ne zna šifru.

— Ako ti se ovo ne sviđa, gubi se! — bjesnio je Ed. U toj blagajni ima petnaest tisuća zelenjaka. Moram do njih!

Max se odmaknu i pođe nazad na ulazna vrata. Prešao je dva koraka i stao jer je čuo Edov glas iz stražnje sobe.

— Upalit će ovo, vjeruj mi — Ed je govorio. — Prije deset-dvanaest godina Rusty Harris, Tom Dort i ja upotrijebili

smo taj način na nekom starom lovcu na bivole i na njegovoj ženi Indijanki...

Maxu se okrenu želudac i uhvati se za zid da se ne sruši. Zatvori načas oči i pred njim iskrsnu prizor u kolibi . . . kako mu otac visi mrtav, majka izmrcvarena na podu, narančast odsjaj ognja na pozadini noćnog neba.

Glava mu se izbistri. Odmahnu njome. Hladan, ubitačan osjećaj zamijeni mučninu. Vрати se u sobu.

Ed je još klečao ispred peći. Charlie je stajao nasred sobe, blijed i nezdrav u licu.

— Stari je škrtac sakrio zlato negdje u blizini. Sav Dodge je to znao ...

Ed pogleda i spazi Maxa koji je prešao preko sobe i stajao je pred njim.

— Što ti tu radiš? Jesam li ti rekao da paziš na vratima?

Max ga pogleda. Glas mu je bio promukao.

— Pa, jesi li se ikad dočepao tog zlata?

Ed ga zbunjeno pogleda.

— Nisi — nastavi Max — jer ga, prije svega, nije ni bilo.

Ed ga je gledao.

— Otkud znaš?

— Znam — tiho odgovori Max. — Ja sam Max Sand.

U tom istom hipu Ed ga prepozna. Sčepa revolver i otkotrlja se porebarke, dalje od Maxa. Max ga udari nogom i izbi mu revolver iz ruke. Ed je pucao četveronoške da ga se dočepa, a Max je izvadio iz vatre usijani žarač. Ed se okrenu, podiže revolver i nacilja na Maxa baš kad mu se žarač zabi među oči.

Vrisnu u samrtnoj mucu a bijeli metal propali mu meso. Revolver je opalio, metak se zabio u strop iznad njega i zatim mu revolver ispade iz ruke.

Max je stajao i gledao. Zadah izgorjela mesa doprije mu u nosnice. Gotovo je. Dvanaest godina i — sad je svršeno.

Tupo se okrenuo kad ga je Charlie povukao za rukav.

— Bježimo! — Charlie zavika. — Za jednu minutu sav će grad skočiti na nas!

— Dobro — potvrdi Max lijeno. Ispusti žarač iz ruke i pođe vratima. Mike je držao konje i oni uskočiše u sedla. Izjaše iz grada pod tučom metaka i s potjerom za petama.

Tri dana nakon toga ležali su ukopani u maloj spilji u podnožju brda. Max se vrati s ulaza i pogleda prijatelja.

— Kako ti je, Mike?

Mikeovo lice, obično sjajnocrveno, bilo je iznureno i sivo.

— Slabo, sinko, slabo.

Max se nagnu i obrisa mu lice.

— Žao mi je — reče. — Nemamo više vode. Mike odmahnu glavom.

— Sasvim je svejedno, sinko. Ovaj put me je dobro uhvatilo. Nema ništa više od putovanja.

Charlie se javi iz pozadine spilje.

— Za jedan sat će svanuti. Bit će najbolje da pođemo.

— Ti idi, Charlie! Ja ću ostati s Mikeom.

Mike se podiže da sjedne, i osloni se o stijenu.

— Ne budi budala, sinko — reče mu.

Max odmahnu glavom.

— Ostajem s tobom.

Mike se nasmiješi. Dohvati svojom rukom Maxovu i nježno je stisnu.

— Prijatelji smo, sinko, zar ne da jesmo? Pravi prijatelji.

Max kimnu glavom.

— I nikad te nisam loše upućivao, je li da nisam? Umrijet ću a ti mi ne možeš pomoći.

Max smota cigaretu, zapali je i turnu Mikeu u usta.

— Suti i miruj!

— Otkopčaj mi pojas.

Max se sagnu nad prijatelja i povuče kopču. Mike odahnu kad mu je pojas popustio.

— Tako je bolje — reče. — Sad pogledaj u pojas.

Max prevrnu pojas. Nađe kesu s novcima prišivenu iznutra za pojas.

Mike se smiješio.

— U toj kesi ima pet tisuća dolara. Čuvao sam to za pravi čas, a to je sad. Za dan kad ćemo prestati s tim poslom.

Max smota i drugu cigaretu i zapali je. Šutke je promatrao prijatelja. Mike se nakašlja.

— Za takav posao rodio si se trideset godina prekasno. Na svijetu nema više mjesta za revolveraše. Stigli smo na sam svršetak i ništa nam ne preostaje nego da prestanemo.

Max je i dalje šutio i promatrao Mikea.

— Ipak ne idem.

Mike ga pogleda.

— Nemoj da još pomislim kako sam izabrao nekakvu niškorist ondje u zatvoru — reče. — I to sad kad sam na samrti.

Max se iznenada nasmiješi.

Max mu se nasmiješi.

— Moći ću zadržati potjeru cijeli dan. Dotle ćeš otići toliko daleko na sjever da te nikad neće uhvatiti. — Zasmija se i iznenada ušutje jer je počeo iskašljavati krv. Pruži Maxu ruku.

— Pomozi mi, sinko, da ustanem.

Max ga uhvati i podignu. Orijaš se oslanjao na njega dok su se sporo kretali prema izlazu. Izidoše u noć. Slab povjetarac puhao je niza stranu.

Stajali su tako i uživali u fizičkoj blizini. To su sitne prijateljske radosti koje ljudi dijele među sobom. Zatim Max polako položi prijatelja na zemlju.

Mike pogleda niz greben.

— Ovdje ih mogu zadržavati cijelu vječnost — napomenu. — A sad, sjeti se što sam ti govorio, sinko. Hajde ravno! Nikakvo razbojstva više. Nikakvog puškaranja više. Daješ li mi riječ, sinko?

— Dajem ti riječ, Mike.

— Ako je prekršiš, makar me svi vragovi držali, moj će ti se duh vraćati i javljati se — reče orijaš. Okrenu glavu i pogleda niz greben. — A sad hajde, dijete — reče muklo. — Zora je. — Dohvati pušku koja je ležala kraj njega.

Max se okrenu i ode po konja. Uzjaha i počeka tren, obazirući se na Mikea. Crni orijaš nije se više osvrtao. Max podbode konja mamuzama, konj se prope i nada u trk.

Nakon jedan sat, kad je sunce sjalo punim sjajem i kad je već bio na drugoj kosi, Max se čudio tišini oko sebe. Već je trebao da čuje pucnjavu.

Nije imao pojma da je Mike izdahnuo onog časa kad ga je izgubio iz vida.

U prvi mah, kad je obrijao bradu, osjećao se kao da je gol. Češkao je prstima glatko obrijano lice i ušao u kuhinju.

Charlie je sjedio za kuhinjskim stolom. — Bože moj — uzviknu. — Nikad te ne bih poznao! Marta, žena mu, okrene se od peći. Nasmiješi se.

— Mnogo si mlađi nego što sam mislila. A i ljepši.

Maxu obli obraze rumenilo. Sjede nespretno.

– Sve mislim da je došlo vrijeme da se kupim.

Charlie i žena izmijeniše poglede.

– Zašto? — upita Charlie. — Pripada ti polovica ovoga imanja ... Ne možeš samo tako otići i sve ostaviti.

Max ga je promatrao. Smotao je cigaretu i zapalio je.

– Već su tri mjeseca kako smo ovdje. Ne zavaravajmo se. Ovdje nema mjesta za nas obojicu.

Šutjeli su. Max je imao pravo. Pa iako je predujmio novac da kupe ranč, na njemu nije bilo dovoljno prihoda za sve njih.

– Što ćeš ako te tko prepozna? — upita Martha. — Plakat s tvojom slikom nalazi se u uredu svakog šerifa na cijelom Jugozapadu.

Max se nasmiješi i ponovo protrlja bradu.

– Neće me prepoznati sad kad sam bez brade.

– Bilo bi najbolje da izmisliš neko novo ime za sebe — napomenu Charlie.

Max otpuhnu oblak dima.

– I ja tako mislim. Vrijeme je. Sve se mijenja.

Ali imena se nije sjetio sve do onog dana kad je stajao na žarkom suncu Nevade, gledajući starog Corda i mladog Jonasa. Zatim se lako dosjeti. Kao da ga je nosio cijelog života.

Smith. Nevada Smith.

Bilo je to dobro ime. Nije ga nimalo odavalo.

Pogleda malog dječaka koji je motrio zastrašenim Očima njega pa hladan crni revolver u drugoj ruci. Gurnuo je revolver nazad u navlaku. Smiješio se.

– Dakle, mladi Corde, čuo si svog tatu.

Okrenu konja i povede ga oko barake, a dječak je poslušno kaskao za njim. Baraka je bila prazna. Dječak je cvrkutao za njim.

— Hoćeš li živjeti ovdje sa mnom?

Ponovo se nasmiješi.

— Mislim da hoću.

Izvukao je ležaj i prostro plahte po njemu. Odloži brzo svoje stvari. Okrenu se i spazi dječaka kako ga još promatra širom otvorenih očiju.

— Zar zbilja hoćeš da ostaneš? — upita ga dijete.

— A — ha.

— Uistinu? — zaintači dječak. — Zauvijek? Glas mu malo zadrhta. — A nećeš otići kao i drugi? Kao što je i mama otišla?

Zagonetan dječakov pogled pogodi ga u dno duše. Kleknu pokraj dječaka.

— Ostat ću koliko god budeš želio.

Dječak iznenada zagrlji svojim ručicama Nevadu i pritisnu svoj obraz uz njegovo lice. Dah mu je bio tih i topao.

— Sretan sam — reče. — Sad ćeš me moći naučiti jahati.

Nevada se ispravio a dječak mu se još uvijek verao po nogama. Iziđe napolje i stavi dječaka u sedlo svog konja. Htjede se popeti iza njega kad najednom osjeti da mu smeta revolver na bedru.

— Vratit ću se začas — reče i vrati se u baraku. Brzo povuče remene i otkopča pojas s revolverom. Objesio ga je na čavao iznad svog ležaja i izišao ponovo na sunčano svjetlo. I nikad više nije pripasao revolvera.

16

Rina iskorači iz vlaka u sjajno blistavo svjetlo poslijepodnevnog sunca koje se raskošno prosipalo peronom. Visok uniformirani šofer pristupi joj i dodirnu rukom kapu.

– Gospođica Marlowe?

Rina potvrdi.

– Gospodin Smith ispričava se što nije mogao da vas dočeka, gospođice. Spriječen je sastankom u studiju. Rekao je da ćete se sastati na koktelu.

– Hvala vam — reče Rina. Okrenu se malo da prikrije razočaranje. Dugo je to tri godine.

Šofer uze njezine kovčege.

– Izvolite, gospođice, za mnom do kola!

Rina ponovo kimnu glavom. Pošla je za visokim uniformiranim čovjekom kroz kolodvor do blistavocrne limuzine Pierce-Arrow. Šofer hitro poslaga prtljagu i otvori joj vrata. Sitni zlatni inicijali na kvaki zasjaše pred njom.

N | S

Sjede na stražnje sjedalo i maši se za cigaretom. Iz zvučnika je prestraši šoferov glas.

– Cigarete možete naći u kutijici, gospođice, blizu svoje desne ruke.

U retrovizoru spazi bljesak šoferova smiješka. Palio je veliki motor. Zapalila je cigaretu i razgledala unutarnjost kola. Zlatni inicijali bili su svugdje, pa čak su bili utkani i u tapete.

Zavali glavu na naslonjač. Nije ni sama znala zašto bi se zapravo čudila. Dosta je toga čitala u novinama o njemu. Ranč od četrdeset rali i kuća sa trideset soba koju je sagradio u samom centru Beverly Hillsa. Ali, dok je čitala o tome, nije

joj se to nekako činilo stvarnim. Zatvori oči i pokuša se sjetiti kako je postalo stvarnost.

Bilo je to nakon nekih pet mjeseci kako se vratila na Istočnu obalu. Došla je na tjedan dana u New York da bi nakuovala što joj je trebalo i neki bankar, prijatelj njezina oca, pitao ju je ne bi li htjela pogledati film koji je proizvela kompanija u kojoj i on ima udjela.

– Kako se zove? — zapitala je.

– *Serif miroljubivog sela* — odgovorio je bankar. Normanov film. Bernie Norman kaže da je to najbolji vestern koji je ikad snimljen.

– Vesterni su mi dosadni — odgovorila je. — Dosta mi je onoga što sam sama doživjela dok sam bila ondje. — Norman kaže da ima novu mušku zvijezdu koja igra glavnu ulogu. Nevada Smith. Kaže da će to biti najveći ...

– Kako se zove? — prekinula ga je. Nije moguće da je dobro čula.

– Nevada Smith — ponovi bankar. — Neko luckasto ime, ali ti filmski glumci imaju uvijek fantastična imena.

– Ići ću — doda brzo.

Sjećala se ulaska u kino — masa ljudi, blještava svjetla na ulazu, dotjerani muškarc i nakićene žene. A onda, sav taj svijet isčeznu za nju ispred čarolije slike na platnu.

Film se bližio kraju i u pustoj sobi stajao je sam šerif Miroljubivog sela pripasujući revolver, onaj isti za koji se zakleo da ga nikad više neće ni taknuti.

Kamera mu je snimala lice izbliza, toliko izbliza da su se vidjele sitne pore na njegovoj koži, da se osjećao topao dah. Podigao je revolver i pogledao ga.

Osjećala je jad koji ga je svladao, vidjela kako ga muči odluka koja mu je stegla usne, stisnula četvrtaste vilice, raz-

vukla visoke indijanske jagodice u sitne bore koje su se urezale u obraze. Ali nju privukoše osobito njegove oči.

To su bile oči čovjeka koji je gledao smrt u oči. Ne jednom, nego mnogo puta. Oči čovjeka koji je bio svjestan njezine ništavosti, koji je osjećao njezinu bol i žalost.

Šerif je polako išao vratima i izišao. Blistavo sunce baci na njega svoje zrake i zaslijepi ga. Navuče crni šešir duboko na oči, da ih zaštiti od sunca, i pođe pustom ulicom. Lica građana piljila su u njega iza kapaka, prozora i zastora. Nije se obazirao na njihove poglede, samo je nehajno išao. Kroz izbljedjelu košulju probijao mu je znoj, a zakrpljene otrcane pamučne hlače visile su mu na mršavim krivim nogama. Svijetla metalna zvijezda blistala mu je na prsima.

Smrt je nosila laganu skupocjenu odjeću. Ni zrnca prašine nije bilo na svijetlim čizmama ni na sjajnom bjelokosnom dršku njena revolvera. Mržnja je plamtjela na njezinu licu, strastvena požuda za ubijanjem u očima, a ruka joj je vrebala iznad revolvera kao čegrtuša.

Gledali su i gledali duboko u oči jedno drugom. Oči u Smrti svjetlucale su od želje za borbom. Serifove su bile umorne od tuge.

Smrt se pomače prva, ruka joj jurnu za revolverom, ali šerifov revolver, brži od i jednog oka koje bi ga moglo pratiti, u trenu mu se nađe u ruci. Smrt pade na zemlju, revolver joj ispade iz ruke, oči se već prevukoše caklinom. Tijelo joj se tržnu kad je još dva metka pogodiše. Zatim je ležala mirna. Šerif postaja malo, zatim polako turnu revolver u navlaku. Okrenu se od mrtvacu i pođe ulicom.

Ljudi izmilješe iz kuća. Promatrali su šerifa, lica sjajnih od strasti za borbom. Ne uzvratili im pogleda.

Djevojka iziđe na verandu. Šerif stupi pred nju.

Djevojčine oči bijahu zamućene od suza.

Šerifove širom otvorene i mirne. Izraz prezira iznenada se javi na njegovu licu. Gadila mu se njezina krvoločnost, gadio mu se grad pun ljudi koji ne traže ništa drugo osim svog oblika žrtve.

Ruka mu se podiže do košulje i strgnu zvijezdu. Baci je na zemlju, pred njene noge, i ode.

Djevojka je gledala zvijezdu sva potresena, zatim šerifa koji se povlačio. Pođe za njim, pa stade.

Daleko dolje na ulici šerif uzjaha konja. Uputi se prema brdima. Spuštenih ramena, sagnute glave, umorno je odlazio iz njihova života u sjajno, blistavo sunčano svjetlo, dok je platno blijedjelo.

Kad su se u dvorani upalila svjetla, vladala je tišina. Rina se okrenu bankaru koji joj se smiješio u neprilici i iskašljavao.

— To mi se prvi put dogodilo da je film na me ovako djelovao.

Osjećao se vrlo čudno, glas mu se gušio u grlu pa jedva protisnu riječi.

— I meni — odvrati ona.

Uzeo ju je pod ruku.

— Eno Bernieja Normana. Moram mu čestitati.

Proguraše se kroz gomilu koja mu je čestitala. Norman je bio zdepast čovjek, tamnopus, blistavih i veselih očiju.

— Onda, što veliš za tog momka, Nevadu Smitha? — upita.

— Jesi li ikad vidio tako nešto? Želiš li još angažirati Toma Mixa za film?

Bankar se smijao, pa ga Rina pogleda. Nije se baš često smijao.

— Toma Mixa? — prasnuo je u smijeh. — Tko je to?

Norman pljesnu bankara po plećima.

— Taj će film donijeti čista dva milijuna — reče sav sretan.

— A Nevadu Smitha angažirao sam smjesta za drugi film.

Limuzina je skrenula na privatni put u podnožju brda. Prošla je kroz željezne vratnice iznad kojih su se kočili već poznati inicijali i verugala uskim puteljkom do vrha brda. Rina pogleda kroz prozor i opazi veliku kuću kojoj je bijeli krov obojio sunce na zalasku krvavo narančastom bojom.

Najednom se počela čudno osjećati. Što će ona tu? Pa to nije onaj Nevada koga je ona poznavala. Žurno, bjesomučno otvori torbicu i stade tražiti Nevadin kablogram. Evo ga, u ruci i sad se, dok ga je čitala, osjetila mirnijom.

Sjeti se kako mu je brzojavila iz Švicarske prošlog mjeseca. Prošle su tri godine da je posljednji put čula za njega. Tri godine kako je ustrajno bježala. Prvih šest mjeseci boravila je u Bostonu, i onda ju je spopala dosada. Došao je New York, zatim London, Pariz, Rim, Madrid, Carigrad, Berlin. Smjenjivale su se gozbe, gladovanja, burne afere, strastveni muškarci, nezasitne žene. I što je više bježala, to je bila uplašenija i osamljenija.

I onda je svanulo jedno jutro u Zürichu kad se probudila, a sunce joj blještalo u oči. Ležala je gola u krevetu, pokrivena bijelom plahtom. Usta su joj bila suha, kao da nije okusila vode mjeseca i mjeseca. Maši se vrča s noćnog stolića, i kad ga ne nađe, sjeti se da nije u svojoj sobi.

Sjede i ogleda se po sobi opremljenoj po skupoj evropskoj modi, no ni najmanje intimnoj. Potraži odjeću, ali od nje nigdje ni najmanjeg traga. Sva zbunjena pitala se gdje je. Nađe cigarete i šibice na noćnom stoliću i zapali. Oštar dim prodrije joj u pluća. Uto se otvoriše vrata.

Simpatična crnokosa žena uđe u sobu. Zastala je kad je vidjela da Rina sjedi u krevetu. Nasmiješi se. Priđe krevetu.

— Ah, probudila si se, *ma chérie* — reče tiho, sagnu se i poljubi Rinu u usta.

Rina ju je gledala razrogačenih očiju.

— Tko ste vi?

— Ah, draga moja, zar me se ne sjećaš?

Rina odmahnu glavom.

— Možda će ti ovo osvježiti pamćenje, draga moja — reče žena, spusti haljinu i pritisnu Rininu glavu na svoja gola puna prsa. — Eto, sjećaš li se sad koliko smo se voljele?

Gladila je rukom Rinu po licu. Rina srdito odgurnu ruku.

Vrata se ponovo otvoriše i u sobu uđe neki muškarac. Nosio je u ruci bocu šampanjca i bio potpuno gol. Smiješio se.

— Ah — reče — evo, opet smo svi budni. Zabava je već postala dosadna.

Priđe Rini i pruži joj bocu šampanjca.

— Izvoli vina, zlato — reče. — Najgore je to što se probudiš strahovito žedan, zar ne?

Rina je pritiskala rukama sljepoočice. Osjećala je udaranje bila pod prstima. To je mora. To nije stvarnost. Ne može biti.

Muškarac ju je brižno gladio po glavi.

— Boli te glava, zar ne? Donijet ću ti aspirina.

Okrenu se i iziđe iz sobe. Rina je uplašeno gledala ženu.

— Molim vas — zavapi. — Bojim se da sam sišla s uma. Gdje smo to?

— U Zürichu, naravno, kod Phillippea.

— U Zürichu? — pitala se Rina. — Kod Phillippea? — Pogleda ženu. — Je li to bio Phillippe?

— *Mais non*, ne, nikako. To je Karl, moj muž. Zar se ne sjećaš?

Rina odmahnu glavom.

— Ničega se ne sjećam.

— Upoznali smo se na utrckama prije tri tjedna u Parizu — reče žena. — Bila si sama u loži do Phillippeove. Tvoj prijatelj nije mogao doći, sjećaš li se sad?

Rina zaklopi oči. Počela se prisjećati. Kladila se na krasnog ridana, a muškarac u susjednoj loži nagnuo se preko ograde.

— Vrlo mudar izbor — napomenu. — To je moj konj. Ja sam Le Comte de Choen.

— Grof u susjednoj loži! — povika Rina.

Žena kimnu glavom. Ponovo se nasmiješi.

— Sad se sjećaš — reče veselo. — Zabava je počela u Parizu, ali je ondje bilo prevruće, pa smo se dovezli ovamo u Phillippeov ljetnikovac. To je bilo prije neka dva tjedna.

— Dva tjedna?

Žena potvrdi.

— Bila je to divna zabava — nastavi. Sjede na krevet pokraj Rine. — Ti si krasna djevojka.

Rina ju je promatrala bez riječi. Vrata su se ponovo otvorila, ušao je Karl s bočicom aspirina u jednoj ruci, a sa šampanjcem u drugoj. Visok, plav muškarac u kućnom ogrtaču išao je za njim. Bacio je nekoliko fotografija na krevet.

— Kako ti se sviđaju, Rino?

Buljila je u fotografije. Neki bolan osjećaj obuze je svu. Ne, to ne može biti ona. Ni nalik. Gola. Sa ženom i s tim muškarcem. Pogleda ih nemoćno.

Grof se smiješio.

— Bio bih napravno bolje — ispričavao se. — Ali mislim da nešto nije bilo u redu sa svjetlomjerom.

Žena uze slike.

— Mislim da si ih izradio dosta dobro, Phillippe. — Smijala se. — Baš je bilo smiješno. U ljubavnom zagrljaju s tim prekidačem u ruci, pripravan da snimiš fotografiju.

Rina je i dalje šutjela.

Karei se sagnu.

— Naša mala *Americaine* još je bolesna — reče blago. Pruži joj dva aspirina. — Uzmi ovo, bit će ti bolje.

Rina ih je sve troje promatrala.

— Obukla bih se, molim vas — reče slabim glasom.

Žena kimnu glavom.

— Pa naravno — reče. — Odjeća ti je u ormaru. Okrenuše se i iziđoše iz sobe.

Rina ustade i brzo se umi. Razmišljala je da li da se okupa, ali je odustala. Silno se žurila da ode. Obuče se i ode u drugu sobu.

Žena je još bila u penjoaru, ali muškarci su obukli meke košulje i bijele flannelske hlače. Pošla je a da ih nije ni pogledala. Muškarac, po imenu Karl, pozva je da se vrati.

— Gospođo Cord, zaboravili ste torbicu.

Šutke se okrenu da je uzme od njega, izbjegavajući njegov pogled.

— Stavio sam u torbicu fotografije da se podsjetite na našu zabavu.

Otvori torbicu. Sramotne slike udariše joj u oči.

— Ne trebaju mi — reče, vadeći ih iz torbice.

Muškarac ih ne htjede uzeti.

— Samo ih zadržite. Uvijek možemo izraditi nove kopije.

Polako ga pogleda. Smiješio se.

— Možda biste htjeli šalicu kave dok se budemo razgovarali o poslu? — upitao je uljudno.

Negativi su je stajali deset tisuća dolara i onda ih je spalila u pepeljari prije nego što je otišla iz sobe. Poslala je brzogjav Nevadi iz hotela čim se u njega preselila.

OSAMLJENA SAM I UPLASENIJA NEGO IKAD PRIJE.

JESI LI MI JOŠ PRIJATELJ?

Odgovor je stigao sutradan, s akreditivom na pet tisuća dolara i voznom kartom od Ziiricha do Kalifornije.

Gužvala je brzojav među prstima dok ga je ponovo pročitavala, a limuzina se penjala na vrh brda. Brzojav je bio svojstven onakvom Nevadi kakvog se sjećala. Ali — tako joj se činilo — ni nalik na ovog Nevadu kome je sad išla.

JOŠ SAM TI PRIJATELJ.

Potpis: »NEVADA«

Nevada se zaveli u naslonjaču i ogleda se po ovelikoj uredskoj prostoriji. U sobi se osjećala atmosfera napetosti. Lice Dana Pierce umiljato se smješalo.

— Ovaj put se ne radi o novcu, Bernie. Mi samo vidimo da je sad pravi čas. Hajde da snimimo film o Zapadu onakvom kakav je uistinu bio, i da odbacimo sve te besmislice koje smo proizvodili godine i godine.

Norman baci pogled na stol igrajući se scenarijem u plavim koricama. Uozbiljio se.

— Ne radi se o scenariju, vjeruj mi, Dane — reče obraćajući se Von Elsteru i tražeći da mu potvrdi. — Mi mislimo da je dobar, zar ne?

Mršavi, ćelavi režiser kimnu glavom.

— Jedan od najboljih koje sam čitao.

— Zašto se onda ustručavaš? — upita agent.

Norman odmahnu glavom.

— Nije pravo vrijeme. Industrija je filmova u previranju. Warner dolazi uskoro sa zvučnim filmom. *Sujetla New Yorka*. Neki misle da će s nijemim filmom biti svršeno kad se pojavi zvučni.

Dan Pierce se nasmijao.

— Gluposti! Film ostaje film. Ako želiš da čuješ glumce kako govore, pođi u kazalište, ondje je mjesto

za riječ.

Norman se okrenu Nevadi a glas mu zazvuča očinski.

— Slušaj, Nevada, jesmo li mi tebe ikad krivo upućivali? Od prvog dana kako si došao k nama, postupali smo lijepo s tobom. Ako je u pitanju novac, nema poteškoća. Samo nam reci svotu.

Nevada se nasmiješio.

— Ne radi se o novcu, Bernie. Ti to i sam znaš. Deset tisuća na tjedan dosta je svakome, iako se porez na prihod popeo i do sedam posto. Radi se o ovom scenariju. To je prva prava priča koju sam ovdje pročitao.

Norman dohvati cigaru. Nevada se zaveli u naslonjač. Sjećao se kad je prvi put čuo o tom scenariju. Bilo je to lani, kad je snimao *Pucnjavu o zalasku sunca*.

Prišao mu je jedan od pisaca, mlad, bljedolik čovjek s naočalima.

— Gospodine Smithe — upitao ga je smjerno. — Oprostite što vam dosađujem ...

Nevada se okrenuo od šminkera.

— Ništa, ništa, gospodine... zastao je.

— Mark Weiss. — Hitro doda pisac.

Nevada se smiješio.

— Drago mi je, gospodine Mark, izvolite.

— Imam scenarij i volio bih da ga vi pročitate — reče Weiss. — Trebalo mi je dvije godine dok sam skupio materijal. Radi se o jednom od posljednjih revolveraša na Jugozapadu. Mislim da se ovo razlikuje od svega što je dosad snimljeno.

— Vrlo rado ću pročitati. — To je bila nevolja filmske zvijezde. Svak ima scenarij i svi žele da ga vi pročitate i svaki je scenarij najbolji od sveg što je dosad napisano.

— Kakav je naslov?

— *Odmetnik*. — Pruži mu plavi svezak.

Scenarij mu se činio omašan. Otvori zadnju stranu i sumnjičavo potraži autora. Scenarij je bio tri puta duži od običnog.

— Prilično je dug, zar ne?

Weiss kimnu glavom.

— Dug je, ali ne znam kako da ga skratim. Sve je to isto. Utrošio sam dvije godine prevrćući stare novinske članke po čitavom Jugozapadu.

Nevada se vrati šminkeru držeći još scenarij u ruci.

— Što je bilo s glavnim junakom?

— Pa, nitko zapravo ne zna. Samo je nestao jednog dana i nikad se ništa više nije čulo o njemu. I potjera je bila poslana za njim. Misle oa je umro negdje u planinama.

— Nova priča uvijek je dobra — reče Nevada. — Ljudima dojade uvijek isti junaci. Kako ste nazvali tog momka?

Piščev odgovor kao da je lebdio u zraku.

— Sand — odvrati. — Max Sand.

Scenarij kliznu Nevadi iz ruke. Probljedio je.

— Kako ste rekli? — upita muklo.

Weiss ga je gledao.

— Max Sand. Možemo i izmijeniti, ali to mu je pravo ime. Nevada odmahnu glavom i pogleda rukopis. Ležao je na podu. Weiss brzi kleknu i podiže ga.

— Zar vam nije dobro, gospodine Smithe? — upita ga zabrinuto.

Nevada udahne zrak punim plućima. Ponovo se sabere. Uze scenarij od Weissa i silom se nasmiješi.

Weiss ga pogleda s olakšanjem.

— Hvala vam, gospodine Smithe — reče obradovan. — Mnogo ste me zadužili. Hvala vam velika.

Čitav tjedan Nevada se nije mogao nakaniti da ga pročita. Imao je neki čudan osjećaj da će se izvrgnuti opasnosti ako to učini. Onda jedne večeri uđe poslije večere u knjižnicu gdje ga je čekao Von Elster i nađe ga duboko zadubljena u scenarij.

— Koliko si dugo kvocao na ovome? — upita ga režiser. Nevada slegnu ramenima.

— Oko tjedan dana. Znaš već kako je to. Ti autori samo dolaze s rukopisima. Je li čemu?

— I više nego čemu. Izvanredan je. Volio bih ga režirati, ako se ti primiš glavne uloge.

Duboko u noć gorjela je svjetiljka pokraj Nevadina kreveta. Sad mu je bilo jasno na što je režiser mislio. Weiss je dao dubinu i svrhu svojoj slici čovjeka koji je živio osamljen i razvio filozofiju rođenu u bolu i tuzi. U njegovim zločinstvima nije bilo čara, nego samo beznadna borba da se preživi.

Dok je još čitao scenarij, Nevada je znao da će se laj film snimati. Scenarij je bio i previše dobar da bi se odbacio. Mora se primiti snimanja da bi sebe zaštitio. Jer kad bi se film našao u nečijim drugim rukama, tko bi znao koliko bi još čeprkali po životu Maxa Sanda.

Sutradan je otkupio scenarij od Weissa za tisuću dolara. Nevada se iznenada vrati u sadašnjost.

— Zadrži to godinu dana — rekao je Bernie Norman. — A dotle ćemo valjda znati što ćemo.

Dan Pierce ga pogleda. Nevada je razumio taj pogled. Pierceu je, očito jasno da je išao dokle je god mogao.

— Chaplin i Pickford znali su što rade kad su osnovali kompaniju United Artists — reče Nevada. — Vjerujem da samo tako glumac može osigurati snimanje onakvog filma kakav želi.

Norman ga lukavo pogleda.

— Onda im nijedne godine nije išlo kako treba — reče. — Izgubili su lovu.

— Možda — odgovori Nevada. — Ali vrijeme će pokazati. To je još mlada kompanija.

Norman pogleda Carrola pa Nevadu.

— Dobro — reče. — Pogodit ću se s tobom. Mi ulažemo u film pola milijuna, ti garantiraš za sve troškove preko te svote.

— To je još milijun i pol! — odvrati Pierce. — Odakle će Nevada smoći toliki novac?

Norman se nasmiješio.

— Odakle i mi. Od banke. Bez brige! Ja ću mu sve urediti. Film će biti tvoj sto posto. Mi ćemo dobiti samo proviziju i svoj novac nazad. To su bolji uvjeti nego što bi ih mogla ponuditi kompanija United Artists. Je li ti sad jasno, Nevada, koliko nam je stalo do toga da s tobom surađujemo? Pristaješ li?

Nevada nije imao nikakvih iluzija. Ako film propadne, na obveznicama u banci bit će njegov potpis, a ne Normanov. On bi izgubio sve što ima, i još više. Pogledao je plavo uko-ričen scenarij. Učvrstio se u odluci.

Ponovo pogleda Normana.

— U redu, Bernie — reče.

— Pristajem.

Sunce je sve više blijedjelo kad su njih dvojica, Nevada i Pierce, izašli iz Normanova ureda i stali ispred bungalova. Nevada pogleda agenta. Pierce je bio neraspoložen.

— Možda bi bilo najbolje da svratiš u moj ured — promrmljao je. — Moramo mnogo toga pretresti.

— Ostavimo to do sutradan — odvrati Nevada. — Imam gosta s Istočne obale, čeka me kod kuće.

— Sad si navalio na leđa dobar teret — napomenu agent. Pođoše do kola.

— Mislim da je i vrijeme — odvrati Nevada samosvjesno. — Mnogo novaca možeš dobiti samo ako zaigraš na mnogo novaca.

— Možeš mnogo i izgubiti — ne popušta Pierce.

Nevada stane pokraj svojih bijelih kola Stutz-Bearcat.

Nježno položi ruku na vrata, kao što ju je polagao na konje.

— Nećemo izgubiti.

Agent ga iskosa pogleda.

— Nadam se da znaš što radiš. Samo mi se ne sviđa što je Norman tako brzo ušao u posao i što nam daje svu dobit. Tu se negdje krije zamka.

Nevada se nasmiješio.

— Nevolja je s tobom, Dane, što si ti agent. Svi su agenti sumnjičavi. Bernie je ušao u posao zato što mora. Sve će poduzeti samo da me ne izgubi. — Otvori vrata i uđe u kola. — Doći ću ti u ured sutra u deset prije podne.

— Dobro — odvrati agent. Pođe svojim kolima, stade i vrati se. — Muči me taj posao sa zvučnim filmom. Dvije su kompanije već najavile da će snimati zvučne filmove.

— Neka snimaju — odvrati Nevada. — To je njihova stvar. — Okrenu ključ, pritisnu starter i veliki motor snažno zagrmli. — To je novotarija — nadglasavao se s tutnjavom. — Kad se pojavi naš film, ljudi će zaboraviti zvučni film kao da ga nikad nije ni bilo.

Telefon na stolicu blizu kreveta tiho zazvoni. Rina pride i podiže slušalicu. Telefon je bio novi, francuski, prvi koji je

vidjela otkad se vratila iz Evrope. Već poznati inicijali kočili su se usred brojčanika, gdje je obično bio utisnut broj telefona.

— Halo.

Začu drag Nevadin glas.

— Zdravo, prijateljice! Jesi li se smjestila?

— Nevada! — uzviknu.

— Imaš li drugih prijatelja?

Nasmijala se.

— Raspakovala sam se. I zapanjila.

— Nad čim?

— Svačim. Ovom kućom. Kao u priči. Nikad nisam vidjela ništa slično.

Mirno joj je šaputao u uho.

— Ništa osobito. Kukavno malo imanjsce, ali meni je dom.

— Oh, Nevada — smijala se.

— Ne mogu još vjerovati. Što ti je bilo da si sagradio takvu fantastičnu kuću? Ni nalik na te.

— To mi pripada, Rino — reče. — Kao i veliki bijeli šešir, pomodne košulje i šarene čizme. Nisi prava zvijezda ako nemaš sjajnu opremu.

— I N kroz S na svemu.

— I N kroz S na svemu — ponovi. — Ali neka te to ne zbunjuje. Ima i luđih stvari u Hollywoodu.

— Imam ti toliko pričati — reče ona. — Kad ćeš biti kod kuće?

— Kod kuće? — smijao se. — Kod kuće sam. Tu sam u baru i čekam te.

— Evo me odmah — reče ona, pa zastade. — Ali, Nevada kako ću do bara? Ova je kuća tako golema.

— Imam vodiče Indijance za takve slučajeve — odvrati. — Poslat ću jednog po tebe.

Ona spusti slušalicu i priđe ogledalu. Kad je namazala ružem usta, začu slabo kucanje.

Priđe i otvori.

Nevada je stajao i smiješio se.

— Oprostite, gospođo — reče tobože službeno — pretražio sam cijelu jazbinu i, nećete mi vjerovati, ja sam ovdje jedini Indijanac!

— Oh, Nevada — reče ona tiho.

I začas se nađe u njegovu naručju, lice zaroni u tvrde mišice njegovih prsa i suze joj ćurkom potekoše kvaseći bijela prsa njegove kicoške košulje.

JONAS — 1930

Knjiga treća

1

Ispod desnog krila iskrsnuše svjetla Los Angelosa. Pogledao sam Buzza koji je sjedio pokraj mene u pilotskoj kabini.

— Eto nas kod kuće.

Lice prćasta nosa nabra mu se u smiješak. Pogleda na sat.

— Mislim da smo postigli i novi rekord.

— Do vraga i rekord — odvratih. — Samo da mi se domoći ugovora za zračnu poštu.

Kimnu glavom.

— Sad ga imamo za sigurno. — Pruži ruku i potapša kontrolnu ploču. — Ovaj nam ga je mali osigurao.

Zaobiđoh grad u širokom luku i pođoh prema Burbanku. Ako dobijemo ugovor za zračnu poštu od Chicaga do Los Angelesa, neće trebati dugo i Inter-Continental će razapeti svoju mrežu po cijeloj zemlji. Daljnji korak bit će od Chicaga na istok do New Yorka.

— Pročitao sam u novinama da Ford konstruira tromotorni avion koji će nositi trideset dva putnika — reče Buzz.

— Kad će biti gotov?

— Za dvije a možda i tri godine — odvrati Buzz. — To je daljnji korak.

— Da — rekoh. — Ali ne možemo čekati Forda. Trebat će pet godina dok dođe nešto praktično od njih. A mi moramo s tim biti gotovi za dvije godine.

Buzz me je gledao.

– Za dvije godine? Kako? To je nemoguće.

Pogledah ga.

– Koliko sad imamo poštanskih aviona?

– Oko trideset četiri — odvrati.

– A ako dobijemo novi ugovor, koliko će nam onda trebati?

– Dvaput, možda i triput toliko — odvrati. Pogleda me u nedoumici. — Kud ciljaš?

– Tvorničari tih aviona zarade više našim ugovorima nego mi — odvratio sam.

– Ako misliš da sami gradimo svoje avione, onda si budala! — reče Buzz. — Trebalo bi nam dvije godine da podignemo tvornicu.

– Ne bi trebalo kad bismo kupili neku koja već radi — odgovorio sam.

Malo je razmišljao.

– Lockheed, Martin, Curtiss-Wright, svi su i previše zaposleni. Oni ne bi prodali. Jedini bi možda mogao Winthrop. Oni ne rade otkad su izgubili onaj ugovor s Armijom.

Nasmiješio sam mu se.

– Na dobrom si tragu, Buzze.

Gledao me je zbunjeno.

– Oh, nikako. Radio sam za starog Winthropa. Kleo se da ne bi nikad ...

Bili smo upravo iznad aerodroma u Burbanku. Zaokrenuo sam u širokom luku prema južnom dijelu polja gdje se nalazila Winthropova tvornica. Nagnuo sam avion na stranu tako da bi je Buzz mogao pogledati.

– Pogledaj dolje!

Odozdo, kroz tamu, osvjetljenu sa dva reflektora, dizala su se divovska bijela slova ispisana na crnom katranskom krovu.

CORD AIRCRAFT, INC.

Reporteri se sjatiše oko nas čim stupismo na tlo. Fleševe svojih aparata uperiše mi u oči i zaslijepiše me.

— Jeste li umorni, gospodine Corde? — dreknu jedan od njih.

Protrljao sam neobrijane obraze i iscerio se.

— Svjež kao rosa — odvratih. Rasjekoh nogu o kamen na zemji. Okrenuo sam se avionu i viknu Buzzu. — Hej, baci mi cipele, hoćeš li?

Nasmijao se i dobacio ih, a reporteri napraviše čitavu gužvu snimajući me kako ih obuvam.

Buzz se izvuče iz aviona i stade pokraj mene. Reporteri napraviše još nekoliko snimaka i onda pođosmo hangaru.

— Kako se osjećate opet kod kuće? — viknu drugi reporter.

— Dobro.

— Vrlo dobro — doda Buzz.

I uistinu. Prije pet dana poletjeli smo od Le Bourgeta u Parizu. Newfoundland, New York, Chicago, Los Angeles — za pet dana.

Neki reporter dotrča mašući komadom papira.

— Potukli ste rekord Chicago — Los Angeles — reče.

Prema tome, na ovom letu potukli ste pet rekorda.

— Po jedan na dan — kesio sam se. — Nemamo se na što žaliti.

— Znači li to da ćete dobiti ugovor za prijevoz? — upita jedan reporter.

Iza njih, na ulazu u hangar, vidio sam McAllistera gdje mi bijesno domahuje.

— Sad je kraj razgovora — rekoš. — Prepuštam stvar svom drugu Buzzu. On će vam dati ostale obavijesti.

Odljepih se brzo od njih i oni okružiše Buzza, a ja odoh McAllisteru. Lice mu je izražavalo veliku uznemirenost.

— Već sam mislio da nećeš stići na vrijeme.

— Rekao sam da ću biti ovdje u devet sati.

Uze me pod ruku.

— Kola čekaju — reče. — Idemo odavde ravno u banku. Rekao sam im da ću te dovesti.

— Čekaj malo — rekoš oslobodivši ruku. — Kome si rekao?

— Grupi privrednika koja je pristala da po cijeni koju si tražio otkupi sublicencu za kalup s brzim ubrizgavanjem. S njima je došao i sam Du Pont. — Uzeo me je ponovo pod ruku i požuri kolima. Opet sam se istrkao.

— Čekaj — rekoš. — Već pet dana nisam ni vidio kreveta i sad sam gotov. — Vidjet ćemo se sutra.

— Sutra? — dreknuo je. — Pa oni već čekaju.

— Što onda? — rekoš. — Neka čekaju.

— Ali oni ti donose deset milijuna dolara!

— Ništa oni meni ne donose — odvratih. — Svi su imali priliku da kupe taj patent kao i ja. Svi su oni bili te godine u Evropi, ali su bili previše tvrdi. Sad kad trebaju, mogu čekati do sutra.

Ušao sam u kola.

— Beverly Hills hotel.

McAllister uđe i sjede pokraj mene. Bio je izvan sebe.

— Do sutra? — reče. — Neće htjeti čekati.

Sofer pokrenu kola. Bacio sam pogled na McAllistera i iscerio se. Bilo mi ga pomalo žao. Znao sam da mu nije bilo lako.

— Nešto ću ti reći — obratih mu se blago. — Daj mi šest sati sna i onda se možemo sastati.

— To će biti u tri sata ujutro! — zavika Max.

Kimnuh glavom.

— Dovedi ih u moj apartman u hotelu. Čekat ću ih.

Monica Winthrop čekala je u apartmanu. Kad sam ušao, ustala je s kauča i odložila cigaretu. Prišla je i poljubila me.

— Oh, kakva brada! — uzviknula je tobože iznenađeno.

— Što ćeš ti tu? — upitao sam. — Tražio sam te na aerodromu.

— Bila bih došla, ali sam se bojala da će se tata pojaviti — odvrati brzo.

Imala je pravo. Arnos Winthrop bio je i suviše zasukan, a da ne bi odmah vidio što je posrijedi. Nevolja je bila u tome što nije mogao rasporediti svoje vrijeme kako treba. Pa su mu se žene plele u posao, a posao u žene. Samo, Monica mu je bila jedinica pa je, kao i svi razvratnici, držao da je ona nešto osobito. A to je i bila. Samo ne baš onako kako je on mislio.

— Smiješaj mi piće — rekoh i prođoh pokraj nje u spavaonicu. — Treba mi topla kupka. Smrdim sam sebi.

Uzela je čašu napunjenu burbonom i ledom i poslala za mnom u spavaonicu.

— Spremila sam ti piće — reče. — A kada je puna.

Uzeh joj piće iz ruke.

— Kako si znala kad ću stići?

Nasmiješila se ponovo.

— Čula sam na radiju.

Srknuh piće, a ona mi priđe.

— Što se mene tiče, ne moraš se kupati. Taj me miris nekako uzbuđuje.

Spustio sam čašu i pošao u kupaonicu svlačeći košulju. Kad sam se okrenuo da zatvorim vrata, ona je bila tik uza me.

— Ne idi još u kadu — reče. — Šteta je upropastiti taj opojni muški miris.

Zagrli me oko vrata i privi se uza me. Potražih joj usta, ali ona okrenu lice i zari ga u moje rame. Osjetih joj dubok drhtav dah. Tiho je jecala, a iz tijela joj je izbijala toplina kao iz peći.

Okrenuh joj rukom lice sebi. Oči su joj bile zaklopljene. I dalje je jecala a tijelo joj se previjalo. Trgnuh remen i hlače mi padoše na pod. Odbacih ih u stranu a nju vratih prema toaletnom stoliću i pritisnuh uza zid. A ona, očiju još zaklopljenih, skoči na me poput majmuna kad se vere uz kosovo stablo.

— Polako diši, dijete — rekoh joj a ona počne mučno cičati. — Možda neću više godine i godine tako dobro mirisati.

Voda je bila topla i ugodna i spirala je s mene umor. Perući se, pokušao sam dokučiti sapunom leđa, ali nisam uspio.

— Da ti pomognem — reče ona.

Pogledao sam je kad mi je uzela spužvu iz ruke i stala mi trljati leđa. Godile su mi lagane kružne kretnje. Sagnuo sam se i zaklopio oči.

— Molim te, nastavi — rekoh. — Baš mi je ugodno.

— Ti si pravo dijete. Treba ti netko da se brine za te.

Otvorio sam oči i ponovo je pogledao.

— I ja sam o tome već mislio — rekoh. — Mislim da ću uzeti nekog Japanca za kućnog slugu.

— Ovo ti neće raditi Japanac — reče ona i lupnu me po ramenu. — Nagni se nazad da ti sperem sapun.

Legoh u vodu na leđa još zatvorenih očiju. Prijede spužvom preko prsa pa zatim niže. Otvorih oči. Zurila je dolje.

— Čini se tako mali i nemoćan — šapnula je.

— Malo prije nisi tako govorila.

— Znam — odvrati opet šaptom a oči joj se ponovo zamagliše.

Poznavao sam taj pogled. Pružih ruku, zagrlih je i privukoh niže, do ruba kade. Osjetih joj ruku kako se spušta i pokriva me spužvom dok smo se ljubili.

— Snaga ti raste — šaptala je primakavši mi usta.

Nasmijao sam se, a u taj čas je zazvonio telefon. Okrenuli smo se, zatečeni, a voda je pluskala i smočila joj haljinu. Šutke je uzela telefon s toaletnog stolića i dala mi ga.

— Halo — zagundao sam.

Bio je to McAllister. Dolje, u predvorju.

— Rekao sam, u tri — okosio sam se.

— Sad su tri — odvratio je. — Možemo li gore? Winthrop je s nama. Kaže da se mora s tobom sastati.

Pogledah Moniku. Baš mi to treba. Da joj dođe otac i nađe je u mojoj sobi.

— Nikako! — rekoh brzo. — Još sam u kadi. Odvedi ih u bar i počasti ih pićem.

— Svi su barovi zatvoreni.

— Dobro, sastat ćemo se u predvorju — rekoh.

— Predvorje nije mjesto za zaključivanje takvog posla. Tu se ne mogu voditi povjerljivi razgovori. To oni neće nipošto htjeti. Ne razumijem zašto ne možemo gore.

— Zato što ovdje imam jednu malu.

— Što onda? — odvrati. — Nitko od njih ne pazi na malo.

— Nasmijao se svojoj dosjetki.

— Ta se mala zove Monica Winthrop.

Na drugom kraju telefona nastala tišina. Zatim ga začuh kako duboko uzdiše.

- Bože — reče. — Tvoj je otac imao pravo. Ti nećeš nikad prestati, zar ne?
- Bit će vremena da prestanem kad budem u tvojim godinama.
- Ne znam — reče umorno. — Neće im biti drago da se sastaju u predvorju.
- Ako traže samoću, znam pravo mjesto za to — rekoh.
- Gdje?
- U toaleti za muškarce, pokraj liftova. Sastat ćemo se ondje za pet minuta. Ondje je dosta osamljeno!
- Spustio sam slušalicu i ustao. Pogledao sam Monicu.
- Dodaj mi ručnik — rekoh. — Moram sići i sastati se s tvojim ocem.

2

Sišao sam u toaletu za muškarce trljajući obraz. Već pet dana nisam se dospio obrijati. Iscerio sam se kad sam ih ugledao; svi su bili udubljeni u svoje brige pa se i ne obazreše na me.

— Gospodo — rekoh — otvaram sastanak.

Pogledaše me preko ramena, zapanjeni. Čuo sam jednoga kako ispotiha mrmlja psovku sebi u bradu, pitajući se kakva li je maloljetnička tragedija prouzrokovala sve ovo.

McAllister mi priđe.

— Moram ti kazati, Jonase — reče prilično svečano — da biraš vrlo čudna mjesta za sastanke.

Promatrao sam ga. Znao sam da to govori radi drugih, pa nisam mario. Uperio sam pogled u njegove hlače.

— Jao, Mac — rekoh. — Zakopčaj šlic prije nego počneš govoriti. — Lice mu pocrveni i on se maši hlača.

Nasmijao sam se i obratio skupu.

— Oprostite mi, gospodo, što sam vas skupio na ovom nepriličnom mjestu — rekoh. — Ali imam u svojoj sobi mali problem s prostorom. Dopremio sam gore nekakav sanduk koji je zauzeo gotovo svu sobu.

Jedini je Arnos Winthrop shvatio. Spazio sam mu na licu smiješak koji je odavao da zna o čemu se radi. Pitao sam se kakav bi mu tek bio izraz na licu kad bi znao da se radi o njegovoj kćeri.

Dotle je Mac ponovo zadobio samopouzdanje pa se upleo da preuzme vođenje sastanka. Nastade međusobno upoznavanje pa zatim prijedosmo na posao. Kako mi je Max izložio, tri velika kemijska koncerna osnovala su posebnu kompaniju za preuzimanje licence od mene. Ta bi kompanija isplatila prvu otplatu i garantirala tantijeme.

Imao sam samo jedno pitanje.

— Tko garantira za novac?

Max pokaza na jednog od prisutnih.

— Evo, Sheffield — odgovori. — Gospodin Sheffield jedan je od partnera kompanije George Stewart.

Pogledao sam Sheffielda. Stewart, Morgan, Lehman, sve su to imena u poslovnom svijetu. Nisam mogao, što se tiče financija, poželjeti bolje. Ovaj mi je čovjek bio odnekud poznat. Prisjećao sam se. Zatim se sjetih.

F. Martin Sheffield. New York, Boston, Southampton, Palm Beach. Trgovačka škola u Harvardu, Summa cum Laude,¹ prije rata. Major, vojska Sjedinjenih Država, 1917—1918. Tri odlikovanja za hrabrost. Polo-igrač golgeter.

¹ S najvećom pohvalom (lat). Upotrebljava se u diplomama da se pokaže da je diplomant pokazao veći uspjeh od običnog. Imaju tri stupnja pohvale: Magna cum laude (s velikom pohvalom), Insigna cum laude (sa značajnom pohvalom) i Suma cum laude. (Prev.)

Visoko društvo. Dob — sudeći po obličju oko trideset pet; po dokumentima četrdeset dvije.

Sjetio sam se kako je posjetio mog oca prije nekih deset godina. Tada je htio raspisati javni zajam za svoju kompaniju. Otac mu je dao dobar savjet.

— Bez obzira na to kako ti oni to lijepo prikazivali, mladiću — rekao mu je moj otac — ne daj im nikad da ti se miješaju u posao. Jer, onda će oni gospodariti, a ne ti. Dat će ti samo novac, a vlast, koja jedina vrijedi, zauvijek će zadržati za sebe.

Promatrao sam Sheffielda.

— Kako mislite garantirati otplate?

Crne upale oči svjetlucale su iza naočala.

— Gospodine Corde, imamo ugovore s drugima — odvratio je.

Glas mu je bio, začudo, dubok za tako slabašna čovjeka. I vrlo siguran u sebe. Kao da se nije udostojio da mi odgovori na pitanje, kao da svatko mora znati da je Stewertovo ime u ugovoru dovoljna garancija.

Možda i jest, ali nešto u njegovu držanju duboko me je začnulo.

— Niste odgovorili na moje pitanje, gospodine Sheffielde — rekoh uljudno. — Pitao sam kako će se jamčiti za novac. Nisam ni bankar ni iz Hali Streeta, samo sam siromašan momak koji je morao napustiti školu i preuzeti poslove, jer mu je tata umro. Nisam upućen u te stvari. Znam samo, kad idem u banku i kad traže da za nešto jamčim, da moram ponuditi nešto odgovarajuće, zemljište, hipoteke, obveznice, nešto vrijedno, prije nego što mi išta dadu. To sam mislio.

Slabašan hladan osmijeh pojavi mu se na tankim usnama.

— Pa valjda ne mislite, gospodine Corde, da sve te kompanije nisu dovoljna garancija za obećani iznos?

Nastavio sam i dalje uljudno.

— Nisam mislio ništa takvo, gospodine Sheffielde. Samo su mi rekli ljudi koji imaju više iskustva od mene, ljudi koji su stariji i koji znaju više, da su nesigurna vremena. Tržište je upropašteno, banke propadaju po cijeloj zemlji. Nitko ne zna što će se sutra dogoditi. Volio bih da znam kako će mi se plaćati, i ništa više.

— Vaš će novac pokrivati prihod koji će zarađivati nova kompanija — reče Sheffield nastavljajući mi strpljivo tumačiti.

— A, tako — rekoh kimajući glavom. — Hoćete reći da ćete mi plaćati od novca koji ćete zarađivati ako vam ja dam licencu?

— Tako nekako — reče.

Izvadio sam iz džepa cigaretu i zapalio je.

— Još ne razumijem. Zašto mi ne plate sve odjednom?

— Deset milijuna dolara velik je novac i za takve kompanije — odvrati. — Svojim kapitalom moraju udovoljavati mnogim potraživanjima. Zato mi stupamo u igru.

— Oh — rekoh praveći se i dalje budala. — Znači, vi dajete akontacije.

— O ne — reče brzo. — To nikako. — Mi jednostavno preuzimamo dionice, pribavljamo osnovni kapital da kompanija može početi poslovati. Samo to iznosi više milijuna dolara.

— Uključujući i svoju posredničku proviziju?

— Dakako — odgovori. — Kako je uobičajeno.

— Dakako.

Pogledao me je sumnjičavo.

— Gospodine Corde, vi kao da prigovarate našem stajalištu?

Slegnuo sam ramenima.

— Nipošto. Zašto bih? Nije moje da učim druge ljude kako će voditi svoje poslove. Imam dosta briga i sa svojima.

— Ali, čini se da imate neke sumnje u naše prijedloge.

— Imam — rekoh. — Imao sam dojam da ću primiti deset milijuna dolara za svoja prava. A sad ispada da mi se samo *garantira* deset milijuna dolara. Između toga dvoga prilična je razlika. U prvom slučaju plaća mi se odmah, u drugom sam slučaju sudionik u vašoj kompaniji, podvrgnut istom riziku kojem i vi, ali s ograničenjem nametnutim veličinom svog sudjelovanja.

— Imate li nešto protiv te vrste utanačenja?

— Ni najmanje. Samo volim da znam na čemu sam.

— Dobro. Onda možemo sjesti i potpisati ugovore. — Sheffield se smiješio odajući olakšanje.

— Još ne možemo — rekoh, a njemu s lica nestade smiješka isto onako brzo kako se i pojavio. — Pristajem da sudjelujem tako kako je predloženo, ali ako već preuzimam taj rizik, mislim da mi se mora garantirati petnaest milijuna, a ne deset.

Nastade načas grobna tišina, a zatim se svi najednom uzgalamiše.

— Ali, već ste pristali na deset! — prosvjedovao je Sheffield.

Promatrao sam ga.

— Ne, nisam. Ovo je naš prvi sastanak.

Mac planu.

— Čekaj malo, Jonase. Ti si mi dao povoda da vjerujem kako si čuo za ponudu na deset milijuna dolara.

— Da, čuo sam.

Prvi put sam vidio svog advokata kako je ispao iz takta.

— Radio sam u dobroj vjeri da je to tebi na korist. Neću da budem sudionik u takvim nesolidnim pregovorima. Ako se taj posao ne može zaključiti onako kako smo se sporazumjeli, onda je gotovo. Dajem otkaz!

Gledao sam ga ravnodušno.

— Kako god hoćeš.

Max je bjesnio.

— Tvoja je nevolja u tome što si prerastao svoje hlačice! Sjećam se kad si još bio balavi...

Sad sam se ja rasrdio; glas mi je bio poput leda.

— Nevolja je u tome što si ti samo odvjetnik, a vlasništvo kojim upravljaš jest moje. Mogu da radim s njim što me volja — da ga prodam ili dam, što god hoću. To je moje, samo moje, a ti radiš za mene. Imaj to na umu.

Mac problijedi. Dobro sam vidio što mu se mota po glavi. Što tisuća dolara plaćao sam mu na godinu. Posebni dodatak od dobiti. Kuća u kojoj je stanovao. Školovanje djece. Položaj u društvu. Pitao sam se nije li tog časa požalio odvjetničku praksu od šezdeset tisuća dolara na godinu koju je napustio kad je prešao k meni.

Ali nije bilo razloga da ga žalim. Znao je što radi. Čak je sam sastavio ugovor, sa svojim uvjetima. Tražio je novac i dobio ga. Sad mu je bilo kasno da se žali.

Pogledao sam druge. Promatrali su nas. Onda sam vidio, žalio Maca ili ne, da ga moram podržati.

— Oh, Mac, ostavimo to — rekoh mu toplo i prijateljski. — I previše smo bliski da bi nas takva glupost razdvojila. Zaboravimo to. Bit će i drugih poslova. Sad je najvažnije da potpišemo novi ugovor i to takav da budem potpuno siguran da mi te ni jedan od ovih ovdje gusara neće preoteti.

Na licu mu se pojavi izraz olakšanja.

— Svakako, Jonase — reče. — Oklijevao je. — Mislim da smo obojica malo premoreni. Ja od pregovaranja, a ti od tog leta kojim si postigao rekord. Vjerojatno sam loše razumio ono što si mi rekao.

Okrenu se prisutnima.

— Oprostite, gospodo — reče ugladeno, ponovo vladajući sobom. — Ja sam kriv. Nisam mislio da vas zavedem u bludnju, nego sam loše razumio gospodina Corda. Oprostite. Nastade neprilična šutnja. Neko vrijeme nije nitko ništa rekao, a onda sam se ja nacerio i prišao pisoaru.

— Evo, samo da ovaj sastanak sasvim ne propadne — rekoh preko ramena.

Sheffield je prvi probio led. čuo sam ga gdje nešto užurbano šapće drugima. Kad sam se okrenuo, pogledao me je.

— Da prebijemo — reče. — Dvanaest i pol.

Bilo im je uistinu mnogo stalo do toga kad su tako brzo popustili. Najprije sam odmahnuo glavom, a onda sam se nečeg sjetio.

— Mnogo sam slušao o vama od svog oca — rekoh. — Pričao je da ste pravi sportaš, da se volite kockati u svašta.

Na tankim usnama pojavi se smiješak.

— Pa, bio sam poznat po tome što sam se volio ponekad pomalo kladiti — složio se.

— Kladim se za dva i pol milijuna dolara da ne možete pišnuti u onaj ondje pisoar odatle gdje stojite — rekoh pokazujući pisoar udaljen od njega nešto preko jednog metra.

— Ako možete, posao je vaš za dvanaest i pol milijuna, ako ne možete, ja dobivam petnaest.

Vilica mu se objesi, oči iza naočala izbuljiše.

— Gospodine Corde! — progunda.

— Možete me zvati Jonas — rekoh. — Ne zaboravite da se radi o dva i pol milijuna dolara.

Pogledao je kompanjone. Buljili su u njega. Zatim u mene. Na koncu progovori zastupnik kompanije Mahlon Chemical.

— Martine, u pitanju su dva i pol milijuna. Ja bih pokušao za toliki novac.

Sheffield je časak oklijevao. Pogledao je u Maca, ali Mac mu ne uzvрати pogleda. Zatim se okrenu pisoaru, a rukom posegnu za šlicom. Pogleda me. Kimnuo sam mu glavom. Ništa se nije dogodilo. Samo je stajao, a crvenilo mu udari od ovratnika u obraze. Prođe jedan čas, pa još jedan. Sad mu crvenilo obli cijelo lice.

Prekidoh tišinu.

— U redu, gospodine Sheffielde — rekoh naoko ravnodušno. — Izgubio sam. Dobili ste okladu. Posao je sklopljen za dvanaest i pol.

Buljio je u mene i pokušavao da pročita moje misli. Ostao sam bezizražajan. Pružio sam mu ruku. Časak je oklijevao, zatim je uze.

— Mogu li vas zvati Martinom? — upitao sam.

Kimnuo je glavom, i slab smiješak pojavi mu se na usnama.

— Bit će mi drago.

Stresoh mu ruku.

— Martine — rekoh svečano. — Slic ti je otkopčan!

3

McAllister je unio potrebne promjene u ugovore i mi smo ih odmah potpisali. Bilo je prošlo četiri i trideset kad smo došli u predvorje. Pođoh u lift, a Arnos Winthrop potapša me po ramenu.

Nisam imao volje da s njim razgovaram.

— Ne može li to pričekati do sutradan, Amose? — Upitao sam. — Moram spavati.

Lice mu se nabra u smiješak pun razumijevanja. Udari me dobrodušno po ramenu.

— Znam ja dobro kakvo je to spavanje, mladiću, ali stvar je važna.

— Ništa ne može biti toliko važno kao to.

Vrata se na liftu otvoriše i ja uđoh. Arnos uđe sa mnom. Lift-boj htjede da zatvori vrata.

— Samo časak — rekoh.

Vrata se ponovo otvoriše i ja izađoh.

— Dobro, Amose — upitah — o čemu se radi?

Prišli smo kauču i sjeli.

— Treba mi još deset tisuća — reče.

Gledao sam ga. Nije čudo što je uvijek bio bez novaca. Trošio ih je brže nego što su mogli biti naštampani.

— Što si uradio sa svim onim novcem koji si dobio za svoje dionice?

— Otišao je. Znaš dobro koliko sam bio dužan.

Znao sam. Kome sve nije bio dužan! Kad je nabrojio svoje vjerovnike i svoje bivše žene, koje je namirio, vidio sam kamo je otišlo pedeset tisuća. Već sam bio požalio što sam ga uzeo u posao, ali, mislio sam da će biti od neke koristi kompaniji. U svoje vrijeme bio je jedan od najboljih konstruktora aviona u zemlji.

— Tvoj ugovor ne predviđa takve akontacije.

— Znam — odvrati. — Ali ovo je važno. Neće se više ponoviti, obećavam. To je za Moniku.

— Moniku? — pogledao sad ga. Ovo će biti nešto dobro. — A što je s njom?

Odmahnuo je glavom.

— Hoću da je pošaljem materi u Englesku. Popela mi se na vrh glave. Ne mogu je više obuzdavati. Sastaje se potajno s nekim momkom, i imam osjećaj, ako je nije već smotao, da će naskoro.

Gledao sam ga časak. Pitao sam se nije li ovo blag oblik ucjene. Može biti, da već zna i na taj mi način saopćava.

— Poznaješ li tog momka?

Odmahnuo je glavom.

— Da ga poznajem, ubio bih ga — odvrati bijesno. — Neko lijepo slatko nevinašce kao što je i ona.

Držao sam se ravnodušno. Ljubav je slijepa, ali roditelji su još sljeplji. Čak i takva varalica kakav je Amos, uza sve svoje znanje, nije ništa pametniji od Joea Doakesa iz Pomone.

— Jesi li govorio s njim?

Ponovo zakluma glavom.

— Pokušao sam, ali me nije htjela slušati. Znaš kakva je danas mladež. Sve uče u školi; ne možeš ih ničemu poučiti. Kad joj je bilo šesnaest godina, našao sam joj paketić prezervativa u džepu.

Trebalo je da je onda zaustavi. Kasnio je oko tri godine. Sad ima devetnaest godina i nosi vlastiti pesar.

— Ljudi kao ti nikad ništa ne nauče.

— A što je trebalo da radim? — upita grubo. — Da je držim zaključanu u sobi?

Odmahnu sam glavom.

— Trebalo je da joj pokušaš biti otac.

— Kako si ti to postao takav stručnjak? — okosi se.

— Tako bi mogao govoriti istom kad bi imao svoje djece. Mogao sam mu odgovoriti. Imao sam i ja oca koji je

bio previše zauzet svojim životom. Ali bio sam već umoran. Ustao sam.

— A što je s novcem? — upita zabrinuto.

— Dat ću ti ga — odvratih. Iznenada me obuze gađenje. Što će mi takvi klipani? To su prave pijavice. Kad se jednom prilijepe, više ne otpadaju.

— Dat ću ti zapravo dvadeset pet tisuća. Lice mu zasja iznenađenjem i olakšanjem.

— Zar zbilja, Jonase? Kimnuh glavom.

— Ali, pod jednim uvjetom.

Prvi put mu se u očima pokazao oprez.

— Kako to misliš?

— Tražim da odstupiš.

— Iz Wintrop Aircrafta? — upita s nevjericom.

— Iz Cord Aircrafta — naglasio sam. U licu mu ne osta ni kapi krvi.

— Ali... ali, ja sam osnovao kompaniju. Znam je u prste. Upravo sam planirao novi avion koji bi vojska sigurno ...

— Uzmi novac, Amose — rekoah hladno — i gotovo.

— Pošao sam u lift. Ušao sam i liftboj zatvori vrata njemu ispred nosa.

— Hoćete li gore, gospodine Corde? — upita. Buljio sam u njega. Kakvo glupo pitanje! Da kamo bih drugamo?

— Do kraja — rekoah umorno.

Monica je ležala poprijeko na krevetu u bluzi moje pidžame, drijemajući. Otvori oči i pogleda me.

— Je li bilo sve u redu?

Kimnuo sam glavom.

Promatrala me je dok sam skidao košulju i bacio je preko stolca.

— Što je htio tata?

Skinuo sam hlače i uhvatio hlače od pidžame koje mi je dobacila.

— Upravo je dao otkaz — rekoh pa odbacih gaće i obukoh zatim pidžamu.

Sjela je i širom otvorila od iznenađenja svoje smeđe oči.

— Zar zbilja?

Kimnuo sam glavom.

— A zašto?

Pogledao sam je.

— Rekao je da je to nešto što se tiče tebe. Da mu treba više vremena da ti bude otac.

Gledala me je časak a zatim se nasmijala.

— O, do vraga! — reče. — Cijelog svog života željela sam da mi obraća više pažnje, a sad, kad mi više ne treba, najjednom hoće da se igra tate.

— Ne treba ti više?

Kimnula je glavom.

— Ni najmanje. Zauvijek — reče tiho. Side s kreveta i nasloni mi svoju glavu na prsa. Djetinjastim povjerljivim glasom šaptala mi je.

— Ne treba mi sad kad imam tebe. Ti si mi sve: otac, brat, ljubavnik.

Nježno sam joj gladio meku smeđu kosu. Iznenada me obuze sažaljenje. Znao sam dobro kako čovjek može biti osamljen kad mu je devetnaest godina.

Oči joj bijahu zatvorene a ispod njih umorni blijedoplavi podočnjaci na nježnoj bijeloj puti. Lagano pritisnuh usne na njezino čelo.

— Hajde u krevet, dijete — rekoh tiho. — Samo što nije svanulo.

Začas je zaspala, a glava joj je počivala na mom ramenu, vrat u mom naručju. Dugo nisam mogao zaspati.

Ležao sam i promatrao joj spokojno lice dok nije granulo sunce i prosulo svjetlo po sobi.

— Do vraga Arnos Winthrop! Do vraga Jonas Cord Proklinjao sam sve muškarce koji su bili previše zaposleni i preveliki egoisti da bi mogli biti očevi svojoj djeci.

Stade me svega prožimati umor. U drijemežu osjetio sam je kako se smješta pokraj mene i kako toplina s njezina dugog dražesnog tijela struji prema meni. Zatim me srva san. Tamna noć, bez zvijezda, noć čudesnog sna.

Vjenčali smo se sutradan navečer u Maloj kapeli u Renou.

4

Ugledah kako nešto bijesnu u vodi, i sav sretan bacih muhu u potok baš iznad pastrve. Nagon mi reče da je moja. Sve je bilo kako treba. Voda, treperave sjene s drveća uz obalu, plavi, zeleni i crveni mušičin rep na kraju moje udice. Još malo pa će zagristi. Pripravih se da povučem, kad začuh s obale iza sebe Monikin glas.

— Jonase!

Glas joj razbi tišinu, a pastrva zaroni na dno potoka. Mušica stade da se povlači, i prije nego sam se okrenuo, znao sam da je medeni mjesec prošao.

— Što je? — progundao sam.

Stajala je u hlaćicama, koljena su joj bila crvena a nos se ljuštio.

— Telefonski poziv za tebe. Iz Los Angelesa.

— Tko zove?

— Ne znam — odvratila je. Neka žena. Nije rekla kako se zove.

Osvrnuo sam se na potok. U vodi se nije ništa više bljeskalo. Ribe je nestalo. To je kraj. S pecanjem je za danas svršeno. Pođoh na obalu.

— Zadrži je na telefonu — doviknuh joj. — Evo me odmah. Kimnu glavom i pođe u kućicu. Stadoh namatati povraz. Pitao sam se tko li me to zove. Malo je ljudi znalo za tu kućicu u brdima.

Dok sam još bio dječak, zalazio sam ovamo s Nevadom. Moj je otac neprestano namjeravao da dođe, ali to nikad nije ostvario.

Izišao sam iz potoka i uputio se stazom. Bilo je kasno poslije podne i večernji zvuči samo što su počeli. Kroz drveće čuo sam kako cvrčci počinju svoju pjesmu.

Prislonio sam štap s udicom uz kolibu i ušao. Monica je sjedila na stolcu pokraj telefona, prevrćući neki časopis. Podigao sam slušalicu.

— Halo.

— Gospodine Corde?

— Ja sam.

— Samo čes — zapjevuši telefonistica. — Los Angeles, vaš je broj na aparatu.

Čuh kako aparat škljocnu a onda poznat glas.

— Jonase?

— Rino?

— Ja sam — odvрати. — Već te tri dana nazivam. Nitko mi nije znao reći gdje si, onda sam se sjetila kolibe.

— Sjajno — rekoh, pogledavajući preko telefona na Moniku. Pregledavala je časopis, ali sam znao da sluša.

— Kad mi se već pružila prilika — Rina reče svojim dubokim snažnim glasom — čestitam. Nadam se da ćeš biti vrlo sretan. Mlada ti je vrlo lijepa.

— Poznaješ je?

— Ne poznajem — odvrati Rina brzo. — Vidjela sam sliku u novinama.

— Oh — rekoš. — Hvala. Ali nisi radi toga zvala.

— Nisam, nisam — odvrati na svoj uobičajeni neposredan način. — Potrebna mi je tvoja pomoć.

— Ako ti treba još deset tisuća, u svako doba možeš dobiti.

— Treba mi više. Mnogo više.

— Koliko više?

— Dva milijuna dolara.

— Što? — samo što nisam dreknuo. — Za kog ti vraga treba toliki novac?

— Nije za mene — odvrati. Glas joj je bio vrlo uzbuđen. Za Nevadu. U neprilici je. Lako bi mogao izgubiti sve što ima.

— Pa, ja sam mislio da mu posao cvjeta. Novine pišu da zarađuje pola milijuna na godinu.

— Istina je — odvrati Rina. — Ali...

— Ali što? — Izvadio sam cigaretu i potražio šibice. Znao sam da me Monica gleda, ali ona je zabila nos u časopis. — Slušam — rekao sam povukavši dim.

— Nevada je sve što ima uložio u jedan film. Radio je na njemu više od godine dana, a sad je sve pošlo po zlu. Neće da ga prikazuju.

— Zašto? Zar je tako loš?

— Nije — odvrati. — Nije. Film je izvanredan. Ali sad idu samo zvučni filmovi. Samo njih prikazuju.

— Zašto onda nije odmah napravio zvučni film? — upitao sam.

— Počeo ga je snimati prije godinu dana. Nitko nije očekivao da će zvučni filmovi tako brzo doći u modu — odvrati.
— Banka sad traži svoj novac, a Norman mu ne da više predujma. Kaže da mu ni njegovi filmovi ne idu.

— Razumijem — odvratih.

— Moraš mu pomoći, Jonase. Sav je svoj život uložio u taj film. Ako ga izgubi, nikad neće to preboljeti.

— Nevada nije nikad mnogo mario za novac — odvrnuo sam.

— Ne radi se o novcu — reče ona. — Radi se o onome što osjeća za taj film. On vjeruje u njega. To mu je bila prva i jedina prilika da pokaže kakav je bio pravi Zapad.

— Tko mari za to kakav je bio pravi Zapad?

— Jesi li ikad vidio koji njegov film?

— Nisam.

Trunak nevjerice pojavi joj se u glasu.

— Zar te nikad nije zanimalo da vidiš kakav je na platnu?

— Zašto bi me zanimalo? — upitao sam. — Znam dobro kakav je.

Glas joj je malaksao.

— Hoćeš li mu pomoći?

— Mnogo je to novaca — odvratih. — Zašto bih mu pomogao?

— Sjećam se kad je tebi nešto bilo prijeko potrebno, pa ti je on dao.

Znao sam o čemu govori. Nevadine dionice Cord Explosives.

— To ga nije stajalo dva milijuna zelen jaka — odvratio sam.

— Zar zbilja nije? — upitala je. — A koliko to sad vrijedi? Zbunila me je. Možda još ne vrijedi toliko, ali za pet godina vrijedit će.

— Ako je u takvom sosu — rekao sam — zašto me nije sam zvao?

— Nevada je ponosan — odvratila je. — Ti to znaš.

— Što se ti toliko zanimaš za to?

— Zbog toga što mi je prijatelj — reče brzo. — Kad mi je trebala pomoć, nije postavljao nikakva pitanja.

— Ne obećavam ti ništa — rekoh. — Ali ću noćas doletjeti u Los Angeles. Gdje te mogu naći?

— Kod Nevade sam — odgovori. — Ali bit će bolje da se sastanemo negdje drugdje. Neću da sazna da sam te zvala.

— Dobro — rekoh. — Bit ću u hotelu Beverly Hills oko ponoći.

Spustio sam slušalicu.

— Tko je to bio? — upitala je Monica.

— Udovica mog oca — odvratih, prolazeći pokraj nje u spavaonicu.

— Pakuj kovčege. Odvest ću te nazad na ranč. Moram noćas u Los Angeles radi poslova.

— Pa, prošlo je tek pet dana — reče. — A ti si obećao da ćemo biti dva tjedna na svadbenom putovanju.

— Ovo je hitan slučaj.

Pošla je za mnom u spavaonicu. Sjeo sam na krevet i skidao čizme.

— Što će ljudi misliti ako se vratimo sa svadbenog puta nakon svega pet dana? — upitala je.

Gledao sam je.

— Što me, do vraga, briga što oni misle?

Zaplakala je.

— Ja ne idem — reče ona topćući nogom.

Ustadoh i planuh.

— A ti ostani! — rekoh srdito. — Idem dolje po kola. Ako se ne spremiš dok se vratim, otići ću bez tebe.

Što se to događa sa ženama? Stojiš pred kakvim krajcaraškim popićem pišljivih pet minuta, a kad odeš, sve se okrenulo naglavce.

Dok se nisi oženio, bilo je silno. Bio si kralj. Jednom te rukom drži za kitu, da ti pokaže koliko to želi, a drugom hoće da ti zapali cigaretu, da ti opere leđa, da te pogladi po licu i naravna jastuk, sve u isto vrijeme.

Zatim padoše one čarobne riječi i sad moraš moliti da ono dobiješ. Moraš se vladati po propisu. Igra, zagrijavanje, nježan postupak. Moraš se osloniti na lakte i zapaliti joj cigaretu, nositi joj ogrtač i otvarati vrata. Čak joj moraš zahvaliti kad ti da ono čime te prije neprestano nutkala.

Dotjerao sam kola pred kolibu i zatrubio. Monica iziđe s malom torbom i stade čekajući da joj otvorim vrata. Čas zatim otvori sama vrata i uđe ražalošćena. I takva je ostala čitava dva sata koliko nam je trebalo da se vratimo na ranč.

Bilo je devet sati kad sam stao ispred kuće. Robair je, po običaju, bio na vratima. Izraz lica nije mu se promijenio ni kad sam ostao u kolima, pošto je on izvadio Monikinu torbu. Baci na me letimičan pogled dok se okretao i naklanjao Moniki.

— 'Barveče, gospođo Cord — reče. — Uredio sam vam sobu i sve spremio.

Robair me pogleda ponovo, okrenu se i vrati uza stube.

Monika progovori glasom tihim i napetim poput tetive na luku.

— Koliko ćeš dugo ostati?

Slegnuo sam ramenima.

— Dok ne svršim posao. — Onda mi bi žao. Do vraga, pa nismo, napokon, u braku dulje od pet dana. — Vratit ću se što prije budem mogao.

— Ne moraš se žuriti! — reče i ode ukočena koraka uza stepenice i u kuću a da se nije osvrnula.

Opsovao sam srdito, zapalio motor i krenuo cestom prema tvornici. Držao sam stari avion Waco u polju iza tvornice. Još sam bio srdit kad sam se popeo u pilotsku kabinu, a raspoloženje mi se nije popravilo sve dok se nisam digao na visinu od sedam stotina metara i poletio prema Los Angelesu.

5

Pogledao sam plavo ukoričen scenarij koji sam držao u ruci pa opet Rinu. Vrijeme joj nije ništa naškodilo. Još je bila vitka i jaka, i prsa su joj se isticala kao stijene na rubu kanjona, a znao sam da su isto tako tvrda. Jedino su joj se oči izmijenile. U njima se ogledala neka sigurnost koje prije nije bilo.

— Ne volim baš mnogo čitati — rekoh.

— Mislila sam da ćeš to reći — odvratila. — Zato sam uredila sa studijem da ti prikažu film. Već čekaju.

— Koliko si dugo ovdje?

— Oko godinu i pol. Cijelo vrijeme otkad sam se vratila iz Evrope.

— I cijelo to vrijeme stanovala si kod Nevade?

Kimnula je glavom .

— Spavala si s njim?

Nije izbjegavala odgovor.

— Jesam. Vrlo mi je dobar.

— A jesi li ti njemu dobra? — upitao sam.

Još me je gledala.

— Mislim da jesam — odvrati mirno. — Ah to uistinu nije važno. Tebi je baš sasvim svejedno jesam li ili nisam.

— Samo sam bio radoznao — rekoh i ustadoh bacivši scenarij na stolac. — Samo sam htio znati čime te čovjek može zadržati.

— Nije ono što ti misliš — reče brzo.

— A što onda? — uzvratih — Novac?

— Nije. — Odmahnu glavom. — Čovjek. Pravi čovjek. Nikad to ne bih mogla raditi s dječacima.

To me pogodi u živac.

— Možda ću još stići na vrijeme — rekoh.

— Oženio si se prije pet dana.

Promatrao sam je časak. Osjećao sam kako se staro poznato uzbuđenje budi u meni.

— Hajdemo — rekoh kratko. — Nisam slobodan cijelu noć. Sjedio sam u zamračenoj sobi za prikazivanje filmova. Rina mi je bila na jednoj strani a režiser na drugoj.

Rina nije lagala. Film je bio divan, ah samo radi jednog razloga. Nevada. Nosio je cijeli film onom urođenom snagom koja je obasjavala platno.

Bila je to ona snaga koju sam uvijek osjećao u njemu, ali sad je bila veća, svrhovitija, i nitko joj nije mogao odoljeti. Kad se pojavio na ekranu, bio je dječak od šesnaest godina, a na koncu je odjahao u brda kad mu je bilo dvadeset pet. Nije-dnom, za cijelog filma, nisam se sjetio koliko mu je uistinu godina.

Kad su se svjetla upalila, naslonio sam se u stolcu i uzdahnuo. Dohvatio sam cigaretu osjećajući još uzbuđenje koje je u meni pobudio film. Upalio sam cigaretu i povukao dim. Cijela mi se nutrina uzburkala. Nešto je još nedostajalo.

Čudno sam se osjećao. Obuze me toplina u slabinama. Sjetio sam se što mi nedostaje.

Pogledao sam Von Elstera.

— Osim ono malo o gospođi u New Orleansu i o osuđeničkoj kćerci u gradiću, u tom filmu nema nijedne žene.

Von Elster se nasmiješio.

— Ima nekih stvari koje se u vesternu ne pojavljuju. Žene su jedna od njih.

— Zašto?

— Zato što filmska industrija drži da treba sačuvati predodžbu o pravom jakom muškarcu. Glavni junak može biti kriv za svako zločinstvo osim za kurvanje.

Nasmijao sam se i ustao.

— Oprostite na pitanju — rekoh. — Ali, zašto na možete dodati govor na isti način kako ste dodali glazbu? Zašto biste sve prerađivali?

— Volio bih kad bismo mogli — odgovori Von Elster. Ali brzina projekcije nijemog filma drukčija je od brzine projekcije zvučnog. Zvučni film projicira se brzinom govora, a nijemi se vrti brže, jer mu tok priče ovisi o pisanom dijalogu i živoj radnji.

Kimnuh glavom.

Ono što je on rekao imalo je, s mehaničkog gledišta, smisla. Kao i sve drugo na svijetu, i taj je posao imao svoju tehnologiju koja me je počela zanimati. Cijela bi ta stvar bez mehanike bila nemoguća.

— Vratite se sa mnom u hotel. Htio bih razgovarati malo više o tome.

Iznenada spazih gdje me Rina opominje pogledom. Zirнула je na Von Elstera pa na mene.

— Skoro će četiri sata — reče užurbano. — A mislim da smo svršili sve što smo mogli bez Nevade.

— U redu — pristadoh. — Dovedi ga ujutro u hotel. U osam sati; može?

— Može u osam.

— Mogu vas odbaciti do vašeg hotela, gospodine Corde — reče spremno Von Elster.

Pogledao sam Rinu. Neprimjetno je odmahnula glavom.

— Hvala vam — rekao sam. — Rina me može povesti kad bude išla kući.

Rina je šutjela dok nije stala pred hotelom.

— Von Elster je u lovu za uspjehom — reče. — Zabrinut je. Dosad još nije radio zvučne filmove i sad hoće da napravi ovaj. To je krasan film, i ako uspije, bit će opet na konju.

— Misliš li da mu se izmiče tlo pod nogama? — upitao sam.

— Svakom se u Hollywoodu izmiče tlo pod nogama. Od Grete Garbo i Gilberta pa naniže. Nitko ne zna što će mu zvučni film napraviti od karijere. Čujem da je glas Johna Gilberta tako loš da ga MGM neće ni predbilježiti za novi film.

— Kako je s Nevadinim glasom?

— Dobar je — reče. — Vrlo dobar. Ispitali smo mu glas nedavno.

— Jedna briga manje.

— Hoćeš li se prihvatiti toga? — upitala me je.

— Što ću dobiti ako se prihvatim?

— Zaradio bi mnogo novaca.

— Što će mi? — rekoh. — Ionako ga mnogo zarađujem.

Svrati pogled na me. Glas joj je bio hladan.

— Nisi se promijenio, je li da nisi?

Odmahnuo sam glavom.

— Nisam. Zašto bih se promijenio? Zar se itko promijenio? Jesi li ti? — Uhvatio sam je za ruku. Bila je hladna kao led. A što bi ti dala da se Nevada izvuče?

Pogledala me netremice.

— Dala bih sve što imam kad bi mu to pomoglo.

Osjetih kako me obuzima neka tuga. Upitah se koliko bi ljudi to reklo za mene. Tog časa ne sjetih se nijednoga Pustih joj ruku i izađoh iz kola.

Nagnula se prema meni.

— Onda, Jonase, jesi li se odlučio?

— Nisam još — rekoh tiho. — Ima još mnogo toga što treba da saznam.

— Oh. — Povuče se u kola i nasloni razočarana.

— Ali, ne brini se — rekoh. — Ako pristanem, tebi ću prvo doći da se naplatim.

Dala je znak vozaču. Pokrenuo je kola.

— Koliko te poznajem — reče mirno — nisam drugo ni očekivala.

Limuzina se otkotrlja, a ja se okrenuh i uputih u hotel. Popeh se u sobu i otvorih scenarij. Trebalo mi je sat i pol dok sam ga pročitao. Bilo je blizu šest sati kad sam zaklopio oči.

6

Telefon mi nije prestajao zvrčati pored same glave. Stresao sam se da se rasanim i pogledao na sat. Prošlo je sedam za nekoliko minuta. Podigao sam slušalicu.

— Gospodine Corde? Ovdje Von Elster. Oprostite što vas uznemirujem ovako rano, ali sam ovdje dolje u predvorju s gospodinom Normanom. Vrlo je važno da se sastanemo s vama prije nego se sastanete s Nevadom.

— Tko je to Norman? — upitao sam nastojeći i dalje da se rasanim.

— Bernard B. Norman iz kompanije Norman Pictures. To je kompanija koja distribuira filmove. Gospodin Norman misli da vam može pomoći da povoljnije sklopite posao s Nevadom.

— Što će mi pomoć? — upitao sam. — Nevadu poznajem otkako znam za sebe.

Glas mu postade povjerljiv.

— Što se tiče samog Nevade, u redu, gospodine Corde. Ali njegov agent, Dan Pierce, vrlo je prepreden. Gospodin Norman želi samo da vam da nekoliko uputa prije nego se s njim zapetljate.

Dohvatio sam cigaretu. Von Elster nije gubio ni časka. Čim je nanjušio da dolazim s novcem, dotrčao je smjesta, zajedno sa svojim gazdom. Nisam znao što hoće, ali sam bio uvjeren da se Nevadi ne piše ništa dobro.

— Pričekajte dolje dok se obučem. Pozvat ću vas.

Spustio sam slušalicu i pripalio cigaretu. Zapeše mi za oko plave korice scenarija. Podigoh ponovo slušalicu. Dadoh telefonistici broj ljetnikovca Tonyja Moronija.

— Oprosti, Tony, što sam te probudio — rekoh. — Ovdje Jonas.

Blag Tonyjev glas javi se isprekidanim smijehom iz telefona.

— Ništa, ništa, Jonase. Ionako rano ustajem. Usput primi moju čestitku na ženidbi.

— Hvala — rekoh, bez razmišljanja. Iznenada se sjetih da nisam nijednom ni pomislio na Moniku otkad sam došao u grad. — Jeste li vi financirali novi film Nevade Smitha?

— Odmetnika?

— Da.

- Jesmo — odgovorio je.
- Što je s tim filmom? — upitao sam.
- To je dobar film — odvrati. — Imao bi više izgleda da je zvučni, ali to je dobar film.
- Ako misliš da je film dobar, zašto mu otkazuješ zajam?
- Da te najprije nešto upitam, Jonase — reče. — Kakav je zapravo tu tvoj interes?
- Još ne znam — rekoh otvoreno. — Nevada mi je prijatelj. Hoću da vidim što se to događa. Zašto mu otkazuješ zajam?
- Pa, znaš kako mi radimo — tumačio je. — Smithu smo dali zajam uz njegovo povratno jamstvo, plus garancija kompanije Norman Pictures. Bernieju Normanu potreban je sad kredit za preradu nekih njegovih filmova, i radi toga je povukao garanciju. To znači da mi automatski moramo otkazati zajam.

Nije onda nikakvo čudo što me Von Elster i Bernie Norman čekaju u predvorju. Oni ne žele da se itko umiješa u njihove namjere da opljačkaju Nevadu.

- Što će zapravo biti s Nevadom? — upitao sam.
- Ako ne bude mogao platiti zajam, lišit ćemo ga prava na film, zatim se sva sredstva iz njegova povratnog jamstva deponiraju u zalog. Iza toga dolazi likvidacija dok se ne namirimo.
- A što ćete onda s filmom? — upitah. — Stavit ćete ga u bunker?

– O, ne. — Smijao se ljubazno. — Predat ćemo ga Normanu da ga pusti u prikazivanje. Na taj način Bernie će doći do svog novca. On je uložio oko četiri stotine tisuća u taj film. Pošto se namiri, ostatak će isplatiti nama. Kad se namiri naš zajam, ono što ostane predat ćemo Smithu.

Sve mi polako postade jasnije. Nevada će biti gotov prije nego išta dobije.

— Ima li izgleda da nešto ostane? — upitao sam.

— Slabo — odgovori Tony. — Prema sadašnjoj pogodbi, takse za distribuciju vrlo su niske i novac za Nevadu Smitha prvi se izdaje. A kad mi preuzmemo, takse se potrostruče i njegov dio dolazi posljednji na red.

— Tko dobiva takse, banka?

Opet se nasmijao.

— Nipošto. Dobiva ih Bernie. On je distributer.

Sad sam shvatio. Oni dolje namjeravali su napraviti dobar posao. Iscijediti Nevadu. Na taj način dobro bi se nagrabili tako reći za badava. Čudio sam se samo kakav je stručnjak taj Nevadin agent kad ga je pustio da turne glavu u takvu zamku.

— Još jedno pitanje, Tony — rekoh — pa ti neću više do-
sađivati. Koliko bi još trebalo novaca da se Odmetnik pre-
radi u zvučni film?

Neko je vrijeme šutio.

— Da vidimo — reče. — Kulise još stoje, kostime imaju sve. To je oko polovice troškova. Možda još jedan milijun, a ako budu imali sreće, i manje.

— Bi li se to isplatilo?

Oklijevao je.

— Ne običavam se upuštati u ocjenu filmova. Svašta se može dogoditi.

— Ovaj put se upusti — rekoh. — Treba mi mišljenje nekoga tko nema interesa da laže.

— Prema svim izvještajima kojima raspolažem, to bi mogla biti dobra spekulacija.

— Hvala — rekoh. — A sad, daj mi pomozi. Odgodi otkazivanje zajma dok ne porazgovaram s tobom kasnije, u toku dana. Možda ću preuzeti garanciju mjesto Normana.

– Trebat će ti nakon toga svejedno još jedan milijun.

– Znam — odgovorio sam. — Ali moja ruka još nešto vrijedi. Mogu uvijek potpisati još jednu obveznicu.

Maroni se nasmijao ljubazno, pa se oprostismo. Nije bio zabrinut. Znao je da mogu lako namaknuti novac iz predujma koji sam dobio od koncerna kojemu sam prodao licencu za proizvodnju plastike. Bankari su uvijek spremni da vam pozajme novaca koliko vam god treba, dok god možete ponuditi popratno jamstvo.

Kad sam spustio slušalicu, pogledao sam na sat. Bilo je blizu sedam i pol. Osjećao sam se umoran. Htjedoh podignuti slušalicu, ali se onda predomislih. Neka idu do vraga! Neka čekaju ako hoće da se sa mnom sastanu. Okrenuh se i pođoh u kupaonicu da se istuširam.

Dok sam bio pod tušem, telefon je tri puta zvonio. Stajao sam tako, a vruća voda upijala mi se u kožu i spirala umor. Bilo je oko osam sati kad sam izašao iz kupaonice. Telefon ponovo zazvoni.

Bio je opet Von Elster. Glas mu je bio tih i urotnički.

– Nevada, njegov agent i Rina idu k vama — šaputao je.

— Nisu nas vidjeli.

– Dobro — rekoh.

– Ali kako ćemo se mi sastati?

– Mislim da je sad prekasno — rekoh nehajno. — Treba samo da izađem nakraj s Nevadinim agentom. Recite svom gospodinu Normanu da, unatoč svemu, cijenim njegovu ponudu. Ako mi što bude trebalo, rado ću mu se obratiti.

Čuh ga kako se zagrcnu od prepasti, i objesih slušalicu. Smijao sam se i pitao kako će to protumačiti svom gazdi. Navukoh hlače i maših se košulje, kad se začu kucanje na vratima.

— Naprijed — viknuh iz spavaonice. Začuh gdje se otvoriše vrata. Zakopčao sam košulju. Ogledah se za cipelama, ali one su bile s druge strane kreveta. Nije vrijedilo ići po njih pa izadoh bosonog.

Rina je već sjedila na velikom kauču. Nevada i još neki čovjek stajali su nasred sobe. Na Nevadinu licu pojavi se slab smiješak. Pruži mi ruku.

— Jonase — uzviknu prijazno.

Nespretno sam se rukovao. Bilo mi je smiješno rukovati se s njim kao da je stranac.

— Nevada.

U kutovima očiju vidjele su se sitne bore koje su mu urezali teški napori, ali začas nestadoše kad mi pogleda u lice.

— Sinko, svakog dana sve više ličiš na svog oca.

— A ti si, vidim, vrlo dobro. Odakle ti ta krama?

Malo se zbunio.

— To mi ide uz posao — reče. — Moram to nositi. Traže ljudi. — Stade premetati po džepu onim svojim poznatim gestama i izvuče paketić duhana i cigaretni papir. Smota cigaretu. — Mnogo sam čitao u novinama o tebi. Let od Pariza do Los Angelesa, ženidba i drugo. Je li žena s tobom?

Odmahnuo sam glavom.

Pogledao me pronicavim pogledom. Odmah sam znao da mu je bilo jasno sve o Moniki i meni. Čitao me je kao knjigu. Nikad ništa nisam mogao sakriti pred njim.

— Nije dobro — reče. — Volio bih da sam je vidio.

Pogledah onog drugog da promijenim razgovor. Nevada se brzo snađe.

— Oh, ovo je Dan Pierce, moj agent.

Rukovao sam se i ja prijedoh odmah na stvar.

— Noć sam vidio tvoj film — rekoš. — Sviđa mi se. Šteta što ga moraš prerađivati.

– Mislio sam da se zvučni filmovi neće održati.

– Nije to sve, Nevada — upade Pierce srdito i okrenu se meni. — Nevada je htio nijemi film, istina, ali kad smo počeli snimati, vidio je da je pogriješio. Zatim smo pokušali da ga preradimo u zvučni, ali nije išlo.

– Zašto?

– Nije nam dao Norman — odvrati Pierce. — U to vrijeme imao je samo jedan zvučni atelijer i upotrebljavao ga je za svoj film. A tražio je da smjesta počnemo snimati ili da će povući garanciju.

Sad je slika bila jasna. Sve je bilo od početka lopovština. Pogledao sam Nevadu. Nisam ga shvaćao. A ovamo je bio i te kakav igrač pokera.

Nevada me opet pročitava.

– Znam ja, sinko što ti misliš — reče brzo. — Ali htio sam da napravim baš taj film. On je dao nešto čemu nijedna druga patvorina koje sam radio nije bila ni blizu.

– A što je s Normanom? — upitao sam. — Kako to da ti nisu htjeli predujmiti novac da ga presnimiš?

– Ostali su bez kredita — odvrati Nevada — pa je banka opozvala zajam.

– To su budalaštine! — ponovo prasnu Pierce. — Pritisnuli su nas uza zid. Bernie Norman je nagovorio banku da opozove zajam i banka vraća film njemu. On ga dobiva banbadava — za trećinu onoga što bi njega stajalo da on radi film.

– Koliko bi stajalo da se film preradi? — upitao sam.

Nevada me pogleda.

– Oko milijun dolara.

– I zajam koji banka opoziva — doda Pierce.

Obratih mu se.

— Biste li ipak uzeli Normana da distribuirati film? Kimnuo je glavom.

— Svakako. Sklopili su deset tisuća ugovora za film, a ako bude zvučni, nijedan kinematograf neće poništiti ugovor.

— A ako bude nijemi?

— Bit ćemo sretni ako dobijemo tisuću petsto-odvrati.

— Svi hoće zvučni.

— Što vi mislite, što da napravim?

Nevada je šutio časa, a onda me pogleda ravno u oči.

— Da sam na tvom mjestu, ne bih se u to upuštao

— reče otvoreno. — Mogao bi sve izgubiti.

Spazio sam pogled koji mu je dobacio Pierce. Bio je to pogled pun srdžbe, ali i poštovanja. Ja sam za Piercea bio samo jedan žutokljunac više. Ali, mora mu se priznati, shvatio je da sam za Nevadu nešto kudikamo vrednije.

Promatrao sam ga neko vrijeme pa sam se okrenuo Rini koja je sjedila na kauču. Lice joj je bilo bezizražajno. Samo su joj oči preklinjale.

Obratio sam se ponovo Nevadi.

— Preuzet ću snimanje — rekoh. — Ali samo pod jednim uvjetom. Isplatit ću te i to će biti moj film. A kad ga budemo ponovo radili, radit ćemo ga onako kako ja budem htio. Bez pogovora; svak će raditi onako kako mu se kaže. I ti. Ako već gubim igru, hoću bar da dijelim karte.

Nevada kimnu. Već je često slušao mog oca kako govori iste riječi. A i on me je sam učio da uvijek dijelim karte kad su ulozi visoki.

— Samo, što vi znate o proizvodnji filmova? — upita Pierce.

— Ništa — odvratih. — Ali, recite mi koliko ljudi poznajete koji su radili zvučne filmove?

Zbunio se. Vidio sam da se urazumio. Rekao sam istinu. Bio je to nov posao. Nije bilo nikakvih veterana. Obratio sam se opet Nevadi.

— Dakle?

— Ne znam — reče tiho. — Prepuštam ti, eto, sav rizik. Ne mogu ništa izgubiti.

— Ludo govoriš! — pohita Pierce. — Ako film ispadne neki mućak, s tvojom je karijerom gotovo!

Nevada mu se smiješio.

— Dosad sam prolazio dosta dobro — reče. — Malo sam prestar da se bojim za nešto u što sam upao slučajno.

— Dakle, Nevada?

Pružio je ruku a crte zabrinutosti oko očiju rasplinuše se, i on se pomladi.

— Pristajem, mladiću.

Prihvatih mu ruku i zatim odoh do telefona. Nazvah Moroni ja u banci.

— Uredi sve da se zajam prenese na *Cord Explosives* — rekoh.

— Sretno bilo, Jonase — veselo se nasmija. — Predosjećao sam da ćeš to napraviti.

— Onda si znao više nego ja.

— To znači biti dobar bankar — odvratih.

Objesio sam slušalicu i obratio se ostalima.

— A sad, prvo što ću napraviti, izbacit ću Von Elstera.

Nevada se zaprepasti.

— Ali Von je jedan od najboljih režisera. Režirao je sve moje filmove. On me je otkrio.

— On je obično govno — rekoh. — Čim je vidio da si u nevolji, htio je da te izda. Jutros u sedam sati doveo je ovamo Bernieja Normana. Htjeli su mi dati neki besplatan savjet. Nisam ih htio primiti.

— Možete mi povjerovati ako vam kažem da je to Normano-
maslo — reče Pierce.

— Sad, bilo ti drago ili ne, Nevada — rekoh — ugovor smo
sklopili. Film je moj i bit će onako kako ja kažem.
Kimnuo je glavom šuteći.

— Najprije želim da mi Pierce omogući da u ova tri dana
vidim što više zvučnih filmova. Zatim slijedećeg vikenda,
prebacit ću vas sve u New York. Tri-četiri dana ići ćemo u
kazalište. Za to vrijeme možda ćemo pokupiti i nekog reži-
sera. Vidjet ćemo. — Zastadoh da zapalim cigaretu i spazih
smiješak na Nevadinu licu. — Cemu se smiješ?

— Kao što sam već rekao, svakog dana sve više ličiš na
svog starog.

Uzvratih mu osmijeh. Tog časa konobar uđe s doručkom.
Nevada i Pierce odoše u kupaonicu da se umiju, pa Rina i ja
ostadosmo sami.

Ljubazno me pogledala.

— Kad bi samo sebi dao više slobode — reče nježno — mi-
slim da bi bio dobar čovjek.

Pogledah joj u oči.

— Ne pravi od mene budale — rekoh. — Nas oboje znamo
zašto sam to učinio. Ti i ja noćas smo se pogodili.

S lica joj nestade nježnosti.

— Hoćeš li da te sad odmah uslužim? — upita.

Po načinu kako je reagirala, vidio sam da sam je pogodio u
živac. Nasmiješio sam se.

— Mogu čekati.

— I ja — odgovorila je. — Zauvijek, ako treba.

Zazvoni telefon.

— Digni slušalicu — rekoh.

Rina je podiže, zatim čuh nekakvo šušketanje u slušalici i
onda mi ona preda slušalicu.

– Tvoja žena.

– Zdravo, Monica.

Glas joj je bio nabijen srdžbom.

– Poslovi — kriještala je. — A kad sam nazvala, javila se nekakova drolja. Pretpostavljam da ćeš mi reći da je to tvoja maćeha.

– Pa i jest!

Telefon srdito škljocnu i zamrije mi u ruci. Promatrao sam ga neko vrijeme a onda se stadoh smijati. Sve je bilo kako treba.

I kako ne treba.

7

Pogledao sam kroz prozor na pistu. Nekoliko je aviona stajalo u redu i zagrijavalo se, a na bokovima i pod krilima sjala su u krugu slova ICA obojena crveno-bijelo-plavo. Bacio sam pogled na plan, zatim na konstruktora.

Morrissey je bio mlad, čak mlađi od mene. Diplomirao je na Tehničkom institutu u Massachusetsu gdje su mu glavni predmeti bili aeronautičko strojarstvo i konstrukcije. Nije bio pilot; pripadao je novoj generaciji koja je po nebu hodala. Njegovi su prijedlozi bili korjeniti. Avion jednokrillac, dvomotorni, koji će nadletjeti sve živo u zraku.

Namjesti naočale malo niže na nosu.

– Ja mislim, gospodine Cocrde — reče na svoj precizan način — da ćemo povećanjem krila dobiti onaj uzlet koji nam je potreban, a ujedno ćemo povećati kapacitet goriva. Pored toga, dobivamo i tu prednost da nam pilot ima neposredan pregled.

– Zanima me koristan teret i brzina — rekoh.

– Ako su moji proračuni točni — odvrati Morrissey — moći ćemo nositi dvadeset putnika, pored pilota i kopilota, brzi-

nom od nekih 400 kilometara. Avion bi trebalo da leti oko šest sati bez uzimanja goriva.

— Hoćete reći da bismo mogli letjeti odavde do New Yorka samo s jednim spuštanjem, u Chicagu? — upita Buzz sumnjičavo. — Ne vjerujem!

— Tako pokazuju moji proračuni, gospodine Daltone — reče ugladeno Morrissey.

Buzz me pogleda.

— Samo ti razbacuj novac na lude planove — reče — ali ja neću. Imam i previše iskustva s takvim maštarijama.

— Koliko bi trebalo da se sagradi prototip? — upitao sam Morrisseyja.

— Četiri stotine, možda i pet stotina tisuća. Pošto se oslobodimo početnih grešaka, moći ćemo ih proizvoditi za otprilike četvrt milijuna.

Dalton se bučno nasmijao.

— Pola milijuna dolara za jedan avion? Ludost. Nikada nećemo povratiti novac.

Putovanje vlakom u prvom razredu od obale do obale stoji preko četiri stotine dolara. Putovanje traje oko četiri dana. Kad se doda opskrba putnika, izlazi više od pet stotina dolara po osobi. Ovakav avion imao bi korisnog tereta za sedam tisuća dolara po putovanju. Kad se tome dodaju prihodi od prijevoza pošte, iznosilo bi do osam tisuća petsto dolara. Ako bismo letjeli osam puta u jednom tjednu, za manje od dvadeset tjedana isplatili bi nam se svi troškovi, zajedno s operativnima. A nadalje, bilo bi i nepredviđene dobiti. Mogli bismo čak uvesti besplatne obroke za vrijeme leta.

Pogledao sam na sat. Bilo je blizu devet sati. Ustao sam.

— Moram dolje, do studija. Danas snimaju prvu scenu.

Dalton se zacrvenje od srdžbe.

— Okani se toga, Jonase! Prihvati se posla! Već mjesec i pol dana samo dangubiš u tom prokletom studiju. Treba da se pozabavimo izgradnjom aviona, a ne da drkaš s tim nesretnim filmom. Inače će nas preteći cijela industrija.

Pogledao sam ga mrko.

— Što se mene tiče — odvratih — avion već imamo.

— Nemaš ga — reče negodujući — ne misliš valjda da pokušаш s ovim ovdje?

Kimnuh glavom i zatim se obratih Morrisseyju.

— Možete odmah početi gradnju aviona.

— Čekaj malo — prasnu Dalton. — Ako misliš da će ICA platiti račun, onda si lud. Ne zaboravi da sam vlasnik polovice dionica.

— A Cord Explosives druge polovice — rekoh. — Cord Explosives ima i preko pola milijuna dolara zaloga na ICA avione, od kojih je većina baš sada dospjela. Kad bih ih prekludirao, postao bih jedini vlasnik čitave kompanije Inter-Continental Airlines.

Promatrao me neko vrijeme srdito, zatim mu se lice razvuče u smiješak.

— Trebao sam to i sam znati, Jonase. Trebao sam naučiti lekciju već onda kad sam izgubio na pokeru onaj Waco.

Uzvratio sam smiješkom.

— Ti si, Buzze, veliki letač. Drži se letenja, a poslove prepusti meni. Još ću napraviti od tebe bogataša.

Maši se cigarete.

— U redu — reče bez uzrujavanja. — Ali ipak mislim da je glupost graditi taj avion. Mogli bismo s njim odnijeti gaće na štapu.

— Izidismo bez riječi i odosmo do mojih kola. Nije imalo smisla tumačiti Buzzu jednostavna pravila kreditnog poslovanja. ICA će naručiti dvadeset takvih aviona od Cord

Aircraft. Obadvije kompanije dat će zatim zalog za njih kompaniji Cord Explosives. A Cord Explosives eskontirat će te založnice u bankama još prije nego što avioni budu sagrađeni. Ako avioni ne uspiju, Cord Explosives će na koncu dobiti znatno smanjenje poreza, i to je najgore što se može dogoditi.

Uđoh u kola.

— Svako dobro s filmom! — doviknu Buzz za mnom dok sam odlazio.

Provezao sam se kroz glavna vrata u Normanove atelijere. Vrtar izviri i domahnu mi.

— Dobro jutro, gospodine Corde — doviknu. — Sretno, gospodine!

Nasmiješio sam se i odvezao na parkiralište. Na parkiralištu je bilo rezervirano mjesto za moja kola, s oznakom — *Gospodin Cord*. Nisu propuštali nijedan trik kad je trebalo od žutokljunca izvući novac. U blagavaonici Upravnog odbora bio je rezerviran stol s mojim imenom na njemu. Imao sam i svoj privatni bangalo s cijelim nizom poslovnih prostorija i dvije tajnice, bife prepun pića, električni hladnjak, privatnu toaletu i tuš, sobu za presvlačenje, sobu za konferencije i dva ureda za tajništvo, ne računajući svoju sobu.

Ušao sam na stražnja vrata u bangalo i otišao ravno u svoj ured. Čim sam sjeo za stol, ušla je jedna tajnica.

Stala je ispred stola, vrlo poslovna, s bilježnicom i olovkom.

— Dobro jutro, gospodine Corde — reče vedro. — Hoćete li diktirati?

Odmahnuo sam glavom. Već me je morala bolje upoznati. Posljednji pet tjedana to se ponavljalo svakog jutra. Nikad

ne pišem ništa — ni obavijesti, ni bilješke, ni upute. Ako hoću nešto zapisati, zovem McAllistera. Za to su advokati.

Telefon na stolu zazvoni. Tajnica ga podiže.

— Ured gospodina Corda. — Malo je slušala, zatim mi se obratila. — Sve su pripremili za probu na sceni broj devet. Spremni su za prvo snimanje. Mole vas da dođete.

Ustao sam.

— Recite im da dolazim.

Scena broj devet bila je sasvim na kraju. Sav dekor i kulise za New Orleans izgradili smo ondje jer smo mislili da je mirnije i da ondje neće smetati glasovi s drugih scena. Jurio sam stazom od cigle proklinjajući tu udaljenost, dok nisam ugledao bicikl nekog kurira. Bio je naslonjen na bangalo. Cas zatim vrtio sam bjesomučno pedale i jurio stazom. Čuo sam kurira kako više za mnom.

Dovezao sam se u luku ispred pročelja scene broj devet i umalo što se nisam sudario s nekim čovjekom koji je otvarao vrata. Stajao je i gledao me, zapanjen. Bio je to Bernie Norman.

— Zaboga, gospodine Corde — reče. — Niste trebali tako. Zašto niste nazvali da vam pošaljemo kola?

Naslonio sam bicikl na zid.

— Nisam imao vremena, gospodine Normane — odvratio sam. — Javili su mi da su spremni započeti. Oni traže moj novac i moje vrijeme.

Bili su pripravni za snimanje prve scene, one u kojoj Max, još mladić, prvi put razgovara s gospođicom iz javne kuće. Film nije počinjao tom scenom, ali tako snimaju. Najprije sve interijere, pa zatim eksterijere. Kad je gotovo, sastave se po pravilnom redoslijedu.

Gospođicu je glumila Cynthia Randall, Normanova najveća ženska zvijezda. Smatrali su da od svih glumica na filmu

ima najviše seksepila. Na mene nije tako djelovala. Ja volim sisate žene. Dva šminkera i frizerka vrtjeli su se oko nje dok je sjedila ispred toaletnog stolića koji je bio dio dekora.

Nevada je stajao u suprotnom kutu, leđima okrenut, i razgovarao s Rinom. Kad sam im pristupio, okrenuo se, a mene prodoše trnci jer sam se sjetio njegove slike iz svog djetinjstva. Činio se i mlađim nego što je bio kad sam ga prvi put vidio. Ne znam kako mu je to uspijevalo ; čak su mu i oči bile mladičke.

Mirno se smiješio.

— Zdravo, mladi Corde! Počinjemo.

Kimnuo sam glavom gledajući ga.

— Da — rekoh. — Počinjemo.

Netko dreknu.

— Svi na svoja mjesta!

— Mislim da se to mene tiče — reče Nevada.

Rina se okrenu pozornici, s napregnutim izrazom u očima. Neki čovjek prolazio je noseći kabl. Uklonio sam mu se i gotovo sudario s drugim. Odlučih skloniti se da ne napravim neku štetu.

Stadoh pored tonske kabine. Odatle sam mogao sve vidjeti i čuti. Sad mi je bilo jasno zašto film toliko stoji. Jednu te istu scenu snimali smo već jedanaesti put, a onda spazih tonmajstora u kabini. Bio je sagnut iznad kontrolne ploče, sa slušalicama na ušima, vrteći kao lud skalu. Svaki čas vidio sam kako mu se miču usnice, psujući nešto tiho, a onda bi ponovo zavrtio skalu.

— Sigurno nešto nije u redu s uređajem? — upitao sam.

Pogledao me je. Po njegovu pogledu vidio sam da ne zna tko sam.

— Uređaj je u redu — odgovori.

— Nešto ti smeta?

— Pazi, druže — reče. — Nas obadvojica trebamo zaposlenje, je li tako?

Potvrdio sam.

— Kad ti gazda kaže da napraviš nešto da valja, učinit ćeš što ti kaže — i nećeš ništa pitati. Je li tako?

— Tako je — odvratio sam.

— Dakle, ja radim što mogu bolje. Ali ja nisam bog. Ne mogu promijeniti ničiji glas.

Gledao sam u njega i neki strah počeo me obuzimati. Jedino mi je Rina rekla da je pokus s Nevadinim glasom prošao kako treba.

— Sigurno misliš na Nevadu Smitha?

Odmahnuo je glavom.

— Nee — odvrati prijezirno. — Njegov je glas u redu. U pitanju je gospođica. Govori kroz nos toliko da se čini kao da joj glas dolazi iz očnih jabučica.

Tonmajstor se vratio svom uređaju. Pružih ruku i strgnuh mu slušalice s glave. Okrenu se srdito.

— Koji je sad vrag?

Ali već sam ih nataknuo sebi na glavu, pa on više nije mogao ništa drugo nego da stoji i gleda. Govorio je Nevada. Glas mu je zvučao lijepo. Zatim je govorila Cynthia Randall, i nisam vjerovao ni svojim očima ni svojim ušima.

Glas joj je imao sve razdražljive kvalitete mačke koja zavija na tarabama bez ikakvih seksualnih obilježja. Prodirao mi je u kosti. Takav glas mogao je dokrajčiti svaku strastvenu želju i u najsajnijoj javnoj kući u New Orleansu. Strgnuo sam slušalice s glave i bacio ih u ruke zapanjenu tonmajstoru. Skočih na scenu. Neki me čovjek uhvati, ali ga odgurnuh.

— Stop! — zavika netko, i na sceni zavlada tišina. Svi su zapanjeno zurili u mene.

U meni je kuhalo. Znao sam samo toliko da netko pravi od mene budalu, a to nisam volio. Mislim da je djevojka znala zašto je sve to. U očima joj se javi oprez, čak kao da je htjela da se nasmiješi.

Bernie Norman požuri se na scenu. Tračak olakšanja pojavi joj se na licu, i meni sve bi jasno. Ona uhvati Bernieja za ruku i on se okrenu meni.

— Gospodine Corde — upita — nešto nije u redu?

— Svakako — rekoh oštro. — Ona. Uklonite je sa scene!

Otpuštena je!

— Ali ne možete samo tako, gospodine Corde! — uzviknu.

— Ona ima ugovor za ovaj film!

— Možda ima — složio sam se — ali nema sa mnom. Nije iscijedila posljednju kapljicu crnila s moga pera.

Bernie je buljio u mene, a bljedilo mu je obuzimalo opaljeno lice. Znao je o čemu govorim.

— To je potpuno nepravilno — prosvjedovao je. — Gospođica Randall je vrlo velika zvijezda.

— Pa da je Majka božja — prekinuo sam ga. Pružih ruku i pogledah mu na sat, zatim njega. Dajem vam točno pet minuta da je uklonite iz ekipe ili ću prekinuti snimanje ovog filma i natovariti vam na vrat najveću parnicu koju ste ikad vodili!

Sjeo sam na platneni stolac na kojem je pisalo moje ime i ogledao se po opustjeloj sceni. Tek nekoliko ljudi vrzlo se uokolo, krećući se kao bestjelesni dusi na banketu. Potražio sam pogledom tonmajstora koji se nagnuo nad kontrolnu ploču, sa slušalicama još na glavi. Zaklopio sam umorne oči. Već je prošlo deset sati u noći.

Začuh neke korake i otvorenih očiju. Dolazio je Dan Pierce. Bio je na telefonu da posudi glumicu od nekog drugog studija.

— Onda? — upitao sam.

Odmahnuo je glavom.

— Ništa. M G M neće da nam pozajmi Garbo. I oni planiraju zvučni film.

— A što je s Marionom Davis?

— Baš sam sad došao od nje. Uloga joj se sviđa, ali misli da nije za nju. Možda bi bilo najbolje da smo ostali pri Cynthiji Randall. Ovo dangubljenje stoji vas svakog dana trideset tisuća.

Zapalio sam cigaretu i pogledao ga.

— Radije ću se sad okaniti svega nego da mi ismiju film i da kasnije sve izgubim.

— Možda bismo mogli dovesti neku glumicu iz New Yorka?

— Nemamo vremena — odgovorih. — Deset dana, to je tri stotine tisuća.

Baš u taj čas Rina dođe s nekoliko sendviča.

— Mislila sam da ste možda gladni — reče — pa sam poslala po nekoliko sendviča.

Uzeh jedan i zagrizoh. Ona se okrenu i dade jedan onom drugom.

— Hvala, gospođice Marlowe.

— Molim — odvrati i povuče se straga gdje je sjedila s Nevadom.

— Šteta što ne možete naći nekoga tko ima glas kao, eto, ona — tonmajstor je mumljao žvačući sendvič.

Pogledao sam ga.

— Što hoćeš time da kažeš?

— Ona ima nešto u glasu što te pogađa u srce — odvrati. — Kad bi se taj glas snimio na film, ljudi bi skakali s balkona.

Buljio sam u njega.

– Misliš na Rinu?

Kimnuo je glavom i progutao omašan zalogaj.

– Da. — Jedva vidljiv ali značajan smiješak pojavi mu se na usnama. — I ako ja nisam lud, ispala bi sjajno na filmu. Ona je prava žena.

Okrenuh se Danu.

– Što vi mislite?

– Možda bi i mogla — reče oprezno.

– Hajde da pokušamo — rekoh i ustadoh. — Trideset tisuća na dan hrpa je novaca.

Kad sam je zamolio da izgovori nekoliko redaka u mikrofon, shvatila je to kao dobru šalu. A kad sam ponovo sazvaio ekipu za probu u punom sastavu, još je držala da ne mislim ozbiljno. Po svoj prilici nije me uzimala ni najmanje ozbiljno dok nismo sjeli u sobu za projekcije u dva ujutro i promatrali nju i Nevadu u jednoj sceni.

Nikada dotad nisam vidio na platnu ništa poput nje. Nazovite ono što je ona davala kako hoćete, na platnu je ispadalo dvostruko jače i vrednije. Da ti poteče slina na usta!

Okrenuo sam joj se.

– Idi kući i lezi. Čekam te u garderobi sutra ujutro u šest sati. Snimanje počinjemo u devet.

Klimala je glavom.

– Uh, uh, Jonase. Dosta je šale. Neću s tim ništa da imam.

– Bit ćeš tu na pozornici, spremna za snimanje, sutra u devet! — rekoh oštro. — Ti si zvala mene, a ne ja tebe, sjećaš li se?

Pogledao sam Nevadu. Zbunjeno je gledao ne shvaćajući ništa. I ta očita nedužnost u njegovim očima bila mi je neugodna.

— A ti se radije pobrini da se ona pojavi sutra na snimanju — rekoh srdito.

Okrenuo sam se i pojurio iz kino-dvorane. Oni ostadoše buleći za mnom, preneraženi.

8

8

Otvorio sam polako jedno oko i pogledao na ručni sat. Dva sata! Podigoh se naglo i osjetih tešku glavobolju. Jeknuh naglas i vrata se otvoriše.

Ušao je Dan već odjeven. Bio je u hlačama krem boje i u kričavoj sportskoj košulji. Nosio je čašu nečeg što je mogao biti sok od rajčica.

— Evo — reče. — Popij to, prijatelju! Razbistrit će te.

Prinio sam čašu ustima. Bilo je odvratno, ali imao je pravo. Malo zatim glava se razbistrila. Ogledao sam se po sobi. Oko mene je bio pravi rusvaj.

— Gdje su djevojke? — upitao sam.

— Platilo sam im i poslao ih kući.

— Dobro. — Ustao sam s teškom mukom iz kreveta.

— Moram u studio. Namjeravali su početi snimanje u devet.

Dan se nasmiješio.

— Nazvao sam i rekao im da si spriječen, ali da ćeš doći poslije podne. Mislio sam da će biti bolje da se malo ispavaš. Bila je to burna noć.

Iscerio sam se. Zaista je bila.

— Uistinu.

Dan i ja zapravo smo se napili već pretprošle noći. Sreo sam ga kad sam se vraćao iz studija i ponudio mu da ga povezem u grad. Ali putem smo odlučili da stanemo pa da nešto pojedemo. Bio sam vrlo napet, napetiji od luka, pa je htio da

me raspoloži. Naručismo biftek, u nekom lokalu koji je trebalo da bude u ono vrijeme zatvoren, ali nije bio, i s njim burbon, a kasnije prostitutke. Prostitutke se pojaviše iz njegove crne knjižice kakve, čini se, nose svi agenti. Dobrano sam se opustio, samo sad se pitam bi li me one mogle ponovo naviti.

Dok sam se okupao, njegov japanski sluga ispekao je jaja i kobasice. Umirao sam od gladi. Pojeo sam šestero jaja i oko tucet malih kobasica. Kad sam iskapio četvrtu šalicu kave, Dan se nasmiješio i upitao me.

– Kako ti je sad?

Uzvratio sam mu smiješkom.

– Nikad bolje. — Uistinu. Odjednom mi je napetost popustila. Nije me više stezalo u grlu kao preko dana.

– Nešto si rekao da idemo na posao?

Razgovarali smo noćas više nego što obično razgovaram s nekim neznancem. Ali Dan Pierce bio je nešto drugo. To je bio tip kakvog nikad dosad nisam sreo, i očarao me je. Bio je oštrouman, čvrst i znao je što hoće. Upetljao sam se u to sve preko glave, i znao sam to. To neće dugo potrajati, ali dok se snađem, mogao bi mi dobro doći tako netko poput Dana Piercea.

– Prodao sam svoju agenciju kompaniji MCA.

– Zašto?

– Zato što prelazim k tebi.

– Samo da se ne zaletiš? — upitao sam. — Ja ću raditi samo ovaj film. A što ćeš onda?

Dan se nasmiješio.

– To ti kažeš. A možda tako momentano uistinu i vjeruješ. Ali ja znam nešto drugo. Ti imaš afiniteta za taj posao — prirodnog afiniteta kakav nemaju mnogi drugi. A ovo je

mamac kojem nećeš odoljeti. Upravo si otkrio još jednu hazardnu igru. Zagrist ćeš.

Srknuo sam kave. Bila je crna i jaka, taman kakvu volim.

– Kako misliš da mi možeš pomoći?

– Evo kako. Meni su poznate sve zamke u tome poslu i sve prljave majstorije za koje bi tebi trebalo mnogo vremena da ih svladaš. Ti si poslovan čovjek i vrijeme ti je najvrednije što imaš. Ja ti ne bih vrijedio ni polovicu onoga što ti vrijedim kad bi ti filmovi bih jedini posao. Ali nisu. A neće nikad ni biti. To je tebi samo jedna kocka više.

Gledao sam ga.

– Daj mi neki primjer.

– Evo ga — reče smjesta — ja ne bih počeo snimanje dok ne bih isprobao glas svakog glumca.

– To sam već naučio. Treba mi primjer nečega što još ne znam.

Dohvati plavo ukoričen scenarij koji je ležao iza njega.

– Ako Rina uspije na platnu, kao što to proba pokazuje, možemo donekle izmijeniti scenarij i uštedjeti četiri stotine tisuća dolara.

– Kako?

– Preradit ćemo njezinu priču i ograničiti većinu filma na epizodu u New Orleansu. Tako ćemo uštedjeti pet tjedana eksterijera; uostalom, nitko još ne zna kako ćemo uspjeti s tim mikrofonima vani.

Dohvatih cigaretu.

– Ako to učinimo — rekoh tiho — što će biti s Nevadom? Njegova će se uloga smanjiti.

Dan me čvrsto pogleda.

– Nevada nije više moj problem, on je problem kompanija MCA. Ja sad radim za tebe i računam da si se riješio sen-

timentalnosti na koju imaš pravo u ovom filmu. To je posao kao i svaki drugi. Najvažnije je zaraditi novac.

Povukoh dim iz opuška i srknuh kave. Prvi put otkako me je Rina nazvala, osjetih se opet normalnim. Već me je bila smotala oko prsta tako da nisam znao što je jučer a što sutra. Sad sam se osjećao sasvim drukčije.

– Na kakvu si pogodbu računao?

– Neću plaću. Samo deset posto dionica i otvoren račun za troškove.

Nasmijao sam se.

– A ja sam mislio da si rekao da si prodao agenciju.

– To je jedini način kako mogu doći do svoje naknade a da te suviše ne opteretim.

– Ne vuci me za nos. Živjet ćeš od samog računa za troškove.

– Dabome da hoću. Ali bih od njega živio i da dobivam plaću. Kako misliš da radim za tebe a da ne trošim novac? Novac je u ovom gradu jedina stvar koju svak poštuje.

– Dat ću ti deset posto sudjelovanja u dobiti. Ali nikakve dionice.

Promatrao me je.

– A što je s računom za troškove?

– To je u redu. Pruži ruku.

– Pristajem.

Prošla su bila tri sata kad smo došli na scenu broj devet. Ondje je vladala vreva, žamor i radna buka, jer su se spremali za slijedeće snimanje. Nevada je stajao pokraj kulis; Rine nije nigdje bilo. Stao sam blizu tonmajstora.

– Kako ide?

Pogledao me i razvukao usta u osmijeh.

– Zvuči silno — reče tapšajući po slušalici.

Nasmiješio sam se i prišao Nevadi. Razgovarao je s režiserom i obojica se okrenuše kad sam im prišao.

– Kako ona?

Novi režiser slegnu ramenima.

– Bila je u početku malo nervozna, ali se smiruje. Bit će sve u redu.

– Bit će silna — toplo reče Nevada. — Ni sanjao nisam cijelo vrijeme dok mi je pomagala u dijalozima da će i njoj to dobro doći.

Jedan od pomoćnika režisera dojadi.

– Gotovi smo, gospodine Carrole.

Režiser kimnu glavom a pomoćnik se okrenu i viknu.

– Svi na svoja mjesta!

Režiser priđe kameri, a Nevada izađe na pozornicu. Okrenuh se i spazih Rinu gdje ulazi sa strane. Buljio sam, ne vjerujući svojim očima. Duga, svjetloplava kosa bila joj je svezana navrh glave, a prsa su joj stegli tako čvrsto da je nalikovala na dječaka. Usta su joj bila šminkom obojena u tanani Kupidov luk, a obrve iscrtane u tanku neprirodnu crtu. Više nije bila žena — bila je karikatura reklame u časopisu *Sajam taština*.

Dan je bio ravnodušan. Gledao me zagonetno.

– Dobro su obavili posao. Kao slika.

– Ne nalikuje na ženu.

– Baš to su i htjeli.

– Do vraga s tim što su oni htjeli. Ne sviđa mi se. U ovom gradu ima ovakvih djevojaka pet za groš.

Dan se jedva osmjehnu.

– Ako ti se ne sviđa, mijenjaj — reče. — Ti si gazda. Film je tvoj.

Buljio sam u njega časak. Najradije bih izašao na scenu i napravio rusvaj. Ali me zadržava instinkt. Znao sam da bi još jedna predstava kao ona jučerašnja demoralizirala cijelu ekipu.

— Reci Carrolu da ga trebam — obratih se Danu.

Kimnuo je glavom odobravajući.

— Pametno — reče. — Tako valja. Trebat ću ti manje nego što sam i sam mislio. — Ode do režisera.

Cas nakon toga režiser najavi prekid od deset minuta. Priđe mi, očito nervozan.

— Nešto nije u redu, gospodine Corde?

— Tko je odobrio šminku i onaj kostim?

Režiser pogleda mene, zatim, preko ramena, Rinu.

— Vjerojatno kostimograf i šminker — odvratila. — Nevada im je rekao da je što bolje dotjeraju.

— Nevada?

Kimnuo je glavom. Pogledao sam Dana.

— Želim da se svi oni kojih se ovo tiče nađu za deset minuta u mojem uredu — rekoh.

— U redu, Jonase.

Okrenuo sam se i otišao iz zgrade.

9

Ogledah se po uredu. Čini mi se, na koncu konca, da su znali što rade kad su podizali studio. Ured je bio dovoljno prostran za nas sve.

Dan je sjedio u udobnom stolcu lijevo od mog stola. Carrol, novi režiser, pokraj njega. Rina i Nevada bili su na kauču, a preko puta od njih snimatelj. Na drugoj strani bili su šminker i šefica garderobe, slabašna ženica neodređene dobi, mlada lica i prerano prosijede kose, u haljini jednos-

tavna kroja. I na koncu, moja tajnica meni zdesna, s neizbježivom olovkom na bloku.

Zapalih cigaretu.

— Svi ste vidjeli pokus sinoć — rekoh. — Bilo je silno. Otkud sad da ona djevojka nije bila u ekipi danas poslije podne?

Nitko nije odgovorio.

— Rino, ustani! — Ona se šutke podiže i stade gledajući me.

Obazreh se ponovo po sobi. — Kako se ona zove?

Režiser se nakašlja i nasmija nervozno.

— Gospodine Corde, svak zna kako se ona zove.

— Zbilja? Kako?

— Rina Marlowe.

— Zašto onda ne liči na Rinu Marlowe nego na nekakav bučkuriš od Clare Bow, Marion Davies i Cynthije Randall? Neka me vrag odnese ako nalikuje na Rinu Marlowe!

— Bojim se da niste razumjeli, gospodine Corde!

Obazro sam se.

— Kako se vi zovete?

— Uzvratila mi je pogled.

— Ilene Gaillard — odvrati. — Kostimograf.

— Dobro, gospođice Gaillard. Kako bi bilo da mi kažete što nisam razumio.

— Gospođica Marlowe mora biti obučena po najnovijoj modi — reče mirno. — Pazite, gospodine Corde, iako dajemo izvjesne ustupke razdoblju u kojem se film događa, osnovna zamisao mora ići ukorak s najnovijom modom. Većina žena radi toga i ide u kino. Filmovi stvaraju stil.

Jedva sam je pogledao.

— Bio to stil ili ne bio, gospođice Gaillard, ne shvaćam da jedna djevojka treba da nalikuje na dječaka da bi bila u

modi. Nijednog normalnog muškarca ne može zanimati takva figura.

— Ne predbacuj gospođici Gaillard, Jonase! Ja sam joj rekao da to uradi.

Okrenuo sam se Nevadi.

— Ti si joj rekao?

Kimnuo je glavom.

To se moralo dogoditi, prije ili poslije. Rekoh mu hladno.

— Novac je moj, a po ugovoru ja sam gazda. Odsad se brini za svoju ulogu! Sve je drugo moj posao.

Nevada stisnu usne, a duboko u očima mu vidio sam da je povrijeđen. Okrenuo sam se. Rina je sve promatrala, začudo ravnodušno.

— Rino! — Okrenula mi se, spustivši brzo masku ravnodušnosti preko očiju. — Otiđi u kupaonicu i speri s lica sve to đubre. Našminkaj se kako znaš.

Rina šutke izađe iz sobe, a ja se vratih za svoj stol i sjedoh. Nitko ne reče ni riječi dok se nije vratila u sobu. Usta su joj opet bila široka, usne pune, a obrve svedene u prirodnoj krivini. Kosa joj se prelijevala kao svjetlucavo zlato i padala preko ramena. Ali još nešto nije bilo u redu. Tijelo joj je ispod negližea još imalo ravnu liniju.

— Vрати se i skini sa sebe taj oklop što ga nosiš.

I nadalje šuteći, učini kako sam joj rekao. A kad je došla, sva se pokrenu. Nikome nije izmaklo da je to sad žena ispod onog negližea.

— Sad je bolje — rekoh. — Snimit ćemo sad te scene ponovo.

Rina kimnu glavom i okrenu se. Zaustavi je glas gospođice Gaillard.

— Takvu je ne možemo fotografirati.

Pogledao sam je.

– Što ste rekli?

Gospođica Gaillard ustade.

– Ne možemo je takvu snimati. Prsa joj se tresu.

Nasmijao sam se.

– Pa što onda? Sise se moraju tresti.

– Svakako — odvrati brzo kostimerka. — Ali na platnu je sve uvećano. — Pogleda snimatelja. — Je li tako, Lee?

Snimatelj kimnu glavom.

– Tako je, gospodine Corde. Neće biti ni najmanje prirodne.

– Morat ćemo joj staviti nekakav grudnjak — reče gospođica Gaillard.

– U redu. Hajte pokušajte!

Cas nakon toga Rina i kostimerka izađoše iz kupaonice. Stadoše preda me. Bilo je bolje od onog prvotnog steznika, ali nije bilo tako dobro kao bez ičega. Bar meni nije bilo.

Ustadoh od stola i pridoh Rini.

– Da vidim!

Rina me pogleda suzdržljivo, spusti ravnodušno negliže s ramena, zadržavajući ga na laktima.

– Okreni se desno — rekoh. — Sad lijevo!

Koraknuh nazad i pogledah Rinu. Sad sam vidio što je. Kad god se okrenula, grudnjak se nategao i splosnio, a to je prsima davalo neprirodan izgled. Pogledao sam kostimerku.

– Da skinemo s ramena vrpce?

Ilena Gaillard slegnu ramenima.

– Pokušat ćemo. — Pruži ruku i povuče dolje vrpce.

Rina je stajala, očiju uperenih u neku udaljenu točku, preko mog ramena.

– Sad se okreni! — Grudnjak joj je još stezao prsa. — Uh, uh — rekoh. — Još mi se ne sviđa.

– Pokušat ću još nešto.

– U redu — rekoh.

Nakon nekoliko minuta izadoše ponovo. Rina je nosila neku napravu s rebrima od žice, kao neki mali steznik, samo što joj nije prelazio preko bokova. A kad se kretala, prsa joj se nisu kretala. Mogla su se lijepo vidjeti, ali se činilo kao da su izmodelirana od pariškog plastelina.

Pogledah kostimerku.

– Ne možemo li nekako izrezati neke od tih žica?

– Mislim da je sad vrlo dobro, gospodine, Corde. U svakom slučaju, ne vidim zašto se toliko bojite linije njezinih prsa. Noge su joj lijepe i dobro ih vidite.

– Gospođice Gaillard, vi niste muškarac, i ja i ne tražim da shvatite ono što hoću. Ako iziđem na ulicu, mogu vidjeti nogu koliko me volja. Molim vas da samo odgovorite na moje pitanje.

– Ne, gospodine Corde, žice ne možemo vaditi — odgovori isto tako ugladeno. — Ako izvadimo žice, ne treba onda ničeg. Onda steznik neće imati nikakve čvrstoće i neće ništa držati.

– Ako vam pokažem što želim, možda ćete moći učiniti. Skini to, Rino — rekoh, idući prema njoj.

Rina se načas ravnodušno okrenu. Kad se ponovo okrenula, napravu je držala u jednoj ruci, a drugom je pridržavala negliže.

Uzeh napravu i bacih je na stol. Uhvatih objema rukama Rinin negliže i svukoh ga niz tijelo dok nije tvorilo kao četvorinu preko prsa iznad samih bradavica. Prsa joj se podiže kao bijeli mjeseci — blizanci na mojim crnim stisnutim šakama. Obazreh se na kostimerku.

– Vidite li što hoću?

Možda i nije vidjela, ali u sobi nije bilo nijednog muškarca kome umalo ne iskočiše oči iz glave.

— Gospodine Corde, to je nemoguće što vi tražite. Rina je krupna djevojka. Devedeset šest i pol. Nema gotovo steznika koji bi mogao držati njena prsa. Ja sam modni dizajner, a ne tehničar.

Pustih Rinin negliže i okrenuh se gospođici Gaillard.

— Hvala vam — rekoh i odoh do telefona. — To je prva konstruktivna ideja koju sam čuo na ovom sastanku.

Morrissey se pojavi za nepunih dvadeset minuta.

— Morrissey, imam mali problem. Treba mi vaša pomoć. Nervoza mu malo popusti i on se plašljivo obazre.

— Učinit ću sve što mogu, gospodine Corde.

— Rina, ustani — rekoh. Ona se polako podiže i obiđe nas. Morrissey iskolači oči iza naočala. Bilo mi je drago kad sam vidio da ga mogu zaokupiti i druge stvari osim aeroplana.

— Nema grudnjaka koji bi bio tako napravljen da ih drži da se ne tresu — rekoh — a ipak ostanu prirodne. Hoću da konstruirate takav grudnjak koji će to moći.

Okrenu mi se s izrazom negodovanja na licu.

— Vi se šalite, gospodine Corde!

— Nikad u svom životu nisam bio ozbiljniji.

— Ali... ali, ja ne znam ništa o grudnjacima. Ja sam aeronautički inženjer — zamuckivao je crven kao rak.

— Zato sam vas i zvao — rekoh mirno. — Mislio sam, ako znate konstruirati avione koji treba da se odupru pritisku od nekoliko tisuća kilograma, kako nećete znati izaći na kraj s tako nečim što treba da drži samo par sisa. — Okrenuo sam se kostimerki. — Objasnite mu sve što treba da zna.

Gospođica Gaillard pogleda mene, pa Morrisseyja.

— Možda bi bilo najbolje da to pokušamo u mom atelijeru u garderobi. Ondje imam sve što bi vam moglo trebati.

Dok je kostimerka govorila, Morrissey je neprestano buljio u Rinina prsa. Pomislih već da je paraliziran, ali se onda okrenu.

— Mislim da ću moći nešto učiniti.

— Znao sam da ćete moći — odvratih smiješeći se.

— Dakako, ništa ne obećavam. Ali, problem je vrlo privlačiv.

Suzdržah se da se ne nasmijem.

— Svakako — rekoh najozbiljnije.

Morrissey se okrenu kostimerki.

— Imate li slučajno par šestara?

— Sestara? Što će nam sestari?

Morrissey je pogleda u čudu.

— A kako ćemo inače izmjeriti visinu i opseg?

Blenula je u njega glupo, a zatim ga uze za ruku i pođe prema vratima.

— Sigurno ćete ih dobiti iz projektantskog biroa. Rino, hajde i ti s nama.

Morrissey se vrati za nepun sat. Uđe mašući komadom papira.

— Evo ga! Bilo je zbilja vrlo jednostavno kad smo jednom našli točku pritiska. Težina svake dojke vuče na svoju stranu. To znači da početni pritisak pada između njih, ravno u središte udubine.

Buljio sam u njega. Jezik mu je bio neobična mješavina konstruktorstva i kostimerskog dizajna. Ali on je bio i previše udubljen u svoje objašnjavanje a da bi obratio pažnju na moj pogled.

— Cijela stvar je tako postala problem kompenzacije. Trebalo je pronaći način kako bi se iskoristio pritisak da čvrsto drži prsa. Smjestio sam u udubinu žicu u obliku slova V iskorišćujući princip suspenzije. Razumijete li?

Zavrtio sam glavom.

— Baš ništa.

— Znate li princip koji se upotrebljava u mosnoj suspenziji?

— Slabo — odvratih.

— Po tom principu, što je veći pritisak koji masa vrši na samu sebe, to se stvara veći pritisak koji je održava stabilnom.

Kimnuo sam glavom. Još nisam potpuno razumio. Ali zasad sam imao sve što mi je trebalo. Sad sam samo htio znati kako će to biti u praksi.

Nisam dugo čekao na odgovor. Rina uđe u ured kratko vrijeme nakon toga, zajedno s Ilenom Gaillard. Namjerno je pustila da joj ogrtač padne na pod i ona je stajala pred nama u prerađenom negližeu.

— Pođite do gospodina Corda — reče kostimerka.

Rina pođe polako. Nisam mogao skinuti očiju s nje. Najdivniji par sisa na koje je čovjek ikad naslonio glavu. Stala je ispred stola i pogledala me. Prvi put je ovog poslijepodneva progovorila.

— Onda?

Bio sam potpuno svjestan koliko mi je trebalo truda da podignem oči i da je pogledam u lice. Oči su joj bile hladne i proračunate. Kučka je uvijek bila potpuno svjesna koliki je utjecaj imala na mene. Odlazila je.

— Još nešto, gospođice Gaillard — rekoh. — Sutra kad počnemo snimanje, hoću da bude u crnom negližeu, a ne u

ovom bijelom. Hoću da je svima jasno da je kurva, a ne ni kakva nevjesta-djeвица.

— Razumijem, gospodine Corde. — Ilene priđe stolu blistavih očiju. — Kažem vam da ćemo lansirati novu modu s gospođicom Marlowe. Sigurna sam da će žene cijelog svijeta prihvatiti njezin stil, čim se počne prikazivati ovaj film.

Nacerio sam joj se.

— Mi ne lansiramo modu, gospođice Gaillard — odvratio sam. — Žene su bile žene davno prije nego što se itko od nas rodio.

Kimnula je glavom i pošla. Pogledao sam po sobi. Sastanak je bio završen i svi ukočeno ustadoše. Nevada posljednji iziđe, ali ga pozvah nazad.

Vratio se stolu. Obazreh se i pogledah tajnicu. Još je sjedila, s blokom punim stenografskih bilježaka.

— Što vam je to? — upitah je.

— Zapisnik sastanka.

— Zašto?

— Takav je propis kompanije — odgovori. — Vode se zapisnici svih radnih sastanaka i šalju raspisi.

— Dajte mi tu bilježnicu. — Nadnesoh je nad koš za otpatke i potpalih šibicom. Kad je plamen zahvatio blok, bacih ga u koš i pogledah je.

Blenula je u mene, sva užasnuta.

— A sad nosi svoje malo debelo dupe odavle — rekoh. — I ako ikad čujem da izvan ovih zidova pokazuješ nekakve zapisnike sa sjednica, potražiti ćeš drugi posao.

Kad sam se obratio Nevadi, on se smiješio.

— Oprosti što sam onako s tobom postupao.

— Ništa, sinko. Nije trebalo da otvaram gubicu.

— Ima ih dosta u ovom gradu koji misle da sam ja žutokljunac i da sam uvučen u posran posao. Ti i ja znamo da to

nije istina, ali moram prekinuti takve brbljarije. Ne mogu to dopustiti.

— Razumijem, sinko. I tvoj je tata tako radio. Kamo je god došao, ondje je bio samo jedan gazda.

I onda sam vidio koliko smo se udaljili jedan od drugoga. Načas me uhvati neka čežnja za djetinjstvom, kad sam se u svakoj prilici mogao uteći Nevadinoj zaštiti. Toga više nije bilo. Nego baš suprotno. Nevada se oslanjao na mene.

— Hvala ti, Nevada — rekoh smiješeći se na silu. — I ništa se ne brini! Sve će izaći na dobro.

Okrenuo se i pošao iz ureda. Čim je on otišao, u ured je došao Dan Pierce. Uzeo sam cigaretu i zapalio je.

— Da, što si ono rekao jutros? Mislim da moramo izmijeniti scenarij. Bit će najbolje da odmah pošalješ po autora.

Znalački se smijuckao.

— Već jesam.

10

Za četiri tjedna završili smo film. Nevada je znao što se događa, ali nije rekao ni riječi. Nakon dva tjedna imali smo prvo prikazivanje, u jednom kinu, u dolini.

Stigao sam kasno i propagandist me je pustio u dvoranu.

— Gospodine Corde, ostalo je još samo nekoliko sjedala sa strane — ispričavao se.

Pogledao sam u parket. U centru je bio odijeljen jedan dio za goste studija. Bio je prepun. Došli su svi, od Normana naniže. Svi su čekali da vide moju blamažu.

Popeo sam se na balkon upravo kad su se svjetla ugasila i film počeo. Probio sam se u tami do sjedala usred skupa mladića i pogledao na platno.

Na platnu se smiješno kočilo moje ime.

JONAS CORD PRIKAZUJE

Ali taj osjećaj nestade kad je prošla špica i počeo film. Nakon deset minuta među deranima oko mene nastade nemir. — Sranje — čuo sam jednog gdje šapće. — Mislio sam da će to biti nešto posebno. A kad tamo, samo još jedan jebeni western.

Onda se na platnu pojavi Rina. Nakon pet minuta, kad sam pogledao oko sebe, vidio sam mladiće kako bulje u platno, a na licu im se odražavala velika napetost. Ni glaska nije bilo čuti, samo njihov dah. Pokraj mene sjedio je neki dječak stiskajući djevojčinu ruku u svom krilu. Kad konačno Rina leže na krevet i povuče za sobom Nevadu, začuh gdje se deran vrpolti. Saptao je.

— Isuse!

Uzeh cigaretu i nasmiješih se. Nitko mi ne mora reći da je taj film uspio. Kad se film završio i ja ušao u predvorje, vidio sam Nevadu gdje stoji u kutu, okružen mladićima, i dijeli autograme. Potražih Rinu. Bila je na drugom kraju predvorja s reporterima. Bernie Norman šepurio se oko nje kao ponosan otac.

Dan je stajao u središtu nekog skupa. Pogleda me kad sam prolazio pokraj njih.

— Jonase, imao si pravo — povika likujući. — Osvojila ih je. Ubrat ćemo deset milijuna dolara.

Dadoh mu znak, i on pođe za mnom do auta.

— Kad se ovo svrši, pošalji mi Rinu u hotel.

Gledao me je.

— Još te drži, je li?

— Ne drži mi prodike, nego učini ono što sam ti rekao.

— A ako ne htjedne?

— Hoće — rekoh tmurno. — Reci joj samo da je došao dan isplate.

Bio je jedan sat poslije ponoći. Ispio sam više od pola boce burbona. Začu se kucanje na vratima. Pridoh i otvorih.

Rina uđe u sobu i ja zatvorih vrata. Neko me je vrijeme gledala, zatim je slegla ramenima i nehajno pošla u spa-vaonicu.

— Rekla sam Nevadi da idem ovamo — dobaci mi preko ramena.

Bijesno je zgrabih i okrenuh.

— Kog si vraga to učinila?

Oči me njezine mirno odvagnuše.

— Nevada i ja ćemo se vjenčati. Rekla sam mu da hoću tebi prvom to da kažem.

Nisam vjerovao svojim ušima.

— Nećeš! — dreknuh. — Ne smiješ. Neću ti dati. On je starac, s njim je svršeno. Kad se ovaj film prikaže, ti ćeš biti najveća filmska zvijezda.

— Znam.

— Ako znaš, zašto to radiš? Ne treba ti on. Ne treba ti nitko.

— Zato što mi je pomogao kad mi je trebao — odvrati mirno. — Sad dolazi na me red. On treba mene.

— On treba tebe? Zašto? Zato što je bio preponosan da sam moljaka?

— Nije istina, i ti to znaš!

— Moja je ideja bila da od tebe napravim zvijezdu!

— Nisam te za to molila — odvrati Rina srdito. — Čak nisam ni htjela. Nemoj misliti da nisam vidjela što radiš. Da si mu slistio ulogu u njegovu filmu, gradeći spomenik svojem samoživom ja, a njega u isto vrijeme upropaštavao!

— Ne sjećam se da si nastojala da me zaustaviš — rekoh. — Obadvoje znamo da je njegovo vrijeme prošlo. U jednom od ovih studija rađa se novi kauboj. Kauboj-pjevač. S gitaram mjesto s puškom!

— Ti sve znaš, zar ne? — Zamahnu rukom i udari me srdito u obraz. I u riječima osjetih joj žalac. — Baš zato me i treba više nego ikad!

Planuo sam i zgrabio je za ramena, tresući je bjesomučno.

— A što je sa mnom? Što misliš, zašto sam ulazio u ovo? Zar radi Nevade? Radi tebe! Zar nisi nikad pomislila, kad sam hitao ovamo da te vidim, da si mi možda baš ti potrebna?

Promatrala me je razjarena.

— Tebi, Jonase, nikad nitko neće biti potreban osim ti sam. Inače ne bi ostavio svoju ženu samu samcatu. Da imaš i najmanje osjećaja, bar sažaljenja, otišao bi k njoj ili bi je dopremio ovamo.

— Ne mijesaj u ovo moju ženu.

Okrenu se da se istrgne pa joj se haljina sprijeda razdera sve do struka. Proždirao sam je očima. Prsa su joj se nadimala, i ja osjetih kako me svega obuzima jeza. Pritisnuh svoja usta na njezina.

— Rino, molim te, Rino!

Usta joj se smakoše načas dok se borila da me se oslobodi, a zatim se stade stiskati uza me sve tješnje i tješnje, zagrlivši me oko vrata. U takvom smo položaju bili kad su se iza mene otvorila vrata.

— Van odavde! — rekoh grubo a da se nisam potrudio da se okrenem.

— Ovaj put, Jonase, neću.

Gurnuh Rinu u spavaonicu, zatim se polako okrenuh i sretoh se s tastom i s još nekim čovjekom. Iza njih je stajala

Monica na vratima. Gledao sam je izbezumljen. Imala je trbuh do zuba.

U glasu Amosa Winthropa čuo se šupalj odjek likovanja.

— Onih deset tisuća koje si mi dao previše je bilo da je otpremim prvi put. — Mirno se smijuljio. — Što misliš, koliko će te stajati da je se sad oslobodiš?

Dok sam promatrao Moniku, počeh sam sebe šutke proklinjati. Nije nikakvo čudo što se Arnos Winthrop smije. Ni mjesec dana nisam bio poznavao Moniku kad smo se uzeli. I za moje neizvježbano oko Monica je bila trudna bar pet mjeseci. Dakle, već je bila više od dva mjeseca u drugom stanju kad se udala za me.

I dalje sam proklinjao sama sebe »-Nema veće budale od mlade budale« često je govorio moj stari. I kao i obično, bio je u pravu.

Kolač što se pekao u njezinoj peći nije bio moj.

PRIČA O RINI MARLOWE

Knjiga četvrta

1

Presavivši ugao lista na kojem je čitala, Rina pažljivo zaklopi časopis i spusti ga na bijelu plahtu kojom je bila pokrivena.

— Treba li ti što, draga moja? — javi se Ilene s dubokog naslonjača pokraj kreveta.

Rina se okrenu i pogleda je. Ilene je bila propala u licu od teške brige.

— Ne treba — odgovori Rina. — Koliko je sati?

Ilene pogleda na sat.

— Tri.

— Oh — reče Rina. — Što je rekao liječnik, kad će doći?

— U četiri sata — odgovori Ilene. — Zar baš ništa ne trebaš?

Rina odmahnu glavom.

— Ne, hvala. Dobro mi je. — Uze ponovo časopis, prolista ga i baci nazad na pokrivač. — Do vraga, koliko bih voljela da me puste odavde!

Ilene se već bila podigla iz naslonjača. Stade pokraj kreveta i baci pogled na Rinu.

— Ne jedi se — dobaci joj. — Naskoro ćeš van. A onda ćeš poželjeti da si još ovdje. Čula sam da u studiju samo čekaju na te da izađeš, da ti mogu dati ulogu u filmu *Madame Pampadour*.

Rina uzdahnu.

— Zar opet tu otrcanu priču? Kad god su u neprilici za neki novi film, skinu tu glupost s police i oprae je. Zatim udare u talambase, a kad postignu svu moguću reklamu i publicitet, vrate je na policu.

— Ovaj put neće biti tako — uozbilji se Ilene. — Jučer sam razgovarala s Berniejem Normanom u New Yorku. Naručio je scenarij od nekog pisca, i kaže da će biti izvanredan. Ovaj je sad sa socijalnim značenjem.

Rina se nasmiješi.

— Sa socijalnim značenjem? Tko ga piše — Eugene O'Neill?

Ilene je pogleda.

— I ti si to znala cijelo ovo vrijeme?

Rina odmahnu glavom.

— Ne nisam. Samo sam slučajno pogodila. Je li Bernie uistinu dobio O'Neilla?

Ilene potvrdi.

— Poslat će ti rukopis scenarija čim ga O'Neill dovrši.

I protiv svoje volje, Rina se nije mogla oteti dojmu te vijesti. Možda se ovaj put Bernie uistinu ne šali. I nju obuze jak val uzbuđenja. O'Neill je pisac, a ne neko obično hollywoodsko piskaralo. On bi mogao nešto stvoriti od te priče. Onda je uzbuđenje prođe, i ona postade još umornija nego što je bila. Socijalno značenje. Otkad je Roosevelt preuzeo vlast, sve je nosilo tu etiketu.

— Koliko je sati?

— Tri i deset — odvrati Ilene.

Rina se zavalila na jastuk.

— Zašto ne izađeš i ne popiješ kavu?

Ilene se nasmiješi.

— Ne treba.

— Cijeli dan si tu.

— Neka — odvrati Ilene.

— Samo hajde — Rina zaklopi oči. — Možda ću malo zadrijemati prije nego što dođe liječnik.

Ilene postaja časak dok ne začu tiho, jedva čujno disanje bolesnice. Zatim nježno poravna pokrivače i pogleda Rinu u lice. Velike oči bile su joj sklopljene, obrazi mršavi, jagodice ispale. Ispod kože, preplanule na kalifornijskom suncu, izbijalo je plavičasto bljedilo. Ilene se nagnu, ukloni s čela svijetloplavu kosu, zatim brzo poljubi umorna usta i izađe iz sobe.

Njegovateljica, koja je sjedila u prednjoj sobi, pogleda je.

— Idem da popijem kavu — reče Ilene. — Spava.

Njegovateljica se nasmiješi i ohrabri je, kako to već one znaju.

— Bez brige, gospođice Gaillard — reče. — San je za nju najbolji lijek.

Ilene kimnu glavom i izađe u hodnik. Prsa su joj se stezala, suze neprestano navirale na oči u ovih nekoliko tjedana. Izađe iz lifta i pođe u kafeteriju.

Toliko se bila zadubila u misli da nije ni čula liječnika sve dok nije uhvatila kvaku na vratima.

— Gospođice Gaillard? — u prvom času nije mogla izreći ni slova. Samo je nijemo kimnula glavom.

— Mogu li vam se pridružiti?

— Samo izvolite — ona će.

Nasmiješio se i otvorio joj vrata. Uđoše i sjedoše za stol u kutu. Liječnik mahnu rukom i pred njima se stvoriše dvije šalice kave.

— Što kažete, da uzmemo i pecivo? — upita je. — Vidi se na vama da ste dobro izgladnjeli. — Smijao se onako

kako već liječnici znadu. — Nema smisla da sad dobijemo još jednog pacijenta.

— Ne treba, hvala vam — odvrati. — Kava će biti dovoljna. Liječnik ostavi šalicu.

— Kava je dobra.

Ona kimnu glavom.

— Rina spava — reče prvo što joj pade na pamet.

— To je dobro — potvrdi liječnik pogledavši je. Crne oči bljeskale su kroz naočale.

— Ima li gospođica Marlowe ovdje rodbine?

— Nema — odvrati Ilene. Onda je pogodi teška slutnja. Zurila je u njega. — Mislite... Glas je izdade.

— Ne mislim ništa — odvrati liječnik. — Jedino želimo da znamo imena najbližih ako se slučajno što dogodi.

— Koliko ja znam, Rina nema nikakve rodbine.

Liječnik je pogleda radoznalo.

— A muž?

— Tko? — Ilene se smete.

— Zar nije udana za Nevadu Smitha? — upita liječnik.

— Bila je — odgovori Ilene. — Ali su se rastali prije tri godine. Ona se zatim udala za režisera Claudea Dunbara.

— I to se svršilo rastavom?

— Nije — odgovori Ilene kratko. Usne joj se stegoše. — On je počinio samoubojstvo pošto su proživjeli u braku nešto dulje od godine dana.

— Oh — reče liječnik. — Oprostite, čini mi se da ovih nekoliko godina nisam imao dovoljno vremena da budem u toku događaja.

— Ako ima nešto izvanredno da se učini, mislim da sam ja jedina koja to mogu — reče. — Ja sam joj najbliža prijateljica. Dala mi je punomoć,

Liječnik ju je šutke promatrao. Ona je čitala misli koje su mu se rojile po glavi, iza onih blistavih naočala. Podiže ponosno glavu. Vrlo važno što on misli. Vrlo važno, što itko sad misli.

— Imate li krvni nalaz?

Liječnik potvrdi.

Ona se prisili da joj glas ne zadrhti.

— Je li leukemija?

— Nije — odvrati. Spazio je kako joj se nada probudila. Brzo joj poče objašnjavati da joj uštedi bol zbog razočaranja. — Ono što smo mislili. Encaephalitis. — Vidio je da se zbunila. — Ponekad to zovu bolest spavanja.

Ilenina nada nije se još predavala.

— Ima, li dakle izgleda?

— Vrlo malo — liječnik će, pomno je promatrajući i dalje. — Ali ako i poživi, ne može se znati što će biti od nje.

— Što hoćete time reći? — upita Ilene oštro.

— Uzročnik je encaephalitisa virus koji napada mozak — poče on polako tumačiti. — Narednih četiri-pet dana, kad virus bude u najjačem razvoju, ona će pasti u vrlo jaku groznicu. Za te groznice virus će napadati mozak. Istom kad groznica prođe, moći ćemo kazati koliko je oštećenje bolesnica pretrpjela.

— Hoćete da kažete da će izgubiti razum? — Ileni se oči raširiše od užasa.

— Ne znam — odvrati liječnik. — Oštećenje može poprimiti mnoge oblike. Njezin razum možda će biti sasvim paraliziran, a možda djelomično; možda će znati kako se zove, a možda i neće. Posljedice su slične posljedicama kapi. Sve zavisi o tome koji će dio mozga biti oštećen.

Od silnog straha dođe joj zlo. Zagrcnu se i probljedi.

— Dišite duboko i srknite malo vode — reče joj liječnik.

Učinila je kako joj je rekao i rumenilo joj se povrati u obraze.

— Možemo li joj kako pomoći? Ima li uopće pomoći?

— Činimo sve što možemo. Vrlo slabo poznajemo tu bolest; ne znamo kako se prenosi. U svojem najčešćem obliku, u tropskim zemljama, misli se da je prenose kukci, i da je šire ubodima. Ali, u mnogim slučajevima, u Sjedinjenim Državama i u drugim zemljama, samo se pojavi, bez ikakva vidljivog uzroka.

— Upravo smo se prije tri mjeseca vratili iz Afrike

— reče Ilene. — Snimali smo ondje film.

— Znam — odgovori liječnik. — Rekla mi je gospođica Marlowe. To mi je najprije pobudilo sumnju.

— Ali, nitko se drugi nije razbolio — doda Ilene.

— A svi smo boravili ondje tri mjeseca, potpuno smo jednako živjeli, na istom mjestu.

Liječnik slegnu ramenima.

— Kao što sam već rekao, zbilja nismo sigurni što je uzrok bolesti.

Ilene ga je gledala. U glasu joj se osjećala zbunjenost.

— Zašto to nisam ja? — upita. — Ona ima radi čega živjeti.

Liječnik pruži ruku preko stola i pogladi je po ruci. Radi te tople geste više nije osjećala prema njemu one odbojnosti koju je osjećala prema većini muškaraca.

— Koliko sam puta u životu slušao takvo pitanje! A odgovoru nisam ni sad ništa bliže nego što sam bio prvog dana svoje prakse.

Pogledala ga je zahvalno.

— Mislite da bismo joj morali nešto reći?

Crne mu se oči učiniše većim iza naočala.

— Cemu — upita. — Pustite je neka sanja.

Rina je čula nejasne glasove s druge strane vrata. Bila je umorna, izmučena i umorna, i sve je obavijeno nježnom i

nejasnom omaglicom. Nesvjesno se pitala hoće li san opet doći. Laka njegova krila dodirnuše joj svijest. Dobro je. Dolazi.

Lagano, ugodno utonu u nj. Sve dalje i dalje padala je u njega. Sad je bila sva utonula u san. U san blage smrti koji je uvijek snivala, još otkad je bila djevojčica.

2

U dvorištu, u sjeni divovskih starih jabukovih stabala bila je ugodna hladovina. Rina je sjedila u travi i razmještala lutke oko komada daske koji je služio za stol.

— Slušaj, Susie — opominjala je malu crnokosu lutku — ne smiješ tako naglo gutati jelo!

Crne lutkine oči gledale su je netremice.

— Oh, Susie! — reče joj tobože zabrinuto. — Polila si svu haljinicu! Sad te moram presvući.

Uze lutku i brzo je presvuče. Opra haljinicu u zamišljenom kablu, zatim je izglača.

— A sad pazi da se ne uprljaš — uzviknu tobože srdito.

Zatim se obrati drugoj lutki.

— Prija li ti doručak? — Smiješila se. — Sve pojedj, pa ćeš biti velika i jaka.

Ponekad bi pogledala prema velikoj kući. Bila je sretna što je ostala sama. To nije bilo baš često. Obično bi je netko od služinčadi zvao da se vrati u kuću. Onda bi je majka karala i rekla joj da se ne smije igrati u dvorištu, da mora ostati blizu kuhinjskih vrata, u krajnjem krilu kuće.

Ali njoj se ondje nije sviđalo. Bilo je vruće, nije bilo trave, sama prljavština. Pored toga, u blizini je bila staja i osjećao se miris konji. Nikako nije shvaćala zašto se majka uvijek toliko uzrujava. Gospodin i gospođa Marlowe nikad joj ništa

nisu rekli kad bi je ondje našli. Čak ju je jednom gospodin Marlowe podigao i zanjhao u zraku, škakljajući je brkovi-
ma, da se sva iskidala od smijeha.

Ali, kad bi se vratila u kuću, majka bi bila srdita i ispljes-
kala bi je po stražnjici, otjerala u njihovu sobu i zabranila joj
da odande izlazi cijelo poslijepodne. To joj je bila najteža
kazna. Rado bi bila da se nalazi u kuhinji dok joj majka
kuha ručak. Sve je tako divno mirisalo. Svi su uvijek govo-
rili da je njezina majka najbolja kuharica koju su gospoda
Marlowe ikad imali.

Začu korake i obazre se. Ronald Marlowe baci se pokraj nje
na travu. Ona ponovo spusti pogled i prestade hraniti Susie.
Zatim ga tobože ozbiljno upita.

— Hoćeš li ručati, Laddie?

On prezirno frknu nosom s visinesvojih dičnih osam godina.

— Ne vidim tu nikakva jela.

Ona mu se okrene.

— Ne gledaš dobro — reče. Utisnu mu u ruku lutkin ta-
njurić. — Jedi. Prijat će ti.

Oklijevajući, on se tobože prihvati jela. Začas mu dosadi pa
ustade.

— Gladan sam — reče. — Idem unutra da pojedem nešto
pravo.

— Nećeš ništa dobiti — reče ona.

— Zašto neću?

— Zato što je moja mama još bolesna i nitko nije kuhao.

— Nešto ću već naći — reče on uvjeren.

Gledala je kako odlazi, pa se vrati svojim lutkama. Već se
smračivalo kad je Molly, sobarica, izašla da je traži. Dje-
vojka je bila sva crvena od plača.

— Hodi, drago dijete — reče i uze Rinu u naručaj. — Tvoja
mama hoće da te još jednom vidi.

Uz mamu su već bih kočijaš Peters, služavka Mary i Anny, pomagačica u kuhinji. Stajali su oko majčina kreveta i uklonili joj se kad je prišla. Bio je tu i nekakav čovjek u crnom odijelu, s križem u ruci.

Stajala je vrlo mirno pokraj kreveta, gledajući sa strahopoštovanjem svoju majku. Majka je bila lijepa, lica posve bijela i mirna, svijetloplava kosa bila joj je lijepo začesljana nazad. Rina se primače bliže krevetu.

Majčine se usne pomakoše, ali Rina ne ču što je rekla. Podiže je čovjek u crnom odijelu.

— Dijete — reče — poljubi mamu!

Rina poslušno poljubi majku u obraz. Usnama osjeti da je mamino lice hladno. Majka se ponovo nasmiješi i sklopi oči, zatim ih nenadano otvori i nesvjesno se zagleda uvis. Čovjek brzo premjesti Rinu na drugu ruku i zaklopi majci oči.

Molly ispruži ruke i čovjek joj predade Rinu. Rina se osvrnu na majku. Ona je sad spavala. Bila je divna, baš kao za ranih jutara kad bi se Rina probudila i gledala je s kreveta.

Rina pogleda lica oko sebe. Djevojke su plakale, pa čak i Peters, kočijaš, imao je zaplakane oči. Pogledala je Molly.

— Zašto plačeš? — upita ozbiljno. — Je U mama umrla? Djevojci navališe iznova suze. Prigrli čvrsto Rinu sebi.

— Mir, dijete — šaptala je. — Plačemo zato što je volimo. Pošla je iz sobe s Rinom u naručju. Vrata se za njima zatvoriše i Rina joj se zagleda u lice.

— Hoće li mama doći da nam sutra skuha doručak?

Molly ju je gledala i tek zatim shvati što se djetetu zapravo dogodilo. Klekne na koljena u predvorju povrh stepenica. Ljuljala se amo-tamo s djetetom u naručju.

— Oh, malo moje siročice, malo moje bijedno siročice — naričala je.

Rina je pogleda pa i ona zaplaka. Ali nije znala zašto plače.

Peters uđe u kuhinju gdje su sluge večerale. Rina ga pogleda i nasmiješi se.

— Pogledajte, gospodine Petersu — smijala se sretna. — Dobila sam tri deserta!

Molly je pogleda.

— Tiho, dijete — reče, a suze joj ponovo udariše na oči. — Pojedi taj sladoled!

Rina ju je gledala zamišljeno, prinoseći ustima žličicu. Nije shvaćala zašto djevojke zaplaču čim joj nešto kažu. Domaći sladoled od vanilije bio je divan, vrlo hladan i sladak. Zagradi i drugi put žličicom.

— Baš sam govorio s gospodinom — reče Peters. — On kaže da će biti u redu ako je izložimo na odru u mojoj sobi iznad konjušnice. A otac Nolan kaže da bi sprovod mogao krenuti od crkve Svetog Tome.

— Ali, kako ćemo — plakala je Molly — kad ne znamo ni je U katolikinja? Ni jednom u ove tri godine što je ovdje nije bila na misi.

— Pa što onda? — upita Peters srdito. — Zar se nije ispovjedila ocu Nolanu? Zar nije primila od njega posljednju pomast. Otac Nolan je uvjeren da je ona bila katolikinja.

Mary, služavka, najstarija od triju djevojaka, kimnu glavom da se slaže.

— Mislim da je otac Nolan u pravu — reče. — Možda je ona nešto zgriješila pa se bojala ići na misu, ali je najvažnije da se na koncu vratila crkvi.

Peters odlučno kimnu glavom.

— To je sad riješeno — reče i pođe prema vratima. Zauzvavi se i obazre na njih. — Molly, uzmi dijete noćas k sebi. A ja idem u krčmu da nađem nekoliko momaka, da mi pomognu prenijeti je za noćas. Otac Nolan je rekao da će pos-

lati gospodina Collinsa da je uredi. Rekao je da će to crkva platiti.

– Oh, naš dobri otac Nolan — reče Mary.

– Bog ga blagoslovio — doda Annie i prekriži se.

– Ima li još sladoleda? — upita Rina.

Netko pokuca na vrata i Mary se požuri da ih otvori.

– Oh, to ste vi, gospojo — reče šapatom.

– Došla sam da vidim što je s djetetom — reče Geraldine Marlowe.

Djevojka se povuče s vrata.

– Hoćete li unutra, gospojo?

Gospođa Marlowe baci pogled na krevet. Rina je čvrsto spavala, a njezine lutke, Susie i Mary, svaka s jedne strane. Svjetloplava kosa rasula joj se po jastuku u nježnim uvojcima.

– Kako je?

– Vrlo dobro, gospojo. — Djevojka je kimala glavom. — Siroče malo, bila je toliko iscrpljena od uzbuđenja da je zaspala kao zaklana. Srećom, još sve ne razumije. Premlada je.

Geraldine Marlowe pogleda ponovo dijete. Načas pomisli kako bi bilo kad bi sama morala umrijeti, a Laddie da ostane siroče, bez majke. To bi ipak bilo drukčije, jer bi Laddie još imao oca.

Sjeti se dana kad je zaposlila Rininu majku. Svjedodžbe su joj bile vrlo dobre, iako više godina nije radila.

– Imam dijete, gospođo — reče svojim neobično točnim školskim engleskim. — Djevojčicu od dvije godine.

– A gdje vam je muž, gospođo Osterlaag?

– Utopio se u brodolomu. Djeteta nije nikad vidio. — Gledala je u pod. — Kasno smo, gospođo, dobili dijete. Mi Finci ne sklapamo brak mladi; čekamo dok god možemo.

Živjela sam od ušteđevine dok je god bilo moguće. Zatim sam morala ponovo ići raditi.

Gospođa Marlowe se skanjivala. Dijete od dvije godine moglo bi biti i na smetnju.

— Rina vam neće smetati, gospođo. Ona je dobro dijete i vrlo mirna. Može spavati sa mnom u sobi, a ja pristajem da mi se usteže od plaće njoj za hranu.

Gospođa Marlowe željela je uvijek da ima djevojčicu, ali, pošto se Laddie rodio, liječnik joj je rekao da više neće imati djece. Za Laddieja bi bilo dobro da ima nekog s kim bi se igrao. Inače će se sasvim razmaziti i iskvariti.

Nasmiješi se.

— Neće biti nikakvog ustezanja od plaće, gospođo Osterlaag. Napokon, koliko pojede takva djevojčica?

To je bilo prije nepune tri godine. I Rinina majka imala je pravo. S Rinom nije uopće bilo nepravilike.

— Što će biti s djetetom, gospojo? — šaptaše Molly.

Gospođa Marlowe okrene se služavci.

— Ne znam — odvrati i tek sad poče o tom razmišljati. — Gospodin Marlowe otići će sutra u grad da se raspita za njezinu rodbinu.

Služavka odmahnu glavom.

— Nikog neće naći, gospojo — reče uvjerenom. — Cesto sam slušala njezinu majku gdje govori kako nema nikoga. — Oči joj se napuniše suzama. — Oh, siroto, siroto dijete! — Sad će morati u sirotište.

Gospođu Marlowe stisnu nešto u grlu. Pogleda Rinu koja je mirno spavala. Osjeti kako i njoj samoj naviru suze na oči.

— Prestani plakati, Molly — reče oštro. — Uvjerenam da neće morati u sirotište. Gospodin Marlowe naći će njezine.

– A ako ih ne nađe?

– Onda ćemo već nešto smisliti — odgovori. Prijeđe preko sobe i stupi u usko predvorje. Začu kako iza nje netko struže papučama po podu. Okrenu se.

– Samo polako, momci! — Bio je to Peters. Iznosili su pokojnicu. Stisnula se uza zid da ih propusti.

– Oprostite, molim vas, gospojo — javi se Peters, crven u licu od naprezanja. — Snašla nas je velika žalost.

Prodoše mimo sa svojim teretom, zavijenim u mrtvački pokrov, prožimljući tih, topao zrak slabim ali nepogrešivim mirisom piva. Ona se pitala je li dobro učinila kad je nagovorila muža da je izlože na odru u sobi iznad konjušnice. Mrtvačka straža mogla bi se lako pretvoriti u krčmu.

Njihovi teški koraci odjekivali su stepenicama dok su Berthu Osterlaag, rođenu u malom ribarskom seocetu u Finskoj, odnosili na odar u stranoj crkvi i u grob u stranoj zemlji.

3

Harrison Marlowe ugledao je s kućnog praga svoju ženu sagnutu nad vezom. Prišuljao se tiho straga i, sagnuvši se preko naslona stolca, poljubio je u obraz. Ona po običaju uzviknu, s ljupkim zgražanjem.

– Zaboga, Harry! Ako nas vide sluge!

– Večeras neće. — Smijao se. — Sad su i previše zaokupljeni svojom zabavom. Mary se već potpuno spremila.

Žena ga prekori.

– Znaš dobro da to nije zabava.

Stao je pred nju još se smijući.

— Oni to tako doduše ne zovu — reče. — Ali, prepusti ti to samo Ircima, i oni će od svačeg napraviti zabavu. — Priđe kredencu.

— Hoćemo li malo serija prije večere.

— Ja bih večeras martini, ako nemaš ništa protiv, dragi — reče Geraldine skanjući se.

Okrenu se pomalo iznenađen. Kad su bili u Evropi, na svadbenom putovanju, u nekom baru upoznali su to novo piće i odonda im je ono služilo za neku vrstu intimnog znaka među njima.

— Razumije se, draga moja — odvrati. Potegnu za uže od zvona. Mary se pojavi na vratima.

— Mary, molim vas malo zdrobljenog leda.

Djevojka se nakloni i ode. On se vrati kredencu i skide bocu džina, francuskog vermuta i bočicu bitera od naranče. Pažljivo je ulio u mikser tri mjerice džina i jednu vermuta. Zatim je ceremonijalno kapnuo četiri kapi bitera. Dogle je već led stajao na kredencu pokraj njega i on ispuni mikser ledom do samog ruba. Pažljivo stavi poklopac i stade snažno tresti mikser.

Napokon je piće bilo dovoljno hladno. Skide poklopac i istoči sadržaj u čaše. Kad je ispraznio mikser, ubaci u svaku čašu po jednu zelenu maslinu, zatim se izmaknu i zadovoljno promotri piće. Obje su čaše bile pune do ruba — da se ulije samo kap više, čaša bi se prelila, a samo kap manje, ne bi bila puna.

Geraldine Marlowe podiže čašu. Zadovoljno joj se rašire nosnice.

— Kako je to ukusno!

— Hvala — odvrati on i podiže čašu. — U tvoje zdravlje, draga moja.

Spusti času svejednako se čudeći i pogleda ženu. Možda je istina ono što je čuo da se žene zapravo ne rascvate dok ne postanu starije i da im tek onda želje porastu. Brzo je izračunao. Njemu je trideset četiri; to znači da je Geraldini trideset jedna. U braku su sedam godina, i ako se ne računa medeni mjesec, cijeli im je brak mogao služiti za primjer normalnog života. A sad, dva puta u nepun tjedan dana. Možda je to istina.

Ako jest, njemu je to pravo. Volio je svoju ženu. I samo radi toga odlazio je u onu kuću u South Street. Da joj uštedi poniženje da ga mora podnositi više nego što ona želi. Ponovo podiže čašu.

— Jesi li danas što saznao o Berthinoj obitelji? — upitala je.

Harrison Marlowe odmahnu glavom.

— Njezine obitelji nema nigdje. Možda je u Evropi, ali mi ne znamo ni iz kojeg je grada došla.

Geraldine baci pogled na piće. Njegova blijedozlatna boja ljeskala se u čaši.

— Kako je to strašno — reče. — Što će sad biti s djetetom? Harrison slegnu ramenima.

— Ne znam. Mislim da moramo obavijestiti nadležne. Možda će je smjestiti u kotarsko sirotište.

— Ne možemo na to pristati! — i protiv volje provališe te riječi Geraldini.

Harrison ju je gledao iznenađeno.

— Zašto ne? — upita je. — Ne vidim što bismo drugo mogli učiniti.

— A zašto je ne bismo jednostavno zadržali?

— Ne može se to samo tako — odvrati on. — Imaju za to izvjesni zakonski propisi. Siročad nije ničiji inventar. Ne

možeš je zadržati samo radi toga što se slučajno našla u tvojoj kući.

— A ti se obrati vlastima. Sigurna sam da će oni voljeti da je ostave kod nas nego da padne na javni teret.

— Ne znam — reče Harrison. — Možda će tražiti da je uzmemo pod svoje, da bi bili sigurni da neće pasti na teret općini.

— Harry, kakva divna ideja! — Geraldine se nasmiješi, ustade iz naslonjača i priđe mužu. — Kako se nisam toga sjetila?

— Čega?

— Da uzmemo Rinu pod svoje — odvrati Geraldine. — Tako se ponosim tobom! Ti si tako pametan! Misliš na sve. Gledao ju je bez riječi.

Zagrlila ga je objeručke.

— Zar nisi uvijek želio djevojčicu, da ti trčka oko kuće? A Laddie će biti tako sretan što ima sestricu.

Nježno se privila svojim tijelom uza nj, a njega obuze val topline što je izbijao iz nje.

Poljubi ga naglo u usta, a onda, isto tako naglo, okrenu lice od njega, kao da se plašila kad je vidjela kako on smjesta uzvraća svojom strasti.

— Iznenada me obuzelo uzbuđenje — ote joj se značajan šapat i zabi lice u njegovo rame.

— Što misliš, bi li valjalo da popijemo još jedan martini?

Dandy Jim Collahan stajao je usred svog ureda i gledao ih. Zamišljeno je trljao bradu.

— Ne znam — reče polako. — Bit će to teško.

— Ali, šalu na stranu, gospodine gradonačelnice — upade Geraldine Marlowe — vi to možete učiniti.

Gradonačelnik odmahnu glavom.

— Nije to tako lako kako vi mislite, draga moja gospođo. Zaboravljate da i crkva ima u tome svoju riječ. Na koncu konca, majka je bila katolikinja, i ne možete samo tako uzeti katoličko dijete i prevesti ga u protestantsku obitelj. Bar ne u Bostonu. Ne bi vam to nikad dopustili.

Geraldine se okrenu pokazujući otvoreno svoje nezadovoljstvo. I sad prvi put vidje svog muža drukčijeg nego što je bio onaj lijepi mladi harvardski momčić za kog se udala.

Stupio je naprijed i u glasu mu je začula takvu čvrstoću kakvu nikad prije nije čula.

— Crkva bi još manje voljela kad bih dokazao da majka nikad nije bila katolikinja. Ispali bi onda prilične budale, zar ne?

Gradonačelnik mu se obrati.

— Možete li to dokazati?

— Mogu — reče Marlowe. Iz džepa izvadi papire. — Majčina putnica i djetinji krsni list. I iz jednog i iz drugog dokumenta jasno se vidi da su protestanti.

Dandy Jim uze od njega papire i pregleda ih.

— Kad ste već imah te dokumente, zašto ih niste spriječili u izvođenju onih ceremonija?

— Kako? — upita Marlowe. — Istom sam ih danas dobio. Sluge i otac Nolan sve su još noćas uredili. Uostalom, što to znači za siromašnu ženu? Imat će iovako kršćanski pogreb.

— Dandy Jim kimnu glavom i vrati dokumente.

— Ovo će biti vrlo nezgodno za oca Nolana — napomenu. — Mlad svećenik, na svojoj prvoj dužnosti, pa takva pogreška! Biskupu neće biti ni najmanje drago.

— Ne mora to biskup ni saznati — reče Marlowe.

Dandy Jim ga je gledao zamišljeno, ali ne reče ništa. Marlowe je navaljivao.

— Do godine bit će izbori.

Dandy Jim potvrdi:

— Uvijek su nekakvi izbori.

— Tako je — odvрати Marlowe. — Bit će i drugih izbora i izbornih kampanja. Kandidatu su potrebni novčani prilozi gotovo koliko i glasovi.

Dandy Jim se nasmiješi.

— Jesam li vam ikad pričao kako sam upoznao vašeg oca?

Marlowe se također nasmiješi.

— Ne, niste. Ali je otac to često spominjao. Dosta mi je puta pričao kako vas je izbacio iz svog ureda.

Dandy Jim kimnu glavom.

— Istina je. Vaš je otac nagao čovjek. Neko smo vrijeme čak mislili da je Irac. A ništa drugo nisam učinio, nego sam ga samo zamolio mali prilog za izbornu kampanju. Bilo je to prije nekih dvadeset godina. Kandidirao sam se onda za Gradsko vijeće. Znae li što mi je rekao?

Marlowe odmahnu glavom.

— Zakleo se, ako ikad budem izabran ma samo za gradskog živodera, da će pokupiti svoju obitelj i iseliti se odavde.

— Dandy Jim se nasmiješi. — Neće mu biti drago kad čuje da ste dali prilog za moj izborni fond.

Marlowe ostade čvrst.

— Otac je otac, i ja ga neobično poštujem — reče. — Ali što ću ja sa svojim novcem i svojom politikom, to je moja briga a nije njegova.

— Imate li još djece? — upita Dandy Jim.

— Dječaka — upade Geraldine. — Laddieju je osam godina.

Dandy Jim se nasmiješi.

— Ne znam — reče. — Jednog će dana i žene imati pravo glasa, a ako ta djevojčica dobije prvoklasan odgoj, taj je glas za mene izgubljen.

— Obećavam vam to, gospodine gradonačelnice — upade Geraldine. — Ako taj dan ikad dođe, moje će ženske uvijek glasati za vas!

Dandy Jim se osmjehnu još zadovoljnije. Uljudno se nakloni.

— Slabost je nas političara da smo uvijek pripravnici na pogađanje.

Sutradan se Timothy Kelly, gradonačelnikov tajnik, pojavio u uredu Harrisona Marlowea u banci i primio ček na pet stotina dolara. Rekao je Marloweu da porazgovara s izvjesnim sucem u kotarskom sudu.

I ondje je izvršeno posvojenje. Brzo, u miru i zakonito. Kad je Marlowe odlazio iz sudnice, ondje je, zajedno sa sucem, ostavio i krsni list za bijelo žensko dijete koje se zvalo Katrina Osterlaag.

U džepu je nosio dokument o rođenju djeteta s imenom kćerke Rine Marlowe.

4

Pod golemim suncobranom, zabodenim u pijesak, Geraldine Marlowe sjedila je na platnenom stolcu i hladila se lepezom.

— Ne sjećam se ovako vrućeg ljeta — reče, jedva hvatajući dah. — Sigurno je preko 30 stupanja u hladu.

Njezin muž gundao je nešto sa svog stolca blizu nje, zaduben u bostonske novine koje su stizale u Cape s jednim danom zakašnjenja.

— Što si rekao, Harry?

Sklopio je novine i pogledao u ženu.

– Taj je Wilson prava budala.

Geraldine je još promatrala ocean.

– Zašto misliš, dragi?

On udari žestoko po novinama.

– Ma to sa Društvom naroda! Sad kaže da će otići u Evropu i nastojati da se osigura mir.

Geraldine ga pogleda.

– Mislim da je to sjajna ideja — reče blago. — Na koncu konca, ovaj put smo imali sreće. Laddie je bio premlad da ide u rat. Idući put moglo bi biti drukčije.

Ponovo je gundao.

– Neće biti idućeg puta. Njemačka je gotova zauvijek. Uostalom, što nam mogu? Među nama je ocean. Možemo na miru sjediti i gledati kako se međusobno ubijaju ako zažele da počnu novi rat.

Geraldine slegnu ramenima.

– Bit će bolje da se primakneš ovamo bliže pod suncobran, dragi — ona će. — Znaš i sam kako pocrveniš na suncu.

Harrison Marlowe ustade i pomaknu svoj stolac pod suncobran. Sjede ponovo na stolac, uzdahnu i zari nos opet u novine.

Rina se pojavi iznenada pred majkom.

– Već je prošao pun sat kako sam ručala — reče.

– Mogu li sad u vodu?

– Smijem li — Geraldine je, i ne misleći, ispravi. Pogledala je Rinu. Izrasla je ovog ljeta. Nitko ne bi rekao da joj je tek trinaest godina.

Bila je visoka za svoju dob, sto šezdeset, samo oko tri centimetra niža od Laddieja, koji je bio tri godine stariji. Kosa joj je izbljedjela na suncu, tako da je bila potpuno bijela, a koža joj je toliko potamnijela da su joj se bademaste oči prema tijelu pričinjale svijetle.

Noge su joj bile duge i dražesne, bokovi se počeli pomalo zaobljavati, prsa su se, puna i okrugla, isticala u djevojčinom kupaćem kostimu, kao da joj je bar šesnaest godina.

— Smijem li, majko?

— Smiješ — Geraldine kimnu glavom. — Ali, pazi, drago dijete, ne plivaj predaleko! Ne volim da se previše umaraš.

Ali Rina je već bila otišla. Geraldine Marlowe nasmiješi se sama za se. Rina je bila takva; nije bila kao druge djevojčice koje je Geraldine poznavala. Rina se nije igrala kao što se igraju djevojke. Mogla je preteći u plivanju i trčanju svakog dječaka s kojim se Laddie igrao i oni su to znali. Nikad se nije plašila vode ni skrivala od sunca. Nije ni najmanje pazila da joj koža ostane nježna i bijela.

Harrison Marlowe diže pogled s novina.

— Moram sutra u grad. Zaključit ćemo zajam s kompanijom Standish.

— Dobro, dragi. — Slabi vrištavi dječji glasovi jedva čujno dopirali su odnekud straga do njih. — Moramo nešto učiniti s Rinom — reče zamišljeno.

— S Rinom? — upita je. — Što bismo s Rinom?

Okrenula se.

— Zar nisi ništa primijetio? Naša je mala djevojčica narasla.

Nakašlja se.

— Hm... da. Ali još je dijete.

Geraldine Marlowe se smiješila. Istina je što se go vori o očevima. Više govore o sinovima, ali potajno uživaju u kćerkama.

— Još lani je postala žena — reče ona.

Pocrvenio je i spustio pogled na novine. To je nekako nejasno shvaćao i dosad, ali sad su prvi put govorili o tome

otvoreno. Pogledao je na more, pokušavajući naći Rinu u gomili koja je vrištala i prskala se.

— Ne misliš li da bi trebalo da ju pozovemo nazad? Opasno je da bude tako dugo vani u dubokoj vodi.

Geraldine mu se nasmiješila. Siromah Harrison! Čitala ga je kao knjigu. Nije se on bojava vode, nego mladića. Odmahнула je glavom.

— Ne mislim. Potpuno je sigurna. Pliva kao riba.

Njegov smeten pogled sukobi se s njezinim.

— Ne misliš li da je potrebno da se malko s njom porazgovoriš? Možda da joj objasniš neke stvari. Znaš, onako kako sam ja razgovarao s Laddiejem prije dvije godine?

Geraldine se ovaj put osmjehnu vragolasto. Voljela je vidjeti svog supruga, koji je obično bio tako siguran u sebe, neoboriv do najmanje sitnice u svojem uvjerenju, gdje se ovako kopra.

— Harry, ne budali! — Smijala se. — Nema što da joj sad tumačim. Kad se tako nešto dogodi, prirodno je da joj kažem sve što treba da zna.

— Oh — uzviknu on, s olakšanjem u glasu.

Ona se ponovo zamisli.

— Mislim da je Rina jedno od one sretne djece koja sazriju bez neprirodnih prijelaznih stanja — reče ona. — Nema ni traga nespretnosti i stidljivosti, a koža joj je čista kao alabaster. Nikakvih mrlja ni prištića. Ni približno kao Laddie. Ponovo se okrenula prema moru.

— Ipak, mislim da bi bilo bolje da nešto učinimo s Rinom. Da joj nabavim grudnjak.

Marlowe je šutio. Ona mu se ponovo obrati.

— Poštenja mi, prsa su joj već kao moja. Nadam se da neće biti prevelika. Bit će to lijepa djevojka.

Tiho se osmjehivao.

– A zašto ne bi bila?

Dohvatila mu je ruku, uzvrativši spokojno smiješak. Oboje je znalo na što on cilja. Nijedno od njih nije smatralo da Rina nije njihovo rođeno dijete.

– Bi li ti mnogo smetalo kad bih večeras pošla s tobom u grad? — upita nježno. — Bilo bi lijepo jednu noć prenoćiti u hotelu.

Stisnuo joj je ruku.

– Mislim da bi to bilo vrlo lijepo.

– Molly bi se pobrinula za djecu — rekla je. — A ja bih imala vremena da sutradan, prije nego što se vratimo, odem malo u kupovinu.

Pogleda je i razvuče usne u smiješak.

– Slažem se — reče tobože ozbiljnim glasom. — Ovaj ljetnikovac postaje pomalo prenaseljen. Nazvat ću hotel i osigurati pun mikser martinija, da nas dočeka kad dođemo.

Ispusti mu ruku.

– Razvratniče! — uzviknu i nasmija se.

Rina je plivala lakim, odmjerenim zamasima, očiju uprtih u splav usidrenu dalje od valova koji su udarali o obalu. Ondje je vjerojatno Laddie sa svojim prijateljem Tommyjem Randallom. Ona izroni iz vode tik do njihovih nogu. Dječaci su ležali ispruženi na leđima, s licima okrenutih suncu. Kad se Rina stala penjati uz ljestve, oni sjedoše.

Laddie pokaza nezadovoljstvo što je prodrla u njihovo svetište.

– Zašto nisi ostala s djevojkama?

– Imam pravo da budem ovdje koliko i vi — odgovorila je pošto je povratila dah, poravnavajući naramenice pretijesnog kupaćeg kostima.

— Samo dođi — reče Tommy gledajući je. — Ostavi je na miru!

Rina baci krajičkom oka hitar pogled i spazi kako on pilji u njezina djelomično otkrivena prsa. I to upravo sad kad se pretvara u ženu.

Pa i Laddie je buljio u nju neobičnim pogledom koji prije nije nikad primijetila u njega. Nagonski pusti ruke niza se. Ako samo to treba da je prime, neka im bude, neka gledaju! Sjede prema njima, osjećajući kako i dalje pilje u nju.

Tup bol stade da joj kljuca u prsima, pa baci pogled niz svoje tijelo. Bradavice su joj se jasno ocrtavale na crnom džersiju kupaćeg kostima. Pogleda ponovo dječake. Sad su buljili u nju bez ikakva ustručavanja.

— Što gledate?

Dvojica dječaka izmijeniše hitre smetene poglede i smjesta se okrenuše. Tommy je uperio pogled u vodu, a Laddie je gledao u splav.

Gledala je Laddieja.

— Dakle?

Laddieja obli crvenilo.

— Vidjela sam vas. Obojica ste gledala moja prsa! — rekla je optužujući ih.

Dječaci se ponovo zgledaše. Laddie ustade.

— Hajdemo, Tommy — reče. — Ovdje postaje pretijesno! Skoči sa splavi i zaroni, a čas kasnije učini to i njegov prijatelj. Rina ih je časak gledala kako plivaju prema obali, a onda leže poledice na splavi i zagleda se u vedro nebo. »Dječaci su čudna bića« — pomisli.

Tijesan kupaći kostim zasjekao joj se u prsa. Mahnu rame-nima i prsa joj iskočiše, oslobođena iz tijesnog kostima. Pogleda niza se.

Dojke su joj se isticale bjelinom prema preplanulim rukama i vratu, a bradavice propupale, rumene i nabrekle više nego što je ikad prije vidjela. Pokuša ih dodirnuti jagodicama prstiju. Bile su tvrde kao sitan oblutak, a bol, topla i ugodna, prostruji njima.

Sunčana toplina ispuni ih slatkom, blagom patnjom. Pokuša masažom ukloniti bol, i iz prsa joj se postepeno razli toplina po cijelom tijelu. Osjeti se sve zbunjenijom, od zadovoljstva koje nikad prije nije osjetila.

5

Rina je stajala pred ogledalom i poravnavala naramenice grudnjaka. Duboko je disala. Okrenula se majci koja je sjedila iza nje na krevetu. — Gledaj, mama — reče ponosno — kako ti se čini? Geraldine je gledala kćer neodlučno.

— Kad bi možda premjestila na posljednju kvačicu — reče ustručavajući se i vrlo obzirno.

— Pokušala sam, majko — odgovori Rina. — Ali ne mogu izdržati. Reže me.

Geraldine kimnu glavom. Drugi put će zatražiti veći broj, ali tko bi i pomislio da će broj trideset i četiri biti tijesan za tako nježno tijelo.

Rina se vrati ogledalu i pogleda se zadovoljno. Sad je već više ličila i izvana onako kako se osjećala iznutra. Spazila je da je majka promatra u ogledalu.

— Što misliš, majko, bi li mi trebalo i nekoliko novih kupaćih kostima? — upita je. — Ovi su mi pretijesni.

— Baš sam to mislila — odgovori majka. — A i nekoliko novih haljina. Možda će nas tata odvesti poslije doručka u Hyannis Port.

Rina se nasmiješi, sva sretna, i pritrča majci. Zagrli je objema rukama.

— Oh, hvala ti, majko! — zaplaka od sreće.

Geraldine pritisnu Rininu glavu na svoja prsa. Poljubi je u svijetloplavu kosu i okrenu joj djetinje opaljeno lice sebi. Zagleda se Rini u oči, nježno gladeći prstima kćerin obraz.

— Što se događa s mojom djevojčicom? — reče nekako žalosno.

Rina uhvati majku za ruku i poljubi joj otvoreni dlan.

— Ništa, majko — odgovori odajući sigurnost i pouzdanje, što će vjerojatno postati dio njezina bića. — Ništa osim onog što si rekla. Porasla sam.

Geraldine baci pogled na lice svoje kćeri. Oči joj se nenađano zamagliše.

— Ne žuri se toliko, dijete moje — reče pritisnuvši Rininu glavu sebi na prsa. — Tako nam malo godina ostaje za djetinjstvo.

Ali Rina ju je jedva čula. A da i jest, pitanje je bi li te riječi nešto značile. Jer, to su bile samo riječi, a riječi su tako slabe protiv silnih snaga koje se bude u njoj, kao što se i valovi jalovo razbijaju o kamenu obalu.

Laddie se okrenu i brzo baci loptu do prve »-kuće.«. Trkač se zavrtje i kliznu nazad u «-spas«, a petama podiže fin oblak prašine. Kad se prašina slegla, čuo se sudac gdje više »van«, i igra je bila gotova.

Dječaci se zgrnuše oko njega, udarajući ga, sretni, po leđima. »-Laddie, izvrsno si igrao! Krasan pogodak!-« Zatim se razidoše pa on i Tommy ostadoše sami. Uputiše se nazad na plažu.

— Što ćeš poslije podne? — upita Tommy.

Laddie slegnu ramenima.

— Ništa. — Još je razmišljao o onom snažnom udarcu koji je Mahoney izveo ne bi li se dočepao »-kuće-«. Nije smio onako propustiti loptu. Morao bi bolje igrati ako želi da na proljeće upadne u sveučilišni tim u Barringtonu. Odlučio je da svako poslijepodne šalje jedan sat loptu u bure. Kažu da se tako vježbao Walter Johnson.

— U Bijou igra novi film s Hootom Gibsonom — reče Tommy.

— Gledao sam ga već u Bostonu. — Laddie pogleda prijatelja. — Kad će Joan opet doći?

— Moja sestrična?

— Poznaješ li neku drugu koja se tako zove? — upita Laddie zajedljivo.

— Možda ovog vikenda — odvrati Tommy.

— Onda bismo je mogli povesti u kino — reče Laddie.

— Silno! — gundao je Tommy. — Što se tebe tiče, u redu, ali što je sa mnom? Nije baš zabavno sjediti pokraj vas i gledati kako se drpate. Koga ću ja povesti?

— Ne znam — odvrati Laddie.

Tommy pođe par koraka i pucnu prstima.

— Znam! — reče sav ushićen.

— Koga?

— Tvoju sestru Rinu.

— Rinu? — začudi se Laddie. — Pa ona je još derište.

Tommy se nasmija.

— Nije baš derište. Već joj se sise lijepo vide. Čine se čak veće sad nego kad smo ih vidjeli na splavi prije dva tjedna.

— Ah tek joj je trinaest godina — napomenu Laddie.

— A mojoj sestrični Joani tek je četrnaest. Lani joj je bilo trinaest kad si je drpao, znaš, ondje na stražnjoj verandi.

Laddie ga pogleda. Možda Tommy ima pravo. Rina je izrasla. Slegnu ramenima.

— U redu — na koncu pristade. — Pitaj je. Iako iz toga neće biti ništa. Ne vjerujem da će je mama pustiti.

— Hoće, ako je ti zamoliš — Tommy će uvjereno.

— Idem da se istuširam i obučem — reče Laddie. — Sastat ćemo se na plaži.

— U redu — odvrati Tommy. — Čekat ću te.

U ljetnikovcu je bilo hladno i mirno nakon onakve žege i buke na igralištu. Laddie polako prođe kroz kuhinju.

— Molly? — zovnu služavku.

Nitko se ne javi i on se sjeti da je danas četvrtak, Mollyjin slobodni dan. Začu nekakvu buku na katu i priđe stubištu.

— Mama?

Odozgo mu se javi Rina.

— Otišli su u Hyannis Port na ručak nekim ljudima.

— Oh — reče on. Vрати se u kuhinju i otvori frižider. Izvadi bocu mlijeka i komadić čokoladne torte i stavi na stol. Pio je mlijeko iz boce i prstima otkidao kolač. Dok se nije najeo, nije se ni sjetio da se zarekao da neće ni taknuti ništa slatko, nadajući da će se tako riješiti prištića.

Sjedio je kao u nekoj omami. Začuo je kako su se zalupila vrata na kupaonici i kako su koraci otapkali prema Rininoj sobi. Nevoljko se pitao što to ona radi kod kuće u to posljedopodnevno doba. Obično je već bila na plaži sa svojim lukkastim prijateljicama koje su se hihotale.

Možda Tommy ima pravo. Narasla je. Način na koji je onako drsko sjedila na splavi, sa sisama koje su joj napola ispale iz kostima i način na koji ih je pustila da pilje u nju, sigurno je navodio na misao da više nije dijete. Tommy je, ipak, u nečem imao pravo. Veće su nego u njegove sestrične.

Kroz glavu mu sijevnu Rinina slika kako sjedi na splavi: kako gleda njih a oni nju; kako joj je pala kosa, mokra i ravna, na ramena, kako joj se donja usna pući i kako je nekako otežala.

Osjeti da ga je svega obuzela ona poznata toplina. Samo što nije naglas zastenjao. Oh, ne, ne više! Zarekao se bio posljednji put da će prestati. Naglo je ustao. Ovaj put neće ono učiniti. Uze prazan tanjur i stavi ga u sudoper, zatim izađe iz kuhinje i pođe uza stepenice. Istuširat će se hladnom vodom i zatim ravno na plažu.

Rinina soba nalazila se nasuprot stubištu, a vrata su bila napola otvorena. Bio je već na polovici stubišta kad je spazio svjetlo iz njezine sobe. Čulo se neko kretanje po sobi i on stade na stubištu; srce mu je snažno tuklo. Polako se spusti na koljena, tako da su mu samo oči virile iznad poda.

Rina je upravo prešla preko sobe i stala ispred ogledala, leđima okrenuta vratima, odjevena samo u grudnjak i gaćice. Dok ju je promatrao, ona segnu rukama straga i otkopča grudnjak, i, napola okrenuta, skide gaćice. Držeći ih u ruci, prijeđe preko sobe i začas se vrati noseći kupaći kostim. Zastade ponovo pred ogledalom i navuče kostim. Polako ga prevuče preko prsa i izravna naramenice.

Sitne kapi znoja orosiše mu čelo. Prvi put je u životu vidio odraslu djevojku, potpuno голу. Nikad nije ni slutio da djevojke mogu biti tako lijepe i uzbudljive.

Išao je mirno, prošao mimo njezinu sobu i ušao u svoju. Zatvori vrata i klonu, sav dršćući, na krevet. Dugo je tako sjedio, a bolna vatra palila mu nutrinu tako da se gotovo presamitio.

Polako je sam sebe urazumio. Neće. Ne smije. Ne više! Ako sad popusti, popuštati će uvijek. Napokon mu odlanu. Rukom obrisa čelo i ustade.

Treba samo malo svladavanja i odlučnosti. Ponosio se sam sobom. Treba samo da se oslobodi svakovrsnog iskušenja. To znači baš svega. Čak i francuskih sličica koje kupuje u slastičarnici u Lobstertownu. Izvuče brzo ladicu komode i, prekapajući ispod otrgnute daščice, dođe do sličica. Stavi ih, poklopljene, na komodu. Nije ih htio više ni pogledati. Bacit će ih u zahod kad se pođe tuširati.

Brzo se svuče i navuče kupaći ogrtač. Vрати se do komode i baci pogled na svoje lice u ogledalu. Odisalo je plemenitom odlučnošću. Pravo čudo kako se odluka brzo odražava. Okrenu se i izađe iz sobe, zaboravivši slike na komodi.

Brisao se pred ogledalom kad začu njezine korake niz hodnik prema njegovoj sobi. Najednom se sledi kad se sjeti. Slike su još na komodi. Zgrabi kupaći kostim s vrata iza sebe.

Bilo je prekasno. Kad je stigao u svoju sobu, ona je stajala blizu komode, sa slikama u rukama. Pogledala ga je iznenađeno.

— Laddie, gdje si nabavio ove slike? — upita s čudnim uzbuđenjem u glasu.

— Daj ih ovamo! — zatraži i pođe prema njoj.

— Ne dam! — odvrati ona i okrenu se njemu. — Nisam ih još sve pogledala. — Okrenu se kao zvrk i odmače od njegove ispružene ruke čak do druge strane kreveta. — Pusti me da vidim — reče mirno. — Onda ću ti ih vratiti.

— Nemoj! — viknu promuklo i baci se preko kreveta prema njoj.

Okrenula se da mu izmakne, ah ju je on dohvatio za rame. Slike joj ispadoše, a ona pade na krevet pokraj njega. Ispruži ruku da dohvati slike. Htio je da je spriječi da ih ne uzme, i uhvati je za naramenicu, Naramenica puče i on se namah sledi buljeći u bijelu dojku koja je ispala iz kupaćeg kostima.

— Strgao si mi naramenicu — rekla je mirno i ne pomakavši se da se pokrije, gledajući ga ravno u oči.

On je šutio.

Nehajno se smiješila i podigla ruku do prsa nježno trljajući dlanom bradavicu.

— Ja sam isto tako lijepa kao i bilo koja djevojka na ovim slikama, zar nisam?

Gledao ju je zaneseno, bez riječi, prateći očima promišljenu kretnju njezine ruke.

— Zar nisam? — ponovo upita. — Slobodno mi kaži. Neću nikom reći. Što misliš, zašto sam te pustila da gledaš dok sam se svlačila?

— A znala si da te gledam? — upita iznenađeno.

Smijala se.

— Dakako, budalo! Vidjela sam te u ogledalu. Samo što nisam prasnula u smijeh. Mislila sam da će ti oči iskočiti.

Osjetio je kako u njemu napetost raste.

— Mislim da to nije nimalo smiješno.

— Gledaj me — rekla je. — Volim da me gledaš. Želim da me svatko gleda.

— To nije u redu — rekao je.

— Zašto ne bi bilo? — upita ga. — Što je u tom zlo? Ja volim da gledam tebe, pa zašto ne bi smio i ti da gledaš mene?

— Ali ti mene nisi nikad gledala.

Na usnama joj se pokazala tajanstveni osmijeh.

— Oh, bome jesam.

— Jesi? Kad?

— Nedavno, poslije podne, znaš, kad si se vratio s plaže. Kod kuće nije bilo nikoga pa sam te motrila kroz prozor kupaonice. Vidjela sam sve što si radio.

— Sve? — Riječ mu se omakne u očajnom uzdahu.

— Sve — potvrdi zadovoljno. — Masirao si ga. — Gledala ga je ravno u oči. — Nisam imala pojma da može toliko narasti. Uvijek sam mislila da je malen i onako klonuo kao što je bio dok si bio mali.

Nešto ga je stislo u grlu i jedva da je mogao govoriti. Ustao je s kreveta.

— Bilo bi najbolje na odeš odavde — reče promuklo.

Ona ga je gledala smijući se i dalje.

— Bi li volio da me opet gledaš?

Nije ništa odgovorio.

Podigla je ruku i svukla s ramena drugu naramenicu. Izmigoljila je iz kupaćeg kostima. Buljio je u njezino golo tijelo, osjećajući kako noge pod njim dršću. Spazio je kako njezine oči klize po njemu. Njegov se kupaći ogrtač rastvorio. Ponovo je pogleda.

— A sad skini svoj kupaći ogrtač i daj da te vidim čitava — reče.

Kao u nekoj omami pusti da mu ogrtač klizne na pod. Jeknu i skljoka se na koljena pokraj kreveta, pridržavajući se.

Hitro se otkotrljala preko kreveta i gledala ga. Glasno je likovala.

— A sad — reče — učini mi ono.

Podigao je ruku i dodirnuo joj prsa. Pustila ga je časak, zatim mu iznenada odbaci ruku.

— Nemoj! — reče oštro. — Ne diraj me!

Tupo ju je gledao, sav obuzet teškom patnjom.

Promatrala ga je zagonetnim očima ispod otežalih kapaka.

— Učini mi ono — reče promuklim glasom. — A ja ću tebi. Samo me ne diraj!

6

Za cijelog prikazivanja filma Laddie je slušao kako se ki-koću i šapuću. Zamišljao je što rade u zamračenom kinu, iako ih nije vidio. Sav je gorio od priviđenja.

Onda je Tommy ponudio Rini bombon. Vidio je kako nemarno drži vrećicu s bombonima ispred nje, pritisnuvši, tobože slučajno, ruku na njezina prsa. Laddie se promeškolji na sjedalu pokušavajući da krajičkom oka prodre kroz tamu, ali uzalud. Ništa nije vidio.

— Hoćeš li mi dati bombona? — javi se Joan iz tame.

— Što? — upitao je, na trenutak smeten. — Kako ne? — Izvoli. — Prinese joj vrećicu s bombonima.

Kad se poslužila iz vrećice, okrenula se, i on osjeti blag pritisak njezinih prsa. Ali to ga samo podsjeti na Rinu. Sav nesretan, klonu nazad na sjedalo.

Na putu kući stadoše ispred Tommyjeve kućice.

— Da popijemo malo oranžade? — upita Joan. — Imamo veliku bocu u frižideru.

Laddie odmahnu glavom.

— Neću, hvala — upade. — Uskoro će osam, a majci sam obećao da ćemo se vratiti prije mraka.

Rina je šutjela.

— Možda bi mogao skoknuti kasnije? — upita Joan.

— Pošto odvedeš Rinu kući?

Rina ga je gledala. Zajapurio se.

— Ne mogu — odvrati. — Umoran sam. Jedva čekam da legnem.

Joan mu dobaci radoznao pogled, zatim se šutke okrenu i pođe u ljetnikovac. Neugodnu situaciju prekine Tommy.

— Onda, laku noć — reče. — Vidjet ćemo se sutra na plaži.

Do kuće su išli šutke. Bio je već mrak kad su se stepenicama popeli na verandu. Otvori vrata s mrežom i pridrža joj ih. Pošla je u kuću, zatim je stala kad je vidjela da nije pošao za njom.

— Zar ti nećeš unutra?

Odmahnuo je glavom.

— Neću još. Ostao bih malo vani.

— Onda ću i ja — reče ona i koraknu nazad na verandu.

Pustio je vrata da se zatvore. Njihov štopot odjeknu kućom.

— Jeste li vi to, djeco? — zazva ih Geraldine Marlowe.

— Jesmo, mama — odvrati Rina i zirnu na Laddieja.

— Možemo li, majko, ostati malo vani? Večeras je tako vruće.

— Dobro, ali samo pola sata, Rino. Hoću da budeš u krevetu u osam i trideset.

— Dobro, mama.

Laddie prijeđe preko verande i sjede na veliki pleteni naslonjač. Rina je došla za njim i sjela pokraj njega.

— Zašto je Joan htjela da se vratiš? — upita iznenada.

Nije je gledao.

— Ne znam.

— Je li htjela da joj ono radiš?

— Ni govora! — reče srdito.

— Ne volim Joan — upade. — Ona je ... lie ... lice...

— Licemjer. — Našao joj je potrebnu riječ, iznenađen dubinom njezina opažanja. — Što te je nagnulo da to kažeš?

— Tommy je htio da ga pipam u kinu, a kad ja nisam htjela, uzeo je Joaninu ruku, i ona ga je dirala.

— Ne! — Ta mu je riječ nehotice izletjela. Rina je bila u pravu. Ona kućkica *jest* licemjer.

— A nije ga nijednom ni pogledala — nastavi Rina. — Neprestano je gledala na platno, a jednom te je čak tražila bombona.

Gledao ju je u čudu.

— Pitam se rade li oni sad ono? — rekla je zamišljeno.

Mozgom mu sijevnu slika Joane i Tommyja. Uzbudio se.

— Ja nisam licemjer, zar ne? — pitala je. Slab smiješak pojavi joj se na usnama. Pomaknula se i on osjeti njezine prste na svom bedru. Gledala ga je u lice. — Bi li htio da sad radiš ono? — šaptala je.

— Sad? — upita zabezeknuto. Baci pogled preko ramena na kuću iza sebe.

— Neće oni izići — reče ona mirno. — Tata čita novine, a mama veze. Vidim ih kroz vrata.

— Ali... — mucao je. — Ali... kako?

Ponovo se nasmiješila i prstima mu izvukla rupčić iz džepića.

Geraldine pogleda na sat na kaminu. Bilo je točno osam i pol. Čula je kako su se zalupila vrata i Rinu kad je došla u sobu. Kćerine oči sjale su i blistale, a na licu je imala blažen osmijeh. Smiješak je bio zarazan i Geraldine joj se osmjehnu.

— Drago dijete, jesi li se dobro zabavila u kinu?

Rina kimnu glavom.

— Divno, majko — reče uzbuđeno. — Bilo je vrlo zabavno! Ti i ne znaš kako je to silno gledati film bez sve one balavadije koja se dere i skače po prolazima, kako to već rade na popodnevnim predstavama.

Geraldine se nasmije.

— A još jučer si i sama pripadala toj balavadiji. Rina se naglo uozbilji.

— Ali više ne pripadam, zar ne, majko?

Geraldine kimnu blago glavom.

— Ne pripadaš dijete. Sad si odrasla.

Rina se sva sretna zavrtje.

— Tako je, mama — reče veselo. — Sad sam odrasla.

Geraldine se smijala.

— A sad u krevet, mlada gospođice. Treba ti ipak počinka.

— U redu, majko. — Rina se sagnu i poljubi je u obraz. —

Laku noć.

Prijeđe preko sobe i poljubi oca.

— Laku noć, tata!

Istrča iz sobe i samo joj čuše brz trk uza stepenice. Harrison Marlowe spusti novine.

— Čini se da je vrlo sretna.

— A zašto ne bi bila? — upita Geraldine. — To joj je bio prvi izlazak. Svaka je djevojka uzbuđena nakon prvog izlaska.

On odloži novine.

— Što kažeš, da izađemo malo na verandu, da udahnemo zraka?

Izađoše u noć.

— Laddie? — upita ona.

— Tu sam, mama.

Okrenula se i vidjela ga kako se diže u naslonjaču.

— Jeste li se dobro zabavili?

— Jesmo — odgovori kratko.

— Rina vam nije smetala, zar ne?

— Nije.

— Čini mi se da baš nisi oduševljen što si je poveo sa sobom.

— Sve je bilo u redu, mama — reče nekako kruto.

— Ponekad, sinko — reče mu otac— moramo učiniti i ono što nam se baš ne sviđa. Tu ide i briga o sestri. To je bratska dužnost.

— Pa, rekao sam, tata, da je sve bilo u redu — obrecnu se.

— Laddie! — uzviknu majka iznenađeno.

Laddie je gledao u pod.

— Oprosti, oče — spusti glas.

Ona se pomače i zagleda mu se u lice.

— Možda se ne osjećaš dobro? — upita ga zabrinuto. —

Nekako si mi sav crven i vruć i uznojen. Dođi da te obrišem.

— Potraži mu rukom rupčić. — Što je to, Laddie, gdje ti je rupčić? Vidjela sam da si ga imao u džepiću kad si odlazio.

Načas mu se ukaza nešto u očima što ju je podsjećalo na progonjenu životinju, a onda to prođe.

— Mi... mislim da sam ga izgubio — mucao je.

Opipala mu je čelo.

— Zar ti se ne čini da si u vrućici?

— Bit će najbolje, sinko, da pođeš u krevet — reče otac.

— Hoću, oče... — Okrenu se materi i poljubi je.

— Laku noć — reče i požuri se u kuću.

— Što mu je?

Harrison Marlowe otpuhnu.

— Znam ja što mu je.

— Što?

Kimnuo je glavom.

— Razmažen je, eto to. Navikao je da dobije sve što zaželi, i odmah se namršti čim mora učiniti takvu sitnicu kao što je pratiti sestru. Naljutio se što nije mogao ostati u Randallovu vrtu i udvarati se Tommyjevoj sestrični Joani.

— Harry, ti si sve strašniji!

— Ne, nisam — odvrati. — Shvati me. Poznajem ja dobro dječake. Njemu ne treba ništa drugo nego malo discipline. — Napuni lulu. — A ti radiš isto s Rinom. Daješ joj sve što zaželi. I ona će se naskoro iskvariti, vidjet ćeš.

— Znam ja što tebi smeta — odvratila je. — Jedino to što su odrasli. Volio bi da zauvijek ostanu djeca.

— Nije. Nego samo to što ti pustiš da se kvare.

— Možda malo — popusti ona.

Osmjehnu se.

— Uostalom, dobro je što će slijedećeg mjeseca nazad u školu. Barrington dobro utječe na Laddieja.

— Svakako — složi se ona. — A meni je drago što je Rina primljena u školu Jane Vincent. Ondje će već istesati od nje mladu damu.

Laddieju je to ljeto bilo ljeto patnje i mučenja, žestokog fizičkog uzbuđenja, razapinjanja na muke i teške grižnje savjesti. Nije mogao spavati, nije mogao jesti, bojao se da je gleda ujutro, a onda, kad ju je spazio, nije podnosio da je više ne vidi. Izjedala ga je žestoka ljubomora kad je vidio da se osmjehuje drugim dječacima ili da s njima razgovara. Zakupile su ga prikaze rođene iz njihovih odnosa i zamišljao je njih na svom mjestu s njom. Nelagodno, plašljivo zadovoljstvo prožimalo ga je kad su bili zajedno.

I cijelo to vrijeme, u duboku skrovištu njegove duše, skrivao se strah — strah da će biti otkriven, strah da će ugledati bol, užas i prijezir na licima svojih roditelja kad jednom saznaju sve.

Ali, čim bi ga pogledala, čim bi mu se nasmiješila, čim bi ga dodirnula, sve bi onog časa nestalo, i učinio bi sve na svijetu samo da joj ugodi. Polizivao je sam sebe, puzao je pred njom,

jadikovao mučeći sam sebe. Onda bi se strah vratio. Jer se od stvarnosti nije moglo pobjeći. Ona mu je sestra. Ne valja to.

Osjetio je olakšanje kad je vidio da je ludom ljetu kraj. Prošlo je sve, pomislio je. Što dalje od nje, pa će opet naći sebe, pa će suzbiti vrućicu koja mu je pustošila tijelo. A kad se na ljetu vrate na plažu, sve će biti drukčije.

Nikad više, reći će joj. Nikad više. Ne valja.

Čvrsto je u to vjerovao kad se vratio u školu na koncu tog ljeta.

7

— Trudna sam — rekla je. — Dobit ću dijete. Laddie osjeti kako ga obuze tup bol. Nekako je već slutio da će se tako završiti. Još od onog prvog ljeta prije dvije godine. Pogledao ju je žmirkajući na suncu.

— Kako znaš?

Govorila je mirno kao da razgovara o vremenu.

— Kasni mi menstruacija — reče bez ustručavanja. — Dosad mi nikad nije kasnila.

Pogledao je svoje ruke. Bile su pocrnjele od sunca, ističući se na bijelom pijesku.

— Što ćeš sad?

— Ne znam — odgovori. Svijetloplava kosa bljesnula je na suncu kad se okrenula i bacila pogled na ocean.

— Ako do sutra ništa ne bude, mislim da ću kazati mami.

— Hoćeš li... hoćeš li joj kazati za nas?

— Neću — brzo odvrati tihim glasom. S usta mu je pročitala drugo pitanje.

— Reći ću joj da je to bio Tommy, ili Bili, ili Joe — odgovori a da ga nije ni pogledala.

I protiv svoje volje, osjeti kako ga žacnu ljubomora.

— Zar si... možda s njima svima? — pitao je oklijevajući.

Sad ga je uporno gledala svojim crnim očima.

– Nisam — reče odlučno. — Ni govora. Samo s tobom.

– A što će biti ako im ona kaže? Onda će znati da lažeš.

– Neće im reći — odvrati Rina uvjerenom. — Osobito ako joj kažem da ne znam koji je od njih.

Gledao ju je. Koliko je zrelija od njega!

– Što misliš, što će ona? Rina slegnu ramenima.

– Ne znam. Mislim da nema bogzna što da učini. Gledao ju je kako odlazi niz plažu da se sastane s nekim prijateljicama, onda se prevrnu na pijesku i podvi ruke pod glavu. Glasno je ječao. Dogodilo se ono. Negdje u dubini duše osjećao je od početka da će se dogoditi. Sjećao se one noći prije nekoliko tako kratkih tjedana.

Tog su ljeta došli na more kao i svake godine. Ali taj put ispade sve drugačije. Sam se sebi čvrsto zarekao. A rekao je i njoj.

– Nikad više — reče. — To je glupo, to je djetinjarija. Ti se drži svojih prijateljica, a ja ću svojih prijatelja. Samo ćemo upasti u nepriliku ako to budemo podržavali.

Složila se. Čak je obećala da hoće. I morao je priznati da je držala riječ. On je bio taj koji ju je prekršio. A sve zbog one proklete boce oranžade.

Bilo je kišno poslijepodne, a oni bijahu sami u ljetnikovcu. Bilo je vruće i sparno i zrak ga je gušio kao mora. Košulja i hlače lijepili su se na njemu od znoja. Ušao je u kuhinju. Otvorio je frižider, ali uobičajene boce oranžade koju je ondje uvijek imao nestalo je. Srdito zalupi vrata na frižideru.

Pođe uza stepenice i prođe mimo njezina otvorena vrata, kad mu tek dođe u pamet što je zapravo vidio. Vratio se i stade na otvorena vrata. Ležala je gola na krevetu, napola

oslonjena, s bocom oranžade u rukama. Netremice je gledala u bocu.

Osjeti kako mu bilo tuče u glavi, i znoj ga opet podbi po cijelom tijelu.

— Što to radiš s mojom oranžadom? — upita. Još dok je govorio, znao je da je glupo što je pita.

Polako pomače glavu na jastuku i pogleda ga. Oči su joj bile otežale i mutne.

— Pijem je — odvrati grubim glasom. — A što bi drugo mislio?

Soda joj se pjenila na ustima i curila u kapljicama niz bradu, po prsima do izbočenog trbuha i po bijeloj plahti. Osmjehnula mu se i pružila bocu.

— Izvoli.

Kao da je to netko drugi, vidje sebe gdje prelazi preko sobe i natiče bocu na usta. Bila je topla od njezina dodira. Osjeti kako mu se slatka tekućina slijeva u usta. Baci pogled na nju.

Ona mu se osmjehivala.

— Uzbuden si — reče tiho. — A rekao si da više nećeš. Ali jesi. — Po košulji mu se proli malo oranžade kad iznenada shvati da se odao. Okrenu se da pođe, ali ga ona obuhvati rukom oko bedra. Samo što nije zajauknuo od teške patnje koja buknu u njemu na njen dodir.

— Samo još ovaj put — šaptala je. — I onda više nikad. Sledio se, bojeći se da se makne, bojeći se da će posrnuti i pasti zbog drhtavice koja ga je obuzela.

— Neću — reče promuklo.

— Molim te — šaptala je, a prsti joj počеше otkapčati, tražiti.

Stajao je kao uzet. Iz njegove najdublje dubine ote se jecaj pun tjeskobe. Više toga neće biti-, više neće biti poniženja,

neće biti puzanja pred njom. Sad će je naučiti pameti da ga se okani.

Jednom rukom uhvati je za zapešća i prevrnu nazad na krevet. Još mu je vjerovala, još se nije bojala dok ga je gledala. Nenadano je pritisnuo svoja usta na njezina. Usta su joj bila topla i vlažna i još su imala okus po oranžadi. Zatim smače svoju glavu i ustima pođe po njezinom tijelu, po grlu, po prsima.

I tad mu se ona poče opirati.

— Nemoj! — šaptala je, odmičući se. — Nemoj! — Ne diruj me!

Ali on je nije ni čuo. Osjetio je samo divlji bijes kako mu bije u sljepoočicama; žar mu zahvati prsa. Rukom ga je gurala od sebe i grebla po prsima, zadajući mu žestok bol. Sav izbezumljen baci pogled niza se i spazi krvave tragove njezinih nokata. Spopade ga strahovita srdžba.

— Furbo — uzviknu i zamahnu slobodnom rukom. Udarac je pogodi u obraz i svali na krevet. Zurila je u njega sa strahom u očima.

— Kučko! — reče, trgajući pojas s hlača. Podiže joj ruke iznad glave i zapešća pribi uz željeznu nogu kreveta. Podiže napola praznu bocu s kreveta kamo je bila pala.

— Jesi li još žedna ?

Odmahnula je glavom.

Nagnu bocu i zasmija se kad je oranžada stala curiti po njoj.

— Pij! — reče. — Pij dok god možeš!

Boca mu frknu iz ruke. Uhvati je za noge i priklješti ih koljenima. Smijao se bjesomučno.

— A sad, draga moja sestrice, više neće biti nikakve igre.

— Nikakve igre — dahnula je zureći mu u oči. Sagnuo se nad nju i pritisnuo svoja usta na njezina. Osjetila je kako malaksava.

A onda je prostrijeli žestok oštar bol. Začepio joj je usta šakom, a bol ju je i dalje razdirala, razdirala.

I na koncu od svega ostade samo njezin jecaj koji joj je tiho zamirao u grlu i odvratnost i užas od njegova tijela na sebi.

Laddie se prevrnu na pijesku. Sad je sve prošlo. Sutra će majka sve saznati. A tome će on biti kriv. Krivit će ga i bit će u pravu. Bez obzira na sve, nije smio dopustiti da se to dogodi. Neka sjena namaknu se na njega, i on pogleda.

Bila je Rina. Spusti se na pijesak pokraj njega.

— Što ćemo?

— Ne znam — reče on tupo.

Ispružila je ruku.

— Nisam smjela dopustiti da to napraviš — šaptala je.

— Nisi me mogla spriječiti — reče. — Mora da sam poludio. — Pogleda je. — Kad bismo bili neki drugi, pobjegli bismo i vjenčali se.

— Znam.

U glasu mu se osjeti gorčina.

— Nije to isto kao da smo pravi brat i sestra. Samo da te nisu posvojili...

— Ali kad jesu — upade Rina. — Pored toga, ne možemo njih za to kriviti. Nisu oni tome krivi — doda ona uvjereno. Udariše joj suze na oči. Sjedila je šutke, a suze su joj curile niz obraze.

— Ne plači!

— Ne mogu drukčije — šaptala je: — Preplašena sam.

— I ja sam — odvrati on. — Ali plakanje ne pomaže.

Suze su joj i dalje curile. Zatim mu začu glas. Pogleda ga. Usne mu se iskriviše.

— Iako si mi sestra, znaš da te volim.

Ništa nije odgovorila.

— Mislim da sam te oduvijek volio. Tu nema pomoći. Ostale djevojke kao da mi ništa ne znače kad ih usporedim s tobom.

— Ja mislim da sam se tako loše vladala zbog toga što sam bila ljubomorna na djevojke s kojima si se sastajao — priznade ona. — Nisam mogla podnijeti da te one imaju. Zato sam ono učinila. Nisam mogla pustiti da me dodirne ijedan drugi dečko. Nisam ih podnosila.

Stisnu joj rukom prste.

— Možda će se još sve okrenuti na dobro — reče sokoleći je.

— Možda — odvrati ona, s tupim beznađem u glasu.

Onda ne nađoše više riječi i okrenuše se; promatrali su kako se morska pjena odmiče od obale, zajedno s njihovim djetinjstvom.

Laddie sjedaše na kormilu svog malog jedrenjaka i promatraše majku na pramcu. Osjeti kako snažan udar vjetrova nadu jedro, pa automatski izravna čamac, promatrajući nebo. Prema njima su se valjali olujni oblaci. Bilo je vrijeme da se vrate u luku. Polako je okretao.

— Vraćaš se? — čuo je majku.

— Vraćam se, majko — odvrati. Bilo mu je nekako čudno što je ona na čamcu. Ali željela je da pođe. Kao da je osjećala da ga nešto muči.

— Jutros si nekako miran — reče ona.

Izbjegavao je da joj pogleda u oči.

— Moram se, mama, koncentrirati na čamac.

— Ne znam što je to s vama, djeco — reče. — Oboje ste tako loše volje u posljednje vrijeme.

Nije odgovorio. Promatrao je tmaste oblake ispred sebe. Mislio je na Rinu. Zatim na sebe. Zatim na roditelje. Poče ga obuzimati jad. Oči ga stadoše paliti i peći.

Mati se prenerazi.

— Laddie, zašto plačeš?

I onda brana popusti i jecaji mu razdirahu grudi. Majka mu privuče glavu na svoja prsa, kao što je često radila dok je bio dijete.

— Što je Laddie? Što se dogodilo? — pitala je nježno.

— Ništa — jecao je nastojeći da zatomi suze. — Ništa.

Nježno ga je gladila po glavi.

— Nešto jest — reče blago. — Vidim da jest. Reci mi, Laddie. Što god to bilo, samo mi reci! Razumjet ću i nastojat ću da ti pomognem.

— Ne možeš mi pomoći — plakao je. — Nitko više ništa ne može učiniti!

— Daj da pokušam. — Nije govorio, očima joj je tražio lice da joj povjeri nešto, a ona nije znala što. Obuze je neobičan strah. — Ima li to... je li to nešto što se tiče Rine?

I kao da svi mišići njegova lica popustiše najednom.

— Jest, jest! — plakao je. Dobit će dijete! Moje dijete, majko — doda stisnutih usana. — Silovao sam je, imat će sa mnom dijete.

— Oh, neće!

— Hoće, majko — reče, a lice mu se odjednom skameni.

Suze joj potekoše i ona pokri lice rukama. To se nije moglo dogoditi njezinoj djeci. Ne njezinoj djeci. U svemu im je udovoljavala, davala im je sve. Zatim se opet sabra.

— Najbolje će biti da se vratimo — trudila se da govori mirno.

— Vraćamo se, majko — reče. Pogledao je ruke na kormilu. I sad mu navriješe riječi. — Ne znam što je to, majko, ušlo u mene. — Gledao ju je bolnim pogledom, a glas mu je bio napregnut i napet. — Ali, pubertet nije ono što se brblja da je, nije ono što piše u knjigama. Pubertet je jedno veliko govno!

Ušutje i sam presenećen svojim rječnikom.

— Oprosti, majko!

— Ništa, sine.

Zašutješe načas, a valovi su pljuskali divlje o trup čamca.

— Nemoj kriviti Rinu, majko — reče podižući glas. — Ona je još dijete. Za sve što se dogodilo kriv sam ja.

Pogledala je sina. Svijetao tračak spoznaje probi sivi veo koji kao da joj je zastirao oči.

— Rina je vrlo lijepa djevojka, Laddie — reče. — Mislim da nitko ne bi lako odolilo da ne zavoli tvoju sestru.

Laddie pogleda majku ravno u oči.

— Ja je volim, majko — reče mirno. — A ona mi zapravo i nije sestra.

Geraldine je šutjela.

— Je li strašan grijeh reći to, majko? — upita. — Ja je ne volim kao sestru. Ja je volim — tražio je pogodnu riječ — drukčije.

Drukčije, razmišljala je Geraldine. Riječ je jednako dobra kao i svaka druga.

— Je li to toliko strašan grijeh, majko? — ponovo upita Laddie.

Gledala je svoga sina, osjećajući takvu žalost nad njim kakvu nije mogla objasniti.

— Nije, Laddie — reče mirno. — To je samo nešto čemu se ne može pomoći.

Duboko je udahnuo osjećajući se bolje. Bar ga je razumjela, nije ga osudila.

— Što ćemo sad, majko? — upitao je.

Zagledala se u njega.

— Najprije moramo obavijestiti Rinu da imamo za nju razumijevanja. Siroto dijete može od straha sići s uma.

Uhvati majku za ruku i pritisnu usne.

— Tako si nam dobra, majko — šaptao je, gledajući joj zahvalno u oči.

To su im bile posljednje riječi u životu. Jer baš tog časa golemi val se tutnjeći pojavi s desnog boka i prevrnu čamac.

Rina je tupo promatrala kako lovci na jastoge izvlače jedna mala tjelesa i polažu ih na obalu. Pogleda ih. Laddie i majka, čudni osjećaji uskovitlaše se u njoj. Iznenada joj grč zgrabi utrobu, pa se skvrči, klonu na koljena u pijesak, pored mrtvih tjelesa. Zatvori oči plačući, a neka strašna tekućina počne da prodire iz nje.

8

Margaret Bradley umorno pogleda zadaćnice na stolu. Bile su ispisane svrakopisom djevojčica koje su hrpimice prolazile kroz prirodne nauke po njezinim predavanjima. Najednom ih odgurnu na stranu i ustade. Priđe prozoru i nepokojno izviri. Bila je izmrcvarena, umorna od te neprekidne gnjavaže koja je trajala iz dana u dan.

Gledajući van, u sivi večernji sumrak, pitala se zašto još nije stiglo pismo od Sally. Već je prošlo više od dva tjedna kako je dobila vijest od nje, a pisma su obično stizala dvaput na tjedan. Zar je moguće da je Sally našla nekog drugog? Neku drugu prijateljicu s kojom dijeli ona *intimna* tajna šaputanja?

Začu se pažljivo kucanje na vratima i ona se okrenu.

– Da?

– Preporučeno pismo za vas, gospođice Bradley — javi se drhtavim glasom vratar Thomas.

Otvori naglo vrata i uze pismo.

– Mnogo vam hvala, Thomase — reče zatvarajući vrata.

Nasloni se i pogleda pismo u ruci. Ljepše se osjećala. Bio je Sallyn rukopis. Priđe stolu i navrat-nanos razdere omot.

Draga Peggy!

Jučer sam se vjenčala ...

Kucanje na vratima bilo je toliko tiho da ga u početku nije ni čula. Odjeknu ponovo, ovaj put malo glasnije. Podiže glavu od stola.

– Tko je? — viknu svojim promuklim glasom.

– Rina Marlowe, gospođice Bradley. Mogu li načas porazgovarati s vama?

Profesorica ustade umorno.

– Samo malo — povika.

Otišla je u kupaonicu i pogledala se u ogledalu. Oči su joj bile crvene i nabuhle, ruž razmazan. Naoko je bila starija nego uistinu: bilo joj je dvadeset šest godina.

Okrenu slavinu i krpom ispra šminku s lica. Promatrala se. Deset godina bile su ona i Sally nerazdvojive. A sad je sve prošlo.

Objesi krpu i iziđe.

– Uđi — reče, otvarajući vrata.

Rina pogleda profesoricu u lice. Gospođica Bradley kao da je plakala.

– Oprostite ako sam vas uznemirila — reče. — Ako hoćete mogu doći kasnije.

Profesorica odmahnu glavom.

— Ne, sve je u redu — odgovori. Priđe stoliću i sjede na nj.

— Što je.

Rina polako zatvori za sobom vrata.

— Molim vas lijepo, mogu li dobiti dopuštenje da ne idem na ples u subotu navečer?

Margaret Bradley ju je promatrala. Najprije nije povjerovala svojim ušima. Nedolazak na ples, koji se održavao svakog mjeseca, držao se najvećom kaznom. Djevojke bi radije podnijele sve nego da izgube tu povlasticu. To je bilo jedino vrijeme kad je mladićima bio dopušten pristup na školski teritorij.

— Ne razumijem — reče profesorica.

Rina pogleda u pod.

— Jednostavno ne želim da idem. To je sve.

Nije to bilo zbog toga što je nisu voljeli mladići. Profesorica je znala da je baš obrnuto. Vitku šesnaestogodišnju djevojčicu, koja je stajala pred njom, oblijetali su mladići na svakom plesu. Bila je iz dobre obitelji. Obitelj Marlowe dobro je poznata u Bostonu. Otac joj je bankar, udovac.

— Čudna molba — reče profesorica. — Moraš imati neki razlog.

Rina je i dalje gledala u pod. Nije ništa odgovarala.

Margaret Bradley na silu se nasmiješi.

— Dođi ovamo — reče prijateljski. — Reci mi. Nisam toliko starija od tebe da te ne bih razumjela.

Rina podiže na nju pogled i profesorica se iznenadi kad otkri strah duboko skriven u djevojčinim očima. Zatim to prođe, i ona spusti pogled ponovo na pod.

Profesorica ustade i obide oko stola. Uze Rinu za ruku i povede je do stola.

— Ti se nečeg plašiš — reče joj nježno.

— Ne podnosim da me dodiruju — šaptala je.

— Koga? — upita Margaret Bradley zbunjeno. — Tko?

— Dečki. Svi hoće da me pipaju, a meni se od toga koža ježi. — Rina naglo podiže pogled. — Sve bi bilo u redu kad bi oni samo plesali ili razgovarali, ali uvijek nastoje da ostanemo nasamo.

— Koji dečki? — Profesorica najednom postade stroga. — Smjesta ćemo im zabraniti da dolaze ovamo.

Rina odmah ustade.

— Bolje da idem — reče nervozno. — Ionako nisam vjerovala da će to upaliti.

Pođe vratima.

— Stani malo! — Margaret Bradley naredi strogo. Rina se okrenu i pogleda je.

— Da nije neki od njih učinio i nešto više od samog pipanja?

Rina odmahnu glavom.

— Koliko ti je godina?

— Šesnaest — odgovori Rina.

— Sad sigurno znaš da su momci uvijek takvi.

Rina kimnu glavom.

— To sam i ja trpjela kad sam bila tvoje dobi.

— I vi? — začudi se Rina. U glasu joj se razabirala nota olakšanja. — A ja sam mislila da sam to samo ja doživjela. Nijedna druga djevojka ne osjeća to tako kao ja.

— One su glupače. — Profesoričin glas bio je pun opore srdžbe, ali se brzo svladala. Nema smisla da se odaje svojom gorčinom.

— Baš sam pošla da skuham čaj. — reče ona. — Bi li mi se pridružila?

Rina se ustručavala.

- Ako vam to ne bi previše smetalo.
- Ni najmanje — odvrati Margaret Bradley. — Samo sjedi i osjećaj se kao kod kuće. Čaj će biti začas gotov.

Ušla je u majušnu kuhinjicu. I sama se iznenadila kad se zatekla kako pjevucka okrećući se da pogleda plamen ispod čajnog kotlića.

- Ja mislim da će joj ljeto provedeno u Evropi, dok ne dođe na Smithov koledž ujesen, biti od velike koristi
- reče Margaret Bradley.

Harrison Marlowe naslonio se u svom stolcu i pogledavao profesoricu preko široke bijele plohe jedaćeg stola, zatim Rinu koja je sjedila prema njoj. Taj prizor ga je nadahnjivao nekim povjerenjem. Obična neprivlačiva mlada žena blizu tridesete, tako ju je zamišljao. Nosila je jednostavno krojenu haljinu, gotovo mušku, koja kao da joj je odavala zanimanje. U nje nije bilo nikakve izvještačenosti kakvu imaju danas tolike mlade žene. Nikakve pretjeranosti. Bila je vrlo ozbiljna i poslovna.

- Njezina majka i ja često smo razgovarali o tome da Rina ode u Evropu — počeo je oprezno.

- Smatra se da nijedna djevojtkica nije potpuno odgojena ako ne ode na neko vrijeme onamo — potvrdi profesorica.

Marlowe polako kimnu glavom. Velika je to odgovornost odgajati kćerku. On to nije nikad shvaćao kako treba do pred nekoliko mjeseci, dok nije ušao u salon i našao ondje Rinu.

Imala je na sebi tamnoplavu haljinu u kojoj se činila nekako starija nego što je bila po svojim godinama. Svjetloplava kosa svjetlucala je u polutama sobe.

- Zdravo, tata!

- Rino! — uzviknuo je. — Što radiš kod kuće?
- Razmišljala sam kako mora da ti je strašno kad dođeš u ovu veliku praznu kuću i nađeš se potpuno sam
- reče — i zato sam naumila da izostanem nekoliko dana iz škole.
- Ali... ali što će biti s tvojim učenjem? — upita.
- Nadoknadit ću to lako.
- Ali...
- Zar ti nije drago, oče, što me vidiš? — prekide ga.
- Dabome da mi je drago — upade on.
- Zašto me onda ne poljubiš? — okrenula mu je obraz. Poljubio ju je. Kad se uspravio, zadržala ga je. — A sad ću ja tebe.
- Poljubila ga je u usta, a usne su joj bile tople. Zatim se nasmijala.
- Škakljaju me tvoji brci.
- Uzvratio joj je osmijeh.
- Uvijek si tako govorila — reče zaljubljeno. — Još dok si bila mala djevojčica.
- Ali sad više nisam mala djevojčica, zar ne oče?
- Gledao ju je, lijepu, gotovo ženu, u tamnoplavoj haljini.
- Mislim da nisi — odvrati.
- Prišla je kredencu.
- Možda ćeš nešto popiti prije ručka?
- Boce s pićem bile su već pripremljene za njega. Pošao je do kredenca. Ona je već i leda bila nalomila u vedricu.
- Što ima za ručak? — upitao je.
- Rekla sam Molly da ti priredi ono što najvoliš. Pečeno pile i *rissolé*¹ krumpir.
- Lijepo — odvrati i uze bocu s viskijem. Ona ga zaustavi.

¹ Pržen u mnogo masnoće dok ne dobije smeđu boju (Prev.)

Časak je premišljao, a onda je uzeo bocu sa džinom. Kad se okrenuo, vidio je da drži dva koktela. Što čini navika! Okrenuo se da ostavi jedan na kredenc.

– Smijem li i ja, oče? Navršila sam šesnaest. U školi ima mnogo djevojčica kojima roditelji dopuštaju po jedan koktel za ručkom.

Gledao ju je, a onda izli nazad polovicu čašice. Dade joj napola punu čašu. Podigao je svoju da nazdravi.

Osmjehnula se i srknula nježno iz čaše.

– Kako je ukusno — reče potpuno istim riječima i istim glasom kako je često govorila njegova žena.

I onda mu protiv volje potekoše vruće suze i on se brzo okrenu od nje da ona ne vidi. Uхватила ga je za rukav i on se opet okrenuo. U očima joj se ogledala duboka sućut. Pustio je da ga polako posjedne pokraj sebe na kauč.

I tada, načas, nije joj bio otac. Bio je samo osamljen čovjek koji je plakao na prsima svoje majke, svoje žene, svoje kćerke. Njezine mlade snažne ruke grlile su ga nježno, njezini prsti prebiralili su mu po kosi. A njezin šapat kao da joj je izvirao iz prsa.

– Jadni tata, jadni tata.

Kako je brzo došlo, tako je i prošlo, i onda postade svjestan jedino toga da mu pritišću lice čvrste, napete grudi.

– Čini mi se da sam se ponio kao budala — reče nespretno.

– Nisi, oče — spokojno mu je odgovorila. — Prvi put u svom životu nisam se više osjećala kao dijete. Osjećala sam da sam odrasla i da sam nekom potrebna.

Silom se osmjehnuo.

– Imaš još dosta vremena da odrasteš.

Kasnije, te večeri, poslije ručka, prišla je i sjela na priručje njegova stolca.

— Ne vraćam se više u školu — reče. — Ostat ću kod kuće i vodit ću ti kućanstvo.

Osmjehnuo se.

— Brzo bi ti dosadilo — odvrati. — Nedostajala bi ti školska uzbuđenja, dečki...

— Dečki! — reče prezirno. — Mogu i bez njih. To je krdo glupavih magaraca koji uvijek za tobom luduju. Ne podnosim ih.

— Ne podnosiš ih, je li? — reče podrugljivo. — Kakvog bi muškarca izvoljelo vaše veličanstvo?

Pogledala ga je ozbiljno.

— Mislim da bih voljela starijeg muškarca — odvrati. — Nekoga kao što si ti. Nekoga uz koga bih bila sigurna i kome bih bila potrebna. Mladići uvijek nešto hoće od tebe, pokazuju da su jači, važniji.

Smijao se.

— To je samo zato što su mladi.

— Znam — odvrati ona i dalje ozbiljno. — Zato ih se i plašim. Zanima ih samo ono što žele postići; za mene ih nije briga. — Sagnu se i poljubi ga u tjemenu. — Kosa ti je tako lijepa, prosijeda. — U glasu joj se javi neka žalost. — Šteta što mi ne možeš biti muž. Volim te, oče.

— Ne! — reče joj oštro, tako oštro da se sam iznenadio zbog nerazjašnjive žestine kojom je reagirao.

— Što ne, oče? — priupita ona preneraženo.

Ustade i promatraše je.

— Ne, nećeš ostati kod kuće. Sutra ćeš se vratiti u školu. Reći ću Petersu da te odveze.

Gledala ga je, a onda joj se oči zališe suzama. Začas je ponovo bila mala djevojčica.

— Zar me ne voliš, oče? — plakala je. — Zar ne želiš da ostanem s tobom?

Promatrao ju je čas-dva, a onda ga obuze sažaljenje.

— Dakako da te volim, draga moja — reče mirno. — Ali zar ne vidiš da se ne možemo zaštititi staklenim zvonom od svijeta koji nas okružuje.

— Ali, ja ne želim ništa drugo nego da budem s tobom, tata.

— Ne, dijete, ne — reče strpljivo. — Shvaćam da to sad osjećaš tako, ali jednom, kad budeš starija, i kad se možda udaš, kad budeš sama imala djecu, onda ćeš razumjeti.

Istrgnula mu se iz ruku i srdito ga pogledala.

— Neću! — bješnjela je. — Nikad se neću udavati! Nikad neću imati djece! Nikad neću dopustiti nekom mladiću da me se dotiče svojim prljavim rukama!

— Rino! — uzviknuo je užasnutim glasom.

Tupo ga je gledala i onda se ponovo rasplakala.

— Oh, oče! — ridala je ranjenim, slomljenim glasom. — Zar ne vidiš? Nisam ja ta koja ne shvaća, nego si ti!

— Rino, drago moje! — reče joj i htjede da je zagrli. Ali ona je već hitala u sobu. Čuo joj je hitre korake uza stepenice, i onda vrata kako su se zalupila.

Polako se vraćao u sadašnjost, pogledajući preko dugog je-daćeg stola na profesoricu, pa a Rinu. Oči su joj sjale, pune radosnog očekivanja.

— Da je Rinina majka živa, gospođice Bradley — reče Marlowe na svoj osebujan, svečan i ukočen način — siguran sam da bi i ona bila isto tako sretna kao što sam i ja, pov-jeravajući našu kćerku vašim vješt看im rukama.

Margaret Bradley brže-bolje baci pogled na juhu, da joj ne spazi likovanje u očima. — Hvala vam, gospodine Marlowe — reče smjerno.

9

Ostale su na palubi dok nisu prošli kip Slobode, na Ellis Islandu, dok voda ispod broda nije postala tamnozeleno i kad više nisu vidjele obalu.

— Jesi U uzbuđena? — upita je Margaret Bradley.

Rini su oči blistale.

— Sve mi je ovo kao san.

Margaret se osmjehnu.

— Bit će sve bolje i bolje. A sad bi bilo najbolje da siđemo u kabinu i da se malo odmorimo prije objeda.

— Ali, nisam ni najmanje umorna — pobuni se Rina.

— Bit ćeš — reče Margaret odrješito ali ljubazno. — Plovit ćemo *Leviathanom* šest dana. Imat ćeš izobilja vremena da sve razgledaš.

Kimnula je glavom, šutke se složivši, i tako su ušle u kabinu. Harrison Marlowe nije škrtario kad je htio nešto učiniti za svoju kćerku. Kabina je bila prvoga razreda, sa dva kreveta i posebnom kupaonicom. A nije se skanjivao ni kad su mu savjetovali da Rini treba nova garderoba. Naprotiv, jednostavno je napisao ček na tisuću dolara i rekao joj, ako ne bude dosta, neka mu samo javi.

U New Yorku su nabavili samo nešto; ostalo će kupiti u Parizu. Ali, ona je naručila nekoliko stvari a da Rini nije ništa rekla, i dala ih poslati neposredno na brod. I sad je jedva čekala da vidi kako će Rina reagirati kad joj ih pokaže.

Kutije su bile na krevetu, ali ona nije skretala na njih pažnju. Čekala je pravi čas. Odložila je laki proljetni ogrtač i

utonula u dubok udoban naslonjač. Otvorila je torbicu i izvadila cigarete. I tek kad je zapalila cigaretu, spazila je da je Rina promatra. Tek je tad shvatila da je Rina dosad nije nikad vidjela kako puši.

Pruži joj paketić.

— Zapali jednu.

Rina se skanjivala.

— Samo naprijed — nutkala ju je. — Sve je u redu. Vidjet ćeš da većina evropskih žena puši; one nisu takve malograđanke kao mi.

Promatrala je Rinu kako pali cigaretu i nasmijala se kad se Rina zakašljala.

— Ne gutaj dim.

Rina je zadržavala dim u ustima i polako ga ispuštala.

— Kako mi pristaje?

Margaret se osmjehnu.

— Divno.

— Silno je, gospođice Bradley.

Margaret je pogleda.

— Budući da sad zajedno putujemo, nema smisla da se držimo tih formalnosti. Odsad me možeš zvati Peggy. — Ustala je. — Hoćeš li, Rino, da se okupaš prva?

Rina odmahnu glavom.

— Neću, gospođice Bradley, ako hoćete, možete vi prvi.

Margaret zakima glavom smiješeći se.

— Peggy.

— To jest, Peggy.

— Tako, sad je dobro — reče Margaret.

Margaret baci pogled na Rinu kad je ova izašla iz kupaonice vežući pojas oko haljine. Duga plava kosa rasula joj se po

ramenima; srebrnasti sjaj činio se još blistavijim na pozadini tamne puti. Na vratima se začu slabo kucanje. Rina je pogleda kao da pita tko je.

— Naručila sam šeri — objasni joj. — Dobro će ti činiti za apetit prvog dana na moru. Pomaže protiv *mal de mer*¹

Uzela je poslužavnik od stjuarda i pružila Rini čašicu.

— Živjela — reče smiješeći se i pijuckajući vino.

— Divno je — reče Rina.

— Drago mi je da ti se sviđa.

Rina spusti čašu.

— Hoću li večeras obući svoju novu plavu haljinu?

Margaret kao da se užasnula.

— Večera u prvom razredu, Rino, mora biti vrlo svečana.

— Imam nekoliko svečanih haljina — reče Rina. — Mogu obući jednu od njih.

— Nećeš valjda obući koju od onih strašnih haljina što se nose na školskim plesovima?

Rina pokaza na licu da je povrijeđena.

— Ja mislim da su vrlo lijepe.

Margaret se nasmija.

— Za djecu možda i jesu. Ali nisu za mladu damu koja putuje u Evropu.

— Onda zbilja ne znam što da obučem.

Sad je već bilo dosta zadirkivanja.

— To su za tebe, ove kutije na krevetu. U jednoj od njih naći ćeš nešto što ćeš moći obući.

Kad je Rina otvorila kutiju, lice joj obasja radost, kako se Margaret i nadala. Rina je obukla potpuno crnu večernju haljinu koja joj se pripila uz tijelo, otkrivajući joj ramena.

¹ Morska bolest (Prev.)

Kad su nakon jednog sata ušle u jedaći salon, pratile su ih oči svih muškaraca.

Margaret ispruži ruku preko stola i zaštitnički potapša Rinu po ruci.

– Baš si krasna, draga moja.

Margaret ostavi ručnik i okrenu se da se pogleda u velikom ogledalu. Zadovoljna svojom pojavom, prijede rukama niz tijelo i zatim se objesno protegnu. Mala joj prsa sa sićušnim bradavicama nisu bila veća od muških, bokovi su joj bili plosnati a noge ravne.

Kliznula je u svilenu pidžamu, zakopčavši brzo sprijeda rasporak na dugim hlačama krojenim na muški način, a onda skopča bolero-kaputić koji joj je tijesno pristajao uz tijelo. Začešljala je nazad glatku crnu kosu i pričvrstila je iglama. Još jednom je zirnula u ogledalo. Tko bi je površno pogledao, teško bi je razlikovao od muškarca.

Zadovoljna iziđe iz kupaonice i uđe u kabinu.

– Rino, možeš sad ući.

Rina ju je promatrala zadivljeno.

– Gospođice Bradley ... Peggy, htjela sam reći... bože, ta pidžama.

Margaret joj se osmjehnu.

– Sviđa ti se?

Rina kimnu glavom. Margaret je bila sretna.

– Sašivena je od originalnog kineskog brokata. Jedna prijateljica poslala mi je materijal iz San Francisca. Sama sam je skrojila. — Jedino je za Sally mogla uvijek reći da ima ukusa. Od svih darova koje joj je dala, ova joj je pidžama bila najdraža.

Rina ustade iz naslonjača i uze pamučnu spavaćicu iz komode. Pođe u kupaonicu.

— Stani malo — reče Margaret. Priđe svojoj komodi i izvadi kutiju. — Kad sam već bila u kupovini — reče — kupila sam ti i nekoliko spavaćica.

Otvorila je kutiju i promatrala Rinu.

— Prava svila!

Rina pogleda u kutiju.

— Za svaku noć u tjednu druga boja — ona će. — Tako su divne da ne znam koju prvu da obučem.

Margaret se osmjehnu.

— Zašto ne bi za noćas obukla bijelu?

— U redu — reče Rina. Uze je i ponovo pođe u kupaonicu. Stala je na vratima.

— Ne znam kako da ti se zahvalim, Peggy — reče umiljato. — Čega god se dotakneš, ispada čudesno.

Margaret se osmjehivala sva sretna.

— Baš tako i želim da bude — reče. Najednom pogleda u Rinu kao da joj je to baš sad palo na pamet.

— Što kažeš o tom da se noćas provedemo? Dok se ti presvučeš, ja ću naručiti bocu šampanjca. Malo ćemo se zabaviti same nas dvije.

— To će biti silno — Rina se smiješila. — Uvijek sam željela piti šampanjca, ali mi tata nije nikad dopustio.

— Neka to, dakle, bude naša tajna. — Margaret se nasmijala i uzela telefon. — Obećajem ti da mu neću reći.

Rina ostavi čašu i zahihota se.

Margaret se zavalila u naslonjač držeći još čašu za krhki držak.

— Što je smiješno?

— Moja spavaćica pucketa i izbacuje iskrice kad se maknem.

— To je statički elektricitet — reče Margaret. — Svila je vrlo dobar vodič.

— Znam — odvrati Rina. — Sjećam se toga iz tvojih predavanja. — Prijede rukom niz spavaćicu. — Izbacuje plave iskrice. Vidiš li ih?

— Ne vidim.

Rina skoči na noge.

— Ugasit ću svjetlo — reče — pa ćeš ih onda vidjeti.

Ugasi svjetlo i stade ispred Margarete.

— Pazi — reče. Prijede rukama niz spavaćicu. Čulo se slabo pucketanje i pod vršcima prstiju pokazase se iskrice. Rina podiže čašu i iskapi je. Pruži čašu Margareti. — Mogu li dobiti još malo, Peggy?

— Dakako — odvrati Margaret i napuni joj čašu.

Rina je prinese usnama i srknu.

— Šampanjac nije ništa drugo nego nekakva oranžada, samo od vina — reče ozbiljno. — Ali je ukusnije. Nije tako slatko.

— Zar ti se ne čini da je ovdje sve toplije?

— Jest, toplije je — odgovori Rina. — Hoćeš li da uključim ventilator?

— Oh, nemoj — odvrati brzo Margaret. — Samo ćemo se nahladiti na propuhu. Radije ću skinuti kaputić.

Osjeti kako joj Rina gleda mala prsa i brzo podiže čašu.

— Ne sviđa ti se?

Rina odmahnu glavom. Podiže čašu i srknu opet.

— Čuješ li glazbu?

Margaret kimnu glavom.

— To je orkestar iz plesne dvorane. Plešu valcer.

Rina ustade. Njihala se u ritmu muzike.

— Volim plesati — reče. Lagano je klizila po sobi, a bijela spavaćica širila joj se kad se okretala pokazujući njezine duge preplanule noge.

Margaret ustade i osjeti slaboću u utrobi.

— I ja volim plesati — reče i u šali se nakloni. — Molim vas za ovaj ples, gospođice Marlowe.

Rina je pogleda i osmjehnu se.

— Samo ovaj. Svi drugi su zauzeti, gospođice Bradley.

Margaret prijekorno priprijeti prstom Rini.

— Gospodine Bradley, molim!

Rina se nasmijala.

— Dakako. Samo ovaj jedan, gospodine Bradley.

Margaret obujni Rinu oko struka. Obadvije se nasmijaše kad su plave iskrice zapucketale iz Rinine spavaćice. Margareti zadrhtaše noge kad osjeti toplinu koja je izbijala iz Rininih prsa kroz spavaćicu. Držala je čvrsto mladu djevojku i vodila je u plesu. Bjesomučno su se vrtjele u krugu kad je glazba dostigla kreščendo, i onda naglo stala.

Rina joj se zagleda u lice. Margaret joj se osmjehivala.

— Bilo bi dobro opet malo šampanjca. — Natoči Rini čašu i podiže svoju. — Rino, ti si vrlo dobra plesačica.

— Hvala. A ti vodiš bolje od i jednog mladića na školskom plesu. Sve radiš tako dobro. — Rina se malo njihala. — Ples me omamio.

— Možda da malo prilegneš na krevet?

Rina odmahnu glavom.

— I da prekinemo svoju zabavu?

Legni samo načas. Nećeš prekidati zabavu. Ja ću sjesti na krevet pokraj tebe.

— U redu — reče Rina. Prišla je krevetu i stavila čašu na noćni stolić, zatim se ispružila na bijelu plahtu.

Margaret sjede pokraj nje.

— Je li ti sad bolje?

— Još se vrti soba oko mene — reče Rina.

Margaret se nadnese nad nju i nježno je pomilova po čelu.

— Zatvori načas oči.

Rina poslušno zaklopi oči. Malo su šutjele, a Margaret joj je i dalje milovala čelo.

— Sad je bolje — reče Rina tiho. — Više mi se ne vrti.

Margaret nije odgovorila, nego je i dalje gladila Rinu nježno po glavi. Rina otvori oči i pogleda je. Margaret uze čašu.

— Hoćeš li još malo šampanjca?

Rina kimnu glavom. Srknu i vrati čašu Margaret, koja, osmjehnuvši joj se, odloži čašu.

— Drago mi je što putujemo zajedno u Evropu — upade Rina. — Dosad zapravo nisam nikad imala pravu prijateljicu. Djevojke iz škole uvijek su mi se činile neke glupače. Uvijek razgovaraju o momcima.

— One su glupava dječurlija i ništa drugo, većina njih — reče Margaret. — Zato sam i zavoljela tebe, čim si onu večer ušla u moju sobu. Vidjela sam da si ti nešto drugo, da si zrelija.

— Otkad je Laddie poginuo, ne podnosim mladiće — reče Rina.

— Laddie?

— Moj brat — objasni Rina. — On i otac jedina su dva muškarca koje sam uistinu uvijek voljela.

— Mora da je bio vrlo lijep — napomenu Margaret.

— Bio je. — Rina okrenu glavu. — Mislim da sam bila zaljubljena u njega.

— Nije to ništa — Margaret dobaci. — Sve djevojke vole svoju braću.

— Znaš, on mi zapravo nije bio brat. Ja sam bila posvojče.

— Kako znaš da si ga voljela? — upita Margaret pokazujući malo ljubomore.

— Znam — odgovori Rina. — A mislim da je i on mene volio.

— Zbilja misliš? — upita Margaret, odajući sve veću ljubomoru. — Je li on ... jesi li ti?

Rina skrenu pogled.

— Nikad ni s kim nisam dosad o tome govorila.

— Možeš sa mnom — reče Margaret. — Ja sam ti prijateljica. Mi nemamo nikakvih tajni među sobom.

— Nećeš se srditi na me?

— Neću se srditi na te — reče Margaret prilično oštro. — Reci mi.

Rina priguši jastukom glas.

— Nisam mu pustila da me pipa jer sam se bojala onoga što bi se moglo dogoditi. Onda, jednog dana, on je ušao u moju sobu i svezao mi ruke za krevet svojim pojasom i učinio mi ono. Teško me je povrijedio!

— Nije te mogao toliko voljeti kad te je povrijedio.

— Ali jest! — reče Rina žestoko. — Zar ne vidiš, Peggy? Ja sam ga na to navela. Cijelo sam ga vrijeme izazivala, a kad je to učinio, vidjela sam da ga volim. Ali on se izvezao čamcem na more, s majkom, i oni su se utopili. — Stade jecati. — To je bila moja krivnja, jer sam ga ja navela. Shvaćaš li da je trebalo da ja umrem, a ne majka? Ona je zauzela moje mjesto u snovima. A sad više ne mogu ni da snivam nikakve snove.

— Snivat ćeš ti svoje snove opet — reče tiho Margaret, naslanjajući Rininu glavu sebi na prsa.

— Neću, neću!

— Hoćeš, hoćeš — reče čvrsto Margaret. — Reci mi sve o njima i ja ću ti pomoći.

Rina prestade jecati.

— Zar misliš da bi zbilja mogla? — upita uperivši upitan pogled na Margaret.

— Reci mi pa ćemo vidjeti.

Rina udahnu duboko.

— Sanjala sam da sam mrtva i da su se oko moga kreveta svi okupili plačući. Vidjela sam koliko me vole i žale jer su me ustrajno molili da ne umrem. Ali ja nisam mogla ništa izmijeniti. Bila sam mrtva.

Margaret osjeti kako je trese hladna jeza od uzbuđenja. Polagano ustade.

— Zaklopi oči, Rino — reče mirno — pa ćemo se igrati tvojih snova. Koga želiš da ja predstavljam?

Rina je pogleda suzdržljivo.

— Hoćeš li biti Laddie?

— Bit ću Laddie — odgovori Margaret. — Sad zatvori oči.

Margaret baci pogled na djevojku. Najednom joj se oči napuniše suzama. Poče je razdirati nenadan strah. Rina je mrtva. Rina je zbilja mrtva.

— Rino! — viknu prigušenim glasom. — Molim te, nemoj umrijeti! Molim te!

Rina se ne pomaknu i Margaret padne na koljena pokraj kreveta.

— Molim te, Rino! Ne mogu bez tebe. — Nagnu se preko kreveta i obasu poljupcima Rinino lice.

Rina iznenada otvori oči, a na licu joj se ukaza ponosan smiješak.

— Zbilja si plakala — reče i dodirnu prstima Margaretin obraz. Zadovoljna zaklopi ponovo oči.

Margaret joj polako svuču spavaćicu.

— Krasna si — šaptala je. — Ti si najkrasnija žena na svijetu. Prelijepa si da bi umrla.

Rina je pogleda.

— Zar zbilja misliš da sam lijepa?

Margaret kimnu glavom. Strgnu dugmeta sa svoje pidžame, i ona pade na pod.

— Treba samo da pogledaš mene pa da vidiš kako si zbilja lijepa. — Uze Rininu ruku i pritisnu je sebi na prsa, zatim niže, na trbuh, i dalje, na bedra.

— Vidiš li kako sam ja ravna, baš kao muškarac?

Polako klonu na krevet pokraj Rine, nježno joj milujući prsa, pritisnuvši svoje usne na nježne hladne obraze.

— Osjećam se tako sigurno s tobom, tako lijepo — šaptala je Rina. — Ti nisi kao drugi mladići, ja ne volim da me diraju. Bojim ih se. Ali tebe se ne bojim.

Kriknuvši kao u samrtnoj borbi, Margaret se prevrnu i koljenima stade rastavljati Rini noge.

— Volim te, Rino! Molim te, nemoj umrijeti!

Pritisnu svoje usne na Rinine. I zatim osjeti vreli njezin jezik i potom ču kako Rina promuklo šapće.

— Laddie, jebi me, jebi me! Volim te, Laddie.

10

Rina pogleda sat na ruci. Bila su dva sata i pol. — Sad zbilja moram poći — reče.

— Zuriš se nakon ovakvog ručka? — Jacques Deschamps raširi ruke. — To je svetogrđe. Moraš popiti liker prije nego odeš.

Rina se osmjehivala vitkom prosijedom *avocatu*.

— Ali... ja...

— Već si u Parizu više od godine dana — prekide je Jacques — a još nisi naučila da se nikad ne žuri nakon objeda. Što god morala, čekat će. — Javi se konobaru koji je prolazio. — Pssst!

Konobar stade i smjerno se nakloni.

— Izvolite gospodine?

Rina klonu nazad na stolac. Jacques je upitno pogleda.

— Pernod s ledom.

Slegnuo je ramenima.

— S ledom — ponovi konobaru. — Guli ste gospodicu.

Konobar je hitro pogleda s onim ocjenivačkim pogledom koji kao da imaju svi Francuzi.

— S ledom, gospodine — reče. — A za vas, kao obično?

Jacques kimnu glavom i konobar ode. Ponovo se okrenu Rini.

— A kako slikanje? Napreduješ li?

Rina se nasmija.

— Ne govori koješta. Bojim se da nikad neću biti slikar.

— Ali bar se zabavljaš?

Okrenu se i izviri na ulicu. Blag miris svibnja, koji se rađao samo u Parizu, širio se zrakom. Vozači teretnjaka već su bili bez kaputa, a žene su već odavna skinule svoje tamnosive i crne zimske kapute.

— Nisi mi ništa odgovorila — reče.

Okrenula mu se opet kad je konobar došao s pićem.

— Zabavljam se — reče i podiže čašu.

— Nisi baš uvjeren — zaintačio je.

Iznenada se osmjehnula.

— Dakako da sam uvjeren.

Podigao je čašu.

— *À votre santé*¹

— *À votre santé* — uzvratila ona.

Odložila čašu.

— A tvoja prijateljica? — upitala. — Kako ona?

— Peggy je vrlo dobro. — odvratio Rina i ne misleći. Pogleda ga otvoreno. — Peggy mi je vrlo dobra. Ne znam što bih bez nje.

— Kako znaš? — upitala. — Nisi nikad pokušala. A mogla bi toliko toga. Mlada si, lijepa. Mogla bi se udati, imati djecu, čak bi mogla ...

— Biti tvoja ljubavnica? — Osmjehnu se prekinuvši ga.

On kimnu glavom i nasmiješi se.

— Čak i moja ljubavnica. Nije to najgore što bi se moglo dogoditi. Ali, ti se sjećaš mojih uvjeta.

Pogleda ga u lice.

— Ti se vrlo ljubezan, Jacques — reče sjećajući se onog poslijepodneva kad ih je prvi put čula.

Ona i Peggy bile su u Parizu već nekoliko mjeseci i upravo su našle stan pošto joj je otac dopustio da ostane u Parizu godinu dana. Peggy ju je odvela na primanje koje je priredio neki profesor kod kojeg je upravo počela raditi.

Na primanju se osjećala vrlo osamljenom. Francuski nije govorila dovoljno dobro da bi se lako pomiješala s ljudima i zato se povukla u kut. Listala je po nekakvom časopisu kad začu nečiji glas.

— *Gospodica Américaine?*

Pogleda ga. Vitak, tamnopusni muškarac, s malo sjedina na sljepoočicama, stajao je pred njom. Smiješio se blago.

— *Non parle frann ...*

¹ U zdravlje (Prêt.)

— Govorim engleski — upao je.

Osmjehnula se.

— A što tako lijepa djevojka poput vas radi sama samcata s tim časopisom? — upita. — Kakva vas je to budala dovela na ovakvo primanje i onda... — završio je izražajnom gestom.

— Dovala me je prijateljica — odvrati Rina pokazavši na Peggy. — Upravo je dobila posao na Sveučilištu.

Peggy je živahno razgovarala s jednim profesorom. Bila je vrlo privlačiva u svojoj haljini skrojenoj uz tijelo koja ju je činila vitkom.

— Oh — rekao je s čudnim šaljivim izrazom na licu.

— A koga ste vi doveli?

— Nikoga. — Slegnuo je ramenima. — Zaista. Došao sam u nadi da ću sresti vas.

Bacila mu je pogled na ruke i spazila da nosi vjenčani prsten, kao što to običavaju mnogi Francuzi.

— Valjda ne mislite da vam vjerujem? — upita. — Što bi rekla vaša žena?

Nasmijao se zajedno s njom.

— Moja bi žena imala mnogo razumijevanja. Nije mogla sa mnom. Vrlo je, vrlo trudna. — Pretjeranom gestom pokazao je ispred sebe velik krug.

Ponovo se nasmijala i tek tada začula iza sebe Peggyjin glas.

— Zabavljaš se, draga?

Nakon nekoliko tjedana, kad je bila sama jednog popodneva u stanu, zazvonio je telefon. Bio je Jacques, i onda su se sastali na ručku. Nakon toga sastajali su se više puta.

Onda jednog popodneva — bio je dan baš kao ovaj — sjedili su besposličareći i pili neko piće.

— Zašto se toliko bojite muškaraca? — upitao je nenadano.

Osjeti kako joj udari vrelo crvenilo od vrata u lice.

— Što vas je navelo da to kažete?

— Imam slutnju — reče. — U sebi. Znam.

Oborila je pogled na piće. Šutjela je.

— Vaša prijateljica nije nikakav odgovor — reče.

Pogledala ga je.

— Peggy nema s tim ništa. Ona mi je dobra prijateljica i više ništa.

Osmjehnuo se znalački.

— Vi ste u Francuskoj, ne zaboravite! Ovdje ne postoji ništa loše, mi imamo razumijevanja za takve stvari. Ali ja vas ne razumijem. Vi niste poput onih koje tako žive.

Osjetila je da joj se lice ponovo zažarilo.

— Ne bih rekla da je to lijepo od vas.

Nasmijao se.

— Nije — složio se otvoreno. — Ali ne volim da se tako uludo trošite.

— Radije biste da spavam s nekim šmokljanom koji ne zna ništa i ne brine se nimalo za moje osjećaje? — odvrati srdito. Odmahnuo je glavom.

— Ne bih ni najmanje. Volio bih da spavate sa mnom.

— Radi čega mislite da bi to s vama bilo imalo drukčije?

Pogledao ju je u oči.

— Zato što sam ja čovjek a ne dječak. Zato što bih želio da vam ugodim. Dječaci su kao bikovi; misle samo na se. Što se toga tiče, u pravu ste. Ah, zbog toga, nemojte misliti da samo žene znadu kako se vodi ljubav. Ima i muškaraca koji vode računa o osjećajima.

— Na primjer vi? — upita zajedljivo.

— Na primjer ja. Zar mislite da se ja s vama sastajem i sastajem samo radi toga što imam jedino intelektualni interes za vas?

Prasnula je u smijeh.

— Vi ste bar iskreni.

— Ja sam veliki vjernik istine.

Nakon nekoliko mjeseci, jednog kišnog popodneva, došla mu je u stan i bilo je upravo onako kako je rekao. Bio je ljubazan i nježan i nije je nimalo povrijedio. A za cijelo vrijeme osjećala je snagu u sebi, snagu da ga dovede do vrhunca zanosa s kojeg se neće više vratiti, snagu koja se nikad neće pretvoriti u užas za nju, jer će uvijek moći obuzdati nju ili njega.

Promatrala ga je kako zakopčava košulju pred ogledalom.

— Jacques.

Okrenuo se.

— Što je, srce moje?

Ispružila je ruke prema njemu.

— Dođi ovamo, Jacques.

Priđe krevetu. Sagnu se brzo i poljubi je u gola prsa.

— Dok se ljubiš, draga moja — reče — tvoje su bradavice pune kao rumene šljive koje pucaju od jedrine. A sad su kao male ružičaste makovice.

— Bilo je onako kako si rekao da će biti.

— Drago mi je.

Uzela je njegove snažne smeđe ruke, držala ih u svojoj i gledala ih. Zlatni vjenčani prsten sjao mu se na ruci. Pogledala ga je u lice.

— Mislim da bih ti rado bila ljubavnica — reče tiho.

— *Bon* — uzvratio je. — Vjerovao sam da ćeš to reći. Zato sam i unajmio ovaj mali stan. Možeš se večeras useliti.

Ona se iznenadi.

— Useliti se ovamo?

Kimnuo je glavom.

— Ako ne voliš ovamo, naći ću neki drugi.

— Ali ja ne mogu to učiniti! Što će Peggy?

— Što će Peggy? — Slegnuo je ramenima. — To je gotovo.

— Zar ne možemo ovako nastaviti? Sastat ćemo se kad god zaželiš.

— Hoćeš reći da se nećeš useliti?

Odmahnula je glavom.

— Ne mogu. Što bi Peggy? Treba joj moja pomoć da može plaćati stan. Osim toga, otac bi me ubio kad bi to saznao.

— Ali, zar se on ne brine što živiš s tom... *lesbienne*? reče ogorčeno.

— Ti ne poznaješ mog oca. Kod nas u Bostonu nikad se ne brinu za takve stvari.

— A što on misli, što je ona?

— Ono što je oduvijek bila — odgovori. — Moja profesorica, moja družica.

Nasmijao se kratko.

— Bila ti je profesorica, svakako.

— Oh, Jacques — reče uvrijeđeno. — Nemoj sad sve pokvariti. Zašto ne bismo ovako nastavili?

Pogledao ju je.

— Znači, nećeš seliti ovamo?

— Ne mogu — odvрати. — Kako ne razumiješ? Ne mogu.

Ustao je i vratio se ormaru. Zakopča košulju i uze kravatu.

— Ne vidim u čemu je tu razlika? Napokon, ti si oženjen. Koliko vremena misliš da bi mogao provesti ovdje?

Promatrao ju je.

— To je nešto drugo — reče hladno.

— Drugo? — planu. — Zašto je to tebi nešto drugo, a nije meni?

I dalje ju je gledao.

— Muškarac može biti nevjeran ženi, kao i ona njemu, ako joj je do toga. Ali, muškarac nije nikad nevjeran svojoj ljubavnici niti je žena nevjerna svom ljubavniku.

— Ali Peggy nije muškarac!

— Ne, nije — reče on tmurno. — Ona je nešto gore od muškarca.

Rina ga pogleda. Podiže ponosno glavu.

— To su dakle tvoji uvjeti? — upita mirno.

Sjede ponosno, ispravi leđa, isprsi veličanstveno gola prsa. Vidio je ispod kože obrise rebara koja su se dizala i spuštala kako je disala. »-Nikad u svom životu nisam vidio toliko ljepote«, pomislio je.

— Ako to tako postavljaš, onda su to moji uvjeti — reče naglas.

Nije odgovorila.

— Ja to jednostavno ne razumijem. — Pogleda ga. — Radije mi daj odjeću.

To se dogodilo prije mnogo mjeseci i, začudo, ostali su i dalje prijatelji. Podigla je čašicu pernode usnama i iskapila je.

— A sad zbilja moram poći — reče. — Obećala sam Pavanu da ću biti u njegovom atelijeru u tri sata.

Podigao je obrvu.

— Pavan? Što se sad baviš kiparstvom?

— Ne bavim. Njegov sam model.

Jacques je znao kako Pavan radi. On je imao mnogo modela za jedan jedini kip. Htio je uvijek da stvori ideal. Nikad neće uspjeti.

Vidjela je kako mu radoznali pogled klizi niz njezina prsa. Nasmijala se.

– Ne, nije to što misliš.

– Nije? — upita. — Zašto ne?

– Kaže da su prevelika.

– On je lud — upadne Jacques. — Ali, napokon, svi su umjetnici ljudi. A što onda?

Ustala je.

– Moj pubis — reče.

Prvi put otkad ga je znala ostao je bez riječi.

Nasmijala se. Pribrao se.

– Ali zašto?

– Jer je to najviša planina na koju će se čovjek u svom životu popeti, kaže on, i više će ljudi poginuti pokušavši se uspeti na nju nego što ih je ikad palo s Mount Everestu. — Osmjehnula se i nagnula nada nj. — Ali nećemo mu reći da si ti preživio uspon, je li, Jacques, da nećemo?

Poljubila ga je na brzinu u obraz, okrenula se i izašla na ulicu. Promatrao ju je dok se nije izgubila u svjetini na ulici, a onda se okrenuo konobaru.

– Pssst! — zazvao je. — Kako bi bilo da popijem još jednu?

11

Žurno je ustrčala uz tri uske stepenice pokraj pazikuće koji je uljudno pozdravljao. Ostala je u atelijeru dulje nego što je namjeravala. Jedva da je bilo vremena da priredi večeru prije nego Peggy stigne kući.

Rina je prošla kroz maljušnu dnevnu sobu i ušla u kuhinju. Brzo je upalila plin u kupaonici, da ugrije vodu, i istom šibicom upalila plin u štednjaku, i ostavi ga da tek tinja. Uzela

je malo porumenjeno pile koje je upravo kupila, već pečeno, na uglu u pekarnici i stavila ga u šerpu u štednjak da ostane toplo. Brzo je narezala kruha, složila ga uz povelik komad sira i stala postavljati stol. Za par minuta bila je gotova.

Pogledala je na sat. Bit će upravo dovoljno da se okupa ako voda bude dosta topla. Priđe peći i opipa bojler. Bio je mlak. Bit će je dosta ako kadu napuni samo dopola.

Vrati se u dnevnu sobu i pođe u kupaonicu, a prsti su joj već bili zaposleni dugmima na bluzi. Vrata se otvoriše, i ona se okrenu da pogleda.

— Rano si se vratila — reče.

Peggy je hladno pogleda i, ne odgovorivši ništa, zatvori za sobom vrata. Rina slegnu ramenima. Peggy je patila od takvih mušica. Sad bi bila sjajna, topla i vesela, zatim hladna, čak i mrzovoljna. To će je proći.

— Ima malo vina i sira na stolu, možeš založiti prije večere — reče i pođe u kupaonicu.

Peggy je obrnu rukom.

— Mislim da sam ti rekla da se više ne sastaješ s De' schampsom!

Rina se zagleda u nju. A, to je. Mora da ju je netko vidio u restoranu i rekao Peggy. Čudnovato što je Peggy, od svih ljudi koje su poznavali, bila ljubomorna samo na Jacquesa. Mlađi ljudi nisu joj nikad smetali, ali Jacques, sa svojim neobičnim i pouzdanim smiješkom i svijetlosivom kosom na sljepoočicama uvijek ju je uznemirivao.

— Slučajno smo se sreli i on me je pozvao na ručak — reče. Nije da se bojala izljeva Peggyjine ljubomore, ali joj nije bila ugodna svađa. — Jednostavno nisam mogla biti neuljudna.

— A gdje si onda bila cijelo poslijepodne? — upita Peggy.

— Nisi bila na Akademiji, nisi bila kod kuće. Neprestano

sam nazivala oba ta mjesta dok nisam već izludjela od straha.

– Nije mi se dalo u školu — odvrati.

Peggy je škiljila na nju.

– Da nisi možda kojom srećom otišla u njegov stan?

Rina se opet upilji u nju.

– Ne, nisam.

Vidjeli su ga kad je oko četiri sata ušao u svoj stan s nekom plavušom.

Rina nabra obrvu. Jacques bome nije tratio vrijeme.

– Nisam ja jedina plavuša u Parizu — odvrati.

– Nije odgovarao na telefon — nastavi Peggy s optužbama.

Rina se osmjehnu.

– To mu ne mogu zamjeriti, zar ne?

Peggy udari Rinu po licu.

– Lažeš!

Rina se uhvati rukom za obraz. Promatrala je Peggy.

I u drugi joj obraz buknu plamen kad je Peggy udari po drugi put. Uхватила je Rinu za ramena i stala je tresti.

– A sad hoću istinu!

– Rekla sam ti istinu — vrisnu Rina. Nasrnu kao divlja na Peggy.

Peggy ustuknu iznenađena tim žestokim napadom. Na licu joj se pokaza izraz duboke povrijeđenosti.

– Zašto mi to radiš kad znaš koliko te volim?

Rina ju je gledala. Prvi put osjeti da se nešto prelomilo u njoj. Najprije što se tiče Peggy, zatim i nje same.

Istog časa, tako reći, Peggy se baci na koljena i rukama objuči Rini noge.

— Molim te, molim te, draga moja, ne gledaj me tako! Ne srdi se na me! Oprosti mi! Bila sam luda od ljubomore.

Rinu je bolio obraz od udarca. O onda osjeti umor.

— Nikad više nemoj uraditi tako nešto — reče klonulo.

— Neću, neću — plaho je obećavala Peggy. — Samo sam radi toga to učinila što nisam mogla podnijeti misao da te taj kurviš opet dotiče svojim prljavim rukama.

— Nije on nikakav kurviš, on je muškarac — reče Rina. Baci pogled na Peggy. U glasu joj se osjeti slab prizvuk prijezira. — Pravi muškarac. Nikakva imitacija.

— Ja sam ti pokazala više nego što ćeš naučiti od svih muškaraca cijelog svijeta.

I tog časa Rina spozna — prvo nejasno otkriće čiste istine. Strese se od ledene jeze. Baci pogled na tamnosmeđu glavu zaronjenu u njezinu spavaćicu.

— Baš to ne valja. Previše se trudiš da mi pokažeš ljubav, da me naučiš ljubavi. Ali to sve dolazi izvana. Zašto me ne naučiš da osjetim ljubav, da dajem ljubav?

— Lagano odgurnu Peggy od sebe. A zatim pade na koljena i zari lice u Peggyjina prsa i zaplaka, jer nije imala gdje drugdje da se isplače.

— Plači, ljubljena moja, plači — šaputala je Peggy.

— Isplači se samo! Uvijek ću se brinuti za te. To je vrijedno ljubavi.

Još je bilo rano kad je Amru Singh stigao na zabavu koju je davao Pavan prilikom otkrića remek-djela svog kiparstva. Bilo je oko šest sati kad je Amru Singh odao počast svom domaćinu, uljudno odbio ponuđeno piće i zauzeo uobičajeno mjesto uza zid u praznoj prostoriji.

Kao što je imao običaj, skinuo je bluzu, lijepo je smotao i odložio na pod. Zatim je izuo cipele — čarape nije ni nosio — i ostavio ih pokraj bluže. Duboko je udahnuo zrak i le-

đima se oslonio o zid, spuznuo na pod dok nije sklupčan sjeo na bluzu s prekrštenim nogama ispod sebe.

Tako je mogao vidjeti, a da se ne okreće, što god tko radi u sobi. Na tom mjestu mogao se najlakše i sabrati. ' Razmišljao je o mnogo čemu, ali najviše o taštini i ljudskoj ambiciji. Amru Singh je tražio čovjeka kome su taština i ambicija nadmašile osobni interes, težeći jedino slavi koja je već vjekove zakopana duboko u ljudskom duhu. A što dosad još nije našao takva čovjeka nije ga obeshrabrilo.

Mišice mu poprimiše onu poznatu napetost koja je u isto vrijeme bila i olakšanje i osvježanje; disao je polaganije, površnije. Osamio je jedan predjel svoga daha za nekoliko časaka, iako mu oči ostadoše otvorene i budne. Moglo bi se zbiti svake noći, možda i noćas, da njegovu traženju dođe kraj.

Ali već je osjećao zao duh božice Kali, oslobođen u ovoj prostoriji. Ravnodušno je odbacio od sebe osjećaj razočarenja. Toliko je bilo neznatnih ljudi u ovoj sobi.

Na podu, u kutu iza velike sofe, čovjek i žena bludničili su, sakriveni, bar su tako mislili, od drugih. Padoše mu na pamet sramotni položaji izrezbareni visoko na zidovima božićina hrama, i ovlada ga osjećaj gađenja. To gadno spajanje, koje je promatrao u prostoru između nogu kauča u stilu kasnog regenstva, nije bilo opravdano čak ni svetim kultom samog zla.

U dubini blizu vrata, koju je obasjavalo samo jedno svjetlo odozgo, stajao je na postolju zastrt kip. Stajao je mirno, kao leš u mrtvačkom pokrovu, i nije se ni pomakao kad su se vrata otvorila da propuste dva novonadošla gosta. Amru ih je prepoznao a da ih nije ni pogledao. Plava djevojka Amerikanka i njezina prijateljica tamnoputa žena. Odagna

ih iz svoje pameti čim zvono stade izbijati sate i Pavan poče svoj govor.

To je bilo samo ponavljanje onog što je govorio svake večeri, i mnogo puta prije, ali na koncu govora zaplaka. Bio je vrlo pijan i umalo nije pao kad je, naglom kretnjom, strgao zastor s kipa.

U sobi nastade tišina i svi se zagledaše u hladan mramor koji primi od svjetla u sobi nježnu boju topla života. Lik žene stajao je, izbalansiran, na prstima, s rukama uzdignutim nad sobom, lica okrenuta uvis, posežući za svojim ljubavnikom, suncem.

Onda se šutnja prekide jer svi najednom stadoše komentirati i čestitati kiparu. To jest, svi osim jednog. To je bio Leocadia, trgovac umjetninama. Mali prosijed čovjek, tankih stisnutih lihvarskih usana.

Na koncu konca, bez obzira na to što je tko rekao, njegov je pravorijek bio konačan. On je određivao vrijednost kipu. Bez obzira na to hoće li cijena koju on postavi zauvijek spriječiti prodaju; njegovu procjenu priznavala je umjetnost.

Pavan mu se približi zabrinuto.

— Onda, gospodine? — upita. — Što mislite?

Leocadia nije gledao u Pavana. On nije nikad gledao u onoga s kim je razgovarao. Umjetnici su govorili da nije mogao podnijeti njihova pogleda jer je bio parazit koji živi od njihove krvi i znoja bolje nego oni sami.

— Tržište skulptura vrlo je slabo.

— Bah! — Pavan puhu prijezirno. — Ne pitam za tržište. Pitam za svoje djelo!

— Vaše je djelo jednako kao uvijek — reče trgovac izravnajući.

Pavan se okrenu i pokaza rukom nijem kip.

— Pogledajte ova prsa! Uzeo sam ih od različitih djevojaka, da postignem simetriju koje nema u prirodi. A lice! Bez pogreške! Pogledajte obrve, oči, jagodice, nos! — Iznenada zašutje, zagledavši se u kip. — Nos — reče, gotovo šapćući.

Okrenu se modelima koji su se stisli uza zid.

— Donesite gospodinu bocu vina! Nos, gospodine — reče prijekorno. — Zašto mi niste ništa rekli za nos?

Leocadia je šutio. Nije bilo vrijeme da kaže Pavanu da nije našao nikakve pogreške na nosu. Nije smio upropastiti svoj ugled.

— Dajte mi dlijeto! — dreknu Pavan. Popeo se na stolac i pažljivo namjestio dlijeto. Malo je ostrugao kamen i zatim rukavom izgladio površinu. Mramor ponovo zasja, a on siđe i pogleda.

Iznenada kriknu, duboko razočaran.

— Ne valja! — jauknu. — Ništa ne valja. Zašto mi, gospodine, niste rekli? Zašto ste pustili da napravim budalu od sebe?

Leocadia je i dalje šutio.

Pavan je tupo buljio u trgovca, sa suzama u očima. Zatim se okrenu i udari žestoko batom kip po glavi. Mramor se zdrobi i glava rasu u komadiće po podu. Pavan se divlje baci na ostatak kipa. Otpadoše ruke, zatim rame; pukotina se pojavi preko prsa, pa se i to rasu. Kip se luđački tresao na podnožju, zatim je tresnuo na pod.

Pavan kleknu iznad razmrskanog kipa, mašući batom kao opsjednut.

— Volio sam te — cvilio je, a suze su mu tekle niz lice. — Volio sam te, a ti si me iznevjerila! — Na koncu se skljkoka, iscrpljena pod između krhotina.

Kako su mu suze brzo navrle, tako su brzo i prestale, i Pavan stade luđački nešto tražiti po mramornim krhotina-

ma. Napokon je našao ono što je tražio. Ustade. Držeći nekakav ulomak u ruci, mahao je slabom kretnjom trgovcu umjetninama. Obuhvativši komad mramora sastavljenim dlanovima, pruži mu ga.

— Sad znam gdje sam pogriješio, gospodine — reče. — Zar ne?

Leocadia pogleda komadić kamena. On čak nije znao što bi to trebalo da bude. Ali i opet, nije bio čas da se o tom govori. Kimnuo je oprezno glavom.

— Hvala bogu! — viknu Pavan. — Hvala dragom gospodinu bogu da nisam u tom svojem glupom razočaranju razorio jedinu ljepotu!

Ljudi su se tiskali naprijed da vide što to Pavan drži u ruci. Naoko je to bio samo komad razbijena mramora.

— Što je to? — sašaptavali su se.

— Glupave budale! Zar ne prepoznajete odakle ste potekli? Cista duša ženske ljepote? — grmio je Pavan.

Ustao je i buljio u njih žalosno.

— To je stvoreno jedino bogovima za počinak! — Baci pogled na kamen u ruci, a na licu mu se pojavi nježan izraz.

— Sad uviđam svoju pogrešku — reče. — Ovo je malo jezgro oko kojeg ću isklesati u kamenu savršen lik žene. — I patetički ih obuhvati pogledom.

Leocadia ponovo pogleda taj komadić mramora. To je, dakle, to. I onda pomisli na mladog debeljka, egipatskog kneza, koji je došao u njegovu trgovinu. To je nešto što će on cijeliti.

— Tisuću franaka — reče.

Pavan pogleda trgovca, njegovo se pouzdanje smjesta vrati.

— Tisuću franaka! — reče prezirno.

— Neka bude tisuću i petsto — promrmlja Leocadia.

Pavan se sad nađe u onoj vječitoj dilemi između umjetnika i trgovca. Okrenu se svojim drugovima umjetnicima.

— Nudi mi samo tisuću i petsto franaka!

Navali opet na trgovca.

— Ni centima manje od dvije tisuće petsto i narudžbe za izradu kipa one žene koja je bila model za ovo! — prodera se. Leocadia spusti pogled na pod.

— Kako mogu tako nešto naručiti kad i ne poznajem modela?

Pavan se uzvrti. Modeli su se radoznalo zgledali pitajući se tko je od njih pozirao za taj naročiti dio kipa. Ali to nije bila ni jedna od njih. Pavan najednom pruži ruSu.

— Ej, vi! — zavika pokazujući prstom. — Dođite ovamo!

Okrenuše se i uperiše pogled onamo kamo je pokazivao prstom. Rina je stajala na mjestu, sva ukočena. Lice joj se zažari, a ruke je odasvud povukoše gurajući je kiparu.

Pavan je uhvati za ruku i okrenu trgovcu. Ovaj put Leocadia pogleda. I odmah odvrati pogled.

— Pristajem! — promrmlja.

Iz dubine kipareva grla ote se krik likovanja. Podiže Rinu u naručje i poljubi je izbezumljeno u oba obraza.

— Živjet ćeš vječno, jedina ljubljena moja! — viknu ponosno. — Isklesat ću tvoju ljepotu u kamenu da se slavi za vječna vremena!

Rina se zasmija. Bilo je to ludo. Svi su bili ludi. Pavan bučno zapjeva, vukući je oko sebe u neobičnom plesu. Podiže je na postolje gdje je prije stajao kip. Osjetila je kako je ruke vuku za haljinu, za odjeću. Pruži ruke da ne padne. I onda ostade potpuno gola na postolju. Čudna tišina nastade u prostoriji. Sam ju je Pavan skinuo. Zagrnio ju je nekom tkaninom, pa je pošla u kupaonicu. Jedna od modela doda joj rastrganu

haljinu. Rina je uze i zatvori za sobom vrata. Malo zatim ponovo se pojavi.

Peggy ju je čekala. I onda ju je napola povelala, napola od-
vukla na vrata. Vrata se za njima zalupiše.

Najednom se odiže jedan zastor s Amru Singhova duha. Kroz tanku drvenu pregradu na koju je bio naslonjen čuo je nejasne glasove.

— Jesi li luda?

— Nije važno, Peggy.

— Što ćeš ako to dospije u novine? Odmah će se uhvatiti toga i rastrubiti po svim naslovnim stranama u Bostonu!

Rinin smijeh veselo je odjekivao.

— Već vidim glavni naslov — reče. — Bostonska djevojka izabrana za najljepšu mindu u Parizu.

— Ti kao da se tim ponosiš.

— Zašto ne bih? To je jedino u životu što sam postigla.

— Kad se to sazna, svi muškarci u Parizu jurit će za tobom. Čini mi se da bi to voljela.

— Možda i bih. Vrijeme je da već odrastem i da prestanem uzimati za gotovo svaku tvoju riječ.

Odjeknu žestoka pljuska, zatim srdit glas.

— Ti si kurva, obična kurva, a s kurvama treba tako postupati!

Nastade kratka šutnja.

— Rekla sam ti da to više nikad ne učiniš!

On začu i drugu pljusku.

— Kurva, kučka! Taj jezik jedino razumiješ. — Nastade mala stanka, zatim — Rino! — U njezinom glasu skrivao se strah. Amru Singhu učinilo se to kao kad krotilac zvijeri stupi u kavez i zapazi da je njegovo malo mače postalo veliki tigar. — Što radiš? Ostavi tu cipelu!

Zatim se začu prigušen vrisak i pad tijela koje se stade sablasno kotrljati niz dugo strmo stubište. I prvi put, otkad itko od ovdašnjih pamti, Amru Singh ostavi društvo prije nego što su drugi otišli.

Rina je stajala kraj ograde, pepeljastosiva lica, gledajući u dubinu niz stubište. U rukama je još držala cipelu visoke šiljaste pete. Uzeo joj je cipelu iz ruke, previnuo je i navukao joj je na nogu.

— Nisam je ni dirnula!

— Znam — reče Amru Singh mirno.

Ona se iznenada skljoka na njega. Čuo je divlje ustrašeno udaranje njezina srca o njegova prsa.

— Pokliznula se i pala preko ograde!

— Ne recite nikom ništa! — šaptom joj je zapovijedio. — Prepustite meni da govorim.

Onda se vrata iza njih otvoriše i dva gosta koja su odlazila dođoše u predvorje. Amru Singh im se okrene, pritisnuvši svojom rukom Rinino lice o svoja prsa, tako da je jedva mogla disati a kamoli govoriti.

— Dogodila se nesreća — reče mirno. — Pozovite liječnika. Osjeti kako Rina zaplaka na njegovu ramenu. Baci pogled na blistavu plavu glavu. Čudan, zadovoljan bljesak javi mu se u crnim duboko usađenim očima.

Njegov zloguki predosjećaj obistinio se. Božica zla, Kali, zadala je svoj udarac. Ali ovaj put nije joj bilo dano da njezina moć primi još jednu nevinu žrtvu, bez obzira na to kako je brižno izvela sve da žrtva bude okrivljena.

12

Kad je Jacques ušao u stan, Rina je stajala na glavi, cijelom visinom tijela naslonjena na zid. Stajao je tako časak pro-

matrajući njezino vitko tijelo u tijesnom crnom gimnastičkom kostimu i blistavu kosu rasutu po podu.

— Što to radiš — upita je uljudno.

Nasmijala mu se odozdo.

— Stojim na glavi.

— To vidim — odvrati. — Ali zašto?

— Amru Singh kaže da je to vrlo dobro za mozak. Mozak se kupava u krvi i tako se svijetu daje jedna nova perspektiva. Uostalom, ima pravo. Nemaš pojma kako se naglavce sve čini drukčijim.

— A je li ti Amru Singh rekao i to kako se može poljubiti djevojka kad stoji na glavi? — upita sa smiješkom.

— Nije — odgovori. Na licu joj se pojavi vragolast osmijeh.

— Tome sam se sama dosjetila! — Savila je brzo leđa u luk i pomakla noge.

Glasno se nasmijao. Nije se mogao krivo razumjeti poziv stava Y koji je izvela na zidu. Sagnuo se brzo naprijed, smjestio joj svoju glavu među razmaknute noge i poljubio je. Srozala se na pod smijući se.

— Drago mi je da te čujem da se smiješ — reče. — U početku se nisi mnogo smijala.

— U početku nisam bila sretna.

— A sad jesi? — upita je.

Oči su joj se još smijale kad ga je pogledala.

— Vrlo sretna. — U njoj se nije mogla prepoznati ona zbunjena djevojka koju je upoznao one noći prije nekoliko mjeseci. Sjetio se telefona koji mu je zazvonio pokraj glave.

— Gospodin Deschamps? — upitao je dubok miran glas.

— Izvolite? — odgovorio je još napola u snu.

— Oprostite što vam remetim počinak — nastavi glas francuski s nekim posebnim akcentom koji je i bio britanski i nije. — Zovem se Amru Singh. Nalazim se s jednom vašom

prijateljicom, gospođicom Rinom Marlowe. Treba joj vaša pomoć.

Odmah se rasio.

– Je li nešto ozbiljno?

– Vrlo ozbiljno — odvrati Amru Singh. — Gospođica Bradley je nastradala. Poginula je u padu i policija pravi neke poteškoće.

– Molim vas da govorim s gospođicom Rinom Marlowe.

– Na žalost ne može do telefona. Leži u potpunom šoku.

– A gdje ste vi?

– U atelijeru gospodina Pavana, kipara. Znete li gdje je to?

– Znam — odgovori Jacques. Doći ću za pola sata. Dotle ne dajte da bilo s kim razgovara.

– Već sam se za to pobrinuo — reče Amru Singh. — Neće ni s kim razgovarati dok vi ne dođete.

Jacques nije pravo shvatio na što je Amru Singh mislio dok nije vidio Rinino pepeljasto lice i tup pogled. Policija ju je potpuno izolirala u maloj garderobi atelijera.

– Vaša se prijateljica, čini se, nalazi u vrlo teškom stanju, gospodine — reče inspektor kad mu se Jacques predstavio. — Poslao sam po liječnika.

Jacques se nakloni.

– Vrlo ste ljubazni inspektore. Možda mi možete reći što se dogodilo. Upravo sam stigao na telefonski poziv našeg zajedničkog prijatelja.

Inspektor napravi dobrohotnu gestu.

– Samo formalnost, gospodine. Gospođica Bradley pala je niz stepenice. Tražimo samo izjavu gospođice Marlowe koja je jedina bila s njom u to vrijeme.

Jacques kimnu glavom. Mora da je nešto ozbiljnije od toga, pomisli. Jer, zašto bi inače Amru Singh pozvao njega?

— Mogu li u garderobu? Inspektor se nakloni.

— Dakako, gospodine.

Jacques uđe u malu prostoriju. Rina je sjedila na stočiću, napola sakrivena iza visokog čovjeka s turbanom.

— Gospodin Deschamps?

Jacques se nakloni.

— Na vašu službu, gospodine Singh. — Zirnu na Rinu. Kao da ga nije vidjela.

Amru Singh je govorio nježno, kao da razgovara s djetetom.

— Vaš prijatelj gospodin Deschamps je ovdje, gospođice.

Rina ga pogleda, ali joj je pogled bio prazan; nije ga prepoznala.

Jacques pogleda u čudu Amru Singha. Crne oči njegove ostadoše nedokučive.

— Bio sam nazočan kad se dogodila nesreća, gospodine Deschamps. Bila je vrlo smetena i kao pod prisilom da primi na sebe krivicu za nesreću svoje prijateljice.

— Je li imala što s tim? — upita Jacques.

— Kao što sam već objasnio policiji — reče Amru Singh prijazno — od onog što sam vidio ništa me ne navodi to da posumnjam.

— Što im je rekla?

— Mislio sam da je najbolje da s njima ne razgovara — odvraći Amru Singh.

— Jeste li vi liječnik?

— Ja sam student, gospodine — odgovori Amru Singh.

Jacques ga pogleda.

— Pa kako ste mogli spriječiti da ne govori s policijom?

Amru Singh je bio miran.

— Rekao sam joj da ništa ne govori.

— I poslušala je? — upita Jacques.

Amru Singh kimnu glavom.

— A što bi drugo?

— Mogu li razgovarati s njom?

— Možete — odgovori Amru Singh. — Samo vam predlažem da to bude negdje drugdje a ne ovdje. Oni bi možda krivo protumačili ono što bi ona rekla.

— Ali policija je već poslala po liječnika — reče Jacques. — Zar neće on . . .

Amru Sing se osmjehnu.

— Liječnik će samo potvrditi da je ona u šoku.

Liječnik je točno to i rekao. Jacques se obrati inspektoru.

— Ako mi dopustite, inspektore, otpratit ću gospođicu Marlowe kući. Dovest ću je u vaš ured sutra poslije podne, kad će, u pratnji svog liječnika, dati izjavu.

Inspektor se nakloni.

— U taksiju Jacques se nasloni na sjedalo i dade šoferu Rininu adresu.

Amru Singh uđe u stan, a Rina je poslušno išla za njim. Jacques zatvori za njima vrata. Amru Singh je dovede do naslonjača. Pokaza joj rukom i ona sjede.

— Ja se sad povlačim — reče on mirno. — Ne mogu više govoriti mjesto vas. Odsad morate govoriti sami.

Rina polako podiže glavu. Žmirkala je očima kao da se budi iz duboka sna. Zatim ugleda njega.

Smjesta joj navališe suze na oči. Baci mu se u naručaj.

— Jacques, Jacques! — zavika. — Znala sam da ćeš doći.

Jecala je, a tijelo joj se treslo u njegovu naručju. Riječi joj se stadoše otkidati s usana u divljim isprekidanim rečenicama.

— Psst — šaptao je mireći je i držeći. — Ne boj se ništa, sve će biti dobro.

Čuo je vrata kako su se otvorila i zatvorila. Polako se obazro. Amru Singh je otišao.

Sutradan su otišli u inspektorov ured. Odande su otišli u njezin stan i prenijeli joj stvari u njegov. Nakon dva dana, kad je neočekivano došao u stan, Amru Singh je ustao iz naslonjača.

— Amru Singh je moj prijatelj — reče Rina skanjujući se. Jacques pogleda u nju pa u Indijca. Brzo priđe i pruži ruku.

— Ako je tvoj prijatelj — reče — onda je i moj.

Indijcu bljesnuše bijeli zubi, nasmiješi se, a ruke im se nadoše u toplom stisku. Odonda, pa sve dosad, njih troje ručalo je zajedno bar jednom svakog tjedna.

Jacques zakrenu ključ u vratima. Ukloni se u stranu da propusti Rinu unutra, zatim pođe za njom u spavao-

niču. Čim je ušla, zbacila cipele s nogu. Sjede na rub kreveta, tarući noge jednu o drugu.

— Ah, kako to godi!

Klekao je ispred nje i masirao joj noge. Osmjehnuo joj se.

— Večeras si bila lijepa.

Pogleda ga vragolasto.

— Gospodin ministar mislio je tako — zadirkivala ga je. — Rekao je, ako ikad budem pomišljala na neku drugu vezu, da ga imam na umu.

— Stari kurviš! — psovao je Jacques. — Mora da mu je punih osamdeset, a još se plete i oko Opere!

Ustala je s kreveta i svukla se, i zatim sjela na pod poput joga. Podavila je poda se noge, a ruke je složila u kvadrat ispred prsa.

— Što to radiš? — upitao je iznenađeno.

— Pripravljam se za razmišljanje — odgovori. — Amru Singh kaže da pet minuta razmišljanja prije spavanja oslobađa duh i tijelo od svih napetosti.

Skinuo je dugmeta s košulje i stavio ih na komodu. Promatrao ju je u ogledalu.

— Mogao bih postati ljubomoran na Amru Singha.

— Bila bih vrlo nesretna zbog toga — uozbilji se. — Jer bih se onda morala prestati sastajati s Amru Singhom.

— Zar bi to učinila zbog mene?

— Dabome — reče. — Volim te. On je moj jedini prijatelj, moj učitelj.

— On je i moj prijatelj — reče on isto tako ozbiljno. — Bio bih vrlo nesretan kad bi dopustila da ta mala šala razori to prijateljstvo.

Osmjehnula se. Uzvratio joj je osmijehom i opet se okrenuo komodi. Skidao je košulju.

— A što si danas naučila od našeg prijatelja?

— Postoji velika mogućnost da se naskoro oslobodim želje za smrću koja je upravljala mnogim mojim činima još od djetinjstva — odgovori.

— Dobro — odvrati Jacques. — A na koji način?

— Uči me joga-vježbama za trudnoću. To će mi dati vlast nad cijelim mojim tijelom.

— Ne razumijem kako bi ti to pomoglo. Te su vježbe važne samo kad nosiš dijete.

— Znam — odvratila je.

Nešto ga u njezinu glasu potaknu da je pogleda u ogledalu. Spokojna lica zauzela je položaj za razmišljanje.

— Što te je navelo na tu temu?

Upravila je oči u njega.

— Ti — reče. — Doktor Fornay kaže da si me napravio *enceinte*¹.

Iznenada se nađe pokraj nje na podu, držeći je u naručju i ljubeći je, govoreći o tome kako će se rastati sa ženom tako da se dijete rodi u obiteljskoj vili na jugu Francuske.

Stavila je prst na usta. Učinilo mu se kao da je najednom postala starija od njega.

— Dođi ovamo — reče mu blago. — Vladaš se kao kakav Amerikanac, s glupim provincijskim idejama. Obadvoje znamo da bi rastava upropastila tvoju karijeru, zato o tom više ne govori. Dobit ću dijete, a mi ćemo kao i dosad.

— Ali, ako ti otac dozna?

Osmjehnula se.

— Ne mora doznati. Kad dođem kući da ga posjetim, jednostavno ću mu reći da sam bila nesretno udana i nitko ništa neće znati.

Nasmijala se i odgurala ga u kupaonicu.

— Hajde sad! Okupaj se. Za danas ti je bilo dosta uzbuđenja. Jesi li mi donio bostonske novine?

— U torbi su mi.

Legao je u kadu. Voda je bila topla i ugodna i malo-pomalo uzbuđeni tempo njegova srca vraćao se na normalu. Polako i s osjećajem velike snage i raskoši stade se sapunati.

Izašao je iz kupaonice vežući ogrtač. Rine nije bilo u spa-vaonici i on ode u dnevnu sobu.

Kad je vidio kako sjedi za stolom i bulji u novine, prođe ga užasna jeza cijelim tijelom.

— Rino!

¹Trudnom. (Prev.)

Okrenula se. Polako je podigla oči. Nikad u svom životu nije vidio izraza dublje patnje. Kao da je izgubila svaku nadu u spas.

— Nema ništa od djeteta, Jacques — šaptala je šupljim glasom.

Riječ mu zastade u grlu.

— Što?

Suze joj navriješe na oči.

— Moram kući — šaptala je.

— Zašto? — zavika bolno.

Pokazala je novine. Prišao je i bacio pogled preko njezina ramena.

Velik naslov kočio se preko cijele strane:

HARRISON MARLOWE OPTUŽEN

BOSTONSKI BANKAR PETE GENERACIJE ZLOČINAČKI UPLETEN U BANKROT OBITELJSKE BANKE

Ispod naslova bila je slika Harrisona Marlowea na tri stupca.

Uhvati je za ramena.

— Oh, draga moja! — reče.

Jedva ju je čuo kad je prošaptala:

— A kako sam željela to dijete!

Vidio je da joj ne treba ništa dokazivati. Kao Francuz razumio je jedno: osjećaj dužnosti prema roditeljima.

— Imat ćemo drugo dijete — reče. — Kad ovo prođe, vratit ćeš se u Francusku.

Ona mu se izvi iz naručja.

— Nećemo — zaplaka. — Doktor Fornay mi je rekao da drugog djeteta nikad više neće biti.

13

Veliki stropni ventilator zujao je iznad glave, a žega kolo-
voskog sunca i teška sparina pritisnuli su guvernerov ured.
Slabašan i nervozan tajnik pokaza Rini stolac ispred ma-
sivnog pisaćeg stola.

Sjela je i promatrala mladića koji je nervozno stajao uz
guvernera i uzimao spis po spis kako ih je guverner potpi-
sivao. Na koncu je završio, i tajnik pokupi posljednji list
papira i požuri van zatvarajući za sobom vrata.

Gledala je guvernera kako je pružio ruku preko stola i
dohvatio iz kutije cigaru. Načas je spazila letimičan pogled
prodornih crnih očiju duboko utonulih u lijepo lice. Glas mu
je bio malo promukao.

— Hoće li vam smetati, gospođice Marlowe, ako zapušim?

Odmahnula je glavom.

Osmjehnuo se, uzeo nožić i pažljivo odrezao vrh cigare.
Stavio ju je u usta i zapalio šibicu. Šibica planu svijetložutim
plamenom, koji se naizmjenično povećavao i smanjivao, kako
je već svojim dahom uvlačio dim cigare. Osjetila je pomalo
ugodan miris havane, a on je bacio šibicu u pepeljaru.

Opet se osmjehnuo.

— Ovo je jedno od rijetkih zadovoljstava koje mi je liječnik
još ostavio. — Imao je jednostavan a ipak izvanredno jasan
glas koji se lako širio po sobi, iako je govorio tiho, poput
glumca koji se izvježbao da mu se šapat čuje čak do drugog
balkona. Naslonio se na stol, i govor mu je bivao sve tiši dok
se nije pretvorio u povjerljiv šapat. — Znate, nadam se da ću
doživjeti sto dvadeset pet godina, a čak mi i liječnik kaže da
bih to mogao, samo kad bih manje pušio.

Osjetila je kako je obuzima toplina i snaga njegova uvje-
ravanja, pa je, načas, čak i sama u to povjerovala.

– Sigurno da biste mogli, gospodine guverneru.

Naslonio se nazad na stolac, s pomalo blaženim izrazom lica.

– Ovo među nama. Zapravo mi nije baš mnogo stalo hoću li toliko živjeti — napomenuo je. — Samo mi je stalo do toga, kad umrem, da ne ostavim iza sebe nijednog neprijatelja, a mislim da to mogu samo tako da ih sve nadživim.

Nasmijao se, a ona mu se pridružila i zaboravila načas razlog zbog kojeg je došla. Imao je u sebi nešto nevjerojatno mlado i vitalno, što je tjeralo u laž već priličnu prošaricu u njegovoj gustoj i sjajnoj crnoj kosi.

Gledao ju je preko masivnog pisaćeg stola, ponovo se sjećajući godina koje su ga pritiskivale. Povuču dim iz cigare i polako ispusti. Volio je tako nešto što je gledao pred sobom. Nije to bila nikakva moderna dijetalna besmislica ni bubi frizura. Kosa joj je padala, duga i gusta niz ramena i pleća. Podigao je pogled i iznenada im se sukobiše oči. I u tom je času znao da ona osjeća kako je on proučava. Nasmiješila se bez ikakve zbunjenosti.

– Bili ste dijete kad sam odobrio vaše posvojenje.

Njezine ga riječi umiriše.

– Mama i tata često su mi pričali kako ste bili ljubazni i kako ste im pomogli da me posvoje.

Polako je kimnuo glavom. Bilo je lijepo od njih što su joj rekli istinu. Iako bi ona to, kad-tad, ipak saznala.

– Sad vam je osamnaest, zar ne?

– Devetnaest slijedećeg mjeseca — reče ona.

– Malo ste porasli otkad sam vas posljednji put vidio. — Zatim se uozbilji i ostavi polako cigaru u pepeljari. — Znam zašto ste došli — reče svojim zvonkim glasom. — I ja vrlo spremno izražavam suosjećanje zbog neprilike u kojoj se našao vaš otac.

— Jeste li proučili optužnicu koja je podignuta protiv nje-ga? — upita Rina.

— Pregledao sam spise — odvrati.

— Mislite li da je kriv?

Guverner je pogleda.

— Bankarstvo je poput politike — reče. — Ima mnogo toga što je s moralnog stanovišta opravdano, a sa zakonskog neopravdano. Bez obzira na to što se radi o jednoj te istoj stvari. Osuda se donosi samo na temelju konačnog rezultata.

— Hoćete kazati — upade ona — da je vještina ne dati se uhvatiti!

Sinuo je od zadovoljstva. Volio je oštroumne, pametne ljude, volio je slobodnu razmjenu misli među njima.

Vrlo je žalosno što politika privlači toliko malo takvih ljudi.

— Ne bih htio biti cinik — reče mirno. — Nije to tako jednostavno. Zakon nije krut. On je živ i odražava ljudske nade i želje. I zato se zakoni tako često mijenjaju i dopunjuju. Vjerujemo da će se jednom, u dalekoj budućnosti, možda sresti zakonsko i moralno kao paralele što se sastaju u beskonačnosti.

— Daleko je beskonačnost za čovjeka u godinama u kojima je moj otac — reče ona. — Nitko nema toliko vremena. Čak ni vi, ako i poživite sto dvadeset pet godina.

— Na nesreću — odvrati — odluka će vazda ostati najveći rizik onih koji vode posao. Vaš je otac preuzeo taj rizik kad je odobrio one zajmove. Opravdavao je taj čin sam pred sobom jer bi se bez tih zajmova neke tvornice morale zatvoriti i tako bi izbacili mnoge ljude na ulicu a drugi bi izgubili uloge ili najvažnija sredstva za život. I tako je vaš otac imao puno moralno opravdanje za ono što je učinio. — Ali zakonski, to

je druga priča. Banka ima prvenstvenu obvezu prema svojim ulagačima. Zakon to uzima u obzir i država ima propise koji reguliraju te zajmove. Prema zakonskim propisima, vaš otac nije smio nikad odobriti te zajmove jer nisu imali potrebno jamstvo. Dabome, da tvornice nisu bile zatvorene a zajmovi da su bili vraćeni, on bi bio nazvan narodnim dobrotvorom, dalekovidnim poslovnim čovjekom. Ali, dogodilo se suprotno, i sad ti isti ljudi, koji bi ga možda kovali u zvijezde, traže njegovu glavu.

— A zar ga ništa ne opravdava to što je izgubio svu svoju imovinu nastojeći da spasi banku?

Guverner odmahnu glavom.

— Na nesreću, ne opravdava.

— Zar mu onda ne možete baš nikako pomoći? — upita ga sva očajna.

— Dobar političar ne pliva nikad protiv struje javnog mišljenja — reče on lagano. — A baš sad javnost traži grešnog jarca. Ako se vaš otac pokuša braniti, izgubit će sud i dobit će deset do petnaest godina. U tom slučaju

ja ću otići iz službe davno prije nego bi se moglo zatražiti pomilovanje.

Uze cigaru iz pepeljare i promrvi je nježno svojim jakim bijelim prstima.

— Ako biste mogli nagovoriti oca da prizna krivnju i da se odrekne prava da mu sudi porota, uredio bih sa sucem da mu da od jedne do tri godine. Za petnaest mjeseci zamolio bih da ga pomiluju.

Pogledala ga je.

— Ali, što će biti ako se vama što dogodi?

Osmjehnuo se.

— Imam namjeru da živim sto dvadeset i pet godina, sjećate li se? Ali, ako i ne bih, vaš otac ne može ništa izgubiti.

Ipak će imati pravo da traži pomilovanje za dvadeset mjeseci.

Rina ustade i pruži ruku.

— Mnogo vam hvala za ovaj sastanak — reče i zagleda mu se ravno u oči. — Što god se dogodilo, nadam se da ćete doživjeti sto dvadeset pet godina.

Gledala je oca kako joj dolazi s druge strane žičane pregrade. Oči su mu bile bez života, kosa posijedjela, čak mu je i lice, kako se činilo, poprimilo sivkastu boju koja je gotovo neprimjetno prelazila u prljavosivu boju zatvorske uniforme.

— Zdravo, tata — pozdravila ga je tiho dok je on kliznuo u stolac ispred nje.

Osmjehnuo se na silu.

— Zdravo, Rino.

— Je li sve u redu, tata? — upita brižno. — Jesu li...

— Postupaju sa mnom lijepo — upade on. — Radim u knjižnici. Dužnost mi je da uspostavim novu evidenciju inventara. Izgubili su previše knjiga.

Letimično ga je pogledala. Vjerojatno se šali.

Nastade neprilična šutnja.

— Dobio sam pismo od Stana Whitea — reče on konačno. — Nude mi za kuću šezdeset tisuća dolara.

Stan White je bio odvjetnik njezina oca.

— To je dobro — reče ona. — Prema onom što su meni rekli, nisam vjerovala da ćemo dobiti toliko. Velike su kuće na maloj cijeni na tržištu.

— Treba nekakvim Židovima — reče ravnodušno. — Zato će toliko platiti.

— Ionako je bila prevelika za nas, i ni u kojem slučaju ne bismo živjeli u njoj kad se ti vratiš.

Pogledao ju je.

— Neće mnogo ostati. Možda deset tisuća, pošto namirimo vjerovnike i Stana.

— Mnogo nam neće ni trebati — reče ona. — Doteći će nam dok ponovo ne počneš raditi.

Ovaj put je bio ogorčen.

— Tko će se zauzeti za me? Ja nisam više bankar, ja sam kažnjenik.

— Ne govori tako! — uzvratila mu oštro. — Svi znadu da se to nije dogodilo tvojom krivnjom. Zna se da ništa nisi uzeo sebi.

— Utoliko gore — reče on nabusito. — Jedno je biti osuđen zato što si lopov, a sasvim drugo zato što si budala.

— Nisam smjela otići u Evropu. Trebalo je da ostanem s tobom kod kuće. Onda se možda ništa ne bi dogodilo.

— Ja nisam izvršio svoju dužnost prema tebi.

— Nipošto, tata.

— Imao sam dosta vremena da ovdje sve dobro promislim. Noći i noći ležao sam budan, pitajući se što ćeš ti sad.

— Snaći ću se, tata — odvratila. — Zaposlit ću se.

— Što ćeš raditi?

— Ne znam — upade. — Nešto ću naći.

— Nije to tako lako. Nisi ništa izučila. — Gledao je u svoje ruke. — Čak sam ti pokvario priliku da se dobro udaš.

Nasmijala se.

— Na udaju nisam ni mislila. Svi su mladići u Bostonu samo to što jesu — mladići. Za mene kao da su dječaci; nemam s njima strpljenja. Kad se udam, udat ću se za zrelog čovjeka, takvog poput tebe.

— Tebi treba odmora. Izgledaš umorna i iscrpena.

— Oboje ćemo na odmor kad se vratiš kući — reče ona. — Otići ćemo u Evropu. Znam jedno mjesto na Rivijeri gdje bismo mogli živjeti godinu dana za nepune dvije tisuće dolara.

— Još je daleko do toga — reče on. — Tebi je odmor potreban sad.

— Na što ti misliš, tata?

— Pisao sam svom bratiću Fosteru — odvrati. — On i njegova žena Betty hoće da odeš tamo i ostaneš kod njih. Kažu da je ondje lijepo i da bi mogla ostati s njima dok ja ne iziđem i ne dođem po tebe.

— Ali, onda te ne bih mogla posjećivati — upade ona i pruži ruke kroz uski razmak između šipki.

Stisnuo joj je prste.

— Tako će biti najbolje. Obama će ostati manje bolnih uspomena.

— Ali, tata... — pobuni se ona.

Došao je stražar i otac je ustao.

— Već sam dao upute Stanu Whiteu — reče. — A sad, učini onako kako sam ti rekao i otiđi onamo.

On se okrenuo da pođe, a ona ga je promatrala očima koje su se počele mutiti od suza. Ponovo ga je vidjela nakon mnogo mjeseci, kad je opet pošla u Evropu na svadbeno putovanje. Dovala je muža sa sobom u zatvor.

— Oče — rekla je pomalo stidljivo — ovo je Jonas Cord.

Harrison Marlowe vidio je pred sobom čovjeka svoje dobi, možda čak starijeg, ali je bio visok i mladenački vitalan, što je kanda karakteristično za ljude sa zapadne obale.

— Možemo li ti što pomoći, tata? — upita ona.

— Ako uopće nešto možemo, gospodine Marlowe — doda Jonas Cord.

— Ništa, ništa, hvala vam.

Cord ga pogleda i Harrison Marlowe spazi bljesak utonulih prodornih plavih očiju.

— Moj posao se širi, gospodine Marlowe — reče on. — Prije nego što se odlučite što ćete kad izađete odavde, volio bih da govorite sa mnom. Treba mi čovjek upravo s vašim iskustvom da mi pomogne u financiranju mojih poduzeća.

— Vrlo ste ljubazni, gospodine Corde.

Jonas Cord se okrenu Rini.

— Oprosti mi — reče. — Znam da bi željela progovoriti nasamo nekoliko riječi s ocem. Čekat ću te vani.

Rina kimnu glavom i njih dvojica se oprostise. Otac i kćerka neko su se vrijeme gledali.

— Što misliš o njemu, tata? — upita Rina.

— Što da kažem, pa, star je koliko i ja.

Rina se osmjehnu.

— Rekla sam ti, tata, da ću se udati za zrela čovjeka. Nikad nisam podnosila mladiće.

— Ali. .. ali... — otac je mucao. — Ti si mlada žena. Imaš pred sobom cijeli život. Zašto si ga uzela?

Rina se tiho smiješila.

— Izvanredno je bogat, tata — reče nježno. — I vrlo osamljen.

— Hoćeš reći da si se radi toga udala za njega? — I onda iznenada shvati razlog zašto mu je njezin muž ono ponudio.

— Ili radi toga da se on pobrine za mene? — upita.

— Nije, tata — upade ona. — Nisam se uopće radi toga udala za njega.

— Pa zašto onda? — upita. — Zašto?

— Da se brine za me, tata — reče najprirodnijim glasom.

— Ali, Rino ... — pobuni se on.

Brzo ga prekide.

— Na koncu, tata — reče ona — sam si rekao da se nikako ne mogu pobrinuti sama za se. Zar me nisi radi toga i poslao onamo?

Ne reče ništa. Nije ni imao što da kaže. Nakon nekoliko mučnih časaka rastadoše se. Ispružio se na uskom krevetu u ćeliji i zurio u strop. Hladna jeza prođe ga svega. Poče drhtati i navuče tanak pokrivač na noge. Kako je to pogriješio prema njoj? Gdje je zastranio?

Zabi glavu u tvrd, slamni jastuk, a niz lice mu potekoše vrele suze. Stade sve više drhtati kako ga je zima sve jače hvatala, Te iste noći prenesoše ga u zatvorsku bolnicu; imao je temperaturu 38.9°C. Nakon tri dana umro je od bronhijalne upale pluća, dok su Rina i Jonas Cord bili još na debelom moru.

14

U njezinim sljepoočicama stade odjekivati bol, zabadajući se poput oštra noža u san. Onda joj bol poče popuštati i zatim osjeti strašnu osamljenost buđenja. Nemirno se pomicala. Svi su izblijedjeli iz svijesti, svi osim nje. Suspregnu začas dah, boreći se protiv toga da se vrati u stvarnost. Ali uzalud. I posljednji topli tragovi sna nestali su. Bila je budna.

Otvorila je oči i razgledala po bolničkoj sobi ne prepoznajući načas ništa, a onda se sjetila gdje je. Na komodi, nasuprot krevetnom podnožju, bilo je svježije cvijeće. Mora da su ga donijeli dok je spavala.

Polako maknu glavom. Ilene je drijemala u velikom udobnom naslonjaču blizu prozora. Vani je bila noć. Mora da je spavala cijelo poslijepodne.

— Strašno me boli glava — prošapta tiho. — Možeš li mi, molim te, dati aspirin?

Ilene trgnu glavom iza sna. Pogleda Rinu u nedoumici.

Rina se smiješila.

– Prespavala sam cijelo poslijepodne?

– Cijelo poslijepodne? — To je prvi put u nepun tjedan dana da je Rina bila pri svijesti. — Cijelo poslijepodne — ponovi Ilene. — Tako je.

– Bila sam strašno umorna — javi se Rina. — I uvijek me boli glava kad spavam preko dana. Daj mi aspirin.

– Pozvat ću sestru.

– Ne moraš, ja ću je pozvati — upade Rina. Htjede podići ruku do zvonca iznad glave. Ali nije mogla.

Baci pogled na ruku. Bila je privezana za stranicu kreveta. U venu na podlaktici bila je ubodena igla, pričvršena za dugu cjevčicu koja je išla do izvrnute boce obješene na stalku.

– Što je ovo?

– Liječnik misli da je bolje da te u počinku ne uznemiruju hranjenjem — upade Ilene. Naslonila se na krevet i pritisnula zvonce.

Gotovo istog časa pojavila se na vratima sestra. Priđe brzo krevetu i stade pokraj Ilene, pogledavajući na Rinu.

– Jesmo li se probudili? — upita sestra kao što to sestre već znaju. Rina se lako osmjehnu.

– Probudili smo se — reče slabašnim glasom. — Vi ste novi, zar ne? Ne sjećam vas se.

Sestra krišom dobaci pogled Ileni. Bila je na dužnosti otkad je Rina dopremljena u bolnicu.

– Ja sam u noćnoj smjeni — odgovori tiho. — Baš nastupam.

– Uvijek me boli glava kad spavam poslije podne. Hoćete li mi dati aspirin?

– Pozvat ću liječnika — odvrati sestra.

Rina okrenu glavu.

— Mora da si već umorna — reče Ileni. — Zašto ne odeš kući i malo otpočineš? Čitav dan si tu.

— Kad ti kažem da nisam umorna. Malo sam odspavala poslije podne.

U taj čas ulazio je liječnik i Rina se okrenula vratima. Ušao je i stao, a oči su mu sjale iza blještavih naočala.

— Dobar večer, gospođice Marlowe. Jeste li se odmorili?

Rina se osmjehnu.

— I previše, doktore. Probudila sam se glavoboljom. — Obrve joj se nabraše. — Nekakva čudna glavobolja.

Prišao je krevetu i uhvatio je za ruku da joj opipa puls.

— Čudna? — upita gledajući na sat. — Kako to mislite čudna?

— Kao da me najviše boli kad hoću da se sjetim imena. Poznajem vas i poznajem svoju prijateljicu ovdje — pokaza na Ileni — ali kad hoću da vam kažem ime, uhvati me glavobolja i ne mogu se ničeg sjetiti.

Liječnik se nasmije i pusti joj ruku.

— Nije to ništa neobično. Ima nekih vrsta glavobolja u kojima ljudi zaborave i kako se zovu. Vaša nije tako loša, zar ne?

— Ne, nije — odvrati Rina.

Liječnik izvadi oftalmaskop iz džepa i sagnu se.

— Pogledat ću vam ovim u oči — reče. — Ovim mogu da vidim u dubinu oka, pa ćemo možda utvrditi da vaša glavobolja nastaje zapravo jedino od očnog naprezanja. Ne bojte se.

— Ne bojim se, doktore — odvrati Rina. — Jednom me je neki liječnik u Parizu pregledao tako nečim. Mislio je da sam u šoku. Ali nisam bila. Bila sam samo hipnotizirana.

Prislonio je svoj palac na kraj njezina oka i podigao kapak. Pritisnuo je dugme na spravi i zraka jarkog svjetla odrazila se kroz rupicu koja nije bila veća od vrha igle.

– Kako se zovete? — upita kao usput.

– Katrina Orsterlaag — odgovori smjesta. Onda se nasmija. — Eto, doktore, rekla sam vam da moja glavobolja nije tako teška. Još znam kako se zovem.

– A kako vam je ime ocu? — upita i premjesti spravu na drugo oko.

– Harrison Marlowe. Vidite, znam i to.

– Kako je vama ime? — upita opet, a svjetlo joj je u polukrugu osvijetlilo gornji kut oka.

– Kako je vama ime? — upita opet, a svjetlo joj je u polukrugu osvijetli gornji kut oka.

– Rina Marlowe — odvrati. Naglas se nasmijala. — Doktore, ne možete me prevariti.

Uklonio je svjetlo i uspravio se.

– Ne, ne mogu — reče i nasmiješi joj se.

Na vratima nastade nekakvo komešanje i dva bolničara dovezoše na kotačima velik četvrtast stroj. Doguraše ga do kreveta liječniku.

– To je elektroencefalograf — protumači liječnik mirnim glasom. — Njime se mjere električni impulsi koji izlaze iz mozga. Ponekad mnogo pomaže da se pronade mjesto gdje nastaje glavobolja pa je tako možemo liječiti.

– Nekako je kompliciran — napomenu Rina.

– Nije — odvrati on. — Zapravo je vrlo jednostavan. Protumačit ću vam sve kad budemo mjerili.

– A ja sam mislila da za glavobolju ne treba ništa drugo nego popiti nekoliko aspirina.

Nasmijao se s njom.

— Pa vi znate kakvi smo mi doktori. — Kako bismo inače mogli opravdati svoje honorare kad ne bismo ništa drugo radili nego preporučivali nekoliko pilula?

Nasmijala se ponovo, a liječnik se obratio Ileni. Kimnuo je glavom šutke i pogledao je pokazujući očima na vrata. I već se opet okrenuo Rini, a Ilene je otvarala vrata.

— Vratit ćeš se kasnije, zar ne? — upita Rina.

Ilene se okrenu. Bolničari su već uključili stroj, a bolničarka je pomagala liječniku da pripravi Rinu.

— Vratit ću se — obeća Ilene. Izađe i tiho zatvori za sobom vrata.

Prošao je gotovo pun sat prije nego što je liječnik izašao iz sobe. Spusti se na stolac nasuprot Ileni, tražeći nešto rukom po džepu. Izvuče zgužvan paketić cigareta i pruži joj. Uzela je jednu, a onda zapali šibicu i pripali najprije njoj pa onda sebi.

— Onda? — upita ona stisnutih usana.

— Više ćemo moći reći kad proučimo elektroencefalogram odvrati i povuče dim. — Ali već se vide konačni znakovi pogoršanja u izvjesnim živčanim centrima.

— Molim vas, doktore — reče ona — protumačite mi riječima koje razumijem.

— Vrlo rado — odvrati. Udahnu duboko. — Mozak već pokazuje znakove oštećenja u nekim živčanim centrima. To je takvo oštećenje koje joj otežava da se sjeti nekih stvari, jednostavnih, svakodnevnih, na primjer imena, mjesta, vremena. U njezinu pamćenju postoji samo sadašnjost, nema prošlosti, a možda ni današnjeg dana. Nesvjestan napor da se sjeti takvih sitnica izaziva naprezanje i dovodi do glavobolje.

— A nije li to dobar znak? — ponada se ona. — Ovo je prvi put u gotovo cijelom tjednu da je naoko koliko-toliko normalna.

— Znam dobro koliko vam je do nje stalo — reče oprezno. — I neću davati prekomjerno pesimističke prognoze, ali ljudski mehanizam čudan je stroj. Zahvaljujući njezinoj fizičkoj snazi, ona se drži ovako dobro. Sad se nalazi u izvanredno jakoj groznici koja nailazi u valovima, u groznici koja na svojem putu razara sve. Pravo je čudo što se ona, kad groznica malo popusti, ma i načas, kao što je sad, može bar donekle vratiti nekakvoj svijesti.

— Mislite li da će ponovo pasti u bunilo?

— Mislim da joj temperatura opet raste — odvratila.

Ilene brzo ustade i pođe prema vratima.

— Što mislite, mogu li s njom govoriti prije nego joj se vrati besvjestica?

— Zao mi je — odmahnu glavom. Ustade. — Temperatura joj je počela rasti oko dvadeset minuta pošto ste vi otišli iz sobe. Dao sam joj umirujuće sredstvo da joj olakšam bolove.

Zurila je u liječnika.

— Oh, bože moj! — reče potišteno. — Koliko, doktore? Koliko će morati to podnositi?

— Ne znam — reče tiho. Uze je za ruku. — Zašto mi ne date da vas odvezem kući? Ništa nočas ne možete pomoći, vjerujte mi. Spava.

— Ja bih ... ja bih samo malo da pogledam — reče skanjujući se.

— Možete, ali vas na nešto upozoravam. Ne uzrujavajte se zbog njezine vanjštine. Morali smo joj odrezati kosu da napravimo elektroencefalogram.

Ilene zatvori vrata svojeg ureda i priđe stolu. Na stolu su ležali nacrti kostima za novi film, koji su čekali odobrenje. Upali svjetlo i priđe ugrađenom bifeu.

Izvadila je bocu viskija i napunila čašu kockicama leda. Nalila je viskija na led i vratila se stolu, sjela i uzela nacрте. Pijuckala je viski i proučavala ih.

Pritisnula je dugme koje se nalazilo u ručici stolca, i sa stropne svjetiljke pade svjetlo na crteže. Okrenu stolac prema postolju koje se nalazilo njoj nalijevo i pokuša zamisliti kostim na modelu.

Ali joj se oči zamaglišе od suza. Crteži kao da iščeznuše i ona je vidjela samo Rinu kako stoji na tom postolju, i bijelo svjetlo kako obasjava njezinu dugu plavu kosu... svijetloplavu kosu koja se još prosipala u uvojcima bolno pripijenim na jastuku pod ošišanom glavom.

— Bože, bože, zašto si to morao učiniti? — ridala je glasno, tmurno gledajući u strop. — Zašto moraš uvijek razoriti ono što je lijepo? Zar nema dosta rugobe na svijetu?

Suze su joj i dalje navirale, ali u njima je sad vidjela Rinu onako kako je prvi put stajala na postolju, a na tijelu joj se prelijevala bijela svila.

Nije to bilo davno. Prije pet godina. A bijela svila bila je za vjenčanu haljinu. Bilo je to baš prije Rinine udaje za Nevadu Smitha.

15

Počelo je kao mirna svadba, a prometnulo se u cirkus, u najveću reklamnu senzaciju koja je ikad potekla iz Hollywooda. A sve radi toga što je David Woolf konačno uspio da se uvuče u krevet crvenokose statistkinje koja je imala neku beznačajnu ulogu u *Odmetniku*.

Iako je bio mlađi publicist, samo za stupanj iznad najnižeg činovničića u odjelu, i zarađivao samo trideset pet dolara na tjedan, David je bio velika zvjerka među djevojkama. Sve se moglo protumačiti jednom riječju. Nepotizam. Bernie Norman bio mu je ujak.

Istina, to mu nije mnogo vrijedilo. Ali djevojke to nisu znale. Otkud su one mogle znati da Norman nije mogao ni smisliti sina svoje sestre i da mu je dao posao samo zato da joj začepi usta? A sad, samo da mu nećak ne smeta, naredio' je trima tajnicama da ga ne puštaju u njegov ured, ma što se dogodilo.

Zbog toga se David jedio, ali ovog časa nije mu to bilo ni na kraj pameti. Bile su mu dvadeset tri godine i imao je prećih briga. Kolike li razlike između cura ovdje i onih kod kuće! Mislio je na razvodnice u kinu Bijow u New Yorku, zaplašene male Talijanke i krupne besramne Irkinje, i na ljubavne susrete na pustom dugom balkonu ili vani, na praznoj pozornici iza velikog platna, dok se film odigravao iznad njihovih nervoznih glava. Pa čak i ondje pomagalo mu je ime Bernieja Dormana. Zašto bi inače izvukli osamnaestogodišnjeg derana iz auta sa starom kramom i postavili ga za pomoćnika upravitelja?

Djevojka je govorila. David je u početku nije ni čuo.

— Što si rekla? — upita je.

— Voljela bih biti na svadbi Nevade Smitha.

Njezin položaj možda je bio sumnjiv, ali pristup nije. Uviđao je to.

— Svadba će se održati u uskom krugu — odvrati.

Glas joj je postao jasniji; pogledala ga je.

— Bit će ondje mnogo važnih ličnosti s kojima se inače ne bih nikad sastala.

– Vidjet ću što mogu učiniti — reče.

Malo poslije, kad je izvodio svoj treći požudni pokušaj da ščepa veliku priliku, sjetio se.

– Ah — dreknu najednom pošto mu padoše na pamet dalekosežne posljedice.

Djevojka ga uplašeno pogleda i spazi slijepi ushićeni izraz na njegovu licu.

– Polako, dragi! Probudit ćeš susjede — šaptala je nježno, misleći da je dosegao vrhunac.

A, u neku ruku, i jest.

Bernie Norman ponosio se što od svih službenika svakog jutra prvi dolazi u studio. Ujutro u sedam sati njegova duga crna limuzina, sa šoferom, ukotrljala bi se kroz masivne čelične vratnice određene za ulaz činovnika i stala ispred zgrade u kojoj je bio njegov ured. Volio je dolaziti rano, govorio bi uvijek, jer bi tako imao priliku da pregleda poštu koja je bila bar dvostruko opsežnija od pošte bilo kojega drugog u studiju prije nego bi stigle njegove tri tajnice. Na taj način mogao je ostatak dana ostaviti za primanje svih mogućih posjetnika. Njegova vrata bila su uvijek otvorena, bar je tako tvrdio.

A zapravo je dolazio rano zato što je bio rođeno njuškalo. Iako nikad nitko nije o tom govorio, svako u studiju znao je što on radi kad zatvori za sobom ulazna vrata. Tumarao bi kroz tihe urede, i tajničke i ostalih činovnika, zagledavajući spise koji su ležali po stolovima, zavirujući u ladice stolova koje su slučajno ostale nezaključane, i ispitujući sadržaj svakog pisma i svake bilješke. To je išlo dotle da su službenici, kad god bi htjeli da na nešto privuku Normanovu pažnju, ostavljali grubu skicu svoje poruke da nevino leži na stolu pošto su oni otišli kući.

Norman je taj postupak lako opravdavao sam pred sobom. Jednostavno, morao je držati svoju ruku na bilu poduzeća. Kako bi inače mogao upravljati tako zamršenom organizacijom?

Tog jutra stigao je na vrata svog ureda oko osam sati, jer je njegova inspekcija trajala nešto duže. Duboko uzdahne i otvori vrata. Problemi, vječiti problemi.

Pođe do pisaćeg stola, a onda se ukoči od užasa. Njegov nećak David spavao je na kauču, a listovi papira bili su rasuti posvud oko njega. U Bernieju uzavre srdžba.

Prijeđe preko sobe i svuče Davida s kauča.

— Koga si vruga zaspao u mom uredu, dupe jedno! — izderao se.

David sjede, preplašen. Protrlja oči.

— Nisam htio zaspati. Gledao sam neke papire i mora da sam zadrijemao.

— Papire! — Norman je urlao. — Kakve papire? — Sagnu se brzo i dohvati jedan papir. Užasnuto se zagledao u nećaka. — Ugovor za proizvodnju *Odmetnika!* — napade ga. — Moj povjerljivi fascikl.

— Razjasnit ću ti — upade David, već sasvim budan.

— Ne trebaju mi nikakva razjašnjenja! — Norman viknu patetički. Pokaza na vrata. — Napolje! Ako se ne pokupiš iz studija za pet minuta, pozvat ću stražu i dat ću te izbaciti. Gotov si. Otpušten! *Fertig!* U ovom studiju nećemo trpjeti podlace i špijune. I to još sin moje rođene sestre Odlazi!

— Oh, ne galami, ujo Bernie — reče David i ustade.

— I još kaže: »Ne galami!« — Norman je urlao. — Od ponoći njegova mama neprestano me naziva. — I poče nehotice imitirati sestrino unjkavo cmizdrenje — »Mog Davidela još nema, cijele ga noći nema. Da mu se nije što dogodilo.« Haha!

Reći ću joj da se njezin mali Davidel kurvao cijele noći sa crvenokosom *šiksom*¹ iz studija, haha! Napolje!

David je buljio u ujaka.

– Kako si saznao?

– Saznao? — urlao je ujak. — Znam ja sve što se događa u ovom studiju. Ti misliš da sam ja razvio ovakav posao kurvujući se cijele noći u iznajmljenim sobama? Nisam, dragi moj Ja sam radio, kažem ti, radio kao crnac. Dan i noć!

Prišao je stolcu iza pisaćeg stola i skljkao se u njega. Uhvatio se rukom za srce pretjeranom gestom.

– Takva nevolja od svoje krvi, i to rano izjutra, trebalo mi je baš kao još jedan *luh im kof*.² — Otključa stol i izvadi bočicu s pilulama. Brzo proguta dvije, nasloni se na stolac i zatvori oči.

David pogleda ujaka.

– Je li ti dobro, ujo Bernie?

Norman otvori polako oči.

– Što, još si tu? — upita glasom čovjeka koji se jedva svladava. — Odlazi! — Baci pogled na papire koji su još ležali na podu. — Najprije pokupi papire — doda. — A onda hajde!

– Ti i ne znaš zašto sam ja jutros došao ovamo — reče David pokušavajući da ga udobrovolji. — Iskrsnulo je nešto vrlo važno.

Ujak otvori oči i pogleda ga.

– Ako je nešto važno, možeš doći k meni kao i svaki drugi. Znaš da su moja vrata uvijek otvorena.

¹Djevojka koja nije židovske krvi. (P r e v.)

²Kao treće oko u glavi (jidiš). (Prev.)

— Otvorena? — David se nasmija zajedljivo. — Da sam Krist dođe u ovaj studio, one tri harpije ne bi ga pustile do tebe.

— Ne uvlači vjeru o ovo! — Norman podiže ruku prijeteći. — Ti znaš moju praksu. Ti si kao i svaki drugi. Ako tko hoće da dođe k meni, taj kaže mojoj djevojci broj tri, ona kaže djevojci broj dva, djevojka broj dva kaže djevojci broj jedan. Ako moja djevojka broj jedan misli da je stvar dovoljno važna, kaže meni, i odmah se zatim nađeš u mojoj sobi! — Pucnu prstima. — Eto, tako! A ne da se vučeš okolo po noći i zaviruješ u povjerljive spise. A sad hajde!

— U redu. — David pođe vratima. Trebalo je da zna da ne vrijedi ništa učiniti za tog starog pokvarenjaka.

— Idem — reče ogorčeno. — Ali kad budem izlazio na vrata, dobro gledaj, gledaj dobro, jer ćeš sa mnom izbaciti milijun dolara!

— Čekaj malo! — povika za njim ujak. — Neću da ti učinim nažao. Rekao si da imaš nešto važno da mi kažeš? Hajde reci! Slušam.

David zatvori vrata.

— Narednog mjeseca, prije nego se film počne prikazivati, Nevada Smith i Rina Marlowe vjenčat će se — reče.

— Sad si mi baš nešto rekao — ujak se smrknu. — Kome je do toga stalo? Nisu me čak ni pozvali na svadbu. Pored toga, s Nevadom je gotovo.

— Možda — reče David. — Ali s djevojkom nije. Jesi li vidio film?

— Dakako da sam vidio — okosi se Norman. — Večeras ćemo ga prikazati za uzvanike.

— Dakle, nakon tog prikazivanja ona će biti najtraženija glumica.

Ujak ga pogleda, s izrazom poštovanja u očima.

— Pa što?

— Iz ovih papira vidim da je nitko nije vezao ugovorom — reče David. — Ti ćeš danas potpisati ugovor. Zatim ...

Ujak je već kimao glavom.

— Zatim ćeš im 'reći da im želiš prirediti svadbu. Kao dar studija. Napraviti ćemo takvu senzaciju da će Hollywood samo zinuti. To će pridonijeti daljnjih pet milijuna ukupnoj sumi.

— A što će nam to koristiti? — upita Norman. — Filmovi nisu naši, mi ne dobivamo dobit.

— Ali imamo dobit od distribucije, zar ne? — upita David i pouzdanje mu poraste kad je vidio da ga ujak pažljivo sluša. — Dvadeset pet posto od pet milijuna iznosi milijun dolara i četvrt. Dovoljno da se pokrije polovica troškova svih naših poslova u distribuciji za čitavu godinu. A što je u tome naj-ljepše, sve svoje troškove za svadbu možemo prebaciti na reklamu i ponovo na troškove filma. Na taj način to nas neće stajati ni pare. Cord će platiti sve od svog dijela dobiti. Norman ustade. U očima mu zasjaše suze.

— Znao sam ja to! Krv nije voda! Uzviknu patetički. — Odsad ćeš raditi za mene. Ti si odsad moj pomoćnik! Reći ću djevojkama da ti pripreme ured do moga. Više od ovog ne bih mogao tražiti ni od rođenog sina, kad bih ga imao!

— Ima još nešto.

— Zbilja? — Norman ponovo sjede. — A što?

— Mislim da bismo mogli pokušati pogoditi se s Cordom da svake godine napravi po jedan film za nas.

Norman odmahnu glavom.

— A, to ne! Imamo dostići luđaka na vratu i bez njega.

— On ima smisla za filmove. Možeš to vidjeti u *Odmetniku*.

— Puka sreća.

— Nije — usprotivi se David. — Bio sam na snimanju cijelo vrijeme. Ničeg nema u filmu a da on nije sudjelovao u tome. Da nije njega bilo, Marlovve nikad ne bi bila zvijezda kakva će biti. On ima takvo oko za kurvu kakvo nisam vidio nikad u životu.

— On je *goj*¹ — reče Norman potcjenjivački. — Što oni znaju o kurvi?

— Goji su znali o kurvi prije nego što su Adam i Eva istjerani iz raja.

— Neću — reče Norman.

— Zašto nećeš?

— Ne želim da se takva vrsta ljudi mota oko mene — reče Norman. — On se ne bi zadovoljio samo time da proizvodi filmove. Vrlo bi brzo nastojao da zagospodari cijelim poslom. On je *balabas*,² nije čovjek koji bi bio sklon da surađuje s partnerima.

Ustade, obiđe oko stola i priđe nećaku.

— Ne — reče. — S njim ne želim surađivati. Ali, druge su ti ideje dobre. Još ovog jutra otići ćemo i potpisati s djevojkom ugovor. Onda ćemo im reći za svadbu. Nevada to neće voljeti, ali će pristati. Napokon, uložio je novac u film i neće htjeti propustiti ni jednu šansu!

David se pobrinuo za to da se posebna kopija filmskih novosti o svadbi pošalje Cordu, koji se u to vrijeme nalazio u Evropi. Kad je Jonas ušao u malu dvoranu za projekcije u Londonu, gdje je priredio prikazivanje, svjetla se smjesta ugasiše, i glazba ispuni dvoranu. Na platnu stadoše igrati slova sve dok se ništa drugo nije vidjelo.

¹ Inovjeran (jidiš). (Pre v.)

² Gazda (jidiš). (Prev.)

PRVE NORMANOVE FILMSKE NOVOSTI S PREKRASNIM SNIMKAMA

Patetički sonorani glas spikera stade govoriti; pokazala se slika crkve i oko nje masa ljudi kako se mota.

Sav Hollywood, sav svijet radoznao je i uzbuđen današnjom bajnom svadbom Nevade Smitha i Rine Marlowe u Hollywoodu, dviju zvijezda najnovijeg filma Bernarda B. Normana: »Odmetnik«.

Ukaza se Nevada kako jaše u crkvu blistavo obučen u crno kaubojsko odijelo, opkoračivši konja bijelog kao snijeg.

Evo mladoženje, slavnog kauboja Nevade Smitha, kako dolazi pred crkvu sa svojim isto tako slavnim konjem Bijelcem.

Nevada uzađe uza stepenice u crkvu, a policija je njemu iza leđa zadržavala masu ljudi koja je galamila. Onda dođe crna limuzina. Izađe Bernie Norman i stade uz Rinu da joj pomogne. Ona je načas zastala, osmjehivala se masi, zatim uze ruku koju joj je ponudio Norman; pođe u crkvu, a kamera se približi za snimanje izbliza.

A evo i mladenke, ljupke Rine Marlowe, zvijezde »Odmetnika« pod ruku s Bernardom B. Normanom, poznatim hollywoodskim producentom koji će dovesti mladenku. Vjenčana haljina gospođice Marlowe je od bjelokosne alansonske čipke; haljinu je kreirala specijalno za nju Ilene Gaillard, znamenita krojačica koja je kreirala i uzbudljive kostime koje ćete vidjeti na gospođici Marlowe u filmu Bernarda B. Normana »Odmetnik«.

Zatim je kamera brzo prešla na vanjštinu Nevadine vile u Beverly Hillsu, gdje je bio podignut ogroman šator oko kojeg se tiskala masa naroda.

Tu na travnjaku raskošne vile Nevade Smitha radnici studija Bernarda B. Normana podigli su šator kao svoj prilog slavnom paru. Šator je dovoljno velik da primi i ugosti tisuću gosti i najveći je te vrste na cijelom svijetu. A sad pozdravimo nekoliko slavni gostiju.

Kamera se šetala po travnjanku, a spiker je predstavljao mnoge slavne zvijezde i reportere koji su stajali u očito pažljivo razmještenim grupama kako bi se mogli nasmiješiti i nakloniti prema kameri. Kamera se pomakla na kućne ulazne stepenice kad su se na ulazu pojavili Nevada i Rina. Malo zatim Norman stade među njih. Rina je držala velik buket ruža i orhideja.

Evo opet sretnih mladenaca, s njihovim prijateljem, glasovitim producentom Bernardom B. Normanom. Mladenka se baš sprema da baci buket u razdraganu gomilu.

Zatim se ukaza snimka na kojoj se vidi kako Rina baca buket i jagma mladanih djevojaka. Cvijeće napokon ugrabi neka crvenokosa crnooka djevojka i kamera se brzo pomakne da je snimi.

Buket je uhvatila gospođica Anne Barry, intimna mladenkina prijateljica. Gospođica Barry, crvenokosa ljepotica, igra također važnu ulogu u »Odmetniku« i upravo je potpisala ugovor s Norman Pictures zbog toga što je krasno odigrala tu ulogu.

Kamera se zatim, pomaknu da snimi završnu scenu. Rina, Norman i Nevada osmjehuju se publici. Norman stoji među njima, jednom je rukom očinski ogrlio Nevadu oko vrata, a drugu je sakrio od pogleda iza mladenke. Svi se sretno smiju, a prizor blijedi i nestaje.

Svjetla se u sali upališe, Jonas ustade i, bez osmijeha, iziđe. Nešto ga je zazeblo oko srca. Ako je Rina to željela, onda je i postigla.

Ali Jonas nije vidio, a ni itko drugi tko je gledao na platno lijevu ruku Barnieja Normana sakrivenu iza mladenke.

Ona je s užitkom i kao slučajno istraživala obline njezine stražnjice.

16

Prošlo je osam sati kad je Ilene čula kako su se otvorila vrata na prednjoj sobi njezina atelijera. Odloži malu paletu i obrisa ruke uprljane bojom o široku sivu kutu. Okrenu se vratima baš kad je Rina ulazila.

Oprosti mi što te zadržavam, Ilene — opravdavala se Rina. — Večeras smo snimali prekovremeno.

Ilene se osmjehne.

— To je u redu. Imala sam ionako nešto završiti. — Pogleda Rinu. — Nekako mi se činiš umorna. Zašto ne sjedneš i počineš nekoliko časaka? Čula sam iz producentova ureda da ćeš okasniti pa sam naručila kave i sendviča.

Rina se zahvali i nasmiješi.

— Hvala — reče i, zbacivši s nogu cipele, spusti se na velik kauč. — Umorna sam.

Ilene privuče stolić s kavom kauču. Otvori mali hladnjak, izvadi poslužavnik sa sendvičima i stavi ih pred Rinu. Otvori veliku termosicu s crnom kavom i brzo natoči Rini šalicu.

Rina prinese ustima šalicu koja se pušila.

— Dobro je — reče pošto je okusila. Srknu opet, zatim nagnu glavu na naslon. — Zbilja sam toliko iscrpljena da i ne osjećam glad.

— Kako ne bi bila — odvrati Ilene. — Nisi imala ni jednog slobodnog tjedna ove godine otkad si završila

Odmetnika. Tri filma, jedan za drugim, a narednog tjedna počinješ novi. Čudo je pravo što nisi spala s nogu.

Rina je pogleda.

— Uživam u radu.

— I ja — odgovori Ilene. — Ali ima granice na kojoj treba stati.

Rina nije ništa odgovorila. Srkala je kavu i uzela primjerak *Variety*. Lijeno je okrenula stranu. Zaustavi se na naslovu, pročita i pruži Ileni.

– Jesi li vidjela ovo?

Ilene baci pogled na časopis. Naslov joj privuče pažnju. Bio je u stilu časopisa *Variety*.

ODMETNIK PUNI BLAGAJNE

U godini u kojoj se čuju samo jadikovke obeshrabrenih prikazivača i uplašanih producenata, nad naoko bezdanom provalijom u koju je propala rentabilnost filmske proizvodnje, s mnogo ohrabrenja ukazao se jedan svijetao tračak. Saznali smo iz pouzdanog izvora da je prihod od *Odmetnika* prošlog tjedna u samoj zemlji prešao granicu od pet milijuna dolara, malo manje od godinu dana kako se počeo prikazivati. Računajući s tim ciframa, može se očekivati da će film Rine Marlowe, sa svim onim prikazivanjem koja će se još ostvariti u Sjedinjenim Državama i u svijetu, za koji će se podaci još saznati, doseći ukupan prihod od deset milijuna dolara. U *Odmetniku*, koji prikazuje Norman, a koji je proizveo i financirao Jonas Cord, mladi bogataš sa Zapada, poznatiji po svojim lanjskim rekordnim letovima od Pariza do Los Angelesa, jednu od glavnih uloga igra i Nevada Smith.

Ilene diže pogled sa časopisa.

– Vidjela sam to.

– Znači li to da će svak dobiti svoj novac nazad?

– Mislim da znači — odvrati Ilene. — To jest, ako ih Bernie ne opljačka načisto.

Rina se osmjehnu. Osjeti veliko olakšanje. Bar se Nevada ne mora više bojati. Uze sendvič i pohlepno ga zagriže.

— Izenenada sam ogladnjela — promrmlja punim ustima. Ilene joj ponovo napuni šalicu kavom, zatim nali i sebi. Rina je brzo jela i za nekoliko časaka bila je gotova. Uze cigaretu iz kutije na stolu i zapali.

Naslonila se i otpuhnula dim prema stropu. Na obrazima joj se pojavilo slabo rumenilo.

— Sad mi je bolje. Možemo probati te kostime čim popušim.

— Bez žurbe — reče Ilene. — Ima vremena.

Rina ustade.

— Mogli bismo i početi — reče i zgnječi cigaretu u pepeljari. — Upravo sam se sjetila da će me ujutro u šest sati snimiti pri doručku za časopis *Screen Stars*.

Ilene priđe garderobi i odgurnu vrata. U garderobi je visilo šest pari ženskih trikoa akrobatskog kroja, svaki svoje boje. Rina skinu jedan i okrenu se Ileni, držeći pred sobom kratak kostim.

— Sve su manji i manji.

Ilene se osmjehnu.

— Bernie ih je sam naručio. Napokon, film se zove *Djevojka na letećem trapezu*.

Uzela je kostim i pridržala ga je dok se Rina ne svuče. Rina je okrenula leđa skidajući haljinu i mučila se da navuče tijijsan kostim.

— Uh, — dahtala je. Nisam možda smjela jesti one sendviče!

Ilene se odmakla i promatrala kostim.

— Bit će bolje da se popneš na postolje — reče. — Moram nešto malo popraviti.

Brzo ocrta kredom izmjene.

— U redu — reče — da probamo drugi!

Rina segnu rukama straga da otkopča kvačice. Jedna je zapela.

— Pomozi mi, Ilene. Ne mogu ga se osloboditi.

Rina siđe s postolja i okrenu leđa Ileni. Ilene spretno otkopča kvačicu. Triko se naglo odvoji a Ilenini prsti dodirnuše gola leđa. Zapekoše je jagodice prstiju kad je dodirnula njezinu čvrstu i toplu put. Krv joj je navrla u sljepoočice. Ustuknu brzo kao da je dodirnula vruće željezo. Već nebrojno puta dolazila je u kušnju da se uvali u nekakvu takvu nepriliku. Ali mnogo godina trebalo joj je da se s teškom mukom dokopa ovog posla.

Rina je pustila kostim da joj padne do struka i mučila se da ga prevuče preko bokova. Pogleda Ilenu.

— Sve mi se čini da ćeš mi morati opet pomoći.

Ilene je ostala suzdržljiva.

— Popni se nazad na postolje — reče stisnutih usana.

Rina se vrati na postolje i okrenu Ileni. Ilena povuče kostim, a prsti su je pekli poput žive vatre kad je dodirnula Rinu. Napokon je svukla kostim i Ilene spazi kako Rina zadrhta kad joj je slučajno rukom prešla preko mekog svilenog pubisa.

— Je li ti hladno? — upita Ilene i povuče se.

Rina ju je gledala časak, zatim odvrati oči.

— Nije — odvrati tiho i svuče triko. Diže ga i pruži Ileni.

Ilene dohvati kostim, dodirnu Rininu ruku i više je ne mogade ispustiti. Čvrsto se zagleda u Rinu, a srce joj se stegnu. Rina zadrhta ponovo.

— Nemoj — šapnu, gledajući i dalje u stranu. — Molim te, nemoj!

Ileni je bilo kao da je u snu. Ništa joj se nije činilo stvarno.

— Pogledaj me — reče.

Rina polako okrenu glavu. Oči im se sretoše, i Ilene opazi kako ona dršće. Vidjela je kako se Rini bradavice rascvjetaše na prsima, kao kad se probude crveni cvjetovi na bijelom polju.

Pomaknu se do nje i zagnjuri glavu u blijedi nježni lan među bokovima. Ostadoše vrlo mirne načas, a onda ona osjeti kako je Rinina ruka nježno gladi po kosi. Ona ustuknu, a Rina joj pade u naručje.

I vruće suze potekoše iznenada Ileni.

— Zašto? — kriknu divlje. — Zašto si se morala udati za njega?

Nevada se po običaju probudio ujutro u četiri i pol, navukao iznošene traperice i otišao u staje. Kad je izlazio, zatvorio je, kao što se bio navikao, vrata između njihovih soba, da Rina zna da je izašao.

Konjušar je već čekao s vrčem iz kojeg se pušila jaka crna kava. Dok je Nevadu pekla vrela kava sve do želuca, među njima se vodio uobičajeni jutarnji razgovor.

Kad je iskapio vrč, Nevada pođe prvi, pa prodoše kroz sve staje, zavirujući u svaki boks. Napokon dođoše i do boksa u kojem je bio Bijelac. Nevada stupi preda nj.

— 'Broj'tro, mladiću — šapnu.

Palomino¹ prebaci glavu preko vratnica i pogleda Nevadu svojim velikim pametnim očima. Njuškom je gurao Nevada dinu ruku tražeći grumen šećera za koji je znao da će ga naći. Nije se prevario.

Nevada otvori vratnice i uđe u boks. Prijeđe rukom preko životinjskih glatkih sapi.

¹ Vrsta konja, arapskog porijekla. (Prev.)

— Malo smo se ugojili, mali moj — šaputao je. — Zato što u ovo posljednje vrijeme nismo imali mnogo posla. Bit će najbolje da te malo izveden da se proritaš.

Konjušar mu bez riječi doda veliko sedlo koje je ležalo preko pregrade između boksova. Nevada ga nabaci konju na leđa i čvrsto pritegnu. Zažvali živinče i povede ga iz staje. Ispred bijelo obojene drvene zgrade uzjaha.

Od jahao je jahaćom stazom do malog trkališta koje je izgradio na podnožju brežuljka iza kuće. Vidio je sivo sljeme krova kad je projahao. I ne misleći, pusti konja korakom.

Sjeti se članka koji je pročitao u *Variety*. Usne mu se podrugljivo iskriviše. Iza sebe je imao najunosniji film godine, a za cijelo ovo vrijeme nitko mu nije prišao i ponudio da započne drugi. Prošlo je vrijeme velikih vesterna. Preskupi su.

Bar nije sam, pomislio je. Mix, Mainard, Gibson, Holt, svi'su u istom položaju. Mainard je pokušao oduprijeti se. Proizveo je seriju jeftinih filmova za Universal, kojima nije trebalo više od pet dana da se završe. Nevada je neke vidio. Nije to za njega. Slika titra, ton još gori. Ni polovicu od onoga što su glumci govorili nisi razumio.

Tom Mix pokušao je nešto drugo. Otišao je s revijom Divlji zapad u Evropu, a ako se može vjerovati novinama, on i konj mu Tony zadivili su publiku. Možda bi

o tome trebalo razmisliti. Trupa koju je on imao na turneji još je bila kako treba. Kad bi otišao s njom, prošao bi i bolje. Ili to ili uzeti gitaru.

To je bio novi vestern: kauboj, pjevač i gitara. Osjetio je čudnu mučninu čim se sjetio toga. Onaj mali debeli Gene Autry uspio je sjajno. Jedino su imali problem, kako je čuo od jednog konjušara, da ga održe da ne spadne s konja. I Tex Ritter prolazi dobro s Columbijom.

Nevada ponovo pogleda kuću. To mu je bila najveća glupost, zamka od četvrt milijuna dolara. Za održavanje treba više od dvadeset slugu i ždere novac poput čopora prerijskih vukova kad prožderu zalutala junca. Poče brzo da preračunava dobit.

Ranč sa stokom u Texasu tek je počeo da se isplaćuje, kad udari kriza, i sad će biti sretan ako pokrije rashode. Njegovi postoci od prodaje Nevadinih igračaka i kaubojske opreme smanjili su se, jer su djeca svoju nestalnu privrženost poklonili drugim zvijezdama. Ostao mu je samo udio u reviji Divlji zapad i ranč za raspuštenice u Nevadi. To mu je nosilo najviše dvije tisuće na mjesec. Samo održavanje kuće stoji ga šest tisuća na mjesec.

Rina mu je ponudila da sudjeluje u podmirenju troškova, ali on je odbio, misleći da je muškarčeva dužnost plaćati račune. Ali sad, čak i kad otplati banci zajam za *Odmetnika*, znao je da neće moći održavati kuću a da i dalje ne poseže u svoj imetak. Bit će najpametnije da je se riješi.

Svakako će izgubiti. Thalberg iz Metroa ponudio mu je sto pedeset tisuća. Na taj način bar će uštedjeti posredničku proviziju.

Odlučio se. Nema smisla samo sjediti i čekati da zazvoni telefon. Poći će van s revijom i prodat će kuću.

Osjećao se bolje. Odlučio je da to kaže Rini kad se večeras vrati iz studija.

Na stupu nasuprot udaljenoj ogradi glasno je zazvonio telefon. Pođe s konjem do njega.

– Da? —

– Gospodin Smith?

Bio je slugin glas.

– Ja sam, James — reče.

— Gospođa Smith želi da s vama doručkuje u sunčanoj sobi.

Nevada se skanjivao. Čudo jedno kako su sluge brzo shvatile tko je glava obitelji. Sad je James isto onako suzdržljivo i formalno govorio s njim kako je nekad govorio s Rinom.

Čuo je kako se sluga iskašljava.

— Hoću li reći, gospodine, gospođi Smith da ćete doći? — upita. Mislim da očekuje neke fotografe od časopisa *Screen Stars*.

To je, dakle, to. Nevada osjeti u sebi nekakvo negodovanje. Prvi put nakon nekoliko mjeseci Rina ga je zvala na doručak i ispade da će od toga načiniti reklamnu snimku. U isti čas požali što je to pomislio. Na koncu, nije ona kriva. Već mjesece radi dan i noć.

— Još samo jednu snimku kako lijevate kavu Nevadi — reče fotograf — pa smo gotovi.

Nevada uze šalicu i pruži je preko stola Rini. Ona podiže srebrn lonac za kavu i nagnu ga nad šalicu. Profesionalno i automatski pojave im se osmjesi na usnama.

Prodoše tako čitavu proceduru. Kako Rina prži slaninu i jaja, a on joj gleda preko ramena, kako odgrizaju prepečenic, kako stavljaju jedno drugom zalogaje u usta. Sve što bi čitaoci filmskih časopisa mogli očekivati od filmskih zvijezda. Pretpostavljalo se da će im se tako dati uvid u njihov intimni život.

Pošto su fotografi pokupili svoje aparate i otišli, nastade načas nezgodna šutnja. Nevada prvi progovori:

— Drago mi je što je to prošlo.

— I meni — reče Rina. Oklijevala je, zatim pogleda na zidni sat. — Najbolje da pođem. Moram biti u studiju u sedam i pol.

Htjede ustati, ali telefon pokraj nje zazvoni. Ponovo sjede i diže slušalicu.

– Halo.

– Nevada je čuo kako glas krklja u slušalici. Rina mu dobaci značajan pogled, pa ponovo progovori u telefon.

– Dobro jutro, Louella — reče medenim glasom. — Ne, nisi me probudila. Nevada i ja upravo smo za doručkom ... Da, tako je, *Djevojka na letećem trapezu*. Izvanredna uloga... Ne, Norman je odustao da posudi Gablea od Metroa. Kaže da ima samo jedan čovjek koji bi se mogao iskazati tom ulogom ... Dakako. Nevada, kao stvorena za njega. Čekaj časak, dat ću ti ga, neka ti sam kaže.

Pokrila je rukom telefon.

– Parsonsova — prošaputa. — Jučer je Bernie odlučio da ti igraš ulogu akrobata-jahača. Louella se raspituje koliko su istinite te vijesti.

— Što je sad? — upita Nevada suho. — Zar neće MGM posuditi Gablea?

– Ne budi lud! Hajde na telefon.

– Halo, Louella!

– Poznati slađani glas gugutao mu je u uho.

– Čestitam, Nevada! Mislim da je upravo divno što ćeš opet biti partner svojoj ljupkoj ženici!

– Stani malo, Louella. — Smijao se. — Ne žuri se toliko. Neću snimati filmove.

– Nećeš? — Parsons je već spremala drugu senzaciju.

– Zašto?

– Već sam pristao da odem na turneju sa svojom revijom Divlji zapad — odvrati. — A to će me zauzeti šest mjeseci. Dok me ne bude ovdje, Rina će nam se pobrinuti za drugu kuću. Mislim da će nam objema biti udobnije u nekoj manjoj kući.

Glas joj je sad zvučao poslovno.

– Prodaješ Hilltop?

– Prodajem.

– Thalbergu? — upita. — Čula sam da se on zanima.

– Ne znam — odvrati. — Imam ih više koji su pokazali zanimanje.

– Hoćeš li me obavijestiti kad se odlučiš?

– Svakako.

– Nema ništa među vama dvoma? — upita lukavo.

– Louella! — Smijao se. — Što ti pada na pamet

– Drago mi je. Oboje ste tako divni ljudi — ona će. Malo se skanjivala. — Javi mi ako bude kakvih novosti.

– Hoću, Louella.

– Sretno obadvojema!

Nevada spusti slušalicu i pogleda preko stola. Nije mislio da će to ispasti tako, ali više nije bilo pomoći.

Rina je probljedjela od srdžbe.

– Mogao si reći meni prije nego što si rekao cijelom svijetu!

– Kad sam imao priliku? — uzvratilo oštro, i rasrdilo se protiv volje. — Ovo je prvi put u nekoliko mjeseci da razgovaramo. Uostalom, mogla si ti meni reći za film.

– Bernie je pokušavao jučer cijeli dan da te dobije, ali nikako nisi dolazio na telefon.

– To su sve podvale — reče. — Cijelog sam dana bio kod kuće, i on nije ni jednom nazvao. Pored toga, ne bih primio njegovu milostinju, a ni tvoju, što se toga tiče.

– Da si ponekad malo izvirio iz one svoje proklete staje, možda bi znao što se događa.

– Znam što se događa — odvratio srdito. — Ne počinji se vladati poput filmske zvijezde.

— Oh, čemu sve to? — reče ona ogorčeno. — Zašto si me uopće uzeo?

— Ili ti mene? — upita on, isto tako ogorčeno.

Dok su tako zurili, jedno u drugo, pred njih dvoje iznenada iskrsnu istina. Uzeli su se zato što su oboje znali da su izgubili jedno drugo i očajnički su nastojali da se zadrže na onom što je već prošlo. Kad su to shvatili, srdžba se rasplinu isto onako brzo kako je i došla.

— Zao mi je — reče on.

Ona je gledala u lonac za kavu.

— I meni. Rekla sam ti da ću sve pokvariti, da ja nisam za tebe.

— Ne budi luda — odvrati on. — Nisi ti kriva. To bi se svakako dogodilo. Poslovi se mijenjaju.

— Ja ne govorim o poslovima — odvrati Rina. — Govorim o tebi i sebi. Ti si morao uzeti nekoga s kim bi mogao osnovati obitelj. Ja ti nisam ništa dala.

— Ne možeš sama preuzeti svu krivnju. Oboje smo pokušali na svoj način, ali ni jedno od nas nije imalo ono što je drugom zbilja trebalo. Samo smo pogriješili, i to je sve.

— Ja neću moći tražiti rastavu dok ne svršim ovaj novi film — reče ona tihim glasom. — Slažem se ako hoćeš da ti tražiš prije.

— Neću, mogu čekati — reče mirno.

Pogledala je na zidni sat.

— Bože moj! Zakasnila sam! — uzviknu. — Moram poći.

Na vratima je stala i obazrela se na nj.

— Jesi li mi još prijatelj?

Polako je kimnuo glavom i uzvratio joj smiješak, ali glas mu je bio ozbiljan.

– Ostat ću ti uvijek prijatelj.

Stajala je tako časa, i on vidje kako joj navališe suze na oči. Zatim se okrenula i istrčala iz sobe.

Prišao je prozoru, podigao zastore i pogledao ispred kuće. Vidio ju je kako trči iz kuće, vidio je šofera kako zatvara vrata. Kola isčezoše jureći niz brežuljak putem koji je vodio u studio. Spusti zastor.

Rina se više nikad nije vratila u kuću. Te je noći prenoćila u Ileninu stanu. Sutradan se preselila u hotel, a nakon tri mjeseca zatražila je rastavu u Renou. Razlog je bio neslaganje naravi.

I tako se, izuzevši zakonske formalnosti, to završilo.

17

David je čuo kako su se žestoko zalupila vrata na uredu njegova ujaka. Brzo ustade i dođe do vrata koja su spajala ujakovu sobu s njegovom. Otvori ih i nade ujaka Bernieja gdje sjedi na stolcu, crven od bijesa, hvatajući dah. Pokušavao je istresti nekoliko pilula iz bočice.

David brzo nali čašu vode iz vrča na stolu i pruži je Normanu.

– Što se dogodilo?

Norman gutnu dvije pilule i ostavi čašu. Pogleda Davida.

– Zašto nisam šio kapute i odijela sa svojim bratom, a tvojim ujakom Louiejem?

David nije znao što da odgovori, pa je strpljivo čekao dok Norman nije nastavio.

– Pedeset, stotinu odijela izrađuju na dan. Sve mirno, sve spokojno. Navečer ide kući. Jede. Spava. Ne jedi se. Nema

čira. Nema nepritika. Tako čovjek treba da živi. Lagodno. Ne poput psa. Ne kao ja.

— Što se dogodilo? — upita David ponovo.

— Kao da ionako nisam imao dosta nepritika — žalio se Norman — naši dioničari kažu da gubimo previše novaca. Odletio sam u New York da im objasnim. Sindikat prijete da će kinematografi štrajkati. Sjeo sam i napravio sporazum da bar ne zatvore kina. Onda sam dobio vijest iz Evrope da je Hitler oduzeo svu našu njemačku imovinu, urede, kina, sve. Preko dva milijuna dolara ukradoše nam ti *antisemiten!* Zastini su se žalili jamci i bankari da nam filmovi nemaju ugleda. Radi toga kupujem najveći hit najvišeg umjetničkog dometa na Broadwayu. Zove se *Sunčane pjege*. Toliko je umjetnički da čak ni ja ne razumijem o čemu se radi. Sad sam se prihvatio umjetničke bombe. Govorim o tome sa svim hollywoodskim režiserima. Nisam tolika budala da ne bih brzo uvidio da ni oni to ne razumiju. Zato unajmljujem režisera, koji je komad postavio na pozornicu, Claudea Dunbara, *fe-gela*¹ kakvog još nisam vidio. Ali dobiva pedeset tisuća. Već sam stotinu i pedeset tisuća uložio, a još nikakve zvijezde koja bi privukla publiku! Stoga nazovem Louieja i kažem mu da mi posudi Garbo. Smije mi se u lice. Nemaš dosta novaca, kaže. Osim toga, treba nam radi našeg ugleda. Ona igra *Annu Christie* Eugenea O'Neilla. Zbogom, velim ja i nazovem Jacka Warnera. Kako stoji s Bette Devis? Čekaj malo, kaže on. Sjedim tako na telefonu deset minuta. *Pišer*² misli da ja ne znam što on radi. Naziva svog brata Harryja u New York, eto što radi. Ja sjedim ovdje u New Yorku, na velikoj udaljenosti, i taksa za telefon raste svakog časa, a on zove svog

¹ Ptičica, homoseksualac (jidiš). (P i e v.)

² Popišanac, ništarija (jidiš). (Pre v.)

brata Harryja koji je od mene daleko samo dva bloka. Najradije bih mu rekao da spusti slušalicu. Tvog brata mogu nazvati za novčić. Na koncu vraća se Jack na telefon kad mi je taksa narasla na devedeset pet dolara. Sretan si, kaže. Slobodna je do rujna. Možeš je dobiti za stotinu pedeset tisuća. Za stotinu i pedeset nisi mi ništa pomogao, kažem mu. Najviše što ona može dobiti, trideset, trideset pet po filmu, možda ni toliko. Koliko bi ti dao? upita on. Pedeset, velim ja. Mani se toga, veli on. U redu, onda sedamdeset pet, velim ja. Jednu i četvrt, kaže. Slobodna je do rujna. Možeš je dobiti za stotinu jem, veli on. Stotinu i pedeset dolara košta me dva minuta razgovora. Tako se vratim u Wall Street i kažem jancima i bankarima da sad imamo film s ugledom. Bit će toliko umjetnički da ćemo biti sretni ako ikoga dobijemo u kino. Oni su vrlo sretni i čestitaju mi, a ja idem na vlak i vraćam se u Hollywood

Bernie iznenada ostade bez daha, uze ponovo čašu vode i iskapi je.

— Zar to ne bi bilo dosta nevolje za svakog?

David kimnu glavom.

— Kako vidiš, jutros sam ušao u svoj ured s dosta nevolja, zar ne? I koga nađem da čeka, ako ne Rinu Marlowe, tu *kurvu*. Rino, zlato, kažem joj, jutros izgledaš zbilja krasno. Da mi je bar rekla zdravo! Ništa. Gurne mi pod nos *Reporter* i kaže: Što je ovo? Je li to istina?

Pogledah i vidjeh priču o Davis u *Sunčanim pjegama*. Radi čega se, draga, toliko uzbuđuješ? — kažem ja. — Nije to za te, ta bomba. Dat ću ti ulogu koja će napraviti rusvaj u publici. *Seherezadu*. Kostimi kakve još nisi vidjela u svom životu. I znaš li što mi je rekla? — Odmahnuo je žalosno glavom.

— Što? — upita David.

— Nakon svega što sam učinio za nju, ona meni tako! — Jadao se ujak povrijeđen. — Dalje ruke od mojih sisa — kaže ona. I, osim toga, ako ne dobijem tu ulogu, poseri se na svoju *Seherezadu!* I zatim ode. Kako ti se to sviđa? — upita Norman potišteno. — A nisam htio ništa drugo nego samo da je malo umirim. Kurva se sa svima redom u Hollywoodu, a sa mnom tako!

David kimnu glavom. Čuo je i on te priče o njoj. One godine kad je prekinula s Nevadom kao da je pobješnjela. Zabave što je davala u svojoj novoj kući u Beverly Hillsu kažu da su bile prave orgije. Govorilo se koješta o njoj i o njoj i Ileni Gaillard, kostimografinji. Ali, dok god nije ništa došlo u štampu, prelazilo se preko toga. Što ona radi, to je njezina privatna stvar dok god za njih ne zapinje.

— Što ćeš sad?

— A što mogu? — upita Bernie. — Dat ću joj ulogu. Ako nas ostavi, izgubit ćemo dvaput više od onog što već sad gubimo.

Dohvatio je cigaru.

— Pozvat ću je danas po podne i reći joj. — Zastade dok je palio. — Neću, imam bolju ideju. Otići ćeš ti danas poslije podne i reći ćeš joj. Neka me vrag odnese ako dopustim da ona pomisli kako je ljubim u dupe.

— U redu — reče David i pođe nazad u svoju sobu.

— Stani malo — povika ujak za njim.

David se okrenu.

— Znaš li na koga sam naletio u Waldorfu posljednje noći koju sam probavio u New Yorku? — upita Bernie. — Na tvog prijatelja.

— Mog prijatelja?

— Da, već znaš koga. Onog luđaka. Letača. Jonasa Corda.

— Oh — reče David. Svidio mu se način na koji je to njegov ujak iznio i podsjetio ga na prijašnji razgovor koji su njih

dvojica vodila o Cordu prije nekoliko godina. On i Cord nisu nikad izmijenili ni jedne riječi. Čak je sumnjao u to zna li Cord da on uopće postoji.

— Kako je izgledao?

— Uvijek jednako — odvrati ujak. — Poput skitnice. U tenisicama i bez kravate. Nije mi jasno kako ga puštaju takvog. Svakog bi drugog izbacili, ali njega ... ? To ti je dokaz da nema ništa nad novcem *goja*.

— Jesi li razgovarao s njim?

— Dabome — odvrati Norman. — Čitao sam u novinama da sprema novi film. Tko zna, kažem ja sebi, možda će *šnur-rer*¹ imati opet sreću. Pored toga, kad smo se već uvalili s tom zvijezdom, mogli bismo ga iskoristiti. Mogli bismo njegovim novcem platiti masu računa. Bila su dva sata po ponoći, a on je išao sa dvije kurve ispod ruke. Pridoh mu i rekoh: Zdravo, Jonase. On me pogleda kao da me nije vidio nikad u životu. Sjećaš li me se, kažem ja. Bernie Norman iz Hollywooda. Oh, pa da, kaže on. Ali s njegova lica nisam mogao pročitati sjeća li me se uistinu ili ne sjeća, jer je sav obrastao u bradu, zbilja je trebao brijača. Ove su dvije male glumice, kaže on meni, ali ti neću reći njihova imena. Inače bi im mogao dati da potpišu ugovor za tebe. Ako mi se sviđa neka djevojka, kaže on, sklopim s njom ugovor u ime Cord Explosives. Neću više nipošto dopustiti da mi je uzmeš i sklopiš s njom ugovor onako kako si sklopio s onom ženicom Marlowe. Kad je to rekao, odalamio me je po ramenu tako da dva sata nisam mogao podići ruke. Nasmiješio sam se, iako mi nije bilo do smjeha. U našem poslu moraš biti hitar, kažem ja, inače ode vlak. Ali. to je sad prošlo. Sad bih se htio s tobom porazgovoriti o tom novom filmu za koji sam

¹ Prosjak, žmukljari, paraziti (jidiš). (Pre v.)

čuo da ga radiš. Divno smo ti pomogli u lansiranju onog tvog posljednjeg filma, pa mislim da bi trebalo da upriličimo jedan sastanak. A što misliš da to bude sad odmah? — upita on. U redu, što se mene tiče, kažem ja. On se okrenu djevojkama. Pričekajte ovdje, reče im. Opet se okrenu meni i uze me pod ruku. Hajde, kaže, vukući me. Popnimo se u moj ured. Pogledao sam ga iznenađeno. Zar ti imaš ured tu u Waldorfu? Pitam ga ja. Ja imam ured u svakom hotelu u Sjedinjenim Državama, kaže on. Uđosmo u lift a on kaže: Mezanin, molim. Izad osmo i uputismo se hodnikom do jednih vrata. Pogledam natpis. Piše: »Gospoda«. Pogledam ga. On se kesi. Moj ured, kaže on i otvori vrata. Uđosmo, a unutra sve bijelo i prazno. Samo stol i stolac za poslužitelja. Sjede na stolac, a ja vidim da je vrlo ozbiljan i da se više ne šali. Još nisam odlučio gdje ću plasirati film, reče. Sve zavisi o tome gdje ću dobiti najbolje uvjete. Pametno, kažem ja, ali ništa ti ne mogu reći dok ne vidim kakav je film. Reći ću ti, kaže on. Film je o avionima u svjetskom ratu. Otkupio sam oko pedeset starih aviona: Spad, Fokker, Nieuport, De Haviland, i planiram da priredim predstavu: neka lete i lete dok im krila ne pootpadaju. Oh, ratni film, kažem ja. Ništa osobito. Ratnim je filmovima odzvonilo poslije filma *Na zapadu ništa novo*. Neće nitko da ih gleda. Ali, budući da imam dobro iskustvo s tobom i budući da je naša sprega bila sretna, moglo bi se uči i u to. Kakve uvjete tražiš? Pogledao me je. Režiserski troškovi studija, deset posto, kaže on. Distribucija petnaest posto, sa svim troškovima koji proizlaze iz bruto-prihoda prije uračunavanja taksa za distribuciju. To je nemoguće, kažem ja. Moji režijski troškovi dosižu minimum dvadeset pet posto. Ne može, kaže on, ali neću se natezati oko toga. Hoću samo da ti iznesem jednostavan račun. Prema tvom godišnjem izvještaju tvoji re-

žijski troškovi u posljednje dvije godine iznose u prosjeku dvadeset jedan posto. Za tog vremena *Odmetnik* je dao dvadeset pet posto tvojeg ukupnog prihoda. Odbij to od tvojeg ukupnog prihoda i vidjet ćeš da se tvoji opći troškovi, penju gotovo do trideset šest posto. Isto vrijedi i za studio, kaže on. Masa određuje postotke, a ako namaknem masu, neću biti opterećen redovnim postocima. Treba mi vrhnja da ga oberem, kako to vi filmski ljudi volite da kažete. Ne mogu pristati na to, kažem ja. Kakve su prilike u filmskoj industriji, kaže on, drugo ti ne preostaje. Moj upravni odbor neće to nikad odobriti, kažem ja. On ustade smiješeći se. Hoće, hoće, kaže on. Ostavi im samo dvije godine, i pristat će. Zašto se ne ispišaš kad si već tu? — kaže on. Bio sam toliko iznenađen da sam otišao do pisoara. Kad sam se okrenuo, već je bio otišao. Sutradan prije nego sam otišao na vlak, htio sam ga naći, ali, čini se, nitko nije znao gdje je. U njegovu uredu čak nisu znali ni da je u New Yorku. Kao da je u zemlju propao. — Bernie baci pogled na stol. — Prava mešuga¹, kažem ti.

David se osmjehnu.

— Rekao sam ti da on brzo uči. Račun mu je pravilan, znaš i sam.

Ujak ga pogleda.

— Zar misliš da ne znam? — upita. — Ali, zar je tolik siromah da mu moram otikidati od svojih usta?

— Izvolite za mnom, gospodine — reče sluga uljudno. — Gospođa Marlowe je u solariju.

David kimnu glavom i pođe za njim šutke uza stepenice u stražnji dio kuće. Sluga stade pred jednim vratima i pokuca.

– Gospodin Woolf je ovdje, gospođo.

Reci mu neka uđe — povika Rina iza zatvorenih vrata.

Sluga otvori širom vrata. Davida zaslijepi jarko kalifornijsko sunce koje se prosu po njemu. Krov je bio sav od stakla, a i stijene su bile staklene.

Daleko u pozadini prostorije bio je visok zaslon. Rinin glas doprije iza tog zaslona.

– Posluži se pićem iz bifea. Sad ću ja.

Obazreo se uokolo i spazio bife u kutu. Svuda po sobi bili su bez reda porazmješteni stolci pokriveni platnom, a većinu poda pokrivao je velik bijeli prostirač.

Iza zaslona pojavi se Ilene Gaillard. Nosila je bijelu bluzu s rukavima zasukanim iznad lakta i crne hlače poput muških, čvrsto priljubljene uz uzane bokove. Kosa joj je, u svijetlim pramenovima, bila začesljana na zatiljak u hladnu, glatku frizuru.

– Zdravo, Davide! Daj da ti pomognem.

– Hvala, Ilene.

' Luđak (jidii). (Prev.)

– Napravi i meni martini — javi se Rina iza zaslona.

Ilene nije odgovorila. Pogledala je Davida.

– Što ćeš ti?

– Viski s vodom — odgovori on. — Samo malo leda.

– U redu — reče ona i već se vješto maši iza bara. Pruži mu piće. — Izvoli. Kako ti se čini?

Okusi.

– Silno.

– Je li moj martini gotov? — upita Rina njemu iza leđa.

Okrenuo se. Upravo je dolazila iza zaslona vežući plišani kupaći ogrtač oko sebe. Baci letimičan pogled na nju, a

kako se okretala, spazio je tamnoputa bedra pod haljinom, i po tome zaključio da nema ništa ispod haljine.

— Zdravo, Rino.

— Zdravo, Davide — odvrati ona. Pogleda Ilenu. — Gdje je moje piće?

— David je ovamo svakako došao po poslu — odvrati Ilene. — Zašto ne pričekaj dok ne završite razgovor?

— Ne pravi se gazda! — okosi se Rina. — Napravi mi piće! — Okrenu se Davidu. — Tata mi je davao martini još dok sam bila dijete. Pijem ga kao vodu. Ilene to kao da ne shvaća.

— Evo ti — odreza Ilene kratko.

Rina uze od nje martini.

— Živio, Davide.

— Živjela — odgovori David.

Ispila je nadušak polovicu martinija i onda ga odvela do jednog naslonjača.

— Sjedi — reče i zaveli se u drugi.

— Imaš divnu kuću — reče on uljudno.

— Lijepa je — reče ona. — Ilene i ja lijepo smo se zabavljale uređujući je. — Ispruži ruku i pogladi Ilene po licu. — Ilene ima izvanredan smisao za boje. Trebalo bi da govoriš svom ujaku da je pusti da se okuša u umjetničkom odjelu. Uvjeren sam da bi ga iznenadila.

— Rina — reče Ilene vedrim glasom. — David sigurno nije došao ovamo da razgovara o meni.

— Govorit ću s ujakom Berniejem — reče uljudno. — I ja sam uvjeren u to.

— Eto vidiš — reče Rina. — Nevolja je u tome što je Ilene i previše skromna. Ona je takav talent kakvog još nisam vidjela.

Pruži praznu čašu Ilene.

— Napuni mi je!

David letimice pogleda njezina bujna, snažna prsa. Ako nastavi ovako piti, neće joj biti dovoljna samo masaža da omršavi.

Rina ga prekide u razmišljanju.

— Je li stari lupež odlučio da mi da ulogu u *Sunčanim pjegama*.

David je pogleda.

— Rino, moraš imati razumijevanja za stanovište mog ujaka — upade ori. — Ti si najvrednije što kompanija ima. Ne smiješ ga napadati radi toga što neće da te ubaci u film za koji je gotovo siguran da će fulati.

Rina uze piće od Ilene.

— Sve se svodi na to — reče ona nabusito — da on misli da ja ne znam glumiti. Da sam sposobna samo za to da se šetkam onoliko svučena koliko me može za to pridobiti.

— On misli, Rino, da si ti divna glumica. Ali, što je još važnije, ti si prava zvijezda, jedna od rijetkih. On te hoće samo zaštititi i ništa više.

— Ja ću sebe sama zaštititi, okosi se ona srdito. — Hoću li dobiti tu ulogu ili neću?

— Dobit ćeš je.

— Dobro — reče i gutnu iz čaše. Diže se sa stolca i vidje da se malo napila.

— Reci svom ujaku da neću imati grudnjaka kad mu slijedeći put dođem u ured.

— Uvjeren sam da ćeš ga time usrećiti. — David joj se naceri. Ostavi piće i ustade.

— Ja mislim da on hoće da me povali — reče ona ljuljajući se pomalo.

On se nasmijao.

— A tko ne bi? — upita. — Mogao bih nabrojiti bar šezdeset milijuna muškaraca koji su na to pomišljali.

— Ti nisi — reče ona i iznenada uperi oči ravno u njegove.

— Tko kaže?

— Ja — reče ona ozbiljno. — Nikad me nisi tražio.

— Okuraži me jednom.

— Kako bi bilo sad odmah? — upita ona i povuče za pojas svoje haljine. Haljina se rastvori i pade, i otkri njezino golo tijelo. Buljio je u nju toliko iznenađen da je zanijemio.

— Odlazi, Ilene, dolje — reče Rina ne skidajući očiju s njega. — I pobrini se da večera bude na vrijeme.

David je opazio bljesak Ilenina oka kojim ga je ošinula kad je projurila pokraj njega na vrata. Da živi stotinu godina, nikad ne bi zaboravio onaj bezdan bola i patnje koji je vidio u njezinu pogledu.

18

Dok nije sreo Rinu Marlowe, Claude Dunbar bio je zaljubljen samo u tri stvari u svom životu: u svoju majku, u sebe i u kazalište, i to baš tim redom. Njegov *Hamlet* u modernom kostimu bio je najuspjelija šekspirovska uloga koja je dosad odigrana u newyorškom kazalištu. Ali njegova režija *Sunčanih pjega*, inače osrednjeg komada, izdigla ga je na vrhunac karijere.

Sunčane pjege drama je bila sa tri osobe, dva istraživača ruda, koji su živjeli usamljeničkim životom na rubu velike pustinje, i jednom djevojkom oboljelom od gubitka pamćenja, koja je dolutala u njihov logor. U drami se razvija borba između muškaraca, mlađi nastoji zaštititi djevojku od po-

žude starijeg, samo da bi, pošto uspije, i sam podlegao strasti za djevojkom.

Drama se sastojala od samih dijaloga i vrlo malo radnje, i usprkos jednogodišnjem prikazivanju na Broadwayu, Dunbar je bio toliko iznenađen kad ga je Norman pozvao i rekao mu da je kupio komad i da želi da on režira film, da je pristao bez skanjivanja. A istom kad je došao u Kaliforniju, saznao je tko će igrati glavnu ulogu.

— Rina Marlowe! — uzvikao je Normanu. — A ja sam mislio da će igrati Bette Davis.

Producent je pitomo buljio u njega.

— Warner me je zajebao — reče i spusti glas do povjerljivog šapata. — I tako sam odmah pomislio na Rinu.

— Ali, zar nema nikog drugog, gospodine Normane? — upitao je zamuckujuć, kao uvijek kad se uzbuđivao.

— Kako bi bilo da pokušamo s djevojkom koja je igrala tu ulogu na pozornici?

— Nije nikakvo ime — upade odmah Norman. — Mnogo polažemo na taj vaš komad. Moramo mu osigurati što veći inkaso. Rina nije nikad pravila filmove koji nisu punili blagajne.

— Može biti — popustio je Dunbar. — Samo, zna li ona glumiti?

— U cijelom Hollywoodu nema bolje glumice od te djevojke. Vi ste režiser. Otiđite k njoj u njezinu kuću danas poslije podne, ponesite scenarij pa se sami uvjerite.

— Gospodine Normane ...

Ali, Norman ga je već uzeo pod ruku i poveo prema vratima.

— Budite čovjek, gospodine Dunbare! Dajte djevojci priliku, radite s njom malo. Ako i onda budete mislili da neće moći, tad ćemo vidjeti.

Producent ga se tako brzo riješio da nije ni sam znao kako se našao izvan zatvorenih vrata, sa tri tajnice koje su buljile u njega.

Lice mu obli rumenilo, i da bi nekako prikrio svoju zbunjenost, priđe djevojci za stolom koja je bila najbliža vratima.

— Možete li mi reći gdje stanuje gospođica Marlowe?

— upita. — I kako bih došao do nje?

Tajnica se osmjehnu.

— Znam nešto bolje, gospodine Dunbare — reče rutinski, podižući slušalicu telefona. — Nabavit ćemo vam auto da vas pokupe i prebace tamo.

Tog poslijepodneva prije nego što je otišao Rini, Claude Dunbar skoknuo je do kina koji je davao njezin najnoviji film. Promatrao je platno u nekakvom začaranom užasu. Djevojka je, nema sumnje, bila lijepa. Čak je zapazio da ima neku vrstu animalizma, što će se svidjeti određenoj publici. Ali nije bila onakva djevojka kakva se tražila za njegov komad.

Djevojka u njegovu komadu bila je sjetna, povučena, ustrašena. Kad je nastojala da povrati pamćenje, bila je onakva kakva se i osjećala: ispijena, izmučena i ispečena na pustinjskoj jari. U muškaraca je pobuđivala želju samo time što je bila žensko, a ne svojim obličjem. I tek na samom svom vrhuncu komad je otkrio da je uzrok njezinu strahu njezina sklonost bludu.

Na filmu je Rina bila uzbudljiva i drska, znala je da je seksualno privlačiva, bila je lepršava pred publikom, ali u njezinoj glumi nije bilo profinjenosti. A ipak, mora priznati, osjetio je kako životna snaga struji iz nje. Kad je ona bila na platnu, nije skidao očiju s nje, bez obzira na to tko je još bio u sceni.

Izašao je iz kina i vratio se u hotel odakle je trebalo da ga poveze auto. Kao što je već bio navikao, kad je god bio nečim uznemiren, nazvao je majku.

— Mama, znaš li koga će uzeti da igra glavnu ulogu u filmu?

— Koga? — upita majka mirno, po svom običaju.

— Rinu Marlowe.

Majka je bila zaplašena.

— Nije moguće!

— Jest, mama — odvrati on. — Rekao mi je gospodin Norman da nisu mogli dobiti Bette Davis.

— Dobro, okreni se i odmah kući, reče odlučno majka. — Reci gospodinu Normanu da moraš voditi računa o svojem ugledu, da ti je obećao Bette Davis i da ne možeš prihvatiti to plavo, stvorenje u zamjenu.

— Ali, već sam obećao gospodinu Normanu da ću porazgovarati s gospođicom Marlowe. Rekao je, ako ne budem zadovoljan pošto se sastanem s njom, da će pokušati naći neku drugu.

— U redu — odvratila je — ali imaj na umu da tebi tvoj umjetnički ugled vrijedi kudikamo više nego drugo. Ako ne budeš potpuno zadovoljan, vrati se odmah kući!

— Hoću, mama — odvrati. — Do viđenja!

— Do viđenja i čuvaj se — odvrati majka svojim ceremonijalnim pozdravom na rastanku.

Rina je ušla u sobu, u kojoj je on čekao, u gimnastičkom kostimu koji joj je pokrivao tijelo od nogu do vrata. Blijedoplavu kosu začušljala je glatko nazad i svezala u čvor na zatiljku. Nije bila našminkana.

— Dobar dan, gospodine Dunbare — reče i priđe mu, bez smiješka, pružene ruke.

— Dobar dan, gospođice Marlowe — odvrati i prihvati ruku. Iznenadila ga je snaga njezinih prstiju.

— Neobično sam se radovala sastanku s vama — reče ona. — Mnogo sam slušala o vama.

On se zadovoljno osmjehnu.

— I ja sam o vama mnogo čuo.

Pogledala ga je i prvi put se osmjehnula.

— Sigurno da jeste — reče bez zlobe. — Zato ste i došli ovamo odmah prvog dana kako ste stigli u Hollywood. Vjerojatno ste se pitali kog vruga moram ja igrati u *Sunčanim pjegama*.

Zapanjila ga je njena otvorenost.

— Nemojte tako, gospođice Marlowe. Mislim da ne biste željeli nasukati sami svoj čamac. Vi ste ovdje lijepo uspjeli. Spustila se u stolac.

— Do vruga i čamac — reče ravnodušno. — Držim da sam glumica. Hoću da vidim koliko sam glumica. A vi ste jedini režiser koji mi može pomoći da to vidim.

Promatrao ju je čas-dva.

— Jeste li pročitali scenarij?

Ona kimnu glavom.

— Sjećate li se prvih redaka koje djevojka govori kad doluta u logor?

— Sjećam se.

— Pročitajte mi ih — reče i dade joj rukopis.

Uzela je rukopis, ali ga nije otvorila.

— Ime mi je Mary. Da, tako je, mislim da mi je ime Mary.

— Vi izgovarate riječi, gospođice Marlowe — rekao je mršteći se na nju — ali ne mislite na njih. Ne osjećate napor koji svladava djevojka nastojeći da se sjeti svog imena. Zamislite

to sebi evo ovako. Ne mogu se sjetiti svog imena, ali kad bih samo mogla, ta to je poznato ime. To je ime kojim su me zvali cijelog mog života, a ipak mi je teško da ga se sjetim. Iako je to ime koje se često spominje u crkvi, i ja sam ga čak izgovarala u svojim molitvama. Sad mi nadolazi. Mislim da sam se sjetila. Ime mi je Mary. Da, tako je. Mislim da mi je ime Mary.

Rina ga je šutke promatrala. Zatim ustade i priđe kaminu. Položi ruke na okvir kamina i okrenu mu leđa. Potegnu čvor kojim je vezala kosu, i kosa joj se rasu po ramenima, a onda se okrenu njemu.

Lice joj najednom postade ispijeno i napregnuto, i ona poče:
— Ime mi je Mary — šaptala je promuklo. — Da, tako je, mislim da mi je ime Mary.

Obuze ga slaba drhtavica i podiđoše žmarci dok ju je gledao. Tako se uvijek osjećao kad je doživio nešto veliko na pozornici.

Bernie Norman došao je u studio posljednjog dana snimanja. Odmahnuo je glavom kad je otvorio vrata i stupio na veliku scenu. Nije se mogao dovoljno nakajati što je unajmio tog *fegela* za režisera filma. Što je najgore, morao je dobro promisliti prije nego što se uopće dao nagovoriti da kupi taj scenarij. Sve je to bilo šašavo.

Prije svega, program snimanja morao se odgoditi za mjesec dana. Režiseru je trebalo trideset dana da uvježba s Rinom ulogu. Norman je morao popustiti kad je Rina ustrajala na tome da neće dalje dok Dunbar ne kaže da je pripravna. To je stajalo sto pedeset tisuća dolara samo za plaće dok se nije radilo.

Zatim je režiser tražio da se sve izvodi kao što su izvodili na pozornici u kazalištu. Ode do vruga budžet. To je daljnih pedeset tisuća. I, kao kruna svemu, Dunbar je tražio da ton u svakom prizoru mora biti savršen. Bez iskrivljivanja, bez naknadnog sinhroniziranja. Svaka riječ savršena, kao što se izgovara na pozornici. Baš ga briga koliko to stoji! A i zašto bi se brinuo, lupež? Nije novac njegov. Tako je Norman razmišljao.

Snimanje filma oduljilo se tri mjeseca preko plana. Milijun i pol bačen kroz prozor. Zaslijepilo ga je svjetlo kad je stupio na jarko osvijetljen dio scene.

Hvala bogu, ovo je posljednji prizor. To je onaj prizor pred kolibom u kojem je djevojka jednog jutra otvorila vrata i našla obojicu muškaraca mrtvu; mlađi je ubio starijeg, a onda sebe, kad je vidio bezdan u koji ga je strovalila djevojka. Ona je morala samo pogledati obojicu, malo zaplakati i polako otići u pustinju. Jednostavno. Tu se nije moglo ništa pokvariti. Deset minuta i sve je gotovo.

– Svi na mjesta!

Dva se glumca pružiše ispred vrata kolibe. Pomoćnik režisera i skriptgerla brzo usporediše njihove položaje s fotografijama već prije snimljenog prizora i izvršiše neke popravke. Ruka jednog glumca bila je na krivom mjestu; na obrazu drugog pokazala se nekakva mrlja.

Norman vidje kako Dunbar kimnu glavom.

– Krenite!

– Načas nastade šutnja dok nije klapa pala, onda Dunbar viknu mirno — Snima se!

Norman se osmjehnu u sebi. Sad je sigurno. Ni ton više ne može zasvinjiti. Vrata na kolibi polako su se otvarala. Rina iskorači i baci pogled na dvojicu muškaraca.

Norman opsova u sebi. Čovjek bi pomislio da će *šmuk*¹ imati toliko pameti da joj malo podere haljinu. Napokon, prizor se odigrava u pustinji. Ali, ni govora, haljina ju je pokrivala sve do vrata kao usred zime. To je najljepši par sisa s kojima je Dunbar u cijeloj svojoj karijeri imao posla, i sad ih je sakrio. Velika kamera poče se primicati za snimanje izbliza. Rina polako podiže glavu i pogleda u kameru. Jedan čas je prošao. I još jedan.

— Plači, do vraga! — Dunbar je dreknuo. — Plači!

Rina zatrepta očima. Ništa.

— Stop! — povika Dunbar. Izašao je na pozornicu, pošto je prekoračio jednog od one dvojice što su ležali, i dođe do nje. Gledao ju je. — U ovom prizoru moraš plakati, zar ne znaš? — upita zajedljivo.

Kimnula je šutke glavom.

Okrenuo se i vratio na svoje mjesto pokraj kamere. Rina ode nazad u kabinu i zatvori za sobom vrata. Pomoćnik režisera i skriptegerla opet su provjerili položaje i zatim sišli s pozornice.

— Krenite!

— Prizor trista sedamnaest, po drugi put! — povika čovjek s klapom i brzo se ukloni ispred kamere.

— Snima se!

Sve se odigralo kao i prvi put do onog časa kad je Rina pogledala u kameru. Buljila je u nju. Netremice. Suhih očiju. A onda iznenada stade u stranu.

— Stop! — povika Dunbar. Pope se ponovo na pozornicu.

¹ Penis, podrugljiv naziv za muškarca (jidiš). (Prev.)

— Oprosti, Claude — reče Rina. — Ne mogu nikako. Najbolje da uzmemo umjetne suze.

— Šminker! — povika revni pomoćnik režisera. — Dajte suze!

Norman kimnu glavom. Nema smisla bacati novac. Na platnu nitko neće vidjeti razliku. Pored toga, lažne suze fotografiraju se čak bolje — kotrljaju se niz obraze poput kapi ulja.

Dunbar se okrenu.

— Ne treba šminker!

— Ne treba šminker! — odjeknu glas njegova pomoćnika. — Ostavi suze!

Dunbar pogleda Rinu.

— To je posljednji prizor filma — reče. — Dva su muškarca mrtva zbog tebe i sve što tražim to je jedna pišljiva suzica. Ne zbog toga što žališ njih ili sebe. Samo zato da mi pokažeš da negdje u sebi imaš duše. Ne mnogo, samo toliko da pokažeš da si žena a ne životinja. Razumiješ li?

Rina kimnu glavom.

— Onda u redu — reče mirno. — Ponovit ćemo iz početka. — Vрати se na svoje mjesto pokraj kamere. On se nagnu malo naprijed piljeći uporno kad je Rina izašla na vrata. Baci pogled na onu dvojicu, zatim ga podiže kad se kamera poče približavati.

— Sad! — Dunbarov glas pretvori se u šapat. — Plači!

Rina je gledala u kameru koja se približavala. Ništa.

— Stop! — Dunbar dreknu. Zakorači srdito na pozornicu. — Kakva si ti to jebena žena? — derao se na nju.

— Molim te, Claude — vapila je.

Hladno ju je promatrao.

– Već pet mjeseci radimo taj film. Radio sam dan i noć samo radi jednog razloga. Htjela si dokazati da si glumica. Eto, učinio sam sve što sam mogao. Neću da upropastim cjelovitost ovog filma u posljednjem prizoru zbog tvoje nesposobnosti. Hoćeš da budeš glumica — dokaži, dakle. Radi!

Okrenu joj leđa i ode. Norman pokri lice rukama. To ga je stajalo deset tisuća dolara na dan. Trebalo je da bude pametniji!

– Počinji!

Raširio je prste i provirio kroz njih na pozornicu. Sad je čuo Dunbara kako tiho govori Rini.

– Tako, tako, a sad izadi! Spustila si pogled i spazila ih. Najprije Paula pa onda Josepha. Spazila si revolver Josephu u ruci i sad znaš što se dogodilo. A onda dižeš pogled. Razmišljaš o tom kako su oni mrtvi. Možda ih nisi voljela, ali si živjela s njima, iskorištavala si ih. Možda ti je jedan od njih načas povratio malo pamćenja, pamćenja koje si izgubila i koje ti se nikad nije vratilo. Ali, za djelić sekunde, zastor si diže. I ti vidiš, to je tvoj otac, ili tvoj brat, ili možda dijete koje nisi nikad imala, leže tu u pijesku, tebi pod nogama. I suze ti naviru na oči.

Norman polako smaknu ruku s lica. Zadrža dah i odmaknu se u stranu od kamere koja mu je zaklanjala pogled. Rina je plakala. Odistinske suze.

Dunbar je još šaputao.

– Suze su došle, ali je veo opet pao i ne možeš se sjetiti zašto plačeš. Suze su stale, i oči su ti suhe. Onda se okreneš i zagledaš u pustinju. Ondje vani u usamljenom pijesku netko čeka, netko s tvojim pamćenjem. Naći ćeš ga ondje. I onda ćeš zaista znati tko si. Polaziš u pustinju. .. polako ... polako.

Dunbarov glas utihnu, a Rina pođe, pa čak i ponosan ravan obris njezinih leđa vapije za smilovanjem. Norman se

obazre. Ekipa je buljila u Rinu. Na sve su zaboravili što se događa. Gledali su samo nju. Oči mu se ovlažiše. Prokleti prizor, i njega je ganuo.

— Stop! — Dunbarov glas viknuo je grubo, likujući. — Razvij! — Pade nazad u stolac iscrpen.

Na sceni nastade luda kuća; svi su pljeskali. Gak i okorjeli veterani iz ekipe zadovoljno su se cerili. Norman istrča na pozornicu. Ščepa uzbuđeno Rinu za ruku.

— Bila si čudesna, dijete! — reče. — Veličanstvena!

Rina ga pogleda. Načas joj se pričini da je negdje daleko, a onda joj se oči izbistriše. Okrenu se Dunbaru koji je sjedio na svom stolcu, okružen ekipom kamere i svojim pomoćnicima, pa opet Normanu.

— Misliš li zbilja tako?

— Dijete, zar bih to rekao da ne mislim? — odvrati osmjehujući se. — Poznaješ me dobro. A sad uzmi puna dva tjedna odmora. Onda ćemo *Seherazadu*: sve sam spremio.

Okrenula se od njega i promatrala Dunbara koji im se polako približavao; na mršavu licu četrdesetgodišnjaka jasno se ocrtavala iscrpenost.

— Hvala vam — rekla je i uhvatila ga za ruku.

Umorno se osmjehnuo.

— Vi ste velika glumica, gospodice Marlowe — reče ponovo uljudno, sad kad je posao bio završen. — Bilo mi je zadovoljstvo surađivati s vama.

Rina ga je gledala čas-dva, a svježja životna snaga izbijala je iz nje.

— Vi ste na izmaku snage — reče ona brižno.

— Dok se malo odmorim, bit će sve u redu — reče on. — Ne znam jesam li prespavao i jednu cijelu noć otkad je počeo film.

— Uskoro ćemo to urediti — reče Rina povjerljivo. — Ilene!

Odnekud iz gomile iznenada se pojavi Ilene.

— Nazovi Jamesa i reci mu da priredi sobu za gospodina Dunbara.

— Ali, gospođice Marlove — pobuni se režiser. — Ne mogu vas izložiti tolikoj smetnji.

— Zar mislite da ću vas pustiti da se vratite u onu praznu hotelsku sobu u ovakvom stanju? — upita Rina.

— Ali, obećao sam majci da ću je nazvati čim film bude gotov.

— Možete nazvati i od nas — Rina se nasmija. — Imamo i mi telefon.

Norman udari Dunbara po ramenu.

— Poslušajte Rinu, Dunbare! Odmor će vam dobro doći. Imate pred sobom još deset tjedana montaže. Ali, ne brinite, napravili ste velik film. Ne bih bio iznenađen da oboje dobijete Oskara!

Norman nije vjerovao u to što je rekao, ali se upravo to dogodilo.

19

Nella Dunbar, u šezdeset trećoj a još snažna, kao od stijene odvaljena, prijeđe preko sobe i pogleda u sina.

— Strašno stvorenje — reče mirno.

Sjela je na klupu pokraj sina i naslonila mu glavu sebi na rame. Zamišljeno mu je gladila čelo.

— Pitala sam se koliko će ti biti potrebno da je vidiš u pravom svjetlu — reče ona. — Rekla sam ti da je ne uzimaš za ženu.

Claude ne odgovori. Nije ni trebalo. U majčinim rukama osjećao je sigurnost obiteljskog gnijezda. Oduvijek je to os-

jećao. Još dok je bio dijete i bježao kući iz škole kad su ga napadali dječaci. Majka ga je poznavala. Nije joj morao reći kad je u nevolji. Instinktivno se preselila u Kaliforniju pošto se bio oženio Rinom.

Nikad nije bio baš snažan, nego uvijek krhak i sitan. Jaka nervoza njegovih stvaralačkih napora ispijala ga je i iscrpljivala. U takvim časovima majka se brinula da on legne u krevet i da leži i čitave tjedne ponekad. Ona bi ga dvorila, donosila novine, čitala mu knjige koje su oboje voljeli.

Često je osjećao da su to bili najsretniji časovi njegova života. Tu u sobi s nježnim pastelnim bojama, kojima ju je ukrasila majka za njega, osjećao se toplo, ugodno i lagodno. Što god je poželio, sve mu je bilo pod rukom. Prljavština i sitna podlost svijeta bili su pod sigurnim ključem, izvan zidova sobe.

Njegov otac nikad nije bio ništa drugo nego mutna i neodređena sjena. Slabo ga se sjećao jer je umro kad je Claudeu bilo tek pet godina. Očeva smrt jedva da je ostavila nekog vidljivog traga u njihovu životu, jer im je ostalo prilično imovine. Nisu bili bogati, ali nikad nisu osjetili oskudice.

— Vрати se ovamo i uzmi samo najnužnije — reče majka. — Prenoćit ćeš ovdje. Sutra ćemo se pobrinuti za rastavu.

Podigao je glavu s majčina ramena i pogledao je.

— Ali, majko, što da kažem advokatu?

— Ne brini se — reče majka samosvjesno. — Ja ću se pobrinuti za sve.

Osjetio je kako mu je pao teški teret sa srca. I opet je majka izrekla čarobnu riječ. Ali, kad je stao na ulici ispred kuće i opazio na prilazu Rinin auto, bojao se ući. Samo bi ispala još jedna scena, a on tome nije bio dorastao. Više nije imao snage.

Pogledao je na sat. Sad će jedanaest. Ona će naskoro otići jer je imala zakazan svečani ručak u studiju. Pošao je nazad niz brežuljak do bifea, odmah iza ugla Bulevara Sunset. Htio je nešto popiti dok čeka. Odavde će vidjeti njezin auto kad bude išla niz brežuljak.

Bife je bio mračan kad je ušao, stolci još na stolovima. Šank je ipak bio otvoren i pred njim je već sjedio neki gost s čašom piva pred sobom. Claude se pope na stolac blizu prozora odakle je mogao gledati na ulicu.

Malo zadrhta. Kišica je rosila dok je išao niz brežuljak, i dan se pretvorio u ono ružno hladno poslijepodne, začudo obično u sunčanoj Kaliforniji. Zadrhta opet. Nadao se da nije uhvatio nahladu.

— Viskija i vruće vode — reče pipničaru, sjetivši se pića koje mu je uvijek davala majka na prvi znak nahlade.

Pipničar ga pogleda radoznalo.

— Vruće vode?

Claude kimnu glavom.

— Da, molim. — Pogleda i spazi da i osamljeni gost bulji u njega — mladi čovjek u žutom kaputiću. — I krišku limuna, ako ga imate — povika za pipničarom.

Claude uze mali vrč koji se pušio. Gutnu iz vrča i osjeti toplinu kako mu dopire do želuca. Okrenu se i izviri kroz prozor. Sad je ozbiljno padala kiša. Uze opet vrč i iznenadi se kad vidje da je prazan. Odluči da zatraži još jedan. Imao je vremena. Točno je znao što sad Rina radi. Mahnu rukom pipničaru.

Baš u taj čas ona je sjedila ispred toaletnog stolića i šminkala se dok se nije uredila upravo onako kako je željela. Onda bi se zabavljala svojom kosom češljajući je dok nije visila nehajno, ali sa svakim pramenom na svojem mjestu.

Već je bilo poslovično da nikamo ne stiže na vrijeme. Kasnila je bar sat, a obično i više. Izluđivala ga je puštajući ga da je čeka, ali nitko drugi kanda se nikad nije jedio zbog toga. S tim su se svi pomirili.

Claude pogleda u vrč. Bio je opet prazan. Naruči još jednom. Sad mu je bilo bolje. Rina će se iznenaditi kad se vrati kući i vidi da nema njegovih stvari. Neće ga više zvati polučovjekom. Vidjet će ona već koliko je on čovjek kad joj advokat gurne pod nos dokumente o rastavi. Onda će znati da se "ne može samo tako igrati s njim.

I nikad ga više neće pogledati onako kako ga je pogledala one noći kad su se uzeli, sažaljivo, ali i prezirno, i što je još najgore od svega, iz njezinih očiju saznao je da mu je zavirila u najdublju dubinu, ogolivši najveće tajne njegove duše, tajne koje je krio i od sama sebe.

Ušao je u zamračenu spavaonicu noseći poslužavnik s ohlađenom bocom šampanjca i dvije čaše.

— Donio sam vina svojoj ljubljenoj.

Počеше se milovati. Nježno i lijepo, onako kako je uvijek znao da će se zbiti, jer je bio djevac. Umirivala ga je krivina ženskog tijela na krevetu koje je ležalo bez otpora i bez želja. Čak je počeo pisati pjesmu o njezinoj ljepoti, kad osjeti kako njezina ruka počе tražiti njegovu put.

U hipu se sledi, zaprepašten stranim dodirom njezinih prstiju. Onda mu odlanu, jer je taj dodir bio toliko lak i nježan da ga je jedva osjetio. Jak drhtaj potrese njezino tijelo, zatim još jedan, i iznenada kao da provali jara iz nje.

Onda ona kriknu iz dubine svoje strasti i povuče ga na sebe, a prstima stade trgati s njega donji dio pidžame. Više nije ponizno molila i nije bila nježna, više nije marila što on osjeća i što mu treba, nju samu svladala je mahnitost. Nje-

zini prsti povrijediše ga dok je nastojala da ga povede i ugura u sebe.

Najednom ga obuze divlji užas. Svlada ga strah od proždrljive seksualnosti njezina tijela, koja se uspavala, čekajući samo na pogodan čas kad će se nahraniti njegove muškosti i proždrijeti ga. U pravoj panici otrgao se od nje i dršćući stao pokraj kreveta.

Skupljao je razderanu pidžamu oko sebe, a njezino se dahtanje smirilo. Čulo se šuškanje plahta i on je pogleda.

Preokrenula se na bok i promatrala ga, a plahtu je nehajno prebacila preko bokova. Prsa su joj bila otežala, bradavice nabrekle od strasti. Njezine oči su ga proždirale.

— Jesi li ti zbilja takav čovjek za kakvog te neki drže?

Oganj mu buknu u obraze. Njemu su bile poznate podmučke primjedbe koje su mu prišivali iza leđa, ali obični ljudi nisu razumijevali njegovu predanost poslu.

— Nisam! — upade on.

— Pa kakav si ti to onda muškarac?

Spusti se na koljena pokraj kreveta i pogleda je.

— Molim te — viknu. — Molim te, shvati me! Oženio sam se tobom jer te volim, ali nisam kao drugi. Moja majka kaže da sam nervozniji od drugih i vrlo razdražljiv.

Ušutjela je, a on spazi u njezinim očima groznu kombinaciju sažaljenja, prijezira i spoznaje.

— Ne gledaj me tako — vapio je. — Drugi put će biti bolje. Neću biti tako nervozan. Volim te, volim te.

Osjeti kako mu je nježno spustila ruku na glavu, zatim polako pogladila sljepoočice. Malo pomalo prestadoše mu suze i on joj uhvati ruke zahvalno ih ljubeći.

— Draga, bit će bolje — obećao je.

Ali nikad nije bilo bolje. Bilo je nešto u jakoj ženskosti njezina tijela, u njezinoj strahovitoj seksualnosti što ga je užasavalo i dovodilo do potpune impotencije.

— Što ste rekli? — Te riječi istrgoše ga iz prošlosti u sadašnjost. Pogleda. Onaj drugi gost, mladić u žutom kaputiću, nešto mu je govorio. — Mislio sam da ste meni nešto rekli. Oprostite.

Claude se osjećao glupavo. Nema sumnje da je nešto govorio. To je radio vrlo često kad se udubio u misli. Bio je u neprilici.

— Pa i jesam — odvrati nastojeći brzo da zabašuri svoju nepriliku. — Rekao sam da danas, evo, ispade dosta ružan dan.

Mladić baci pogled s njega na prozor.

— Da — reče uljudno. — Imate pravo.

Claude ga pogleda. Činio mu se prilično simpatičan mladić. Pa i lijep, samo nekako sirov. Vjerojatno glumac loše sreće, koji se skrenuo na jedno pivo dok ne prestane kiša. Uze vrč. Bio je opet prazan.

— Hoćete li jedno pivo? — upita.

Mladić kimnu glavom.

— Vrlo rado. Hvala.

— Pipničaru, jedno pivo za mladog gospodina — viknu Claude. Kucnu po vrču. — A meni ovo, još jednom.

Istom nakon trećeg vrča, kad je vidio Rinin auto kako je skrenuo na Sunset, dosjetio se nečeg. Napokon, tih je stvari koje je htio ponijeti sa sobom bilo mnogo, i nije ih mogao sve sam nositi.

Pošto je i drugi put pozvonio, sjeti se da je utorak i da sva služinčad ima izlazak. Izvadi ključ. Podoše stepenicama prema njegovoj sobi. Otvori ostavu i izvadi putni kovčeg.

— Vi ćete isprazniti ove ladice — reče mladiću. — Ja ću donijeti drugi kovčeg.

Izađe načas iz sobe, a kad se vratio, njegov drug držao je Rininu sliku koja je stajala na pisaćem stolu.

— Tko je ovo?

— Moja žena — reče Claude kratko. Zatim se stade cerekati. — Iznenadit će se kad se vrati kući i više me ne nađe.

— Zar ste vi muž Rine Marlowe?

Claude kimnu glavom.

— Ali ne više zadugo, bogu hvala!

Mladić ga čudno pogleda.

— Zašto bježite od takvog bombončića? — upita.

Claude mu srdito istrgnu iz ruke sliku i tresnu je o zid. Staklo se razbi i sasu u komadiće po sagu. Okrenu se i ode u kupaonicu. Skide kaput i olabavi kravatu. Odvrnu slavinu da opere ruke, ali šum vode koja je tekla podsjeti ga iznenada na onaj čas kad je ušao u solarij. Sjetio se kako je voda šumila u fontani, i on spazi Rinu gdje leži gola na stolu a Ilene je masira.

Ilene je bila gola do pasa, u crnim hlačama tijesno priljubljenim kao što ih je obično nosila. Žilavi mišići igrali su joj po leđima dok su joj ruke nježno prelazile po Rininu tijelu.

Rina je jednu ruku prebacila preko lica da zakloni oči od sunca. Tijelo joj se strastveno previjalo pod Ileninim dodirrom. Kad su ga opazile, Rina diže ruku. Neugodno se iznenadio kad je vidio Ilenina ravna prsa.

— Nastavi, draga — reče Rina grubo Ileni.

Ilene je počeo poslušno opet masirati. Strastven ritam kao da se vraćao u Rinino tijelo dok je ležala s glavom okrenutom

u stranu i promatrala ga. Čas poslije podiže ruke i privuče Ileninu glavu sebi među bedra.

– Poljubi me, ljubljena — zapovijedi neprestano gledajući Claudea.

Naglo se okrenuo i pobjegao iz sobe, a u ušima mu je odjekivao njezin podrugljiv smijeh, pomiješan sa šumom vode u fontani.

Sjećajući se toga, pokri rukama lice koje se kupalo u znoju. Odjeća mu se lijepila uz tijelo. Koža mu se ježila. Odluči da se istušira. Kako su mu godili vrući mlazovi tuša fini poput iglica! Na površinu kože izbijala mu je vatra od popijenog viskija. Obilato se nasapunao sapunom finog mirisa koji je majka naručivala iz Londona posebice za njega.

Izađe ispod tuša živo se trljajući. Sa zadovoljstvom baci pogled na svoju ružičastu kožu koja ga je bridjela. Volio je biti čist. Oглеda se za kupaćim ogrtačem, ali ga nije bilo na uobičajenom mjestu.

– Hoćete li mi, molim vas, dodati plavi ogrtač iz ormara — viknu automatski, bez razmišljanja.

Uze s police bocu kolonjske vode, nasu obilno u ruku i stade se trljati. Neki nagon natjera ga da pogleda u ogledalo. Mladić je stajao na otvorenim vratima i promatrao ga. Ogrtač je prebacio preko ruke. Svukao je žuti kaputić tako da se vidjela prljava bijela majica.

Claude ugleda gustu crnu čupu koja je bujno izbila po mladićevim rukama, ramenima i prsima. Obuze ga gađenje.

– Ostavite tu na stolcu — reče i pokri se ovlaš ručnikom.

Mjesto da ode, mladić mu se nakesio, ušao u kupaonicu i nogom zalupio vrata za sobom.

Claude se srdito okrenu.

– Napolje!

Mladić se i ne mače. Čak se još više smijao.

— 'Ajde, ostavi to, stari — reče. Kao da si me doveo ovamo da ti pomognem pakovati!

— Izlazi ili ću vikati u pomoć — reče Claude, a zatim ga obuze neki čudnovat uzbudljiv strah.

Momak se smijao.

— Tko će te čuti? — upita. — Pročitao sam te onog časa kad si rekao da su sluge otišle.

— Čudovište! — kriknu Claude. Snažan udarac u lice omami ga i on pade kao pokošen. Polako se vukao na rukama i nogama. — Molim te, odlazi — šaptao je isprekidanim glasom.

Mladić podiže ruku prijeteći. Claude instinktivno ustuknu, ali nije bio dovoljno brz. Žestoka ćuška puče i on udari glavom o zahodsku školjku. Zurio je u mladića sa strahom u očima.

— Ti zapravo ne želiš da odem, zar ne? — reče mladić i trgnu crni kožni remen kojim je bio opasan. — Ti si od one vrste koja voli da se s njom najprije malo grubo postupa.

— Nisam!

— Nisi? — Mladić se podrugljivo nasmija i podiže remen. — Ne farbaj mi, vidim ja.

Claude najprije nije znao što on hoće da kaže, a onda pogleda niza se. Prostrijeli ga luđačka misao. Kad bi ga samo Rina mogla sad vidjeti, znala bi da je muškarac.

Remen mu puče po leđima a kičmom mu prođe bolna drhtavica.

— Dosta je — cvilio je. — Molim te, nemoj više!

Teško se podigao s poda i izvurio u spavaonicu. Mladić je bio otišao i odnio sa sobom sav novac koji je Claude imao uza se. Polako ode opet pod tuš i pusti vruću vodu.

Osjeti da mu se vraća snaga kako mu se voda upijala u kožu. Kakvu je strahotu doživio, mislio je, sjećajući se svih onih nepodopština kojima ga je podvrgao mladić. Javi mu se topao osjećaj zadovoljenja. Samo da je jači. pokazao bi on bio njemu. Jako uzbuđenje obuze ga svega kad je pomislio kako bi mladiću istrkao remen iz ruku i kako bi ga udario do krvi. Nenadani val snage zapljusnu mu slabine.

Istog tog časa shvatio je istinu.

— Oh, ne! — Zaplaka naglas užasnut spoznajom. Istina je, dakle, ono što su svi govorili za njega. Samo on je bio slijep dok ga nije odalo njegovo rođeno tijelo.

Nekakva zbunjena srdžba ovlada njime. Ostavi vodu da teče, izađe ispod tuša. Otvori ormarić s lijekovima i izvadi starinsku britvu kojom se služio otkad se počeo brijati, britvu koja mu je bila ponosan simbol muškosti.

Divlji luđački bijes obori se na njega i on zločinački dignu ruku sam na se. Kad ne može biti muškarac, bar da se pretvori u ženu! Zareza britvom jedanput, pa još jedanput, dok se nije složio na pod.

— Prokleta bila! — ječao je. — Majko, prokleta bila!

To su mu bile posljednje riječi u životu.

20

Na vratima kupaonice stajao je David Woolf, a želudac mu se prevrtao od mučnine. Krvi je bilo svugdje: na bijelim i plavim pločicama na podu i zidovima, po stranicama bijele kade, po slijevniku i zahodskoj školjci.

Teško je bilo povjerovati da su se prije samih trideset minuta naglo otvorila vrata njegove sobe i na njima se pojavio ujak, zajapurena crvena lica, kao uvijek kad je bio uzrujan.

— Otidi smjesta u kuću Rine Marlowe — reče Bernie Norman. — Iz policijske postaje Beverly Hills šapnuli su jednom momku u reklamnom odjelu da je Dunbar počinio samoubojstvo.

David se odmah uputi prema vratima.

— Pobrini se da nju ne upletu u to! — povika stari za njim. — Dva milijuna dolara imamo u neiskorištenim negativima.

Na izlazu je poveo sa sobom Harryja Richardsa, zapovjednika straže u studiju. Richards, bivši policijski narednik, bio je dobar sa svim policajcima. Udari prečarima kroz Coldwater Canyon do Sunseta. Bio je pred Rininom kućom za dvadeset minuta.

Dva pogrebnika u bijelim kaputima upravo su stavljala Dunbarovo tijelo, nekako skvrčeno, na mala nosila, nalik na košaru, i pokrivala ga bijelim platnom.

Pogrebnici podigoše nosila i David se skloni u stranu, da ih propusti. Pronesoše tijelo kroz spavaonicu i iznesoše u hodnik, a on zapali cigaretu. Trpak, jedak okus prvog dima smiri mu želudac. Odozdo iz predvorja začu slab jecaj, pa požuri prema vratima bojeći se da možda Rina nije nekako umakla liječniku, Ali, kad je došao na stubište, vidio je da to nije bila Rina. Bila je to Dunbarova majka.

Otimala se da se oslobodi dvojice policajaca rumena lica, dok su prolazila nosila pokrivena bijelom plahtom.

— Dijete moje! — jecala je. — Pustite me da vidim svoje dijete!

Pogrebnici prođuše ravnodušno pokraj nje i odoše kroz vrata. David spazi vani gomilu novinskih reportera kako su

se nabili na vrata koja se otvoriše i zatvoriše. Pođe niza stepenice, a starica poče opet jecati.

Ona se donekle otrže od jednog policajca i uhvati se rukom za ogradu stepenica.

— Ubila si mi sina, kučko jedna! — Njezin vrisak razlegnu se po čitavoj kući. — Ubila si ga jer si vidjela da se vratio meni! — Sad je starica oslobodila i drugu ruku. Kao da je htjela da se uzvuče uza stepenice.

— Uklonite odavde tu ludu babu! — David se okrenu zaprepašten oštrim glasom koji je začuo s vrha stepenica iza sebe.

Ondje je stajala Ilene, s divljim, jarosnim izrazom na licu.

— Izbacite je van — viknu strogo. — Doktor ima i s Rinom previše neprelika, pa da još sluša tu ludu staru kučku!

David se zagleda s Richardom i kimnu mu glavom. Richard smjesta priđe jednom policajcu i nešto mu prišapnu. Dvojica policajaca izgubiše svaki obzir i ugladenost, ponovo uhvatiše staricu, jedan joj pokri usta šakom, pa je napola izguraše, napola iznesoše iz sobe.

Nakon jednog časka pokrajnja se vrata zalupiše i nastade tišina.

David pogleda uza stepenice, ali Ilene je već nestala. Priđe Richardu.

— Rekao sam momcima da je prebace u Coltonov sanatorij — prišapnu bivši policajac.

David kimnu glavom. Doktor Colton zna što će. Studio je slao mnogo svojih zvijezda onamo na liječenje. Ujedno će biti siguran da ona neće nikom ništa govoriti dok se ne smiri.

— Nazovi studio i reci im da pošalju dvojicu svojih ljudi ovamo. Ne želim da ijedan reporter uđe u kuću kad policija ode.

— Već sam nazvao — odgovori Richard i uze ga za ruku. — Dođite ovamo u dnevnu sobu. Upoznat ću vas s poručnikom Stanleyjem.

Poručnik Stanley sjedio je uz mali ovalni stolić za telefon, s otvorenom bilježnicom pred sobom. Ustao je i rukovao se s Davidom. Bio je to slabašan čovjek, siva lica, sive kose, i Davidu se činio više nalik na knjigovođu nego na detektiva.

— To je strašno, poručnice — reče David. — Jeste li čuli što se još dogodilo?

Poručnik kimnu glavom.

— Mislim da smo uglavnom sve povezali. Nema nikakve sumnje u to da se sam ubio. Ipak me nešto muči.

— Što to?

— Istražili smo kuda se Dunbar kretao, kao što obično činimo — reče detektiv. — I utvrdili smo da je uzeo nekog mladića u bifeu baš neposredno prije nego što je došao ova-
mo. Vidjeli su u bifeu da ima cijelu hrpu novčanica, a u sobi nismo našli ništa. Imao je i dvije modrice na glavi i leđima, što sudac istražitelj ne zna protumačiti. Od pipničara dobili smo dosta dobar opis mladića. Uхватit ćemo ga.

David ga pogleda.

— Ali, kakva korist od toga? — upita. — Uvjereni ste da se Dunbar sam ubio; što će vam više moći kazati?

— Ti momci jednostavno uhvate pедера i izmlate ga malo, da bi ga uzбудili, i onda mu *zdipe* lovu.

— Tako?

— Pa, Dunbar nije bio jedini peder u našem rajonu — odgovori poručnik. — Imamo u postaji popis takve tople braće, dug jedan metar. Većina njih brinu se samo za svoj posao i imaju pravo na neku zaštitu.

David pogleda Richardsa. Zapovjednik straže u studiju gledao ga je ravnodušno. David se opet okrenu policajcu.

— Hvala vam mnogo za razgovor, poručnice — reče. Cijenim uspješan način kojim to vodite.

Pođe iz sobe i ostavi Richardsov teški šapat kad je izlazio na vrata.

— Čuj, Stane — govorio je krupni bivši policajac. — Ako ovo dođe u novine, bit će vašara, i studio lako može nastradati, a već ima dosta posla i sa samim samoubojstvom.

David izađe na vrata, prijede predvorje i ode na stubište. Dovesti ovamo starog narednika bilo je najpametnije što je mogao učiniti. Sad je bio uvjeren da novine neće pisati ni o kom drugom. Uzade stepenicama u malu sobu za boravak koja je vodila u Rininu spavaonicu. Ilene je klonula na stolac, na izmaku snage. Kad je ušao, ona ga pogleda.

— Kako joj je?

— Ugasila se kao svjetlost — odgovorila je umornim glasom. — Doktor joj je dao injekciju koja bi oborila i konja.

— Mogli biste baš popiti čašicu. — Pride malom bifeu i otvori ga. — A i ja bih — doda. — Hoćete li viski?

Ona ništa ne odgovori i on napuni dvije čaše viskijem Haih & Haig. Dodao joj je jednu i sjeo prema njoj. Kad joj je viski dospio u želudac, lice joj se malo zažari.

— Strašno — reče ona.

On ne odgovori ništa. Ona opet otpi.

— Rina je imala zakazan svečani ručak i tako smo došle kući iza studija oko četiri sata. Popele smo se na kat, da se presvučemo, oko četiri i pol. Rina mi je rekla da joj se čini da curi voda u Claudeovoj kupaonici. Služinčad je imala slobodan dan, pa me je zamolila da odem i vidim što je. Mora da je slutila da nešto nije u redu kad se nisam odmah vratila. Ušla je u kupaonicu još dok sam ja telefonirala policiji. Htjela sam je zadržati da ne vidi što se dogodilo, ali kad sam se okrenula, već je stajala na vratima kupaonice.

Ostavi čašu i, ne gledajući, poče tražiti cigaretu. David joj je zapali i doda. Ona je uze i stavi u usta, a dim joj se motao oko lica.

— Stajala je i zurila u njega, zurila je u onu strašnu lokvu krvi i sama sebi govorila: »Ja sam ga ubila, ja sam ga ubila! Ja sam ga ubila kako sam ubila svakoga tko me je volio.« I onda je zajecala. — Ilene začepi rukama uši.

David pogleda u čašu. Bila je prazna. Ustade šutke i napuni je. Sjede ponovo i zamišljeno se zagleda u žućkastu tekućinu.

— Znaite — reče on — nešto ne razumijem: zašto se uopće udala za njega.

— U tome i jest nevolja — reče ona srdito. — Nitko od vas nije nikad ni pokušao da je razumije. Svima vama je značila samo toliko koliko ulaznica na blagajni, novac u banci. Nitko od vas nije pitao što je ona zapravo. Reći ću vam zašto se udala za njega. Zato što ga je sažaljevala, zato što je htjela napraviti čovjeka od njega. Eto, zato se udala za njega. I zato, eto, sad leži u spavaonici i plače čak i u snu. Plače zato što nije uspjela.

Telefon zazvoni. Zazvoni ponovo. David je pogleda.

— Ja ću — reče ona. — Halo.

— Tko je to?

— David Woolf — reče automatski.

— Jonas Cord — odgovori glas.

— Gospodine Corde — reče David — ja radim kod Normana...

— Znam — prekide ga Cord. — Sjećam vas se. Vi ste onaj mladić koji uvijek izvuče Bernieja iz neprilike. Upravo sam preko radija čuo za nesreću. Kako je Rina?

— Sad baš spava. Doktor ju je uspavao.

Nastade duga gluha šutnja na liniji, i David je već pomislio da im je netko prekinuo vezu. Zatim se ponovo začu Cordov glas.

– Držite li situaciju u rukama?

– Mislim da držimo — odvrati David.

– Dobro. Nastavite tako. Ako vam što treba, samo mi javite.

– Hoću.

– Neću vam ovo zaboraviti — reče Cord.

Aparat škljocnu i veza se prekide. David polako spusti slušalicu.

– To je bio Jonas Cord — reče on.

Ilene ne diže pogleda sa svojih ruku.

Okrenuo se i pogleda opet u telefon. To nema nikakva smisla. Prema ovome što je čuo o Cordu, nije on takav čovjek da trati vrijeme nazivajući i izjavljujući suosjećanje. Prije bi bilo upravo protivno.

Nesvjesno baci pogled na vrata Rinine spavaonice. Mora da se u tom krije nešto drugo, pomislio je.

Prošla su bila četiri mjeseca kad je opet vidio Rinu. Sjedio je u naslonjaču u ujakovu uredu kad je dolepršala u sobu.

– Rino, zlato! — reče Norman, ustade od stola i oduševljeno je zagrlji.

Producent se povuče gledajući je, obilazeći je kao junicu nagrađenu na stočarskoj izložbi.

– Vitkija i ljepša nego ikad!

Rina svrnu pogled.

– Zdravo, Davide — reče mirno.

– Zdravo, Rino! — Ustade. — Kako je?

– Dobro. — Odvrati ona. — A tko ne bi kad bi proveo tri mjeseca na onakvoj farmi-oporavilištu:

Nasmija se.

— I tvoj novi film bit će još jedan odmor — prekide je Norman.

Rina se opet okrenu njemu i slab smiješak pojavi se na licu.

— Samo naprijed, stari lupežu! Znam da ćeš me uvaliti u to.

Norman se nasmija sav blažen.

— U prvi mah pitao sam se je li to došla u ured moja stara djevojka, tako je lijepa.

I Rina se nasmijala.

— Kakav će to biti odmor? — upita ona.

— Afrika! — reče Norman likujući. — Najveći scenarij o džungli od *Trader Horna* dosad, koliko ja znam.

— Znala sam to — reče Rina okrenuvši se Davidu. — Znala sam da će njegova slijedeća ponuda biti ženski Tarzan!

Kad je otišla, David pogleda ujaka.

— Rina mi se čini nekako mirnija, povučenija.

Norman ga pogleda pronicavo.

— Pa što? — reče. — Možda je odrasla *bisel*¹ i smirila se. To dolazi s vremenom. — Diže se od stola i priđe Davidu. — Do skupštine dioničara u ožujku imamo samo šest mjeseci.

— Još nisi saznao tko nam baca dionice na tržište?

— Nisam. — Norman odmahnu glavom. — Pokušao sam svagdje. Kod mešetara, jamaca, banaka. I oni su pokušali. Nitko ne zna. Ali dionice svakog dana padaju. — Grickao je nezapaljenu cigaru. — Pokupovao sam dionica koliko sam god mogao, ali nisam imao toliko novaca da zaustavim ponudu. Sva gotovina koju sam isprosio ili uzajmio otišla je.

— Možda će dionice skočiti kad najavimo novi Rinin film. Svi znadu da ona donosi novac.

¹ Malo (jidiš). (Prev.)

— Nadam se — reče Norman. — Svagdje gubimo novac. I u kinima. — Vрати se stolcu i uvali se u nj. — Tu sam pogriješio. Nikako ih nisam smio kupiti. Zbog njih sam morao staviti u opticaj dionice, uzajmiti onoliko novaca od banaka. U filmove se razumijem, ali u nekretnine, fuj! Nisam smio poslušati one *čezejrem*¹ iz Wall Streeta prije deset godina. Sad sam prodao svoju kompaniju, a novaca više nemam. Čak ne znam ni tko joj je vlasnik.

David ustade.

— Ali, koja korist od uzrujavanja? Do skupštine je još šest mjeseci. A za šest mjeseci svašta se može dogoditi.

— Da — Norman reče obeshrabren. — Može biti i gore.

David zatvori za sobom vrata svoje sobe. Sjede za stol i položi preda se popis neprijatelja koje je njegov ujak stekao u svom dugom životu. Bio je to dug popis, ali nije bilo ikog tko je ima onoliko novaca koliko je bilo potrebno za tu operaciju. Pored toga, većina ih se bavila filmom i svi su oni ujaku toliko učinili koliko je i on njima. Bila je to igra među članovima istog kluba. Oni su vrištali i jadikovali mnogo, ali nijedan nije to uzimao za zlo toliko da bi tako zamjerio.

Najednom se nečeg sjeti. Rina. Pogleda na vrata i nesvjesno se maši telefona. Ali odlučno povuče ruku. Nema smisla praviti od sebe budalu.

Nešto je naslutio. Koliko je bio u pravu, saznao je istom kad je nakon šest mjeseci nagovorio Ilenу da smjesti Rinu u bolnicu pod krivim imenom. Ona se baš vratila iz Afrike gdje su snimali *Kraljicu Džungle* i naglo se teško razboljela. Nije htio da to štampa sazna dok se film ne pusti u prikazivanje.

¹ Svinje, (jidiš). (Pre v.)

21

— Jonas Cord — reče Norman ogorčeno. — Bio je to Jonas Cord cijelo vrijeme. Zašto mi nisi rekao?

David se okrenu s hotelskog prozora koji je gledao na Centralni Park.

— Nisam znao. Samo sam naslućivao.

— Znao si, nisi znao — reče producent grickajući nezapa-
ljenu cigaru. — Svejedno si mi morao reći.

— Kakva bi ti bila korist od toga? — upita David. — Ne bih mogao dokazati, a kad bih i mogao, ti nisi imao novaca da se boriš s njim.

Norman izvadi cigaru iz usta i pogleda je natmureno. Srditom kretnjom baci je na prostirač.

— Što sam mu to napravio da me hoće upropastiti? — upita
ljutito.

David nije ništa odgovorio.

— Ništa! Eto to. Samo sam mu stjecao novac. Sve više no-
vaca, da me može njima zaklati. — Bernie je izvadio iz džepa
novu cigaru i zamahao njom Davidu ispred nosa. — Neka ti
to bude lekcija. Nikad ne čini dobro nikome, nikad ne za-
rađuj novac ni za koga, samo za sebe. Inače ćeš dobiti u leđa
nož iskovan od tvojeg srebra!

David je gledao ujakovo lice, crveno od srdžbe, sjećajući se
prizora koji se odigrao na skupštini dioničara.

Norman je ušao u borbu osjećajući se mnogo samopouzda-
nijim nego što je bio posljednjih nekoliko mjeseci. Postotak
vraćenih punomoći bio je otprilike kao svake godine. Samo
nekih dvadeset pet posto dioničara potrudilo se da pošalju
svoje formulare s punomoćima. Svi su se oni zanimali za to
kad će početi ponovo primati svoje dividende. Ali te puno-
moći plus osam posto dionica koje je Norman imao na svom

imenu davali su mu povoljnih trideset tri posto dionica za glasanje.

Posjet skupštine bio je kao obično. Nekoliko poslovnih ljudi koji su bili u mirovini i neke žene koje su se svratile usput jer su imale desetak dionica, što im je davalo otprilike da se nečim pozabave; oni članovi upravnog odbora kompanije koji su se slučajno našli u gradu i službenici kompanije iz newyorškog ureda.

Istom kad su obavljene formalnosti skupštine i kad je Norman zatražio prijedlog za članove upravnog odbora, vidio je da nešto nije u redu. Dok je on govorio, Dan Pierce, agent, i još jedan čije je lice Normanu bilo poznato, ali kome se nije mogao sjetiti imena, ušli su u prostoriju i sjeli u prvi red -tog malog skupa prisutnih.

Zamjenik direktora, odgovoran za prodaju, smjerno je pročitao popis kandidata za upravni odbor, koji je odobrio Norman. Drugi zamjenik, odgovoran za kinematografe, smjerno je podržao kandidacije. Zatim je treći zamjenik, za veze s inozemstvom, smjerno predložio da se kandidatura zaključí.

U taj čas Pierce ustade.

— Gospodine direktore — reče — imam još nekoliko kandidatura za članove upravnog odbora.

— Nemate prava — viknu Norman s podija.

— Prema internim uredbama kompanije — Dan Pierce odbrusi — svaki registrirani dioničar može predložiti toliko osoba za članove upravnog odbora koliko ima članova upravnog odbora u kompaniji.

Norman se obrati zamjeniku direktora i glavnom savjetniku.

— Je li tako?

Odvjetnik nervozno kimnu glavom.

— Otpušteni ste, glupane jedan! — šapnu mu Norman.

Okrenu se opet Pierceu.

— To je protupropisno! — viknu. — Smicalica da se unese smutnja u kompaniju.

Tad ustade čovjek koji je sjedio pokraj Piercea.

— Kandidature koje je predložio Pierce savršeno su u redu i ja osobno mogu potvrditi njegovo zakonsko pravo da ih postavi.

Sad se Norman sjetio njegova imena. McAllister, advokat Jonasa Corda. Smjesta se smirio.

— Pretpostavljam da možete dokazati da ste dioničari — upita oprezno.

McAllister se osmjehnu.

— Svakako.

— Dokažite. Imam pravo da to tražim!

— Dakako da imate — reče McAllister. Priđe podiju i dade mu potvrdu o posjedovanju dionica.

Norman je pogleda. Bila je to potvrda za deset dionica pravilno izdanih na ime Daniela Piercea.

— Jesu li to sve dionice koje imate?

Mc Allister se osmjehnu.

— To je toliko koliko mi je dovoljno za dokaz — odvrati i izbjegnu producentovu pokušaju da sazna koliko dionica predstavlja. — Mogu li nastaviti s prijedlozima?

Norman šutke kimnu glavom, a Pierce ustade i predloži šest imena za odbor od devet članova. Sasvim dovoljno da se osigura puna kontrola. Osim njegova imena i McAllisterova, sva su druga imena Normanu bila nepoznata.

Kad je došlo do prebrojavanja glasova, McAllister je predao skupštini punomoći koje su predstavljale četrdeset jedan posto kompanije, dvadeset šest posto na ime

Jonasa Corda i petnaest od raznih mešetara. Svih šest njihovih kandidata bilo je izabrano.

Norman se obrati svojim namještenicima. Časak ih je šutke promatrao, zatim je povukao šestoricu svojih kandidata, i ostavio samo sebe, Davida i zamjenika direktora i blagajnika u odboru. Čim se skupština završila, sazvaio je za poslije podne sjednicu upravnog odbora u uredu kompanije radi izbora uprave.

Šutke pođe iz sobe, njegovo inače rumeno lice bilo je blijedo. Pierce ga zaustavi na vratima.

— Bernie — reče Pierce — volio bih s tobom izmijeniti dvije-tri riječi prije sjednice upravnog odbora.

Norman ga je promatrao.

— Ne razgovaram s izdajicama svog naroda — reče hladno. — Idi razgovaraj s Hitlerom! — I odgega iz sobe.

Dan Pierce se obrati Davidu.

— Davide, urazumi ga — reče. — Cord me je ovlastio da ponudim tri milijuna dolara za starčeve dionice. To je dva-put više nego što vrijede. Ako ne proda, Cord kaže da će pustiti da kompanija padne pod stečaj i onda će dionice biti dobre za tapete.

— Vidjet ću što mogu učiniti — reče David i požuri se za ujakom.

Sad je Norman opet galamio šetajući se po sobi gore-dolje i prijeteći glasačkom borbom s punomoćima. Pokazat će on tome luđaku Cordu da Bernie Norman nije budala, da on nije razvio posao ni iz čega, svojim golim rukama, a da nešto nije imao u svojem *koju*¹!

¹ Glava (jidiš). (P r e v.)

— Čekaj malo! — David će oštro. Tih ujakovih besmislica već mu je bilo previše. Bilo je krajnje vrijeme da netko počue staroga činjenicama iz života. — Govoriš o glasačkoj borbi? — zavika. — Čim ćeš se boriti protiv njega? Gdje ti je novac? A ako se budeš borio, zar zbilja vjeruješ da će ti se tko pridružiti? U posljednje četiri godine ova kompanija stalno gubi novac. Najveći film koji smo u to vrijeme imali bio je *Odmetnik* — Cordov film, ne naš. A najveći film na tržištu danas jest

Vragovi na nebu, također Cordov. Onaj koji nisi htio distribuirati jer u njemu nije bilo dovoljno *kumšo*¹ — za tebe. Zar misliš da će itko tko ima zdravu pamet pretpostaviti tebe Cordu?

Producent ga je gledao.

— Kad samo pomislim — povika on — da tako govori moja rođena krv!

— Okani se toga, ujače Bernie! Nema s tim obitelj ništa. Ja računam samo s činjenicama.

— Činjenice? — Norman je praskao. — Činjenice hoćeš. Dobro, pogledajmo ih! Tko je išao i kupio *Sunčane pjege*, film koji je pokupio gotovo sve nagrade? Tko? Nitko drugi nego ja.

— I gubitak od milijun dolara.

— Jesam li ja tome kriv? — odvrati ujak ogorčeno. — Zar im nisam rekao prije nego sam to učinio? Ne, oni su htjeli ugled, i ugled su dobili.

— To je lanjski snijeg, ujače Bernie — reče David. — Nema to veze s ovim danas. Za to više nitko ne mari.

¹ Izgled (jidiš). (Prev.)

— Ali, ja marim za to — okosi se Norman. — Moju krv hoće da istoče. Ja sam žrtva koju prinose Golemu¹. Ali nisam još mrtav. Kad im najavim filmove koje ću snimiti s Rinom Marlowe, dobit ću sve dioničare koje budem htio.

David je gledao neko vrijeme u ujaka, a onda je otišao do telefona.

— Molim vanjsku — reče. — Molim vezu s bolnicom Colton, Santa Monica, Kalifornija, soba broj tri — nula — devet.

Baci letimičan pogled na ujaka koji je gledao kroz prozor.

— Ilene? Ovdje David. Kako joj je?

— Nije dobro — reče Ilene. Glas joj je bio tako tih da se jedva čula.

— Što kaže doktor? — David začu jecaj. — Moraš izdržati — reče on. — Nije vrijeme da gubiš glavu.

— Rekao je da ona umire. Da je pravo čudo što je toliko izdržala. Da ne zna što je drži na životu.

Aparat škljocnu i umuknu mu u ruci. David se okrenu ujaku.

— Rina više neće praviti filmove ni za tebe i ni za koga — reče. — Umire.

Producent je buljio u njega, sav blijed. Sruši se nazad u stolac.

— Bože moj! Što će sad biti od kompanije? Ona nam je bila jedina nada da ćemo se održati na životu. Bez nje će dionice pasti u bezdan, gotovi smo. — Obrisa lice rupčićem. — Sad se ni Cord neće petljati s nama.

David je gledao u ujaka.

— Što hoćeš time da kažeš?

¹ čovjek od gline koji je oživio čarolijom i razvio veliku snagu (jidiš). (Pre v.)

— *Smukl* — prasnu Norman. — Zar još ne vidiš? Hoćeš li da ti dam izraditi dijagrame?

— Ne vidim? — upita David zbunjeno. — Ne vidim, što?

— Da Cord ne bi dao ni groša za kompaniju — reče starac. — On hoće samo djevojku.

— Djevojku?

— Svakako — odvrati Norman. — Rinu Marlowe. Sjećaš li se onog sastanka koji sam imao s njim u zahodu u Waldorfu? Sjećaš li se što sam ti pričao da je kazao? Kako mi neće reći imena onih kurvi radi toga što sam mu ispred nosa ugrabio onu djevojku Marlowe.

U Davidovoj glavi iznenada se upali lampica. Kako se nije toga sjetio? Sad je to povezao s onim telefonskim razgovorom s Cordom one noći kad se Dunbar ubio. Pogledao je ujaka s novim poštovanjem.

— Što ćemo sad?

— Sad? — upita starac. — Sad? Zavezat ćemo gubice i otići na taj sastanak. Neka mi se srce para, ali ako mi ponudi tri milijuna za dionice, dat će i pet.

Kad je Rina otvorila oči, san je još nije ostavio. Čak joj se činio stvarnijim nego što je ikad bio. Časak je ležala vrlo mirno, gledajući u prozirni plastični šator koji joj je pokrivač glavu i prsa. Polako okrenu glavu.

Ilene je sjedila na stolcu i promatrala je. Kad bi mogla, rekla bi Ileni da se ne brine, nema zbilja ništa radi čega bi trebalo da se boji. Toliko je puta to promislila već prije, u snu.

— Ilene — šapnula je.

Ilene se trže i ustade sa stolca. Rina joj se nasmiješi.

— To sam zbilja ja, Ilene — šaptala je. — Nisam prikaza.

— Rino! — Osjeti Ileninu ruku kako je uhvati ispod plahte.

— Ne plači, Ilene — šaptala je. Okrenu glavu da pogleda u kalendar na zidu, ah je bio predaleko. — Koji je danas dan?
— Petak.

— Trinaesti? — Rina se htjede osmjehnuti. Spazi smiješak na Ileninu licu, iako su joj suze curile niz obraze. — Nazovi Jonasa — reče Rina tiho. — Hoću da ga vidim.

Ona zatvori načas oči i otvori ih kad se Ilene vratila do kreveta.

— Jesi li ga dobila?

Ilene odmahnu glavom.

— U njegovu uredu kažu da je u New Yorku, ali da ne znaju gdje ga mogu naći.

— Naći ćeš ga, gdje bio da bio. — Rina se smiješila. — Ne možeš me više zavaravati — reče. — Taj sam prizor odigrala već previše puta. Zovi ga. Neću umrijeti dok on ne dođe ovamo. — Slab podrugljiv osmeh pojavi joj se na licu. — Uostalom, ovdje nitko ne umire preko vikenda. Nedjeljne vijesti već su otišle u štampu.

Bilješka o piscu

Harold Robbins (21. svibnja 1916. 14. listopada 1997.), američki književnik.

— Rodio se kao *Harold Rubin* u New Yorku, u obitelji rusko-poljskih useljenika. Odgojili su ga otac ljekarnik i pomajka iz Brooklyna. Njegove tvrdnje da je židovsko siročće odraslo u katoličkom domu za dječake, nisu istinite, kao ni tvrdnja da mu je prva supruga bila kineska plesačica koja je umrla od ugriza papige. Prvi milijun dolara zaradio je u 20. godini prodavajući šećer na veliko. No, izgubio ga je kada je počeo Drugi svjetski rat. Prvi roman objavio je 1948. godine. Djelo pod nazivom "Nikad ne voli stranca" izdavač Pat Knoff navodno je kupio jer je to bila prva knjiga koja na jednoj stranici ima suze, a na drugoj je moguća erekcija. Neki od njegovih romana su i ekranizirani, a u filmovima su glumili mnogi, među njima i Elvis Presley. Objavio je 34 romana, koji su prevedeni na 32 jezika i prodani u 750 milijuna primjeraka. Postao je najprodavaniji popularni romansijer svih vremena. Ženio se pet puta. Od 1982. morao je koristiti invalidska kolica jer mu je kuk zadavao probleme, ali je nastavio pisati. Seks je također jedna tema koja je opisana u njegovim djelima pa je Henry Miller zasigurno u njemu dobio jednog od nasljednika. Umro je od zastoja srca u 81. godini. Pokopan je u Palm Springsu, Kalifornija.